

102526

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

BĀLĪ'NİN BAHRU'N-NAŞĀYİH'İ
GİRİŞ-TRANSKRİPSİYONLU METİN-DİZİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

HAZIRLAYAN

DİLEK BİRLİK

İSTANBUL 2001

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

BĀLĪ'NİN BAHRU'N-NAŞĀYİH'İ
GİRİŞ-TRANSKRİPSİYONLU METİN-DİZİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

DİLEK BİRLİK

DANIŞMAN

Doç. Dr. GÜLDEN SAĞOL

İSTANBUL 2001

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Yüksek Lisans öğrencisi Dilek Birlik'in "Bâlî'nin Bahru' n-Naşayih'i Giriş-Transkripsiyonlu Metin-Dizin" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi oy birliği ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Doç.Dr. Gülden Sağol
Üniversitesi Marmara

İmza
.....
.....

Üye : Prof.Dr. Orhan Bilgin
Üniversitesi Marmara

.....
.....

Üye : Doç.Dr. Nihat Öztoprak
Üniversitesi Marmara

.....
.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 23.18.../2001 tarih ve 2001/ .03 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

.....
Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALI
Müdür

İÇİNDEKİLER

Özet.....	5
Summary.....	6
Kısaltmalar ve İşaretler.....	7
Önsöz	8
1. Giriş.....	10
1.1. Eserin Tavsifi.....	10
1.2. Eserin Mütercimi, Tarihi , Sahası.....	17
1.3. Eserin Üslûbu.....	24
1.4. Eserin İmlâ Özellikleri.....	25
1.5. Türk Edebiyatında Nasihat ve Nasihatnameler.....	30
2. Metin.....	37
2.1. Transkripsiyon Tablosu.....	37
2.2. Transkripsiyonlu Metin.....	38
3. Sonuç.....	114
4. Bibliyografya.....	115
5. Dizin.....	119
5.1. Yer Adları Dizini.....	119
5.2. Eser Adları Dizini.....	122
5.3. Kişi Adları Dizini.....	124
5.4. Ayetler Dizini.....	145
5.5. Arapça Şiirler Dizini.....	148
5.6. Hadisler Dizini.....	149
5.7. Arapça İbareler Dizini.....	154
5.8. Farsça İbareler Dizini.....	160
5.9. Farsça Şiirler Dizini.....	162
6. Ek.....	
7. Özgeçmiş.....	167

ÖZET

Adı Soyadı: Dilek Birlik
Program: Yüksek Lisans
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı: Türk Dili
Danışman: Doç. Dr. Gülden Sağol

Bu çalışma, 15. yüzyılda Bâli tarafından Farsçadan tercüme edilen Bahru'n-Naşâyiḥ adlı eser üzerinde oluşturulmuştur.

Eser, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde 2303 numara ile kayıtlıdır. Nasihatname türünde yazılan eser, 15 bölümden oluşmaktadır. Her bölümde, belirlenen bir konu üzerinde nasihatler verilmiştir.

Bu çalışma üç bölümden ibarettir: Giriş, Transkripsiyonlu Metin ve Dizin.

Giriş bölümünde Bahru'n-Naşâyiḥ'in tavsifi, mütercimi, tarihi, sahası, üslûbu, imlâ özellikleri, Türk edebiyatında nasihat ve nasihatnameler hakkında bilgi verilmiştir.

Metin bölümünde metnin doğru anlaşılabilmesi için noktalama işaretlerine önem verilmiş, Arapça ve Farsça kısımların Türkçe çevirileri ile eserdeki eksik kısımlar ve yanlışlar dipnotlarda gösterilmiştir.

Dizin bölümünde ise Bahru'n-Naşâyiḥ'te yer alan şahıs, yer ve eser adları ile Arapça ve Farsça kısımların dizini yapılmıştır.

SUMMARY

This thesis is based on a work named Bahru'n-Nasayih which was translated from Persian to Turkish by Bali in fifteenth century.

This work is recorded by the member 2303 in the library of Nadir Eserler which is related to University of İstanbul. It is written as a kind of advicement and it consists of fifteen sections.

In each section, some advicements are given about certain subjects.

This thesis consists of two sections: Entrance and Transcribed text. Some missing parts and the Turkish meanings of Arabic and Persian words are shown at footnote. In addition, the original text is located in appendix.

Before the transcribed text, some informations about the gramer, spelling, period of the time, writer and the place of advicements in Turkish literature are given.

KISALTMALAR VE İŞARETLER

[.....]	Okunamayan kelimeyi gösterir.
[.....]	Okunamayan birden fazla kelimeyi veya cümleyi gösterir.
[]	Tahminen yazılmış kelime ve cümleyi gösterir.
◇	Tamamlanmış kısmı/kısımları gösterir.
a	Yazma nüshadaki yaprağın ön yüzü
b	Yazma nüshadaki yaprağın arka yüzü
Bk.	Bakınız
H.	Hicrî
İ.Ö.	İsa'dan önce
Ktp.	Kütüphane
Mat.	Matbaa
M.Ö.	Milattan Önce
TDAY	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten

ÖN SÖZ

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Yazma Eserler bölümünde 2303 numarası ile kayıtlı bulunan Bahru'n-Nasāyih “Nasihatler Denizi” adlı eser üzerinde oluşturulmuştur.

İçinde manzum bölümlerin de yer aldığı mensur bir eser olan Bahru'n-Nasāyih, adından da anlaşıldığı üzere nasihatname türündedir. 1466 (H. 871) tarihinde Bâlî tarafından kaleme alınmıştır. Eserin dili Eski Anadolu Türkçesidir. Bâlî, metnin girişinde yer alan manzum kısımda, eseri Farsçadan tercüme ettiğini haber vermektedir. 15. yüzyıl şairlerinden olan Bâlî, bu eseri Menteşe Beyliği Sancak Beyi Mahmud Bey'e sunmuştur. 79 varaktan ibaret olan Bahru'n-Nasāyih'te konular on beş bölüme ayrılarak ele alınmıştır.

Bu çalışma giriş, transkripsiyonlu metin ve dizin olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Bahru'n-Nasāyih adlı eserin tavsifi, mütercimi, tarihi, sahası, üslûbu, imlâ özellikleri ile edebiyatımızdaki nasihat ve nasihatnameler hakkında bilgi verilmiştir.

Metin bölümünde, 15 bölümden oluşan metnin transkripsiyonlu metni yer almaktadır. Burada ayet, hadis, Arapça ve Farsça şiirler transkripsiyonlu olarak verilmiş, dipnotlarda ise bunların Türkiye Türkçesine çevirileri yapılmıştır. Metnin anlaşılmasını temin etmek için noktalama işaretlerine özen gösterilmiş, metindeki eksiklikler mümkün olduğunca tamamlanmıştır.

Eserin istinsah tarihi 1688'dir (H. 1100). Eser yazıldıktan iki yüzyıl sonra harekelendiği için ses özellikleri yazıldığı devri tam yansıtmamaktadır. Ayrıca eserde oldukça fazla hareke hatası bulunmakta ve bu da metnin okunmasını güçleştirmektedir. Biz metnin transkripsiyonunu yaparken eserin asıl tarihini göz önünde bulundurarak gerekli düzeltmeleri yaptık ve bu düzeltmelerin metindeki durumlarını dipnotlarda gösterdik.

Bu çalışmayı almamı sağlayan, her safhasında beni destekleyen danışman hocam Doç. Dr. Gülden Sağol'a, tüm metni sabırla inceleyerek bana yol gösteren hocam Prof. Dr. Orhan Bilgin'e, metinde yer alan Farsça kısımların okunmasındaki yardımlarından dolayı Prof. Dr. Naci Tokmak'a ve Arapça kısımlar için Dr. Taha Tahsinoğlu'na, çalışmam süresince yardımcı olan eşim Hilmi Herkmen'e ve kardeşlerim Hülya ve Derya Birlik'e teşekkürü bir borç bilirim.

Dilek Birlik

İstanbul, 2001

1.GİRİŞ

BAHRU'N-NAŞÂYİH

1.1. TAVSİFİ

Bahru'n-Nasāyih İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Yazma Eserler Bölümünde 2303 numara ile kayıtlıdır. 79 varaktan ibaret olan eserin her sayfasında 15 satır bulunmaktadır.

Yazı türü, harekeli Anadolu nesihidir. 1466 yılında kaleme alınan eserin elimizdeki nüshasının istinsah tarihi 1688'dir.

1a'da kütüphanenin mührü, eserin kayıt numarası, ismi ve sayfa sayısı bulunmaktadır. Eserde yer alan kişi isimleri, hadisler, ayetler ve hikâyet, nazım, beyit, şiir gibi başlıklar ile bölüm başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır.¹

Manzum kısımlarda mısralar birbirinden bazen sadece boşlukla bazen de virgülle ayrılmıştır. Metinde müşirler gösterilmemiştir. 79b'de bir çerçeve içerisinde "Hazā Kitābu Bahru'n-Nasāyih" başlığı ile bu çerçevenin içinde yer alan yuvarlak çerçevenin içinde ise hatime bulunmaktadır. Burada eserin müstensihinin ismi, istinsah tarihi ile Allah'a ve Hz. Muhammed'e övgüler yer almaktadır.

Eserin bütünü 15 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler eserin başında da gösterilmiştir. Bölümler ile bölümlerin içerisindeki haslet ve kısımlar şu şekildedir:

1. Bābu evvel 'akıl beyānındadır "akıl hakkındadır".

Kısm-ı evvel 'akıl medhindedür "akıla övgü hakkındadır".

İkinci kısım 'akıl ehlinün ḥaşāyil-i ḥamidesi taḥsīnindedür "akıllı kişilerin övülmeye değer huyları hakkındadır".

Evvel ḥaşlet, Allāhdan ḳorḳmaḳdur "Allah'tan korkmaktır".

İkinci ḥaşlet, 'akl-ı 'aziz nefis arzularınınḳ üzerine ḡalib dutmaḳdadur ve 'akl-ı mürşide kemāl-i istiklāl virmekdür ki hīç vechile hevā-ı nefse tābi' olmaya "aklı nefsin isteklerinden önde tutmak ve doğru yolu gösteren akıllı nefsin isteklerine uymaması için üstün kılmaktır".

Üçüncü ḥaşlet, sözi rāst ve fikrile söylemekdür "düşünerek ve doğru konuşmaktır".

Dördüncü ḥaşlet, her işi tedbīrile işlemekdür "her işte tedbirli olmaktır".

¹ Bu kırmızı mürekkepli kısımlar maalesef mikrofilimde iyi çıkmamıştır. Kütüphanede yapılan tadilattan dolayı eserin aslını görme imkânımız da olmadığı için bu kısımların okunuşunda çok tereddüt ettik.

Beşinci haşlet, işi danışığla işleyüp ve danışığı tecrube ehli kişiler ile itmekdür “her işi tecrübeli insanlara danışarak yapmaktır”.

Altıncı haşlet, şîrîn-zebân ve hûb-güftâr olmağdur “tatlı dilli ve güzel sözlü olmağdur”.

Yedinci haşlet, hayâdur “utanmadır”.

Sekizinci haşlet, rıfkıla müdârâdur “yumuşaklıkla idare etmedir”.

Tokuzuncı haşlet, tevâzu’dur Allâhıçun “Allah için alçakgönüllü olmağdur”.

Onuncı haşlet, bir iş ki işlemek anı nefsi emirde vâcib olmaya ve ‘örfde âna ikdâm itmek halk nazarında müsteħab olmaya, hâlî ve me’âlî bir ulu ğarazuñ hâşıl olması anı işlemege mevķûf olmaya, ‘âkıla anı terk eylemek, kemâl-ı ‘âkıla ve hûsn-i İslâmıla mevşûf olmağdur “aslında yapılmaması gereken, geleneklere göre halkın beğenmeyeceğı bir işle uğraşılıyorsa, şimdi ve daha sonra yüce bir emel ortaya konulması amaç edinilmemişse, akıllı kişiye düşen o işi terk etmek, olgunlukla ve islâmın güzellikleri ile vasıflandırılmaktır”.

2. Bâbu şânî ‘İlm-i dâniş beyânındadır “ilim hakkındadır”.

Evvel haşlet oldur kim, ‘ârifüm diyene gerek kim kendi kuşurın bile, ‘aybın göre “bilgiliyim diyen kişi kendi kusurunu bilip ayıbını görmelidir”.

İkinci haşlet, ehl-i dâniş şöhetini özge tâ’ife şöhetinden nâfi’ bilüp anlaruñ muşâhabetine ragbetile mülâzemet ide “bilgili kişilerin şöhetini diğerk kişilerin şöhetinden faydalı bilip onların şöhetlerine istekle katılmaktır”.

Üçüncü haşlet, kendinüñ kuvvet-i tedbirine ve hûsn-i re’yine i’timâd itmeye, belki ehl-i dânişden isti’ânetile meded taleb idüp meşvereti erbâb-ı ma’rifet ve ehl-i hikmet ile ede “kendi tedbirine ve düşüncesine güvenmeyip bilgili kişilerin yardımını isteyip marifet ve hikmet sahibi kişilere danışmaktır”.

Dördüncü haşlet, söz söyledüğü vaktin söyleyeceğı sözden menfa’at zâhir olacağını bilmedin söylemeye ve menfa’at zâhir olacak sözi dirîğ itmeye, söyleye “söyleyeceğı sözün faydalı olup olmadığını bilmeden söylememek ve fayda sağlayacak sözü esirgemeyip söylemektir”.

Beşinci haşlet, kimseyi kerrâtıla tecrube itmeyince i’timâda lâyıķ görmeye “defalarca tecrübe etmeden hiç kimseye güvenmemektir”.

Altıncı haşlet, câhilüñ dostluğına inanup andan mu’âvenet ummaya “cahilin dostluğuna güvenip ondan yardım beklememektir”.

Yedinci haşlet, bile ki nâ-dândan ayrılıp irak olmak Allâha yakınlığdur

“cahilden uzak durmanın Allah’a yakınlık olduğunu bilmelidir”.

Sekizinci haşlet, kimseye az sebeble çok hışım itmeye “kimseye küçük bir sebepten çok öfke göstermemektir”.

Doğuzuncı haşlet, dostların eyliğine ‘ivaż eyelük iderse yaramazların yaramazlığına dağı ‘ivaż eyelik iderse peygām-berlere teşebbüh itmiş olur “dostların iyiliğine karşılık iyilik ettiği gibi, zararlı kişilerin kötülüğüne karşılık da iyilik eden kişi peygamberlere benzer”.

Onuncu haşlet, dā’im kendü hālını teftiş ide, ıanķı fi’linden netice ve ‘ivaż eyelik yolu gelmişdür ol fi’lini ziyāde ide, yaramaz fi’linden fesād u şer gelmek ihtiyātından terk ide “daima kendini sorgulayıp hangi davranışından iyilik gelmişse onu fazlalaştırıp kötü davranışından fesat ve kötülük geleceğini düşünerek onu terk etmektir”.

3. Bābu şāliş cehel taķbīhindedür “cehaleti yerme hakkındadır”.

Evvelki, nā-dānlığı zemm itmekdedür “cahilliği yerme hakkındadır”.

İkinci, nā-dānlıđıñ ‘alāmeti beyānındadır “cahilliğin alametleri hakkındadır”.

Üçüncü, nā-dāndan kaçmağdadur “cahilden uzak durmak hakkındadır”.

4. Bābu rābi‘ söz ādābın beyān ider “söz söyleme adabı hakkındadır”.

5. Bābu hāmīs hikmet ve emsāl ve naşāyih zikrindedür “hikmet, emsal ve nasihatler hakkındadır”.

6. Bābu sādīs dostlık aĥvālın beyān ider “dostluk ahvali hakkındadır”.

Bāb-1 şeşom der dustı ve ĥuķūķ-i ān “altıncı bölüm dostluk ve dostluğun hukuku hakkındadır”.

Evvel, ĥulķ-ı ĥasen gerek “önce güzel huy gereklidir”.

İkinci, şāhib-vaķār u ehl-i süķūnet ki rıķ u ĥilm nihād-ı laţifinde mütemekkin ola “ağırbaşlı, sakin, yumuşak başlı bir tabiata sahip olmalıdır”.

² Altıncı bab metnin başında “Dostlık aĥvālın beyān ider” şeklinde verilmiş fakat metnin içinde bu bölüm “Bāb-1 şeşom der dustı ve ĥuķūķ-i ān” ve “Bāb-1 heftom der ĥuķūķ-ı dostān ber-yek-diger” adları ile iki ayrı bölümde ele alınmıştır. Devamındaki bölüm de “yedinci bab” ismini taşıdığı için her iki bölüm birlikte değerlendirilmiştir.

Üçüncü, bir kişidir ki eyü işlere mülâzım olmak aña ‘âdet ola ve hayırlı maşlahatlara râğıb ola “kişi iyi işler yapmayı adet edinip hayırlı davranışlara râğbet etmelidir”.

Bâb-1 heftom der hûkûk-1 dostân ber-yek-diger “yedinci bölüm dostların birbiri üzerindeki hakları hakkındadır”.

Evveli, hâcet vaktında dostdan mâlın dirîğ dutmayup hâcetin bitirmekdür “öncelikle dostu kendisine muhtaç olduğunda malını esirgemeyip ihtiyacını gidermektir”.

İkinci, dost dostu mu‘âvenet itmektedir “dost dostuna yardım etmelidir”.

Üçüncü, oldur ki dostlar hakkında eyü söyleye ve muttali‘ olduğu azcuğ ‘aybını örtülü duta “üçüncüsü dostlar hakkında iyi konuşup gördüğü küçük ayıbı gizlemelidir”.

Dördüncü, dost dostu dil ü cânla sevdüğinden sonra dilile dahı şefkatını ve ihlâs ile muhabbetini izhâr ide “dost dostu gönülden sevip diliyle şefkatini ve samimiyetle sevgisini göstermelidir”.

Beşinci, dost dostuñ dünyevî işlerde mühimmâtını bitüri virüp hâcâtını kazâ idi virdüğü gibi gerekdür ki dîn bâbında, uhrevî işlerde dahı meşâlihini ri‘âyet idüp mühimmâtını kifâyet itmege sa‘y ide “dost dostunun dinî ve dünyevî ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalıdır”.

Altıncı, eger dostdan bir eksüklük şâdır olursa ‘afv itmekdür “eğer dostun bir eksikliği görülürse affetmelidir”.

Yedinci, dostuñ yüzine karşı latîf hareketlerle şîrîn senâlar itdüğü gibi gâybken dahı hayr u du‘âsına meşğül ola “dost dostunun yüzüne karşı hoş hareketlerde bulunup övdüğü gibi dost yanında yokken de hakkında hayır isteyip dua etmelidir”.

Sekizinci, vefâ itmeği dostlık şartlarından bilmekdür “vefayı dostluğun şartlarından biri olarak bilmektir”.

Tokuzuncu, dost gerekdür ki mecâl u imkân el virdüğü deñlü güci yitdüğü ve tākātı irdüğü kadar keremi dostundan dirîğ dutmaduğundan sonra dostdan dahı ol keremüñ ‘ivâzın umup anı tekellüfe düşmelü itmeye “gücü ve imkanı elverdiğince cömertliğini dostundan eksik etmemeli ve yaptığı iyiliğin karşılığını umup dostunu zahmete sokmamalıdır”.

Onuncu, dost dostu ne kadar çok ihsân u in‘âm iderse dost hakkında azırkıya “dost dostuna ne kadar iyilikte ve bağıştta bulunursa bunu az görmelidir”.

7. Bâbu sâbi‘ düşmenlik zararın beyân ider “düşmanlığın zararı hakkındadır”.

8. Bâbu şâmin oğul terbiyeti ta‘lîmindedir “çocuk eğitimi hakkındadır”.

Evvelā, oğlan talebindeyiken ol vaştlarda cimā'dan şakına ki Hāzret-i Resūl 'aleyhi's-selām vaşıyyet itdüğünde tafşılıle zıkir itmişdür "Hz. Muhammed'in vasiyetinde ayrıntıları ile belirttiği zamanlarda çocuk isteğinden kaçınmalıdır".

İkinci, kaçan ođlan vücūdı gele, gerekdür ki evvelā anuñ için bir dāye bulalar ki hoş huylu ola ve helāl lokmalu ve řāliha ola "çocuk doğduđu zaman önce onun için hoş huylu, helal lokma yemiř ve dinine bađlı bir sūt anne bulmalıdır".

Üçüncü, oğlan söz añlar olıcağ üstād-ı řālihe virmek gerek "çocuk büyüyünce onu iyi bir öğretmene vermek gerekir".

Dördüncü, gerekdür ki yaramaz yoldaşdan anı muhkem şakınalar "kötü arkadaştan çocuğu sakınmak gerekir".

Beşinci, fācir muřāhabeti zehr-i kātildür "kötü kişilerin sohbeti öldürücü zehir gibidir".

Altıncı, yaramaz hātūnlarla mu'āmele iden oğlı hađķında hıyānet itmiş olur. "kötü kadınlarla ilgisi olan kiři çocuğuna ihanet etmiş olur".

9. Bābu tāsi' beglik umūrın bildürür "beylerin işleri hakkındadır".

Evvel, re'āyā-perverlikde himmeti anuñ üzerine ide ki ra'ıyyet merhamet ü şefkat yönünden kendü nefsi mertebesinde ola, nefsine ne řānursa ra'ıyyete dağı anı şana "halka merhametli ve şefkatli davranmalı ve kendisi için ne istiyorsa halkı için de aynısını istemelidir".

İkinci, dergāhında hācet 'arz itmege gelen erbāb-ı hācātı, intizārıla hađķır kılmaya "kendisine ihtiyacını arz etmeye gelenleri küçük görmemelidir".

Üçüncü oldur ki, pādiřāh vaşt-ı şerifini dā'im müstağrağ-ı řehvāt-ı nefsānī ve me'ārib-i hayvānī kılmaya "değerli vaktini nefis arzularına ve isteklerine dalarak geçirmemelidir".

Dördüncü, melikler gerekdür ki her emrūñ esāsın ve her işūñ bünyād-ı bināsın rızķ u luř birle müdārā üzerine kıya, kudret-i şaşvet gururıla 'unfe meyl itmeye "melikler her emri ve her işi iyi muamele ile yerine getirmeli, kuvvet göstererek sertliğe başvurmamalıdır".

Beřinci, řākatı vefā idüp kudreti yetişdükce cehd ide tā ekşer ra'ıyyeti bārī hoşnūd ide "gücü yettiğince çalışmalı ve hiç olmazsa halkın çoğunu hoşnud etmelidir".

Altıncı, beg olan kimseye gerekdür ki hiç āferidenūñ rāzılıđın taleb itmeye ki ol ma'nī Allāhuñ emrine muhālefet itmek birle hāřıl ola "bey olan kimse insanların rızasını talep etmemelidir ki bu Allah'ın emrine muhalefet etmek demektir".

Yedinci, melikler gerek ki üç ‘âdet-i kerîmânla mu‘tâd ola. Evveli, hüküm vaktinde ‘adl ve merhamet ü şefkat deminde ‘afv, va‘de idincek vefâ “melikler önce hüküm vaktinde adaletli olmayı, merhamet ve şefkat gerektiğinde affetmeyi, ölümden sonra vefayı adet edinmelidir”.

Sekizinci, mevâ‘iz-i ‘ulemâya râğıb olup naşâyiğ-i şulehâ-ı ‘uçalâya harîş olmak “alimlerin nasihatlerine râğbet edip akıllı kişilerin öğütlerine değer vermektir”.

Tokuzuncı, begler gerek iki nesneden perhîz ideler; biri tekebbür, biri dahı nâz “beylerin kibirden ve nazdan uzak durmaları gereklidir”.

Onuncı, begler aña kanâ‘at itmeye ki dergâh-ı devlet-penâhlarında merâsim-i ‘adl ve kavânin-i umûr-ı inşâf, kânûn-ı kudemâ üzerine mer‘î ve mazbûd müstakîm ola “beyler devletlerindeki adaletin ve vicdanî kanunların eski kanunlar üzerine geçerli olmasına kanaat etmemelidir”.

10. Bâbu ‘âşir beglere hizmet itmek tarîkin beyân ider “beylere hizmet usûlü hakkındadır”.

Evvel, pâdişâhdan bir emr-i nâ-şavâb yâ bir hareket-i nâ-şâyeste şâdir olsa hemân-dem münkir olmaya “pâdişâh doğru olmayan bir emir buyursa ya da uygun olmayan bir harekette bulunsa hemen inkar edici olmamalıdır”.

İkinci, sa‘y anuñ üzerine ide ki şîrîn sözlere dül-bend fi‘illerile hoş-dil ü hurrem kıla ve her söz ki söyler ve her iş ki ider kulluk şüretinde huzû‘ıla ide “şirin sözlere, gönül bağlayan davranışlar ile memnun etmeye ve söylediği her sözde yaptığı her işte alçakgönüllü olmaya çalışmalıdır”.

Üçüncü, anuñ dileğine muhâlif sözde özün habs itmeye “pâdişâhın isteğine aykırı sözlerle kendini küçük düşürmemelidir”.

Dördüncü, hiç vechile pâdişâhuñ nüvahtına mağrûr olup lutfına aldanmaya “hiç bir zaman pâdişâhın iyi davranışlarına güvenip aldanmamalıdır”.

Beşinci, beg huzûrında dilin şaklayu duta “bey huzurunda diline hâkim olmalıdır”.

Altıncı oldur ki, gözini ve kulağını pâdişâhuñ sözün dinlemekde müstağrak ola, pâdişâhuñ sözün dinleriken gözile bir tarafa dahı nazar itmekden sakına “pâdişâhı büyük bir dikkatle dinleyip o konuşurken başka taraflara bakmaktan kaçınmalıdır”.

Yedinci, pâdişâha söylerken sözine hüccet dutmaya ve sözün inandurmağıçun hâcet degiliken yemin idici olmaya “pâdişâhla konuşurken sözlerine kanıt göstermemeli ve onu inandırmak için gerekmedikçe yemin etmemelidir”.

Şekizinci, pādişāh huzūrında kabūlın görüp ol gurūrıla nesne dileyiçi olmaya “padişah huzurunda kabul bulmasına güvenerek talepkâr olmamalıdır”.

Toğuzuncu, pādişāh muqarrebine gerekdür ki dā'im handān şūret ü güşāde rūy ola “padişahın yakınları daima güler yüzlü olmalıdır”.

Onuncu, muqarreb-i hāzrete gerekdür pādişāhınūñ kullarıla mu'āmelede her ne vechile küstāhlık iderlerse ‘afv ide “padişahın yakınındaki kişiler halk ile ilişkilerinde onların saygısız davranışlarına karşı affedici olmalıdırlar”.

11. Bābu el-hādī ‘aşara şabrıla ivmek hālın beyān ider “sabır ve acelecilik hakkındadır”.

Evvel, şabırda ümīd-i ferec vardur “sabırda ferahlık umudu vardır”.

İkinci, şabrda şavāb ümīdi var “sabırda doğruluk umudu vardır”.

Üçüncü, şabrda nuşret ümīdi vardur “sabırda Allah’ın yardımına kavuşma umudu vardır”.

Dördüncü, şabrda hasene ümīdi vardur “sabırda hayırlı iş umudu vardır”.

Beşinci, şabr eylemek resūla iktidā itmekdür “sabretmek Hz. Muhammed’e uymak demektir”.

12. Babu eş-şānī ‘aşara eyüligūñ menāfi’in ve yavuzlıgūñ mazārrın bildürür “iyiliğin yararları kötülüğün zararları hakkındadır”.

13. Bābu eş-şālişu ‘aşara eyü hūyuñ ve yaramaz hūyuñ neticelerin bildürür “iyi ve kötü huyun neticeleri hakkındadır”.

14. Bābu eş-şālişu ‘aşara rāz gizlemek kânūnın gösterür “sır saklamanın kuralları hakkındadır”.

15. Bābu er-hāmisu ‘aşara dünyā ve hırş ve tama’ zıkr ider “dünya, hırs ve tama hakkındadır”.

1.2. MÜTERCİMİ, TARİHİ ve SAHASI

Eser 1466 (H. 871) tarihinde Bâlî tarafından Farsça bir eserden tercüme edilmiştir. Bâlî eserin Farsça aslının adını ve müellifini zikr etmemektedir. Yaptığımız araştırmalarda Fars edebiyatında bu adda bir esere rastlayamadık.

Bâlî bu eseri Fâtih'in Mentеше iline gönderdiği sancak beylerinden Mahmud Bey'e sunmuştur.

15. yüzyılda Mentеше (Muğla) vilâyetinde yaşayan Bâlî hakkında tezkirelerde herhangi bir bilginin kayıtlı olmadığını bildiren kaynaklar, onun sadece şâir olduğunu belirtmişlerdir.³ Bâlî'nin bildiğimiz kadarıyla Bahru'n-Naşâiyih'ten başka bir eseri de yoktur.

Elimizdeki nüshanın hatimesinde belirtildiği üzere eser, 1688 yılında Muhammed İbni Bekir tarafından istinsah edilmiştir.

15. yüzyılın ikinci yarısında kaleme alınan eser Eski Anadolu Türkçesi sahasına aittir. Ancak 17. yüzyılın sonlarında istinsah edildiği için yer yer sonraki dönemin özelliklerine de rastlanmaktadır. Biz harekelerdeki tutarsızlıkları da göz önüne alarak metnin transkripsiyonunu yaparken eserin asıl tarihini göz önünde bulundurup gerekli düzeltmeleri yaptık ve bu düzeltmelerin metindeki asıllarıyla birlikte dipnotlarda gösterdik.

Eski Anadolu Türkçesinin bazı özelliklerinden bazıları ile metinde görülen farklı dil özellikleri aşağıda gösterilmiştir:

İYELİK EKLERİ:

1. Metinde geçen 1., 2. teklik ve çokluk iyelik eklerinin önündeki ünlüler yuvarlaktır: 'aybum yokdur demek (61a-15), senün sohbetüne düşdüklerinde (64b-13), melikümüze hizmet etmek (75b-11), bir hurma pâresine elünüz irmezse (5b/5)

1. teklik ve çokluk iyelik eklerinin önündeki yardımcı seslerin düz ünlü ile gösterildiği kelimeler de vardır. Bunlar metinde düzeltilerek dipnotlarda gösterilmiştir. başım bu haffif 'imâmeyile ve tenüm libâsıla örtülüdür (18b/4-5), pâdişâh benüm agzımdan (18a/10), biz atalarımıza şol şıfatdayuz (74b/11), bizüm Peygâm-berimüz (26a/12)

2. 3. teklik ve çokluk iyelik ekleri düz ünlüdür. kendü nefsi (51b/1) gerek özi emîn ola sözi hüb (62a/5) Başları ve cânları mâl ucından haţar ma'berlerinden ve âfet mi'râzlarından hâlî degüldür. (20b/3-4), her sözlerine tahşin ve her işlerine şâbâş diyeler (52b/15)

³ Saadettin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri, I, (İstanbul, 1936), 734-735.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler, İsimler, Eserler, Terimler, I, Dergâh yayımları, (İstanbul, 1976), 305.

3. teklik iyelik ekinin yuvarlak ünlü ile gösterildiği kelimeler de vardır. Bunlar düzeltilmiş metindeki şekilleri dipnotlarda gösterilmiştir.
Anuñ dileğine muhālif sözde özün habs itmeye (59b/8-9), oğlunu ‘ilim ü edeb kesbine tahriž ü terğib ider (46b/9)

HAL EKLERİ

1. Yükleme eki düz ünlülüdür.

dostını ol şiddetden kırtardı (35b/12-13), dilini ıslāh ider (23b-6,7), kişi sözünü bī-endāze söyleyicek (27a/5)

Yükleme eki bir yerde yuvarlak ünlülüdür, bu da düzeltilmiş metindeki şekli dipnotta gösterilmiştir.

dostuñ eksüklüğünü (72a/7)

2. Eksiz akkuzativ görülmektedir.

ben anlarıñ cānlarıñ terbiyet iderin, sen tenleriñ bislersiñ (19a-15), hātırım şıyup gönlüm yıkmak istemezseñ (70b/14)

4. Yükleme eki *-da /-de* dir.

oğlı hakında hıyānet itmiş olur (46a/2), ol vaktde ki mukāvemete tākāt olmaya (41a/6-7) eminlikde takşir itdiyise (71a/7)

Yükleme eki *-da /-de* sadece bir kelimedede sertleşerek *-te* olarak kullanılmıştır.
dost dosta mu‘āvenet itmektedir (35b/7)

5. Ayrılma eki *-dan/-den* ünsüz uyumuna girmemiştir, sadece d’lidir.

yaramaz yoldaşdan yalñuzlık yegrekdür (22b/12), dili gerek ki elmāsdan tizrek ve kılıçdan keskinrek ola (27a/8)

Bu ekin *-din* şekli iki yerde geçmektedir.

dikendin zahm ummağdur (31a/3), andan öndin (65a/13)

6. İlgî eki *-nuñ/-nüñ* yuvarlaktır.

dünyānuñ cemī‘-i murādātı (6b/13), kişinüñ ‘ilmi olduğınca artuğ (8b/8), ‘Acem memleketinüñ melikliği (14b/8)

Ol zamirinin ilgi hāli metnimizde genellikle anuñ olarak karşımıza çıkmaktadır, anıñ şekli ise on yerde geçmektedir.

Kişi ki süst ola idrāki anuñ (23a/8), Rūm meliki anuñ faşāhatın gördi (25b/4), masharalar anuñ hālına gülmelü olur (31b/2)

Düz ünlü ile gösterilenler:

Eli irmez anıñ hergiz murāda (7a/1), anıñ yümn-i kerāmetile (8a/6), anıñ gibi fāyideleri düşünde görmez (12b/3), (13a/1), 17a/5), (22b/10), (29a/3), (34b/11), (38a/12), (66a/10)

Anıñ şekli düzeltilmiş, değişiklikler dipnotlarda gösterilmiştir.

ŞAHIS EKLERİ:

1. tip şahıs ekleri:

Teklik 1. şahıs: *-am, em*

-in, -in, -n

yarın oruç dutaram (17a/15), cevābları terk iderin (24b/2), ebedī pinhān duarın (73b/12)

2. şahıs: *-sin, -sın*

elünle itmeysin anı oda (9a/10), elin kesmezsin (40a/14), ki kapusunda bulasın hürmet (60b/3)

Çokluk 1. şahıs: *-vuz, -vüz*

hāvfından hālāş bulavuz (8a/6-7), sultāna muṭī‘ olavuz (18b/13), Allāhdan ‘ināyet taleb idevüz (30a/3)

2. şahıs: *-sız, siz*

Bilürsüz ki insān ihsānuñ kuldur (66b/15-67a/1), kâ‘im ola bilemisiz (73a/1), ma‘zūr buyurasız (79a/11)

3. şahıs: *-lar, -ler*

Ebu‘l-Ma‘āliye haber iderler (17a/13), töhmet itdiler (33a/7), Melā‘ike şoralar ki (38a/1)

2. tip şahıs ekleri:

Teklik 1. şahıs: *-m*

işitdüm ne didünse (28a/8), ben kuşlar içinde dāsītān olsam gerek (41b/15), hileyile āña gālib gelem (42a/9)

2. şahıs: *-ñ*

Şorarsañ kimdür ol mel‘ün-ı matrūd (45a/10), ol bir günlük ‘ömri ne ‘amele şarf iderdün (49a/12), dilersenñ ki işün cemī‘i şavāb u rāst ola (58a/4)

Çokluk 1. şahıs: *-k, -k*

müslimān olduk (72b/13), kabūl itdük anı (66b/15)

ZARF FİİL EKLERİ:

1. *-up, -üp* zarf fiil ekinin önündeki yardımcı ses bu dönemde eke dahildir ve yuvarlak ünlülüdür.

dostuñ evine varup (35a-5), āña luṭuflarıyla naşīhat idüp (37a-4),

hātūn epsem olup oturdu (71a/2)

2. *-u, -ü* ünlü zarf fiili:

şaklayu bile (57a-15), yüriyü virür (12a-8), diyü buyurmuşdur (3a/1)

3. *-duğınca / -dügünce* zarf fiili:

‘ilim ki çok olduğınca ‘azizrek olur (16a/4), ‘ilmi olduğınca artuk (8b/8)

Bu ek iki kelimedede *-duğunca ve -dügünce* şeklindedir:

yalvarduğunca cesāreti ziyāde olur (75a/4), kişi ilāhımı bildüğünce (8b/4)

SIFAT FİİL EKLERİ

1. *-duḳ / -dük* sıfat fiil eki:

Yazduḡuñ kâğıduñ cevābın istemekden seni kim emīn kıldı (27b/6-7), diyü buyurduḡından murād pīrlerdür (30b/13), dervīş durduḡı yirden bülend-āvāzıla didi ki (33b/1-2)

Birkaç kelimedede düz ünlü ile kullanılan bu ek, metinde düzeltilmiş ve dipnotta gösterilmiştir.

ḳanı aldıḡuñ Muşḫaf (69a/6), cānum ne resme acıdıḡı (44a/3), cānına kıydıḡı (33b/12)

BİLDİRME EKLERİ:

1. *-dur / -dür* 3. teklik şahıs bildirme eki:

eylüge lāyıkdur (16a-9), edeb eksiklügindendür (18a-15, 18b-1), şanasın cānidur ol ḥüb-rūlar (4a/9)

Bu ek birkaç örnekte düz ünlüdür:

Çıḡırsa cān alıcıdır işiden (13a/11), ictināb u ihtirāz itmekdir (52b/13), Menem Tañrı degülemdir saña ḳul (45a/4)

İSİMDEN İSİM YAPMA EKLERİ:

1. *-lık, -lik* eki hem düz ünlü ile hem de düzlük-yuvarlaklık uyumuna girerek yuvarlak ünlü ile kullanılmıştır. Yuvarlak ünlülü şekiller düzeltilmiş, dipnotlarda gösterilmiştir.

Her kim ki eyüligile ma‘rūf ola (69a/1), senüñ begligüñi ḫarāb idem (54a/6), yaḳınlıḡına aldanmalu degüldür (60b/12)

Yuvarlak ünlü ile kullanıldığı yerler:

eksüklüḡi olanuñ günāhını ‘afv ide (67a/7), cāhilüñ dostluḡına inanup (19b/12), muştuluḡuñ şükrānesi (35b/4)

2. *-lu -lü* eki genellikle yuvarlak ünlüdür:

enüḡi ölmüş südlü ḳaplan varıdı (44a/15), Ebū Naşr adlu bir ḳişi varıdı (53b/12-13), ḳişiye Allāha da‘vet idenden gökçek sözlü kimse olmaz (10b/12)

Ek sadece bir yerde düz ünlüdür:

‘āḳılıla bilülilik çekişür (21a/11)

3. *-suz / -süz* eki yuvarlak ünlüdür:

elsüz, ayaḳsuz, gözsüz mübtelālar (11b/74), ḫayāsuz ḳişiler utanmayup bozcı olurlar (13b/3-4), dostsuz ḳişiler gözsüz başa beñzer (32b/4)

Ekin düz ünlülü şekli sadece aşağıdaki iki kelimedede görülmektedir: şabrıla duzaḳda ḳalmaq yıḡdür şabırsızlıḡıla murāda irmekden (29b/11)

günāhsızlığı baña ma'lūmiken (33b/2-3)

FİILDEN FİİL YAPIM EKLERİ:

1. Dönüştürülme ekinin önündeki yardımcı ses genellikle düzdür.
Kim ki kendi göze büyük görüne (31a-1), andan şadır olan az hüner ālemīlerūn gözine çok görünür. (30a-14)

Birkaç yerde bu yardımcı ses yuvarlak ünlüdür. Yuvarlak ünlü alan kelimelerdeki dönüşlülük ekinin ünlüsü değiştirilerek dipnotta gösterilmiştir:

Göründi hüsn-i 'aql āna dil-āvīz (4a/6), ne kadar ri'āyet olunsalar (34b/3)

2. Pasiflik ve meçhullük eki *-l* genellikle düz ünlülü yardımcı ses ile kullanılmakla birlikte yuvarlak ünlü almış olan örnekler de vardır:

nice şevāblar anuñ dīvānna yazılır (38a-4), gümüş virile (16a-9),

Yuvarlak ünlü ile gösterilen örnek aşağıdadır:

āna buyrulmuşdur (62b/10)

ZAMAN EKLERİ:

1. Anlatılan geçmiş zaman eki *-miş/-miş* daima düz ünlüdür.

çok kimse esir olmuşıdı (53b/15), cihānı dutmuşıdı (77b/1),
sultānımuñ hazīnesinden uğurlayup baña virmişıdı (71a-10)

2. Görülen geçmiş zaman sadece d'li olarak geçer ve 1., 2. teklik ve çokluk şahıslarda yuvarlak ünlüdür.

Dünyāyı bu tavr üzerine ki zıkr itdük (29a-2), kabūl itdüm gine senūñ evūne lāyık gördüm (36a-14), Sen yā niçün cāriyenūñ elin kesmege hüküm virdüñ?(64a-5,6)

Bu ek 3. teklik ve çokluk şahısta düz ünlüdür:

Hālik kimūñ ki viridi faşāhat lisānna (25a/8), Rūm meliki anuñ faşāhatın gördi (25b/4),

Nūşrevān-ı 'ādile didiler ki (30a/7), bir hākīme şordılar ki (31b/10)

3. Gelecek zaman için *-isar, -iser* eki kullanılmaktadır:

şabr itse 'ivāz ma'īšet tatlılığın bulısar (63a/10-11), Hāk te'ālā hitāb kılup diyiser ki (34a/2),
Neye tañ kalısar dahı anuñ (7a/4)

4. İstek eki için *-a, -e* eki kullanılmaktadır.

halāş bulavuz (8a/6-7), ma'zūr buyurasız (79a/11), boyunların vuralar (33a/9)

ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ:

1. k / h değişikliği sadece kor-, uyku, yoğ kelimelerinde görülür:

şegāl uyhuya meşgūl (42b/4), olur Hāk kendiden korhana hoşnūd (9a/4),
kime ki ola Hāk korhusı ‘ādet (9a/1), dünyāda emn āhiretde amān korhusu bilenlerūndür
(9a/10-11), ḥalāyīkuñ ba‘zı andan korhar (9a/14), bizi mi fāzıl gördüñ yohsa kendi melikūñi?
(9b/14)

2. Kelime başlarında bazı kelimelerde b>p değişikliği görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde kelime başında genellikle “b” olmakla birlikte “p” şeklinin de görüldüğü belirtilmektedir.⁴

puçuk dem şöhetinden beni ayırma (4b/3), paşmağın önünde qodılar (19a/9),
piş t̄ayifenūñ muşāḥabetinden (45b/8), piş t̄ayifeden mahfūz olıncağ (45b/12)

3. İki ve ikiden fazla heceli kelimelerin sonundaki -ğ ve -g’lerin düşmesi sonucunda bunların önündeki düz ünlünün yuvarlaklaştığına dair örnekler metinde mevcuttur.

bir cāhil ki ‘ākılıla bilülilik çekişür (21a-11), mecid kapusunda otururdu (66b-6),
bilüsine dayana (22a/1)

Bazı örneklerde ise g düştüğü hâlde yuvarlaklaşma olmamıştır.

Bililü kişilerden (57b/5), katı söyleme (42b/9-10), arı ve ağır cevāb (60b/11)

Belirtilen bu özellikler haricinde metnin okunmasında takip edilen yol şu şekildedir:

1. Metinde kalın sıradan kelimelerin aldıkları ekler kalın sıradan okunmuş bugünkü telâffuza uydurulmamıştır:

şabrıla ivmek hālın beyān ider (2b/9), şifāt-ı kemālıla mevşūf olmağ (21b/12-13),
şabr her vağtda müsteḥab ve müstaḥsendür (62b/11)

2. Bazı Farsça birleşik kelimelerde edatla isim arasına ünlü girmektedir. Bu yazılışlar metinde yazıldığı gibi okunmuş, sadece şiirlerde vezne uymadığında düzeltilmiştir.

kāmuranlık el virincek (14b/14), a‘mālum āhiretde destigir ola (14b/12)
pādişāh-ı kāmukār ehl-i dānişi mu‘teber dutup (20a/12)

3. Bazen Arapça ve Farsça kelimelerde hece sonu çift ünsüzlerinin Türkçe telâffuza uydurulduğu görülmektedir. Bunlar yazıldıkları gibi okunup ancak vezne uymadıklarında düzeltilmişlerdir.

dīn-i islām şehirlerinde çok eylesün (66b/11), her vağıtta hezil mi olur (31a/11),
bābu evvel, ‘akıl beyānındadır (2b/3)

4. Metinde farklı yazılışlarla karşımıza çıkan kelimeler için takip edilen yol şu şekildedir:

4.1. Seslenme edatı metnimizde hem iy hem de ey şeklinde geçmektedir.

Dört yerde iydir, on üç yerde ise ey şeklindedir.

Didi Hāk iy e‘azz-ı āferiniş (3b/2), Nebiyyu’llāha Cibril eydür iy ḥān (3b/14)

⁴ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, 20. baskı, Bayrak Basım Yayın Tanıtım, (İstanbul, 1993), 80-81.

Esirge bini iy Cibril-i meh-rū (4b/2), iy dünyā hizmet-kārı (78b/4)

Didi Hazret ki ey ‘aql-ı mükerrerem (3a/10), Didi kimsin sen ey pākize-fitrat (3a/13)
Kim olam ki senüñdür varlık ey Haḫ (3a/15), (3b/4), (3b/9), (4a/15), (11a/9), (33b/2), (50a/1),
(64b/9), (66a/12), (77a/3), (79a/8)

e/i değişikliği Türkçenin her döneminde karışıklık arz etmekte, aynı metinde bazı kelimeler hem i’li hem de e’li olarak görölmektedir. Bu sebeple biz de iy ve ey yazılışlarını değiştirme yoluna gitmeksizin aynen bıraktık.

4.2. Arapça ve Farsça kelimeler bazen yuvarlaklaşmaya uğramış olarak karşımıza çıktı. *Gerileyici benzeşme*: ol yılan gibi ser-nügün seyr idenün (12a/9-10), *m tesiriyle ilerleyici benzeşme*: ol müşakkatlar ki māl haḫında çekmişdür (20b/9-10), bir dost-ı mihribān (70a/10)

Bu kelimeler metin içinde düzeltilmiş, değişiklikler dipnotlarda gösterilmiştir.

4.3. Metinde, ince sıradan kelimelere kalın sıradan ek getirildiğinde bu durum istatistiğe tâbi tutulmuş ve kalın ek aldığı durumlar, ince ek aldığı durumlardan fazla ise kelime, metnin tamamında kalın okunmuştur. Kelimenin kalın ek aldığı durumlar, ince ek aldığı durumlardan az ise sadece kalın ek aldığı yerde kalın okunmuştur.

Metinde sadece kalın ek alan kelimeler şunlardır:

ķāyımlığı ‘aqlıladur (5a/8), muḫababalasındağı cām-ı şāfi (7b/8), şādılığa gönül vire (29a/11)
hatıra şöyle rūşanlık bağışlar rūşanlık (32a/15), ol luḫ u āhestalığıla ve narmlığıla şudur (40b/5),
anuñ ğanılığı bizüm gencinemüzdür (56b/6), Kaḫ‘ā gönül guşādalığın görmez (68b/11),
sinemdeki sırrı ķabırdağı meyyite teşbīh itmelü degül (73b/10), ħarışlıķ ğalebe-i cehilden gelür (74a/15, 74b/1), ħarışlığıla maḫbūb idindügi nesnelere (75a/9-10), meķkārılığı meczūm [78a] bī-vefālığı şābitdür (77b/15, 78a/1)

1.3. ESERİN ÜSLÛBU

Bahru'n-Naşāyih öğüt vermek amacıyla yazıldığından çok süslü bir anlatıma sahip değildir, ama nasihat verilen bölümlerde konunun işlenişi hikâyelerle canlandırılmış, Türkçe, Arapça, Farsça şiirlerle zenginleştirilmiş ve böylece eserin sıkıcı bir anlatımdan kurtulması sağlanmıştır. Sacede hikâyeler değil şiirler de konuyla alâkalı olduğu için eser bunlarla birlikte bütünlük içindedir. Metinde yer alan Türkçe şiirler genellikle “mefâîlün, mefâîlün, feûlün” vezni ile yazılmıştır. Her ne kadar vezin bozukluklarına rastlansa da bu şiirler nasihatnameyi süslemiştir.

Eserin başında yer alan medhiyenin ardından eserin yazılış tarihi, yazarı, tercüme bir eser olduğu belirtildikten sonra eserin sunulduğu Mahmud Bey'e övgülerin yer aldığı manzum kısım gelir. Bundan sonra müellif eserin bölümlerini sıralamıştır. Metin bu bölümlerin konularının işlenişi ile devam eder ve sonunda müstensih'in adının, istinsah tarihinin bulunduğu ve yine övgülerin yer aldığı hatime bölümü ile sona erer.

Genellikle bütün bölümler, haslet ve kısım olarak adlandırılan bölümlere ayrılmış bu şekilde ele alınan konu hakkında ayrıntılı bilgi verilmeye çalışılmıştır. Esere telkin edici bir özellik sağlayan bu kısımlar ünlü ilim adamlarının sözleri ile desteklenmiş, böylece verilen öğütlere de ciddiyet kazandırılmıştır.

Ciddî bir üslupta yazılan eserde verilen öğütler kesindir, yazar hayat hakkında bir çerçeve belirlemekte ve bunlara uyulmasını istemektedir. Öğüt veren cümleler “Bed-hûy olan kişi hemîşe tarlıkdadır. Kat'a gönül güşâdeliğin görmez”. gibi kesin ifadeler taşımaktadır.

1.4. İMLÂ ÖZELLİKLERİ

Eser harekelidir ama çok miktarda hareke hatasına rastlanmaktadır. Biz bu aksaklıkları mümkün olduğunca düzeltme yoluna gittik ve metindeki şekilleri dipnotlarda gösterdik. Bahru'n-Naşāyih'in imlâ özellikleri şu şekildedir:

YABANCI KELİMELERDEKİ ÜNLÜLERİN YAZILIŞI:

Metinde Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun a (ā) elif ve eğik ve dik üstünle gösterilmiştir. Kullanılan işaretler şöyledir:

1. Metinde yer alan Arapça ve Farsça kelimelerin ön seslerinde uzun a (ā) hem dik hem de eğik üstünle gösterilmiştir.

Dik üstünle gösterilenler:

āferīnīş: أَفْرِينِشْ (2b/15) āfitābı: اِفْتَابِي (5a/3)
(5a/3)

Eğik üstünle gösterilenler:

āşār: أَشَارْ (5a/8) ārzūlarınuñ: اَرْزُولَرِنُ (9b/8)

2. Arapça ve Farsça kelimelerin iç seslerindeki uzun a (ā) dik ve eğik üstün ile gösterilmiştir:

Dik Üstünle gösterilenler:

ḥalāyıkı: حَلَايِكِي (30b/9) şevāb: شَوَابْ (43a/7)

Eğik Üstünle gösterilenler:

şavāb: صَوَابْ (58a/4) cevāb: جَوَابْ (58b/3)

3. Arapça ve Farsça kelimelerin son seslerindeki uzun a (ā) genellikle eğik üstünle gösterilmiştir. Bazı kelimelerde ise dik üstün kullanılmıştır.

Eğik üstünle gösterilenler:

vefā: وَفَا (74a/11) dünyā: دُنْيَا (74a/13)

Dik üstünle gösterilenler:

evvelā: اَوَّلَا (43b/1) ḥükemā: حُكَمَا (64b/15)

4. Az sayıdaki Arapça kelimedede elif-i maksûre işareti kullanılmıştır.

Mūsā: مُوسَى (66a/9) Muşafā: مُصَافَى (12b/10)

5. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun i (ī) ünlüsünü karşılamak amacı ile yazılan y'nin altındaki dik esre ön, iç ve son seslerde yaygın olarak kullanılmıştır.

şīrīn: شِيرِينْ (33b/11) nebī: نَبِي (68a/4)

6. Metinde genellikle yabancı kelimelerdeki ünlünün y ile yazılmadığı durumlarda eğik esre kullanılmıştır.

āḥiret: اَحْرَتْ (78a/8) kısım: قِسْمْ (2b/12)

7. Arapça ve Farsça kelimelerde uzun u (ū) vav ve ötre ile gösterilmiştir.

Mahlūkāt: مَخْلُوقَاتٌ (13b/13) k̄ānūn: قَانُونٌ (34a/8)

8. Arapça sözcüklerde hemze işaretinin düzenli değildir. Bazı sözcüklerde hemze kullanılmış, bazılarında ise hemze düşürülerek araya (y) yardımcı sesi getirilmiştir.

Hemzesi düşürülenler:

'acāyiblerinden عَجَائِبٌ (72b/11) 'āyid عَائِدٌ (27a/15)

Hemzeli yazılanlar:

dā'im دَائِمٌ (20a/3) fā'ide فَائِدَةٌ (27b/1)

TÜRKÇE KELİMELERDEKİ ÜNLÜLERİN YAZILIŞI :

1. Türkçe kelimelerin ön sesindeki a ünlüsü elifle karşılanmış, bazen eğik esre bazen de dik esre ile harekelenmiştir.

Eğik üstün ile harekelenenler:

arkamda: أَرْقَمَةٌ (8a/10) andan: أُنْدَنْ (9a/14)

Dik üstünle harekelenenler:

açuk: أَجُوقٌ (18b/5) anı: أُنِي (21b/4)

2. Kelimelerin iç seslerindeki a ünlüsü bazen elif ve hareke ile bazen hâ-i resmiye ile bazen de sadece hareke ile gösterilmiştir.

var: وَارٌ (24a/3) tatlu: طَطْلُوْ (40a/2)

yaramazırağı: يَارَهُ مَزْرَعِي (32b/2)

3. Kelimelerin son seslerindeki a ünlüsü ya eğik üstünlü hâ-i resmiye ile, ya da dik üstünlü elif ile gösterilmiştir.

Eğik üstünlü hâ-i resmiye ile gösterilen:

bozulmağa: بُوْزُلْمَغَهْ (10a/6)

Dik üstünlü elif ile gösterilen:

aña: أَا (10a/6)

4. Türkçe kelimelerin ilk sesini oluşturan e ünlüsü hep eğik üstünlü hemze elif ile yazılmıştır.

elleri: اَللَّيْ (33a/8) eyler: اَيْلَرْ (65b/12)

5. Kelimenin iç sesindeki e ünlüsü eğik üstünle, son sesteki e ünlüsü ise eğik üstünlü hâ-i resmiye ile gösterilmiştir.

itmeye: اِتْمِيَهْ (67a/5) görine: كُوْرِنَهْ (60a/11)

6. Metinde ı sesi ile başlayan kelimeler eğik esre ile gösterilmiştir.

ıssı: اِسْسِي (65b/7) ıduğında: اِدْعُنْدَهْ (38a/13)

7. Metinde iç sesteki ı ünlüleri bazen eğik esre ile bazen de y ve dik esre ile gösterilmiştir.

Eğik esre ile gösterilen:

arasında: **أَرَسِنْدَه** (76b/12)

Y harfi ve dik esre ile gösterilen:

başını: **بَشِينِي** (42b/13)

8. Metinde son sesteki ı ünlüsü y harfi ve dik esre ile gösterilmiştir.

ıssı: **اَسِي** (65b/7)   atası: **اَتَاسِي** (43a/7)

9. Metinde i ünlüsü ilk seste hem y harfi ve dik esre ile hem de eğik esre ile gösterilmiştir:

idüp: **اِدُوپ** (43a/9)   iderken: **اَيْدُرِكِن** (55a/7)

10. Metnin iç sesindeki i ünlüsü hem ye harfi ve dik esre ile hem de sadece eğik esre ile gösterilmiştir.

virnek: **وَيِرِنَك** (56a/4)   sizün: **سَيَزُون** (56a/9)

11. Metnin son sesindeki i ünlüsü genellikle ye harfi ve dik esre ile gösterilmiştir. Çok az sayıdaki kelimelerde i ünlüsü sadece eğik esre ile harekelenmiştir.

geçdi: **كَجَدِي** (56b/14)   kendi: **كَنْدِي** (58a/4)

12. Metinde o ünlüsü, sözcüğün ön sesi olduğunda ötreli elif ve vav harfleri ile, iç ve son ses olduğunda vav ve ötre ile gösterilmiştir.

oldı: **اَوْلَدِي** (64a/1)   yok: **يُوق** (64a/13)
ko: **قَو** (75b/9)

13. Metinde u ünlüsü, kelimenin ön sesi olduğunda elif, vav harfleri ve ötre ile, iç ses olduğunda bazen vav harfi ve ötre ile bazen de sadece ötre ile gösterilmiştir. Kelimenin son sesi olduğunda işe vav harfi ve ötre ile gösterilmiştir.

umdılar: **اَوْدِلَر** (78b/14)   tokuzı: **طَقُوْزِي** (12b/9)
korkusu: **قورقُسي** (21a/15)   olmalı: **اَوْلِيْلُوْ** (23b/11)

14. Kelimenin ilk sesi olduğunda ü ünlüsü, vav ve ötre ile belirtilmiş, son ses ve iç seste olduğunda ise bazen vav ve ötre ile bazen de sadece ötre ile gösterilmiştir.

üç: **اَوْچ** (30b/12)   gümiş: **گُوْمِش** (66b/9)
gümiş: **گُوْمِش** (66b/15)   kendü: **کَنْدُو** (67a/11)
eyü: **اَيُو** (67b/5)

ÜNSÜZLERİN YAZIMI

1. İç sesteki ikiz ünsüz için şedde işareti kullanılmıştır.

ammā: **اَمَّا** (69a/8)   himmet: **هِيْمَت** (73b/4)

Kelimenin sonundaki ikiz ünsüzler için şedde işaretinin kullanımı düzenli değildir.

'ad **عَد** (1b/1)   had **حَد** (1b/1)

2. Kendisinden sonra ünlü bulunmadığını belirtmek için sükûn kullanılmıştır.

resûl : رَسُولٌ (8b/9) üç: أُوجٌ (16a/13)

3. Tamlanan unsuru hâ-i resmiye ile sona eren Farsça terkiplerin izafet kesresini belirtmek için hemze kullanılmıştır.

Kelime-i tayyibe: كَلِمَةٌ طَيِّبَةٌ (5b/6)

nâhiye-i İrağa: نَاحِيَةٌ عِرَاقُهُ (31a/5)

Bu kullanım dışında eki kelime tabanına bağlamak amacı ile görevli sesin yerine kullanılmıştır.

nesneyi: نَسْنَةٌ (60a/7) ikiyi: اِكْيٌ (4a/12)

METİNDEKİ İMLÂ FARLILIKLARI :

1. ç ünsüzü hem (چ) ile hem de (چ) ile yazılmıştır:

چ ile yazılan örnekler:

akçeye: أَقْبِيَّةٌ (27a/14) ilçü: اِلْجُو (26b/10)

چ ile yazılan örnekler:

akçeye: أَقْبِيَّةٌ (28a/4) yetişdükçe: يَتَشَدَّكْجَةٌ (52a/13)

2. Aynı sözcükler bazen “p” harfi ile bazen “b” harfi ile yazılmıştır:

ب harfi ile yazılanlar:

kapusunda: قَبْوَسْنَدَةٌ (60b/3) kaplanuñ: قَبْلَانَكْ (44b/3)

پ harfi ile yazılanlar:

kapusunda: قَبْوَسْنَدَةٌ (66b/10) kaplanuñ: قَبْلَانَكْ (44a/15)

-up/ -üp gerindium eki ise daima ب ile yazılmıştır:

varup: وَارُوبٌ (44b/4) idüp: اِدُوبٌ (45b/14)

3. Aynı kelimenin farklı yerlerde bazen س ile bazen de ص ile yazıldığı örnekler vardır:

saķına: سَاقِنَهُ (59b/15)   saķlamak: سَقَمْتُ (70b/5)
 saķınmak: صَقَمْتُ (72b/2)   saķlamak: صَقَمْتُ (70a/14)

4. “İle” edatı genellikle kelimeye bitişik olmakla birlikte birkaç kelimedede ayrı olarak (أ) ile yazılmıştır:

İle edatının ayrı yazıldığı örnekler:

tamām ile: تَمَامٌ أَيْلَهُ (49b/4)   Allāh ile : أَللَّهُ أَيْلَهُ (78b/8)

İle edatının bitişik yazıldığı örnekler.

tamāmıla: تَمَامِلَهُ (50a/5)   Allāhılayısa : أَللَّهُ لَيْسَهُ (61a/13)

5. İçün edatının imlâsı da değişiktir. Bu edat genellikle kelimeye bitişik yazılmaktadır. Farklı yerlerde, aynı kelimenin hem içün edatından ayrı, hem de bitişik olarak yazıldığını görmekteyiz.

İçün edatının ayrı yazıldığı örnekler:

Allāh için: أَللَّهُ أَيْچُونُ (14a/5)   anuñ için: أَنْكَ أَيْچُونُ (43b/1)

İçün edatının bitişik yazıldığı örnekler:

Allāhıçün: أَللَّهُ چُونُ (4a/3)   Anuñçundur: أَنْوچُونُ دَرُ (69b/10)

6. Terkiplerde izafet kesresinin bazen harfle yazıldığı bazen de hareke ile belirtildiği görülmektedir:

Hareke ile gösterilen örnekler:

āb-ı revānlar: أَبٌ رَوَانِرٌ (76a/6)   hāl-ı hayātda: حَالٌ حَيَاتِدَهُ (77b/2)

ى harfi ile gösterilen örnekler:

‘ilm-i maķālı: عِلْمِي مَقَالِي (2a/11)   Na‘im-i bākı : نَعِيمِي بَاقِي (7a/72)

7. Farsça atıf terkiplerinde atıf vavının bazı örneklerde harf ile bazen de hareke ile belirtildiği görülmektedir:

Hareke ile gösterilenler:

şerm ü edeb: شَرْمٌ أَدَبٌ (31a/15)   genc ü hazıne: كَنْجٌ خَزِينَهُ (46a/11)

و ile gösterilenler:

imān u hayāya: اِيمَانٌ وَ حَيَايَهُ (4a/11)

şeker-bār u gevher-nişār: شَكْرِبَارٌ وَ كَوْ هَرُّ نِشَارٌ (6a/3-4)

1.5. TÜRK EDEBİYATINDA NASİHAT VE NASİHATNAMELER

Öğüt veren kitap anlamına gelen Nasihatname adlı eserler, İslâmî Türk Edebiyatı döneminden itibaren karşımıza çıkmakla birlikte nasihat geleneği edebiyatımızda her zaman vardır ve Orhun yazıtlarından günümüze kadar çeşitli eserlerde bu geleneğin işaretleri görülmektedir.

Devrin ihtiyacına cevap verecek öğütleri işleyen ve doğru yola iletmek amacıyla yazılmış olan nasihatnamelerin kaynağını dinî ve tasavvufî konular, gelenek ve görenekler oluşturmuştur. Bu nedenle ahlâk kitapları olarak da nitelendirilen nasihatnamelerde verilen öğütlerden, çağın sosyal hayatını ve gelenek ve göreneklerini de öğrenmek mümkündür.

Nasihatnamelerde ve nasihatte bulunulan diğer eserlerde delil göstermek ve inandırıcı olmak amacıyla ayet ve hadislerle başvurulmuş, bu ayet ve hadisler çeşitli kıssalarla desteklenmiş, ahlâkî bir bilim dalı haline getirmiş olan Aristo, Sokrat ve Eflatun gibi ilim adamlarının görüşlerine, devlet adamlarının ve tanınan diğer önemli şahsiyetlerin yaşadıkları, ders alınacak olaylara yer verilmiştir. Bu usûllerle anlatım renklendirilmeye çalışılmış, eserlerin kuru ve sıkıcı olmaktan kurtarılması amaçlanmıştır. Tabî ki neticede okuyucuların bu şekilde daha kolay etkilenecekleri, anlatılanlardan kendilerine göre dersler çıkaracakları, verilen nasihatleri daha kolay benimseyecekleri ve uygulayacakları hedeflenmiştir.

Nasihatnamelerde adalet, cömertlik, tevazu, aile fertlerinin geçimi, güzel huylu ve sabırlı olmak gibi çok çeşitli alanlarda bilgiler verilirken ve her iki dünya saadeti göz önünde tutulmuştur.

Türk Edebiyatında yazılan nasihatnameler genellikle Farsça eserlerden etkilenecek şekilde yazılmışlardır. Ortak konuların işlenmiş olması hatta aynı beyit, ayet ve hadislerin örnek gösterilmesi belirli bir kaynaktan faydalanıldığına işaretidir. Türk edebiyatında örnek alınan Farsça eserler Attar'ın Pendnâme'si⁵, Nizâmî'nin Mahzenü'l-Esrâr'ı ve Sa'dî'nin Bostan ve Gülistan'ıdır.

Genellikle "Nasihatname" ve "Pendname" adları ile karşımıza çıkan nasihat kitapları "Âdâbü'l-Menâzil", "Te'dîbnâme" gibi faklı isimlerle de anılmıştır.

Nasihatname adı ile yazılan eserler:

15. yüzyılda tercüme edilmiş olan Bâlî'nin, ilim sahibi olmak, iyi huyluluk, sabır gibi konularda öğüt veren Bahru'n-Nasâyih'i, Sinan Paşa'nın (Sinanettin Yusuf b. Hızır Bey) ahlâkî öğütleri içeren Maarifnâme ya da Ahlâknâme de denilen Nasihatnâme'si⁶ bu adla yazılan eserlerdir

16. yüzyılda ise Şah İsmail Hatâî'nin mesnevi türünde yazılmış olan Nasihatnâme'sini,⁷ Zaifi'nin manzum olarak yazılan Bûstân-ı Nasâyih'ini⁸, Rıfat Paşa'nın

⁵ İsmail Ünver, Mesnevî, Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı, (Divan Şiiri), (Ankara, 1986), 430.

⁶ İsmail Hikmet Ertaylan, Maarifname Sinanettin Yusuf b. Hızır Paşa, (İstanbul, 1961).

⁷ Necla Pekolcay, İslamî Türk Edebiyatı, 3. baskı, Kitabevi Yayınları, (İstanbul, 1996), 293-296.

⁸ Bûstân-ı Nasâyih, Topkapı, Revan Ktp., No.822. Bk. Agâh Sırrı Levend, Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY-Belleten, 1966, (Ankara,1988), 101.

Nasihatnâme-i Etfâl'ini⁹, Kemâl Paşazâde Ahmed Şemsüddîn'in öğüt verici küçük hikâyelerden meydana getirdiği Câmiü'n-Nasâyih'ini nasihat kitapları arasında görmekteyiz.

18. yüzyılda Ahmed Hamdi Şirvânî'nin Nasâyih-i Şubbân¹⁰, Ahmed Hulûsî'nin Terbiye ve Ta'lîm-i Âdâb ve Nasâyih-i Etfâl,¹¹ Ahmet Erip'in Âyîne-i Nasîhat¹² adlı eserleri ve 19. yüzyılda Sâfi'nin Nasîhatnâme'si¹³ nasihatname türünde ve nasihat ismi ile anılan kitaplardır.

Pendname adı ile yazılan eserler ise:

Güvâhî'nin 16. yüzyılda yazdığı Pendnâme'si¹⁴ atasözleri ile öğüt veren manzum bir eserdir. Yine bu yüzyılda Şemseddin-i Sivâsî'nin Pendnâme'si bu adla kaleme alınmıştır. 18. yüzyılda pendname adı ile yazılan eserler ise Zaiif Ömer Baba'nın Pendnâme'si, Azmî'nin Pendnâme'si, Hüseyin Kutsî'nin Pend-i Mahdûbân adlı eseri, Mehmet Esat'ın Pendnâme'sidir.¹⁵

Bunların haricinde başka adlarla anılan nasihatnameler ise şunlardır.:

Türk Edebiyatında ilk nasihatname olarak kabul edilen Kutadgu Bilig 11. yüzyılda Yûsuf Has Hâcib tarafından yazılmıştır. Eser din, devlet, siyaset, terbiye, beyler ve halk üzerindeki görüşlerin anlatıldığı siyaset, felsefe ve nasihat kitabıdır. Türk edebiyatında ilk nasihatname kabul edilen Kutadgu Bilig dünyada ve ahirette saadete erişebilmek için izlenmesi gereken yolları gösterir.¹⁶

12. yüzyılda Hoca Ahmed Yesevî'nin dinî ve ahlâkî öğütleri Hikmetler ve nasihatler halinde yayılmıştır. Ahmed Yesevî'nin öğretici mahiyette manzumelerden oluşan Hikmetleri dörtlüklerden oluşmuştur.¹⁷

Aynı yüzyılda Atabetü'l-Hakâyık Edip Ahmed Yükneki tarafından genel ahlâk kaideleri üzerine yazılmış bir nasihatnamedir. Şairin de belirttiği gibi kitabın amacı öğüt vermektir. Eserde ayet ve hadislerle başvurulmuştur.¹⁸

13.yüzyılda Ahmed Fakîh'in Çarhnâme¹⁹ adlı eseri kaside şeklinde yazılmış yüz beyitlik mesnevidir. Din ve tasavvuf konularını işleyerek nasihat veren Çarhnâme'de dünyanın fanîliğinden, dünya zevklerine kapılmamak gerektiğinden, kıyamet gününün dehşet ve korkusundan söz edilip ölüm hatırlatılmaktadır. Ayrıca bu dünyada ahiret için hazırlanmak

⁹ Nasihatnâme-i Etfâl, Süleymaniye Ktp., Hamidiye No.707. Bk. Agâh Sırrı Levend, Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY- Belleten, 1963, (Ankara, 1988), 102.

¹⁰ Nasâyih-ı Şubbân, Mehmet Esat Mat., (İstanbul, 1298). Bk. Agâh Sırrı Levend, Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY-Belleten, 1963, (Ankara, 1988), 102.

¹¹ Terbiye ve Ta'lîm-i Âdâb, Mahmut Bey Mat. (İstanbul, 1313). Bk. Agâh Sırrı Levend, , Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY-Belleten, 1963, (Ankara, 1988), 102.

¹² Âyîne-i Nasîhat, Mürüvvet Mat., (İstanbul, 1304). Agâh Sırrı Levend, Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY- Belleten, 1963, (Ankara, 1988), 102.

¹³ Nasihatnâme, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud, No. 5295. Bk. Agâh Sırrı Levend, , Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY- Belleten, 1963, (Ankara, 1988), 103.

¹⁴ Pendnâme, Süleymaniye Ktp., Lala İsmail, No.242, Ankara Genel Ktp., No.1081, 1082. Bk. Agâh Sırrı Levend, Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY- Belleten, 1963, (Ankara, 1988), 102.

¹⁵ Agâh Sırrı Levend, Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY-Belleten, 1963, (Ankara, 1988), 102.

¹⁶ Reşit Rahmeti Arat, Kutadgu Bilig-Metin, 4. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, (Ankara, 1999).

¹⁷ Türk Edebiyatı Dergisi, Ahmed Yesevî Özel Sayısı, 192, Ekim, (İstanbul, 1989).

¹⁸ Reşit Rahmeti Arat, Edip Ahmed b.Yükneki-Atabetü'l-hakayık, 2.baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, (Ankara, 1992).

¹⁹ Mehmed Fuat Köprülü, II. Ahmed Fakîh ve Çarhnâme'si, Türk Yurdu IV, (İstanbul,1926), 289-295.

Mecdet Mansuroğlu, Ahmed Fakîh-Çarhnâme, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 684, (İstanbul, 1956).

gerektiğini söyleyerek dünyada yemek, yedirmek, yoksulları giydirmek, sabırlı ve alçak gönüllü olmak gibi ahlâkî güzellikleri telkin etmektedir.²⁰

Nehcü'l-Ferâdis, insanların cennete girebilmeleri için gereken öğütleri veren, kılavuzluk eden bir eser olması ile nasihat kitapları arasına girebilmektedir.²¹

14.yüzyılda Yunus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye²² adlı eseri mesnevi şeklinde yazılmış tasavvufî, ahlâkî ve dinî bir eserdir. Didaktik bir eser olarak kabul edilen eser altı bölümden oluşmaktadır. Bu risale Yûnus Emre'nin mutasavvıf bir şair olarak verdiği öğütleri ihtiva eder.²³

Bu yüzyılda yazılan Şeyyâd Hamza'nın Dâstân-ı Sultân Mahmûd adlı 79 beyitlik mesnevisi de nasihatname türünde sayılan bir eserdir. Zenginlik ve yoksulluk karşılaştırılarak nefsin zararlarından, zenginliğin insanı azdırmasından ve Tanrı'ya ulaşmak için nefsi öldürmek gerektiğinden bahsedilmiştir.²⁴

Garipnâme,²⁵ Âşık Paşa tarafından yazılan ahlâkî ve dinî bir mesnevidir. Mehmet Ali Aynî Türk Ahlâkçıları adlı eserinde Garipnâme'nin halka güzel ahlâkî öğretmek için yazıldığını düşündüğünü belirtir. Eserin nasihat verici bir özellik taşımasından dolayı, Kâtip Çelebi'nin Keşfü'z-Zünûn'unda da belirtildiği gibi bu esere Maarifnâme adı da verilmiştir.²⁶ On baptan oluşan eserde destanlar yer almaktadır. Âşık Paşa verdiği nasihatlere destek olması için ayet ve hadislerden istifade etmiştir. İnsanın kendi nefsini bilmesi, düzgün ahlâklı olmak için nelerin lazım olduğu, insanda ne gibi özelliklerin olması gerektiği gibi konularda nasihatler vermiştir.²⁷

15. yüzyılda Ahmed-i Daî tarafından yazılan Vasiyyet-i Nûşirevân mesnevisi, adaleti ile tanınmış bir hükümdar olan Nûşirevân'ın oğlu Hürmüz'e verdiği nasihatleri ihtiva eder. Bu eser terbiye ve telkin maksadı ile pendname tarzında kaleme alınmıştır. Eserin asıl amacı nasihat vermek olduğundan atasözlerinden, halk deyimlerinden yararlanıldığı gibi ayet ve hadislerle de telmihte bulunulmuştur.²⁸

15. yüzyıldan önce Emir Unsûru'l-Maâli Keykâvus b.İskender Kâbus b. Veşmgir'in oğlu Giranşâh için yazdığı Kâbusnâme de nasihatnamedir. 44 bölüm olan bu eserin her bölümünde yatmak, dinlenmek, yiyip içmek, hamama girmek, mal arttırmak, oğul kız terbiye etmek, ilim istemek gibi ayrı ayrı öğütler vardır. Ahlâkî öğütler vermek amacıyla kaleme alınan eser birkaç kez Türkçeye çevirilmiştir. Sadrettin'in, Akkadızâde'nin, Mercimek Ahmet'in, Namizâde'nin çevirileri bunların arasındadır. Eserde yetişkin bir adamın edinmesi gereken hayat bilgileri, ata, ana hakkını yerine getirme, konuk ağırlama, emanet saklama, bilgi edinmek gibi konularda öğütler verilmiştir.²⁹

²⁰ Necla Pekolcay, İslamî Türk Edebiyatı, 3.baskı, Kitabevi Yayınları, (İstanbul, 1996), 122, 123.

Osman F. Sertkaya, Ahmed Fakîh, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, II, (İstanbul, 1989), 66.

²¹ İstanbul Nüshası, Süleymaniye Ktp., Yeni Cami, No. 879

Haz.Güliden Sağol, Nehcü'l-Ferâdis, Giriş-Metin-Sözlük-Dizin-Arapça İbareler, (İstanbul,1998), 13-35, Doçentlik çalışması.

²² Ruh ve akıl, kibir ve kanaat, öfke ve gazap, sabır, cimrilik ve haset, gaybet, bühtan.

²³ Abdülbaki Gölpınarlı, Yunus Emre-Risâletü'n-Nushiye ve Dîvan, İstanbul, 1965.

²⁴ Saadettin Buluç, Şeyyad Hamza'nın Bilinmeyen Bir Mesnevisi, Türkiyat Mecmuası, XV, (İstanbul, 1968), 247-257.

²⁵ Saadettin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri I, (İstanbul, 1936), 129-144.

²⁶ Mehmet Ali Aynî, Türk Ahlâkçıları, (İstanbul, 1939), 7-31.

²⁷ Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, I, (İstanbul, 1333), 109-110.

²⁸ İsmail Hikmet Ertaylan, Ahmed-i Daî ve Eserleri, Türk Edebiyatı Örnekleri VII, (İstanbul,1952).

²⁹ Ağâh Sırrı Levend, Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY-Belleten, 1963, (Ankara,1988), 107.

16.yüzyılda Durmuş oğlu Abdüllâtif Âdâb-ı Menâzil'i okur yazarlığın yaygın olmamasından dolayı Türk kadınlarının kendilerine lâzım olan edep ve ahlâka dair kuralları öğrenmeleri için yazdığını belirtmektedir. Eserde, kadınlara eziyet etmemeyi, karı- kocanın arasını düzeltme, aile fertlerinin birbiri ile ilişkisi ve eğitimleri, evlendirme üzerine nasihatler, kadınların ve erkeklerin birbirleri üzerindeki hakları , yemek yemenin adabı, dost ziyareti gibi konularda açıklamalar yapılmış, pek çok öğütler vermiştir.³⁰

17. yüzyıldada Nâbi'nin Hayriye adlı mesnevisi öğretici ve eğitici bir öğüt kitabı olarak nitelendirilmiştir. Öğrenmek, açgözlülük ve cimrilikten sakınmak, minnet etmemek, padişaha ve büyüklere fazla yaklaşmamak, ihtiraslı olmamak, halka eziyet etmemek gibi öğütleri kapsayan bu eserle aynı yüzyılda yazılmış olan bir başka eser ise İshak Tokadî'nin bilikle ilgili öğütler verdiği Manzûmu'l-Ulûm adlı eseridir.³¹

18. yüzyılda Sünbülzâde Vehbi'nin oğluna manzum öğütler verdiği Lûtfiye adlı eseri ve Selahattin Yiğitoğlu'nun manzum öğütleri içeren Tezhîbü's-Şiyem fi Nazmi'l-Hikem adlı eseri yer almaktadır.³²

19. yüzyılda ise Mustafa Hâmi Paşa'nın musahhah Vazâ'if-i Etfâl'i yazarı bilinmeyen bir Öğüt Risalesi ve Mehmet Esat'ın çocuklara öğütler verdiği Risâle-i Ahlâk adlı eseri nasihatname türünde yazılmıştır.³³

Türk edebiyatında nasihat verme yöntemi birçok eserde görülür. Bu nedenle nasihatname türünde olmayıp da içinde öğütlerin yer aldığı çok sayıda eser vardır. Bunun en güzel örneği siyasetnamelerdir. Hükümdarlarda bulunması gereken vasıfların ifade edildiği, halkın durumu ve toplumun hâli anlatılarak hükümdarlara öğütler veren siyasetnameler de birer nasihatname sayılmaktadır. Siyasetnamelerden içeriği bilinen ve nasihat özelliği taşıyan eserler şunlardır:

14 yüzyılda Seyyid Ali tarafından yazılan Zahiretü'l-Mülük, adalet, hilafet, emr, Tanrı'nın nimetleri gibi konularda padişahlara öğütler verir. 17 yüzyılda Surûrî Çelebi'nin Kânûnî Sultân Süleyman döneminde yaptığı Türkçe çevirisinden başka çevirileri de vardır.

16 yüzyılda Gelibolulu Mustafa Ali, Nasîhatü's-Selâtin adlı eserinin başlangıcı ve birinci bölümünde padişahların yapmakla yükümlü olduğu işleri, II. bölümde kanun dışı meydana çıkan devrimleri, III. bölümde yakışsız bazı hallerden dolayı halkın halini, IV. bölümde ise yazarın uğradığı haksız işleri anlatır ve sonunda da faydalı bazı öğütler verir.

Yine aynı yüzyılda Gazâlî'nin Nasîhatü'l-Mülük adı altında Sultân Sancar için yazdığı eser adalet ve ihsan ile ilgili bazı öğütleri de kapsamaktadır.³⁴ Eserin Arapça'ya Et-Tıbrü'l-Mesbûk fi Nasîhatü'l-Mülük adıyla çevrilmesinin ardından Âşık Çelebi 1562'de eseri Türkçe'ye çevirerek Kanûnî Sultân Süleyman'a sunmuştur. Kâsım b. Seydî El Hâfız Ankarî'nin II. Murat'a sunduğu Enîsü'l-Celîs adlı padişahlara öğütleri ihtiva eden eseri ve İbni İsâ Saruhanî'nin padişahlara, vezirlere öğütleri ihtiva eden Rumûzu'l-Künüz'ü, hikâyelerle birlikte padişahlara nasihatleri içeren Gülşen-i Mülük Zâifi tarafından bu yüzyılda yazılmıştır.

17. yüzyılda, Kebîrizâde Abdurrahman Yüsrî tarafından yazılan Nasîhatü'l-Mülük ile Sarı Abdullâh'ın sultanlara öğütleri içeren Tedbîrü'n-Neş'eteyn ve İslâhü'n-Nüşateyn'i ve

³⁰ Mehmet Ali Aynî, Türk Ahlâkçıları, (İstanbul, 1939), 32-57.

³¹ Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, II, 9.baskı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, (İstanbul, 1997), 660-663.

³² Agâh Sırrı Levend, Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY-Belleten, 1963, (Ankara, 1988), 102

³³ Agâh Sırrı Levend, Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY-Belleten, 1963, (Ankara, 1988), 103.

³⁴ Agâh Sırrı Levend, Siyasetnameler, TDAY-Belleten, 1962, (Ankara, 1988), 171.

hem padişahlara hem de genel ahlâka dair öğütler veren *Nasîhatü'l-Mülük* adlı eseri yazılmıştır.

18. yüzyılda İsmâîl Hakkı Bursalı'nın Vezir Ali Paşa'ya sunduğu padişahlara öğütleri ihtiva eden *Sülûku'l-Mülük*³⁵ ve Pirizâde'nin *Kitâbü's-Siyâse* adlı siyasete, ahlâka, komşu devletlerle iyi geçinmeye dair öğütlerinin yer aldığı eseri yazılmıştır.

19. yüzyılda ise Vâhidî'nin *Tecâribü'l-İnsân* adlı eserinde padişahlara öğütler verildiği bilinmektedir.³⁶

Siyasetnameler haricinde de nasihat verme yönteminden faydalanarak, çeşitli konularda yazılmış eserler vardır. Bu eserlerde, öğütler bir bölüm olarak nasihat başlığı altında eserin içinde yer almış ya da eserin genelinde verilmiştir. Bu eserlerden biri olan Mesnevi 13. yüzyılda Mevlânâ tarafından yazılmıştır ve öğretici unsurlar içerir. *Mecâlis-i Seb'a*³⁷ adlı eseri ise Arapça ve Farsça söylediği hutbelerden oluşan dinî, tasavvufi bir eserdir. Birçok nasihatleri, ayet ve hadis yorumlarını, ibretli hikâyeleri içerir.

14. yüzyılda Hoca Mesûd tarafından yazılan *Ferhengenâme* tercümesi bu eserlerin örneklerindedir. Eserde, tevhid, naat, sebab-i tercüme bölümlerinden sonra dinî ve ahlâkî öğütler ve bunlarla ilgili hikâyelerin yer aldığı bölümde çeşitli nasihatler verilir. Yöneticiler yoksulları gözetmeli, halka zulmedip sert davranmamalı, fırsat elde iken ihsanda bulunulmalı, cimrilikten sakınılmalı, riyadan vazgeçilmeli, ibadeti ihlas ile yapmalı, kişi dilini tutmasını bilmeli, ömrü gafletle geçirmemeli fırsat elde iken onu iyi değerlendirmeli gibi nasihatler bunlardan bazılarıdır.³⁸

Aynı yüzyıla ait olan Kemâloğlu'nun *Ferahnâme*'si mesnevi tarzında yazılmıştır. Olaylar içinde verilen dinî öğütlerle birlikte Allah'ın kudreti, islâmiyetin ululuğu methedilmekte ve dünya hayatının faniliği vurgulanmaktadır.³⁹ Ahmedî'nin *İskendernâme*'si bir çok sosyal düşünceyi işleyip Kur'an, hadis, hendese, tıp, tarih ile ilgili bilgiler verirken ahlâkî nasihatler de vermiştir.⁴⁰

15. yüzyılda *Cinânü'l-Cenân* adlı eserin Muhammed b. Hacı İvaz El-müfessir'in eseri olduğu anlaşılmıştır. Farzdan, vacipten, sünnetten bahseden ve zaman zaman konuyla ilgili hikâyelere yer verilen eser dinî bir vaaz ve nasihat kitabıdır.⁴¹

Bu yüzyıla ait olan Hatipoğlu'nun *Letâyifnâme* adlı mesnevisi Kadılkudat Muslihiddin Muhammed'in Arapça mensur *Sûre-i Mülk Tefsiri*'nin tercümesidir. Eserde tevhid, münacaat, naat, dört halife methiyesi, mucizat-ı nebi gibi bölümlerden sonra öncelikle Mülk suresi olmak üzere sekizinci ayete kadar ayetler geniş bir şekilde açıklanırken nasihat verici beyitlerden yararlanılmıştır.⁴² Hatipoğlu'nun Arapçadan Türkçeye çevirdiği manzum

³⁵ Topkapı Ktp, Emanet Hazinesi, No.1330, Bk. Agâh Sırrı Levend, *Siyasetnameler*, TDAY-Belleten, 1962, (Ankara, 1988), 187.

³⁶ Topkapı Ktp., Mehmet Reşat, No. 918. Bk. Agâh Sırrı Levend, *Siyasetnameler*, TDAY-Belleten, 1962, (Ankara, 1988), 188.

³⁷ Necla Pekolcay, *İslâmî Türk Edebiyatı*, 3.baskı, Kitabevi Yayınları, (1996, İstanbul), 134-137.

³⁸ Mustafa Özkan, *Hoca Mesud Hayatı ve Eserlerine Dair*, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 84, (İstanbul, 1993), 183-202.

Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, (Ankara, 1973), 128.

³⁹ Fahir İz-Günay Kut, *Ferahnâme*, *Büyük Türk Klâsikleri*, I, Ötüken- Söğüt, (İstanbul, 1985) 321-322.

Vasfi Mahir Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (Ankara, 1970), 127-129.

⁴⁰ İsmail Ünver, *Ahmedî-İskendernâme*, *İnceleme-Tıpkıbasım*, (Ankara, 1983), 15-16.

⁴¹ XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, III, *Bu Kitaptaki Tanıkların Kaynakları*, T.D.K., (Ankara, 1967), XVII.

⁴² Fuad Köprülü, *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar*, (İstanbul, 1934), 192, 203.

Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (İstanbul, 1984), 357-360.

Ferahnâme'de ise hadislerin açıklanmasının ardından konuya uygun hikâyeler anlatılır. Bu hikâyeler genellikle Kur'an'dan, büyük islâm şahsiyetlerinin hayatlarından ve tarihi olaylardan alınmış nasihat vermeye yönelik ibret verici hikâyelerdir. Her hikâye bölümünden sonra tevbe etmeyi, nefisten ve günahattan sakınmayı öğütler, bu bakımdan nasihatname özelliği taşıdığı belirtilmiştir.⁴³

Şeyhî'nin Hüsrev ü Şirin adlı eserinde asıl konuya girilmeden önce dua, münacaat, tevhid, naat, kitabın yazılış sebebi ve II. Murat'a methiyyeler ile padişaha nasihat amacı ile yazılmış manzumeler vardır.⁴⁴

Musa Abdî'nin Camasbnâme adlı tercümesinde dinî ve ahlâkî hikâyelerin arasına çeşitli nasihatler yerleştirilmiştir. Eserin tercüme edildiği kaynak konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.⁴⁵

Bedr-i Dilşâd'ın ahlâkî bir nitelik taşıyan Muradnâme adlı eseri 51 bابتan oluşur ve 49. babı Nuşirevân ve başka dünya büyüklerinin nasihatlerini içerir.⁴⁶

Süleyman Çelebi Vesiletü'n-Necât (Mevlid) adlı eserinde Allah'a olan inancını, Kur'an yolunun güzelliklerini, peygambere hayralığını anlatırken insanlara peygamberin yolundan ayrılmamaları için nasihatler verir. Eserin tamamında ahlâkî öğütler geniş yer tutmaktadır.⁴⁷

Sinân Paşa Tazarruât veya Tazarrû adlı eserinde hikâye ve kıssalar ile birlikte nasihatlere de yer verilmektedir.

15. yüzyılda Hacı Hüseyin oğlu İznikli Mûsâ'nın Münebbihü'r-Râkidin adlı eseri ahlâk kitapları arasında zikredilmekle birlikte işlenen konular içerisinde öğütlere yer verilmiştir. On dört bab üzerine yazılmış olan eserde bir kimsenin sırrını açıklamanın cezâsını şu şekilde açıklamıştır:

"Pes bu söz dahi kim iki kişi ortasında ola ayruk kimsenin sem'inden sakınıla ol dahi emanettir. Cehdedüp onu kimseye ifşâ kılmamak gerek."

Bununla birlikte yalan söylememeyi, hayırda bulunmayı, dünya malına tamah etmemeyi, ilim öğretmeyi öğütlemektedir. Eserde ayet ve hadislerle başvurulmuştur. Eserde tenbih ettiğini de vurgulamaktadır.⁴⁸

16. yüzyılda Koca Nişancı Mustafa Paşa'nın yazdığı Mevâhibü'l-Hallâk fi Merâtibi'l-Ahlâk isimli eseri 56 bابتan oluşmaktadır. Önce Allah'ın adlarını açıklayan yazar daha sonra iman, sıdk, ihlas, haya, rıza, saadet, şükür, tevazu, adalet, saltanat konularını izah ederken nasihatten yararlanmıştı. Ayet ve hadislerin yanı sıra önemli ilim adamlarının konuşmalarına yer vermiştir. Eserin nasihat ve pend kısmında ise "Hükümdar ile adavet eyleme. Kalbine hayat ver nasihat eyle" gibi öğütler verir.⁴⁹

⁴³Mustafa Özkan, Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, Filiz Kitabevi, (İstanbul, 1995), 213-225.

⁴⁴ Faruk Kadri Timurtaş, Şeyhî'nin Hüsrev ü Şirin'i, İnceleme-Metin, (İstanbul, 1963).

⁴⁵ Saadettin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri, I, (İstanbul, 1936), 83-86.

⁴⁶ Müjgan Cunbur, "Muradnâme" Milli Kültür, Şubat, (Ankara, 1977), 60-63.

Muhammet Yelten, Şirvanlı Mahmud'un Hayatı ve Eserleri, Türk Dünyası Araştırmaları 57, (İstanbul, 1988), 157-169.

⁴⁷ Necla Pekolcay, Mevlid-Dede Süleyman Çelebi, Türkiye Diyanet Vakfı, (Ankara, 1993).

Dede Süleyman Çelebi, Mevlid, Türk Dil Kurumu Yayınları, Haz: Ahmet Ateş, (Ankara, 1954).

⁴⁸ Mehmet Ali Aynî, Türk Ahlâkçıları, I, Maarif Basımevi, (İstanbul, 1939), 272-278.

⁴⁹ Mehmet Ali Aynî, Türk Ahlâkçıları, I, Maarif Basımevi, (İstanbul, 1939), 152-174.

Defterdar Ebu'l-fazıl Mehmed'in tercüme olan Ahlâk-ı Muhsin adlı eseri kırk baktır. Şefkat ve merhamet, hayırda bulunmak, iyi insanlarla dost olmak gibi konularda öğütler vermiştir.⁵⁰

Bursalı Aşık Mehmet Çelebi'nin Kanûnî Sultân Süleyman adına Farsçadan çevirdiği Tibr-i Mesbûk tercümesi İmam Gazâlî'nin Melikşah'ın oğlu Sultân Mehmet için yazdığı Et-Tibr-i Mesbûk fi-Nasâyihî'l-Mülûk adlı eserinden tercüme edilmiştir. Güzel öğütlerin verildiği eser arı bir dile ve güzel bir üslûba sahiptir.⁵¹

16. yüzyılda Bursalı Lamiî Çelebi'nin Mecmûa'ül-Letâif adlı eserinin güldürü olduğu gibi öğüt verici olduğu görülmektedir.⁵²

17. yüzyılda Kâtip Çelebi'nin Tuhfetü'l-Kibâr fi Esrâfî'l-Bihâr adlı eseri denizcilik üzerine bir eserdir. Bu eseri yazmaktaki asıl maksadının büyük cenkleri göstermek suretiyle deniz yenilgilerini önlemek olduğunu söylemiştir. Kitabın sonunda, vesâya bölümünde kırk öğüt vermiştir.⁵³

Bu sınıflandırmaların dışında bazı hikâyelerde de nasihatler geniş yer tutmuştur. Kırk Vezir Hikâyeleri bunun bir örneğidir.

Kırk Vezir Hikâyeleri Arapça Hikâyet-i Erbaîn-i Subh u Mesâ adlı esere dayanır. Bu hikâyeler Ahmed-i Mısrî tarafından Arapçadan Türkçeye çevrilmiş ve devrin padişahı II. Murad'a sunulmuştur. Eserin konusunu oluşturan üvey annesinin iftirasına uğrayan masum bir şehzadenin ölüm fermanını şahın kırk vezirinin hikâyeler anlatarak kırk gün boyunca bertaraf ettirmeye çalışmaları oluşturur. Hikâyenin ana çerçeve ile bağlantısını öğütler sağlamıştır. Şaha yönelik bu öğütler,eserin bir nasihatname ve siyasetname olmasını sağlamıştır.⁵⁴

Mübeccel Kızıltan, Târîh-i Âzâdbaht ile ilgili yazdığı makalede Sindbadnâme, Bahtiyârname, Bin bir Gece, Bin bir Gün, Kırk Vezir Hikâyeleri ve Târîh-i Âzâdbaht'ın bazı özelliklerinin ortak olduğu dikkat çekerek hepsinin öğüt verici nitelik taşıdığını belirtmiştir.

16. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen müstensihî belli olmayan Tarih-i Azad-baht İran, Hint, Arap Edebiyatlarının çerçeve hikâye tarzındaki örneklerinden esinlenerek yazılmıştır. Öğüt verici özelliğe sahiptir.⁵⁵

Hikâyeler arasında yer alan diğer bir eser Kelile ve Dimne'dir. Bir siyasetname olan Kelile ve Dimne hükümdarlara ve devlet yöneticilerine devlet idaresinde gerekli olan bilgileri öğütler ve hikâyelerle verir. Her kesimden insanın anlayabileceği Kelile ve Dimne kendinden sonra yazılmış kitaplara da kaynak olmuştur.

Türk edebiyatı boyunca yazılan nasihatnameler ve nasihatlerden faydalanılarak yazılan eserler belirli dönemlerde yoğunluk kazanmış ve çoğunlukla aynı kaynaklardan beslenmişlerdir.

⁵⁰ Mehmet Ali Aynî, Türk Ahlâkçıları, I, Maarif Basımevi, (İstanbul, 1939),205-218.

⁵¹ XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, III, T.D.K. (Ankara, 1967), LXI.

⁵² Necla Pekolcay, İslâmî Türk Edebiyatı, 3. baskı, Kitabevi Yayınları, (İstanbul, 1996).

⁵³Orhan Şaik Gökyay, Kâtip Çelebi, Türk Büyükleri Dizisi: 4, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları, (Ankara,1986).

⁵⁴ Gürer Gülsevin, Kırk vezir Hikâyeleri, Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi, 23-28 Eylül, Tebliğler, I, İstanbul Üniversitesi Basımevi, Türkiyat Araştırma Merkezi, (İstanbul, 1985).

⁵⁵ Mübeccel Kızıltan, Mensur-Manzum Karışık Bir Yazma Eser: Târîh-i Âzâdbaht, Türklük Araştırmaları Dergisi, sayı 8, (İstanbul, 1997), 311-356.

1. METİN

2.1. TRANSKRİPSİYON TABLOSU

أ	a,e	س	s
آ	a,ā	ش	ʃ
ء	'	ص	ʂ
ب	b,p	ض	ʒ, ɟ
پ	p	ط	t̤
ت	t	ظ	ʒ̤
ث	t̤	ع	'
ج	ʒ	غ	g
چ	c,ç	ف	f
ح	ç	ق	q
خ	ħ	ك	k, g, ŋ
د	d	ل	l
ذ	z, ɟ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	o, ö, u, ū, ü
ژ	j	ه	a, e, h
		ی	i, i, ī, y

2.2. TRANSKRİPSİYONLU METİN

BAHRU’N-NAŞĀYİH

[1b] Hāmd-ı¹ bî-ḥad ve şenā-yı bî-‘ad Hāzret-i Ulūhiyyet celle celāluhu² ḥāzretinūn- (2) dūr ki feyz-i cūdından bunca mevcūdātı vücuda getürdi ve her şeyi (3) kendinūn vaḥdāniyyetine şāhid-i ‘adl ve nāṭıq-ı fazl kıldı.

Beyt:

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

(4) “Huve’r-Rabbu ve’l-kādiru’l-mācidun / Fekullu’l-berāyā lehu şāhidun
Fefi külli şey’in lehu āyetün / (5) Tedullü ‘alā ennehu vāhidün”³

Ve şad-hezārān şile-i şalavāt-ı zākiyāt ol seyyid-i sādāt (6) ve mefḥar-ı cümle-i mevcūdāt Muḥammed-i Muştafā ve Maḥmūd-ı Murtażā ḥāzretinūn ravza-ı (7) muḥaddesesine vāşıl olsun. Hādī-yi şırāt-ı müstakīm ve nādī-<i> ilā dār (8) i’l-ḥuldi ve’n-na’ımdür ve dūrūd-ı nā-maḥdūd ālı ve aşḥābı üzerine olsun ki (9) her birisi ṭarīq-ı ḥaḳda şābit olup “Aşḥābı ke’n-nücūmi bieyyihim iḳtedeytum (10) ihtedeytum”^{4,5} teşrîfine lâyiḳ olmuşlardı.

Meşnevî:

<Mefâilün, Mefâilün, Feûlün

- (11) Sekiz yüzden aşup târiḥ-i hicret / Çü yetmiş birliğile buldı şöhret
(12) Bu sāl-ı sa’d-ı sâ’āt içre nā-gāh / Zuhūra geldi bir hoş ḥikmetu’llāh
[2a] Diledi şarḳ u ğarbuñ pādişāhı / Bile ilümüzün ḥālın kemāhı⁶
(2) Buyurdi bir özi vü sözi maḳbûl / Ola bu didüğüm ma’niye meşğul
(3) Kıla teftiş milk-i Menteşāyı / İde taḥrîr her yoksul u bayı
(4) Bilürdi bî-gümān şāh-ı cihān-dār / Emānet ḥıfzına oldur sezā-vār
(5) Emîn ü mu’temed mes’ūd begdür / Şorarsañ adını Maḥmūd Begdür
(6) İdincek bir mühimme ihtimām ol / Olur ḥayrıla nāẓm üzre tamām ol
(7) ‘İnāyāt-ı ilāhī gibi⁷ irdi / Mübārek demde bu iḳlîme girdi
(8) Güler yüz gösterürek ḥāşa ‘āma / Getürdi şāhuñ iḳlîmin niẓāma
(9) Dilinūn ḥūyı ḥalka itmek ikrām / Elinūn ‘ādeti iḥsān u in‘ām
(10) Barışmış cānı şāliḥ niyyetile / Bilişmiş gönli Ḥaḳkāniyyetile
(11) Anuñ aḥvālını hoş bildi Bālī / Ki şıdkıla sever ‘ilm-i maḳālı

¹ ḥamd-ı: ḥamdu

² celāluhu: celālehu

³ O, rabdır, kadir, maciddir. Bütün mahlûkat ona şahittir ve her şeyde onun tek olduğunu gösteren (işpat eden) bir delil (işaret) vardır.

⁴ ihtedeytum: ihtedeytehum

⁵ Ashabım (gökteki) yıldızlar gibidir hangisine tutunursanız doğru yolu bulursunuz.

⁶ kemāhı: kumāhı

⁷ gibi: ° كـ

- (12) Varıdı Pārisī bir nüsha maḥbūb / ‘Ale’t-ta‘cıl kıldı tercüme hūb
 (13) Kıluban anı on beş bāba maḥşūr / Güzel bir şeh⁸ gibi² itdi ma‘mūr
 (14) Kodı Baḥr-ı Naşāyih āna hoş ad / İletdi ol bege oldı görüp şād
 (15) Kabūl idüp bu fāḥir armağanı / Sevindi gönli ḥurrem oldı cānı
 [2b] İlähī Aḥmed eyle hem tarīḳin / Dü ‘ālemde Muhammed kıl refīḳin
 (2) Kime ki pişuvā ola Muhammed / Reh-i rāst üzre ider seyr-i sermed

(3) Bābu evvel, ‘akıl beyānındadır. Bābu şānī, ‘ilm-i dāniş beyānındadır.⁹ Bābu şālis, (4) cehel taḳbīhindedür. Bābu rābi‘ söz ādābın beyān ider. Bābu ḥāmis, ḥikmet (5) ve emşāl ve naşāyih zikrindedür. Bābu sādīs, dostlık aḥvālın beyān ider. Bābu (6) sābi‘, düşmenlik zararın beyān ider. Bābu şāmin, oğul terbiyeti ta‘līmindedür. Bābu (7) tāsi‘, beglik umūrın bildürür. Bābu ‘āşir, beglere ḥizmet itmek tarīḳin beyān ider. (8) Bābu el-ḥādī ‘aşara, eyüligün¹⁰ menāfi‘in ve yavuzluğuñ mazārın bildürür. Babu eş-şānī (9) ‘aşara, şabrıla ivmek ḥālın beyān ider. Bābu eş-şālisu ‘aşara, eyü ḥūyuñ ve yaramaz ḥūyuñ (10) neticelerin bildürür. Bābu er-rābi‘u ‘aşara, rāz gizlemek kānūnın gösterür. Bābu er-ḥāmisu (11) ‘aşara, dünyā ve ḥırş ve tama‘ zikr ider.

Bāb-ı evvel, ‘akıl ve ḥaşā’il<-i> ‘akıl beyānında (12) idi. İki kısımdur: Kısım-ı evvel ‘akıl medḥindedür, ikinci kısım ‘akıl ehlinün (13) ḥaşāyil<-i> ḥamīdesi taḥsīnindedür.

‘Akıl ki var bir dürr-i nefīs ve cevher-i teşrīfdür (14) ki şeref-i nefāseti ta‘rīfden ve ḥüsn-i vecāheti taḳrīrden müstaḡnidür ve mecmū‘-ı (15) āferiniş üzre sebḳ-i vücūdı ma‘lūm ve müteḥakkıḳdur ki Resūl-ı İläh ve nebiyy-i dīn-penāh [3a] “Evvelu mā ḥalaḳa’llāhu’l-‘akle”¹¹ diyü buyurmuşdur. Nüzūl-ı kitāb ve vürūd-ı ḥiṭāb (2) ehl-i ‘akladur. Niteki Ḥazret-i ‘İzzet ‘azze ismuhu buyurduğında “Yā ūli’l-elbāb”¹² (3) diyü ḥiṭāb idüp buyurur ve Resūl<-i> rāst güftarı şeref-i ḥiṭāb-ı ‘izzetile (4) teşrīf itdüğünde “İnne fi ḥalḳi’s-semavāti ve’l-ardi veḥtilāfi’l-leyli ve’n-nehāri (5) le āyātin li-ūli’l-elbāb”¹³ diyü ḥaber virmişdür. Ḥazret-i Resūl ‘aleyhi’ş-şalavātu’ (6) r-rahmān ‘akıl ni‘metini, ‘akıl issilerine ulu ‘atā yıduğunu¹⁴ bildürmeğiçün buyurmuşdur ki: (7) “Mā a’tā Allāhu ‘ibādehu aḥsene mine’l-‘akli ‘atāen”¹⁵ ya’nī Ḥazret-i Vehhāb ḳullarına (8) ‘akıl ‘atāsından güzel ‘atā itmemişdür.

Hikāyet der mebd-e-i fiṭrat-ı ‘akl ve (9) beyān-ı fażā’il ve der ma‘rız.

¹⁶ Nazım:

⁸ şehir: şehir Vezinden dolayı “şehir” olarak okunmuştur.

⁹ beyānındadır: beyānındadır

¹⁰ eyüligün: eyülügün

¹¹ Allahın ilk yarattığı şey akıldır.

¹² 2. sure (Bakara) 179. ayetin bir kısmı. Ey akıl sahipleri.

¹³ 3. sure (Āl-i İmrān) 190. ayet. Muhakkak ki yerin ve göklerin yaratılmasında gece ve gündüzün ard arda peşi sıra gelmesinde akıl sahipleri için ibretler vardır.

¹⁴ yıduğunu: yıduğunu

¹⁵ Allah insana akıl vermekten başka daha güzel bir şey vermemiştir.

¹⁶ Akılın yaratılışının ve faziletlerinin beyanı ve kaynağı hakkındaki hikāye.

<Mefâîlün, Mefâîlün, Feûlün>

Yaratdı ‘aklı çün Bārī te’ālā / Münevver hey’āt u maḥbūb-ı zībā

(10) Didi Ḥazret ki ey ‘akl<-i> mükerrem / Yönüñi baña dön döndi hemān-dem

(11) Buyurdu gine Ḥaḫ k’ey ‘akl<-i> dānā / Dön arduñ diyicek döndi hemānā

(12) Didi dur durdu otur dir oturdu / Ne emr itdise¹⁷ yirine getürdi

(13) Çü ‘aklı böyle gördi Rabb-ı ‘izzet / Didi kimsin sen ey pākīze-fiṭrat

(14) Didi yā Rabbī¹⁸ ol ḫatre¹⁹ mehīnem / Ki cūduñ feyz virmişdür aña nem

(15) Kim olam ki senüñdür varlık ey Ḥaḫ / Ki mūcidsin kamu mevcūda muṭlaḫ

[3b] Görinen bende bu ḫüsn-i dil-ārā / Cemāluñ pertevdür āşikārā

(2) Didi Ḥaḫ iy e‘azz-ı āferīniş / Meded-baḫş u ḫayāt²⁰-efzā-yı dāniş

(3) Anuñ kim fazlum ola hem-ṭarīḫi / Seni ol ḫulumuñ ḫılam refīḫi

(4) Muḫaḫḫaḫ bil sen ey ‘abd-ı mü’eddeb / Baña senüñle olurlar muḫarreb

(5) Anı kim devlet itdi saña hem-rāh / Dü ‘ālemde anuñdur ‘izzet ü cāh

(6) Zihī baḫt u sa‘ādet issi server / Ki ‘akl ola aña ḫādī vü reh-ber

(7) “Feristādan-i Ḥüdā İmān u ‘akl u ḫayā rā be ādem-i safī ve goften ki iḫtirā

(8) eyyetuhunne şī’te yā Ādem”²¹

<Mefâîlün, Mefâîlün, Feûlün >

(9) Didi Cibrīle Ḥaḫ ey peyk-i ḫazret / İlet var Ādeme bizden taḫiyyet

(10) Ḥayā vu ‘akl u imānı bile al / Üçin daḫı Nebīye eyle işāl

(11) Di aña fikr²² ḫıl hoş iḫtibār it / Bu üçden birisini iḫtiyār it

(12) Nebīye şöyle rüşen eyle ta’līm / Birin alup ikisin ide teslīm

(13) Çü fermān irdi Ḥaḫdan Cebre’ile / Şafiyu’llāha²³ irdi sür‘atıla

(14) Bilesince ḫayā vu ‘akl u imān / Nebiyyu’llāha Cibrīl eydür iy ḫān

(15) Selām ider ḫatuña ferd ü ḫādir / Saña üç nesne irsāl itdi fāḫir

[4a] Naḫar ḫıl ḫankısımu sevse cānuñ / Ḫabūl eyle üçinden birin anuñ

(2) Çü ol şarrāf-ı nāḫıd ya’nī Ādem / Teferrüc ḫıldı ol üç nev’i bir dem

(3) Baḫar her birinüñ ḫüsn-i cemālī / Bulup durur kemāl-ı i’tidālī

(4) Birisinüñ birinden ḫüsn bihter / Birisinüñ birinden ḫadr berter

(5) Birisinden birinüñ şüreti ḫüb / Birisinden biri maṭbū’ vu maḥbūb

(6) Naḫar ḫılurak ol deryā-yı temyīz / Görüñdi ḫüsn-i ‘akl aña dil-āvīz

(7) Çü ‘akla ḡalīb oldı meyl-i Ādem / Ḫabūl itdi şafāyıla hemān-dem

(8) Velī imāna daḫı şevḫ-ı ḡalīb / Ḥayāya daḫı iḫlāşıla ṭālīb

(9) Şanasın cāmıdur ol ḫüb-rūlar / İkisinden ḡönülden ārzūlar

(10) Hele çün ‘akla olıcaḫ ḫırīdār / Ḫabūl idüp anı idinicek yār

(11) Didi Cibrīl imān u ḫayāya / Dönüñ imdi Cenāb-ı Kibriyāya

(12) Naşībi imiş aldı Ādemüñ ‘akl / Siz ikiyi ḫılalum ḫazrete naḫl²⁴

(13) Didi imān eyā Ṭāvūs-ı şehber / Peyem-ber-perver ü reh-dān u reh-ber

¹⁷ itdise: itdiyise Vezinden dolayı “itdise” olarak okunmuştur.

¹⁸ rabbī: rabbi

¹⁹ ḫatre: ḫatre-i Vezin bozulduğu için “ḫatre” okunmuştur.

²⁰ ḫayāt: ḫayāt u vezine uymamaktadır.

²¹ Cenāb-ı Hakk’ın iman, akıl ve hayayı Adem-i safī’ye gönderip “Dilediğini seç, ey Ādem” demesi.

²² fikr: fikir Vezinden dolayı “fikr” olarak okunmuştur.

²³ şafiyu’llāha: şafiyu’llāh

²⁴ naḫl: naḫil Vezinden dolayı “naḫl” olarak okunmuştur.

- (14) Menüm kadar u celālüm ‘aqlıladur / Benüm ferr ü cemālüm ‘aqlıladur
 (15) Haber vir baña sen ey şah-ı emlak / Kim ider bini ‘aql olmazsa idrak
 [4b] Hak idüpdür beni ‘akluñ refiki / Ki oldur baña dil-dâr-ı haķıķi
 (2) Esirge bini iy Cibril-i meh-rû / Olamazam men andan bir dem ayru
 (3) Meni yâr-ı ‘azizümden ayırma / Puçuk dem şöhetinden beni ayırma²⁵
 (4) Dönüben pes hayāya didi Cibril / Seni gel ilteyem²⁶ dergāha ta’cıl
 (5) Hayā eydür menem hod cüzv<-i> imān / Yaraşmaz cüzve külden ide hicrān
 (6) Ne yirde ki ide imān temekkün / Kıluram men ol arada tavuttun
 (7) Ne meclisde ki ide imān vaţan-gāh / Bilür ārām-gāhum²⁷ oldur Allāh
 (8) Hayā imāna imān ‘akla tābī’ / İkisini daħı ‘aql oldı cāmī’
 (9) Beşer ki nūr-ı ‘aql ola aña yâr / Hayā aña muhib imān hevā-dâr
 (10) Yaradılan sa’ādetsüz ezelde / İnān-ı ‘aqlı olmaz anuñ elde

(11) “Tübā limen kâne ‘akluhu emiran ve nefsuhu esiran ve veylun limen in‘akese”²⁸

- (12) Düriş nefis üzre ‘akluñ emir it / Mu‘in ol ‘akla nefsuñi esir it
 (13) Yaratdı çünkü Hak nefsi mü’ennes / Kim aña başıla olur muħannes
 (14) Di ol riş ü burūta her nefes tūf / Ki ide ‘avret altında taşalluf
 (15) Aña di merd-i meydān Şir-i Yezdān / Ki maħküm ola aña nefis ü şeytān
 [5a] Kimuñ ki ‘aql ola pişuvāsı / İnan ‘arşa deger dinse livāsı
 (2) Müzeyyen ola ‘aqlıla çün insān / Melāyikden mufazzal dinse inan
 (3) Kime mürşid ola ‘aql āfitābı / Kılur rüşen aña rāh-ı şavābı
 (4) Şalāh-ı nefis²⁹ dındür ‘akla pişe / Yöni dīne olur ‘akluñ hemişe
 (5) Kimi ki göresin yok meylı dīne / Anı ħaml eyle ‘aql³⁰ eksükligine³¹

(6) Kitāb-ı Tevrīdde mektübdür: “Lā nedīme ezyene mine³² ‘aqlı³², ya’nī hiç bir muşahib (7) yokdur ‘akıldan müzeyyenirek. Büzürcmihir eydür: Niteki cisim cānıla kâyımdur, cānuñ (8) daħı kâyımlığı ‘aqlıladur. Her kimuñ ki dimāğı āşār -ı ‘akıldan ħālī ve ħātır (9) envār-ı ‘akıldan tehī ola, eger memālik-i ‘ālem ve emvāl-ı cihān elinde konıla (10) çünkü bī-tedbir-i ‘aql-ı ‘ālem-ārāy taşarrufa şürü’ ide az müddetde elbetde (11) zāyi’ <vu> telef kılur.

Şi’r:

<Fâilâtün, Mefâîlün, Fa’lün / feûlün>

“Ger hüdāvend-i āsumān dādest / Māl-i Kārūn tora vü mülk-i aziz

(12) Ger nedārī hüner nedārī cān / Ver nedārī ħired nedārī çiz”³³

²⁵ Bu mısradā vezin bozulmuştur.

²⁶ ilteyem: ilteyim

²⁷ ārām-gāhum: ārāmıgāhum

²⁸ Müjdeler olsun o kimseye ki aklımı üstün tutmuş, nefisini esir etmiştir. Ve bunun aksini yapana yazıklar olsun.

²⁹ Nefs: nefsi

³⁰ ‘aql: ‘aqlı Vezinden dolayı “‘aql” olarak okunmuştur.

³¹ eksükligine: eksikligine

³² Akıldan daha güzel (süslü) yardımcı yoktur.

³³ Kâinatın sahibi eğer sana, Karun’un zenginliğini ve değerli mal vermişse şayet bir sanatın yoksa değerinin yoktur. Üstelik anlayış ve idrâkinde de yoksa hiç bir şeyin yoktur.

(13) Eflatun eydür: Gevherlerũ ulusu ve begâyet girân-bahâsı ‘akıldur ve yâkût (14) kıymetî güftâr, çünkü gökçek sözdür. Ve la‘l kadri leb<-i> la‘linile zübân-ı (15) kand-efşândan gelen nerm <ü> şîrîn sözlerdür ki latîf <ü> şîrîn sözler ba‘zı [5b] mahallarda yâkût-ı nefis ve la‘l-ı şemîn yirin dutduğıçun Hâzret-i Resûl<-i> muhtâr (2) ve Nebiyy-i şîrîn-güftâr “Kelimetun tayyibetun şadakatun,”³⁴ diyü buyurmuşdur. Bir hadîsi dahı (3) bu söze müzâhirdür ki buyurur: “İtteku’n-nâra velev bişakki temratin fe inlem yekûn febi (4) kelimetin tayyibetin.”³⁵ Sakınuñ nâr-ı cehennemden eger bir hurma pâresile dahı olursa. (5) Eger bir hurma pâresine elünüz irmezse bir tatlu sözile bir mü‘minũ gönlini şâd (6) ve hâtırını âbâd idũ, ya‘nî nâr-ı cehennemi şadağa def itdüğü gibi, kelime-i tayyibe ki (7) gökçek sözdür, ol dahı def ider demek olur. Pes dilile³⁶ kelime-i tayyibe (8) in‘âm itmek, elile mâl u zer ihsân itmek gibi olur. Hâzret-i Resûl<-i> Rabb-ı (9) zü‘l-minen bundan dahı vâzih u rüşen buyurur ki: “Yümkinükum mine‘l-cenneti tayyibu‘l-kelami (10) ve ta‘âmu‘t-ta‘âm”³⁷ mahallına ihsân <u> in‘âm itmek kişiyi cennetde ‘izz ü temkînile nice (11) mütemekkin kılsa şîrîn-zebânıla tatlu kelâm dahı şöyle kılar: Bu tîb-i (12) kelâm ki şahşa ‘akl-ı ‘azîzũ in‘âmıdur, kişiyi dünyâda ‘azîz ve âhîretde (13) mükerrem <ve> muhterem kılduğıçun Bârî te‘âlâ ‘azze şanuhu ağır sözlü ve yoğun (14) gönüllü olmakdan men‘ idüp “Velev kunte fezzan galîza‘l-kalbi lâ nüfezzũ min havlike”³⁸ (15) diyü buyurmuşdur.

Şi‘ir:

<Mefâilün, Mefâilün, Feülün>

Olan kendü galîz <ü> sözi ağır / Yanında kimse görmez evvel âhır
[6a] Olan kendü latîf <ü> sözi³⁹ şîrîn / İdinür cân u dil içinde yirin
(2) Şu kim şîrînlige çıkara ad / Bulınur aña ‘aşık nice Ferhâd

(3) Hâzret-i Rabb-i latîfũ fâhir nefeslü ve tayyib dillü kulları vardur ki şeker- (4) bâr u gevher-nişâr dillerini ağır ve katı sözlere lâyıq görmeyüp her vakıtta maşşud- (5) larını lutfıla edâ iderler. [...]‘İsâ ‘aleyhi’s-selâm yârenleriyle seyir iderken (6) önüne bir hınzır geldi. Mübârek elin şalup “Mur biselâmin”⁴⁰ diyü buyurdu, ya‘nî (7) sağlığıla geç. Hâzırlar didi ki : Yâ Nebiyyu‘llâh! Hınzıra da böyle dinür mi? ‘İsâ ‘aleyhi’ (8) s-selâm didi ki: Dilümi katı sözlere lâyıq görmeyüp direm, diyü cevâb virdi.

(9) Mihribân ki eydür: Her kişinũ bir ortağı olur. Pâdişâhların ortağı (10) ‘akıldur. Zîrâ ki ‘akıl cismũ şâhidur, ten memleketinde meliklik ‘akla yaraşur, (11) taşarruf ‘akla lâyıkdur ki ‘akıl kişiyi fesâd karânulıgından şalâh aydınlığına (12) getiricidir. Umûr-ı memleket ‘adl üzerine nizâm bulup kânûn-ı cihân-dârı (13) ve âyin-i kâm-kârı hak üzre istikâmet tutmak ‘akıl irşâdınsuz müte‘azzir (14) belki muhâldur. Çün vücud-ı insânda pâdişâh ‘akl olup hall u aqd anũ (15) elinde olıcağ

³⁴ Güzel söz sadakadır.

³⁵ Bir hurmanın yarısı ile bile olsa kendinizi cehennemden koruyunuz. Bunu da bulamayan kendini güzel sözle korusun.

³⁶ dilile: delile

³⁷ İkranda bulunarak ve güzel söz söyleyerek cennete girebilirsiniz.

³⁸ 3. sure (Âl-i İmrân) 159. ayetin bir kısmı. Şayet sert ve katı kalpli olsaydın etrafından dağılırdı.

³⁹ sözi: sözü

⁴⁰ Selâmetle geç.

âdemün endām<-ı> zāhiri ve ā'zā-ı bātinı melik-i mansūr 'aqluñ ensārı [6b] ve a'vāmı olur. Bunun gibi leşker-i cesım issi muzaffer melike şehvet ü (2) tama' yağısı yā hıkd u hased düşmeni muqābil olmağa mecāl bulmayup nā-çār (3) fermān-ber gulāmı olurlar. Kim ki bunun gibi hā'il düşmenleri ayağı altına (4) ala, saltanat-ı dünyā ve āhıret āna müselleme <ü> mühennā olur.

Şi'ir:

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

- (5) "Hired-mend güyed hired pādışāst / Ki ber⁴¹ hās⁴² <u> ber⁴³ 'āmm⁴⁴ fermān verāst
(6) Hired rā teni ādemī leşkerest / Heme şehvet ü ārzū çākerest"⁴⁵

(7) Hükemā eydür: Kimün ki katılık vaktında muzāhırı ve düşvārlık vaktında mu'āvını (8) 'aql olsa ol varıdan yüsriye tiz hālāş bulup gönli murādına (9) yetişmek 'ādetdür ve kimün ki meşvereti 'aqlıla ve 'ākıllarla ola hergiz⁴⁶ (10) peşimān olmamışdur. Behrām-ı İsfahānī eydür: Kişinün hüner-i nāfi'i olmak (11) baht u devletdendir, baht u devletün hüneri kemāl-ı 'akıldandur, 'aqluñ hüneri (12) emn ü āsāyiş içre selāmet bulmağdandır, selāmet bulmağın hüneri (13) dünyānuñ cemī'-i murādātı üzerine Allāhuñ rızāsını ihtiyār itmekdendir.

Nazım:

<Mefâilün, mefâilün, feûlün>

- (14) Kişiden ki ola rāzī ilāhı / Olur ol iki kevnün pādışāhı
(15) Şu kim hālīk rızāsın<ı> ide terk / Yapışa nefsinün maqşūdına berk
[7a] Fenā dārında vü dār-ı beqāda / Eli irmez anuñ⁴⁷ hergiz murāda
(2) Uyan 'aqla hemişe kāmurāndur / Na'im-i bākī 'ıyş-ı cāvidāndur⁴⁸
(3) Kişiyi 'aql⁴⁹ dāyim hayra yilter / Elin alup rızā-yı Hākka ilter
(4) Di imdi Hāk rızāsını bulanuñ / Neye tani kalısar dağı anuñ

<Mef'ûlü, Fâilâtü, Mefâilü, Fâilün>

- (5) "Hejdeh hezār 'ālem eger milk-i tu şevved / Bî-rüy-ı düst çizî-i muhākķar girifte"⁵⁰

(6) Mā-dām ki rüh cism-ārā-yı hayātıla yār olup nefsi nefisile hem-nefesdür,(7) elbette çeşm-i cihān-bine muhtācdur ki nūr-ı başireti mu'āvenetile 'ālem-i (8) maşūsātı müşāhede idüp 'ömr-i 'azizinden lezzet alır. Eger nūr-ı 'ālem- (9) nümāy olmaya ādem ke'l-'adem olur. Niteki melikü'l-muhākķikın Mevlānā Celālü'l- (10) Hākķ-ı Ve'd-din qaddesa'llāhu rühāhu'l-'aziz "ādemī dīdest bākī pūstest"⁵¹ (11)

⁴¹ ber: bir

⁴² hās:hāşı

⁴³ ber: bir

⁴⁴ 'ām:'āmı

⁴⁵ Akıllı kimse "akıl padişahı" der, çünkü akıl hem halk hem de havas üzerinde sözü geçendir. Akıl insanın vücudunu koruyandır. Bütün şehvet ve arzular ise onun kölesidir.

⁴⁶ hergiz: hergez

⁴⁷ anuñ: anın

⁴⁸ cāvidāndur: cāvidāndır

⁴⁹ 'aql:'akıl

⁵⁰ On sekiz bin alem senin mülkün de olsa, sevgiliyi görmeden elde ettiğin şey, değersiz bir şeydir.

⁵¹ Ademoğlu gözdür. Geriye kalan posttur (kabuktur).

diyü buyurmışdır ki âdem didükleri görür gözdür, bâkî a'zâ-yı kâdr u (12) pûsdur. Bu kemâl-ı 'izzet ve 'uluvv u kâdrıla ki gözdür. Bu 'użv-ı⁵² şerîfün (13) üzerine 'aql tafdîl ü tercîh itmege lâyıkdur ki Hazret-i 'izzet te'âlâ şānuhu (14) 'aqlı âdeme anuñçun virmişdür, bir nesneyi ki bu baş gözile görmeye, (15) 'aql gözile göre. Zîrâ ki göz ki var şol nazarına muqâbil olanı göri bilür [7b] 'ancak ve nazarına tuş olanı dañı nūr-ı nazarına nūr-ı 'aql mu'âvin olmayıcağ (2) tamām idrāk idemeyüp hemân görmemiş gibi olur. 'Aql gözi (3) ki var maḥsūsâtı müşāhedesile gördüğü gibi muğayyebâtı vāsıta ile (4) görür, ya'nî idrāk ider. 'Acem milkinde sâkiniken 'Arab diyârında gibi (5) temyîz-i firâset dîdesile görür ve kendüden gizledüklerinden birisini (6) kalîñ perdeler ve 'arîz hicâblarıyla setr itseler çeşm-i dūr-bîn ḥaşāfeti (7) aña ḥavāle itse ol keşîf hicâbıla örttdükleri ğarâz-ı pinhānı şeyle (8) idrāk ider ki bu zāhîr göz muqābelesindeki⁵³ cām-ı şāfî içinde görinen (9) rengi taḥkîk üzerine teşhîş itmekde ḥā'il olamayup keyfiyyet-i rengi (10) idrāk itdüğü gibi ola. Bu göz karşısındağı manzûrını ğāh olur ki (11) idrāk idemez, 'aql gözi ardındağı nûrî 'aqlıla, kuvvet-i kıyās<-i> şâyıbla (12) idrāk ider.

Niteki Şeyḫ Şâtîbîden rivāyet olunur⁵⁴ kim: Merḥûm gözlerine (13) 'amâ 'arîz olduğundan şonra zamānı pâdişāhına, pâdişāh-ı âherden (14) mektûb yetişmiş ki maẓmûn-ı mektûb ta'cîl üzerine bilmek vâcib. (15) Mektûbuñ okumasına mensûb olanlar bir mevzi'î taḥkîk üzerine okuyup [8a] ḥal idemediler. Bâkî 'ulemâ-ı 'aşra 'arz olındı⁵⁵. Hiç birisi ma'lûm ide- (2) meyüp mevzi'-i mezkûr şöyle mübhem kaldı ve pâdişāh⁵⁶ fart-ı zecretten, ol (3) zarûretten didi ki: Ḥayf Şeyḫ Şâtîbînün gözlerine ki bu mühimde bize yâr (4) olamadı. Ammâ bu cümlesile anuñ dîde-i 'aqlındağı nūr-ı firâsetden ümidüm (5) münkaṭı' degil. Mektûbı 'arz idün. Şāyed mübârek ḥâtırı bu müşkilün ḥallı (6) tedârükine müteveccih olup anuñ⁵⁷ yümn-i kerâmetile ḥirmân ḥavfindan ḥalâş (7) bulavuz, didi. Şeyḫ Şâtîbî bu kaẓıyyeyi işidüp kendi ḥammâma yöneldi (8) ve buyurdu ki bir pâre buzıla mektûbı ḥammâma getürdiler. Bir zîrek kâtib didi ki: (9) Buzı elüne al, kâğıda nazar it. Ol okınmaz⁵⁸ yirün taḥrîr-i kitâbeti ne kâ'ide (10) üzerine imlâ olınmışsa bi-'aynihi menüm arḳamda buzıla resm it. Pes (11) kâtib ol şekl-i ğarîbün şüreti ne resme merkûm <u> mürtesimise Şeyḫün arḳa- (12) sında buzıla yazduğı gibi ḥaḳîkat-ı maḳşûd şeyḫe ma'lûm olup murâd müyesser (13) oldı.

İşte kısım-ı evvel ki şeref-i 'aqlı beyânında idi, ihtîşâr tarîki (14) üzre zıkr olındı⁵⁹.

İkinci kısım 'aqlı ehlinün ḥaşā'il<-i> ḥamîdesi beyânında (15) idi, aña şürû' olındı⁶⁰. 'Aḳıllara gerekdür ki bileler ehl-i 'aḳılda on ḥaşlet<-i> [8b] maḥmûde ve

⁵² 'użv-ı: 'użvu

⁵³ muqābelesindeki: muqābelesındağı

⁵⁴ olunur: olunur

⁵⁵ olındı: olundu

⁵⁶ pâdişāh: pâdişāhı

⁵⁷ anuñ: anıñ

⁵⁸ okınmaz: okunmaz

⁵⁹ olındı: olundu

⁶⁰ olındı: olundu

memdūha mevcūd olmak gerek tā ‘ākıllar zümresinden (2) ‘ad olunmağa⁶¹ lāyık ola. Eger bir haşlet eksük olursa tamām ‘ākıl (3) dinilmez.

Bil imdi ‘ākıl olanda evvel haşlet, Allāhdan korkmağdur. (4) Zīrā ‘aqluñ muḳtezāsı Allāhu bilmekdür. Kişi ilāhını bildügince⁶² ki “ḥayyu ḳayyūm”⁶³ dur (5) ve ‘ālim-i ḳādirdür, ḳorhūsı ziyāde olur. Anuñçundur ki Bārī te‘ālā celle (6) zikruhu⁶⁴ “İnnemā yehşa’llāhe min ‘ibādihi’l-‘ulemāi”⁶⁵ diyü buyurmuşdur
Şi‘ir:

<Mefâîlün, Mefâîlün, Feûlün >

(7) Aña ki ‘ilm ḳapusu açuğdur / Cemī’inden anuñ ḳorḳusu çokdur

(8) Kişinüñ ‘ilmi olduğınca artuğ / Olur Haḳ ḳavfi anda ḳamudan çok

(9) Niteki Ḥazret-i Resûl ‘aleyhi’s-selām buyurur: “a’lemukum bi’llāhi eşeddekum ḥaşyeten.”⁶⁶ (10) Bu daḳı ḥadīs-i nebevīdür ki buyurmuşdur: “Meḥāfetu’llāhi re’su kulli ḥikmetin”⁶⁷ (11) Allāhdan korkmağ cümle ḥikmetlerüñ başıdır. Allāh ḳorḳusunda ḳuşūrı (12) olanuñ ‘ākıl u ‘ālimem diyü da’vī itdüğünü tamām i’timād itmelü degüldür. (13) Pes ‘ākıl-ı kāmil olmağın alāmet-i vāziḥası Allāhdan korkmağdur (14) ve Allāhdan korkmağın ‘ivazı ve ḥaşılı cennet-i cānperver anuñ ārām- (15) gāhu olmağdur ki “Ve emmā men ḥāfe meḳāme rabbihi ve nehā’n-nefse ‘anil hevā [9a] feinne’l-cennetü hıye’l-me’vā”⁶⁸

<Mefâîlün, Mefâîlün, Feûlün>

Kime ki ola Haḳ ḳorḳusu ‘ādet / (2) Bulur ol iki ‘ālemde sa‘ādet

Hüdā vü rahmet ü rıdvān u cennet / (3) Anuñdur ki vire Haḳ ‘ilm-i ḥaşyet

“Huden ve rahmeten lillezīne hum lirabbihim (4) yerhabūn”⁶⁹

Beyt:

<Mefâîlün, Mefâîlün, Feûlün>

Olur Haḳ kendiden ḳorḳana ḥoşnūd / (5) Buyurmuşdur nitekim Rabb-ı ma‘būd

“Raḳiya’llāhu ‘anhum ve razū ‘anhu (6) zalike limen ḥaşiye rabbehu”⁷⁰

Şi‘ir:

⁶¹ olunmağa: olunmağa

⁶² bildügince: bildüğünce

⁶³ Diri, canlı ve baki, kaim olandır.

⁶⁴ zikruhu: zikrehu

⁶⁵ 35. sure (Fâtır) 28. ayetin bir kısmı. Allah’tan ancak âlim kulları korkar.

⁶⁶ Allāhu en iyi bilen ondan en çok çekinendir.

⁶⁷ Allah korkusu bütün hikmetlerin başıdır.

⁶⁸ 79. sure (Nâziât) 40 ve 41. ayetler. Kim Rabbinin huzurunda durmaktan korkar, nefsinin heva ve hevesten men ederse şüphesiz varacağı yer cennettir.

⁶⁹ 7. sure (A’râf) 154. ayetin bir kısmı. Rablerinden korkanlar için hidayet ve rahmet vardır.

⁷⁰ 98. sure (Beyyine) 8. ayetin bir kısmı. Allah onlardan razı, onlar da Allah’tan razıdır. İşte bu Rabbinden korkanlar içindir.

<Mefâîlün, Mefâîlün, Feûlün>

Gönül bir tıfla beñzer meyl idici / (7) Neye kındırsañ ol yaña gidici
 Çü ihsân itdi Rabb-ı âferiniş / (8) Saña fazlıla ‘aql u fehm ü dānīş
 Bu tıflı da‘vet it rāh-ı şevāba / (9) Delil ol tā ki meyl ide şevāba
 Sakın ki ehliken dāru’l-hulūda / (10) Elünle itmeyesin anı oda

Dünyāda emn āhiretde amān korhu (11) bilenlerüñdür.

Şi‘ir:

<Fâîlâtün, Mefâîlün, Feilün /Fa’lün>

“Emn tersende rā resed zi hüda (12) İy ki bī-ters mīrevī be hüda”⁷¹

Ve Allāhdan korqmağın cümle fāyide- (13) lerinden biri oldur ki Bārī te‘ālā kemāl-ı ‘adlıla kendüden korqanlarda (14) bir heybet kor ki halāyıkun ba‘zı andan korhar ve ba‘zı utanır. Ol (15) ki Hālikden havf itmez, anı halāyıkun gözine hor gösterür. Eger hükm ü [9b] fermān issi dahı olursa kimse andan korqmaz ve utanmaz. Eger cebrile (2) zulma meşgül olursa müddetinün mühleti uzun olmaz. Celāl-ı kahrı (3) Haq tizrek āna zevāl musallaḥ kılar. Hükminde eşer qalmaz, ednā kimselerden (4) anı korqucu ider ve hadiṣ-i nebevī bu ma‘niyi nāṭıkdur ki buyurur: “Men havfe’llāha (5) te‘ālā havvafu’llāhu kulle şey’in minhu, vemen lem yahafı’llāhe havvafu’llāhu min kulli şey’in.”⁷² (6) Kim ki Haqdan korksa Haq te‘ālā mecmū‘-ı nesneleri andan korkıdur. Kim ki (7) Allāhdan korkmasa her nesneden Allāh anı korkıdur.

İkinci haşlet, ‘aql-ı (8) ‘aziz nefis arzularının üzerine gālib dutmaqdadır ve ‘aql-ı mürşide kemāl-ı (9) istiklāl virmezdür ki hiç vechile hevā-ı nefse tābi‘ olmaya. Hāzret-i (10) ‘İzzet ‘azze ismuhunun “Velā tetebi‘u’l-hevā”⁷³ diyü buyurduğı emrin imtişāl (11) idüp Resül-ı mihrübān ‘aleyhi’ş-şalāvatu’r-rahmān hāzretinün “āfātü’d-dīne” (12) l-hevā,⁷⁴ ya‘nī dīnün āfeti kişi arzū-yı nefse mütāba‘at itmekdür diyü buyurduğı (13) haṭardan sakına.

Pādişāh-ı Rüm ‘Acem Şāhının ilçüsinden su‘āl (14) itdi ki: Bizi mi fāzıl gördün yohsa kendi melikün? İlçü didi ki: Her (15) kañkı göz ki hevā-ı nefse gālib ola, ol efdaldür; her gāh ki ‘aql [10a] hevā ve arzū üzerine gālib ola, ekşer işler ki vākı‘ olur, fermān-ı (2) ilāhiye ve şerī‘at-ı Muştafāviyyeye muvāfiḥ düşer. Bu nesne şebāt-ı sa‘ādet (3) ve devām-ı devlet ‘alāmetleridür ve her-gāh ki hevā ‘aql üzerine gālib (4) ola, kişi nefsi murādına mütāba‘at idüp elini müslimānların mālına ve (5) haremlerine uzadur, lā-cerem yavuz du‘ā alup esās-ı milk harāb olup (6) bünyād-ı ‘ömri bozulmağa yüz dutar.

Şi‘ir:

⁷¹ Ey korkusuzca Allah’a yürüyen kişi! Unutma ki Allah’tan korkana emniyet ulaşır.

⁷² Kim Allah’tan korksa Allah her şeyi ondan korkutur. Kim de Allah’tan korkmazsa Allah onu herşeyden korkutur.

⁷³ Hevaya uyma (tabi olma).

⁷⁴ Dinin afeti hevaya uymaktır.

<Mefâilün, Mefâilün, Feülün>

Âna ki Haq virüpdür 'aql-ı kâmil / (7) Hevâ-ı nefis anuñ kâtında bätıl

Üçüncü haşlet, sözi rāst ve fikrile (8) söylemekdür ki Hazret-i Resül 'aleyhi's-selām buyurur ki: "Efzalu'l-lisāni (9) lisānu şıdķın,"⁷⁵ ya'nī dillerüñ fāzılrağı, gerçek söyleyici dildir. Niteki (10) aşl-ı fıtratda 'aql-ı 'aziz olsa gerekdür gerçek söylemek gibi ki dünyāda (11) sebab-i 'izzetdür, āhiretde mūcib-i rahmetdür. Bu ki yalancılıkdur, 'ākıllara (12) lāyık degildür ki ma'lūm ki yalanuñ neticesi dünyāda hizāyet ve āhiretde (13) hacāletdür.⁷⁶

Beıt:

<Mefâilün, mefâilün, feülün>

Kişi dilini yidürmek yılana / Yig andan ki göre lāyık yalana

(14) Hazret-i Resül 'aleyhi's-selām eydür: Kişinüñ imānı müstaķim olmaz (15) gönli müstaķim olmayınca, gönli müstaķim olmaz dili müstaķim olmayınca. [10b] Hazret-i Resül-ı kerim ki ma'den-i lutf u menba'-ı mürüvvedir, her 'āşinüñ (2) kebire<-i> ma'siyetine muţtali' olup gāyet kereminden yüzine halk içinde (3) egri bakup tahķir itmek 'ādet-i maraziyyesinden degül idi. Ammā bir kişinüñ (4) yalan söyledüğine muţtali' olduğundan sonra andan şefkat nazarın kesüp (5) katına geldiği gibi münevver simāsına humret eşerleri zāhir olurdu. Aşhāba (6) ma'lūm olurdu ki ol kişiden yalan gelmişdür. Bir kimsenüñ şi'arı (7) rāstlık ve dışarı gerçeklik ola ne iş ki duta dīnī ve dünyāvi, (8) Allāhu te'ālā murādı üzerine rāst tamām idi virür. Bu girçeklik ki (9) var haşā'il-i 'akıldan bir mu'teber haşletdür⁷⁷ ki şahşı iki 'ālemde dağı (10) 'aziz <ü> muhterem kılar. Zira 'aql-ı 'azizüñ hāşşa-ı maraziyyesindendür ki şahibini (11) haqka kındurur ve Allāha da'vet ider. "Ve men ahsenu kavlen mimmen de'a ila'llāhi"⁷⁸ (12) Kişiyi Allāha da'vet idenden gökçek sözlü kimse olmaz.

Dördüncü hāşlet, (13) her işi tedbirile işlemekdür ki "Et-tedbiru nişfu'l-ma'işeti"⁷⁹ ve Hazret-i (14) Resül 'aleyhi's-selām buyurur kim: "Lā 'akle ke't-tedbir"⁸⁰ Hiç ol 'akıldan (15) yeg 'aql olmaz ki işini tedbirile işleye, huşūsā re'y-i şāyib ve tedbir-i [11a] rüşen kişiler meşveretile ola. Muhammed bin Hamir eydür: İşlerde tedbir itmek altını (2) oda bırakmağa beñzer ki gıldan gışdan tamām şāfi ve pāk eyler. Fikr ü tedbir (3) itmedin bī-meşveret ta'cīlile iş itmek hātün kişiler 'ādetidür ki gönülleri (4) diledüğine elleri iricek 'ākıbetine nazar itmedin fırsat ganimetdür⁸¹ diyüp nakd<-ı> vaķtı (5) fevt itmezler, lā-cerem nāķışāt-ı 'aql <u> dīn dinmegile şöhet bulmuşlardur.

Beıt:

<Fâilâtün, Fâilâtün, Fâilün>

⁷⁵ Dilin en faziletlisi doğru söyleyen dildir.

⁷⁶ hacālet: hacālet

⁷⁷ خصلتدر

⁷⁸ 41. sure (Fussilet) 33. ayetin bir kısmı. En güzel sözlü kimse Allah'a çağıran kimsedir.

⁷⁹ Tedbirli olmak yaşamanın yarısıdır.

⁸⁰ Tedbir gibi akıl yoktur.

⁸¹ عنيمتدر

(6) “Fazl-ı merdān berzen iy ‘ālī-perest / Zān buved ki merd pāyān-bīn terest”⁸²

<Fâilâtün, Fâilâtün, Fâilün >

- (7) ‘İzzetin ‘ālī kırup Hâlik erũ / Kadrın alçaq itdügi ‘avratlarũ
 (8) Kuvvete bulmaz ol er rif‘atı / Ki kaçan görüşse basar ‘avratı
 (9) Belki ol i‘zâz u iclâle sebab / Kuvvet-i ‘aklıdur ey şâhib-edeb
 (10) Her ne işe ki ide âgâz er / Çeşm-i pāyān-bīnile ider nazâr
 (11) Hüsni-tedbiri kim itse şabr-ı yâr / Hayrıla bulur ki ne maşşudı var

(12) Haber-i diger

<Mefâilün, Mefâilün, Feülün>

- (13) Şular ki nâkışât-ı ‘aql u dīndür / Egerçi tiz-çeşm ü dūr-bīndür⁸³
 (14) Kaçan bir ârzü qararda gözin / Atar pervâne-vâr odısa özin
 (15) Şu kim bī-şabr u bī-tedbir ide iş / Eder kendüzünü ol ‘avrata iş
 [11b] Er olan çünkü bula dest-res⁸⁴ ol / Zenāna vaşla tiz itme heves ol
 (2) Şu kim tedbir-i ‘aql ola kanadı / Uçuban toğrı bulur her murādı

(3) Hazret-i Resûl<-ı> rāst-güftār “Küllü nâkısin mel‘ünun”⁸⁵ diyü ki buyurmuşdur. (4) Ekser halk eyle kıyās ider ki elsüz, ayaksuz, gözsüz mübtelâlar, mel‘ün (5) olar ki bunlarũ a‘zāsında noķşān varıduğı zâhir ammā sultānu’ (6) l-muħakkıķın Mevlānā Celāle’l-Hakk-ı Ve’d-dīn Meşnevīde bu ma‘nīyi zıkr idüp buyurmuşdur:

<Fâilâtün, Fâilâtün, Fâilün>

- (7) “Çünkü mel‘ün hānd nâkış rā rasûl / Būved der te‘vīl noķşānī ‘uķul
 (8) Behr-i noķşān-ı beden āmed ferec / Der Nebī ki lā ‘ale’l-a‘mā harac
 (9) İbtilā rencist kân zaħm āvered / Ahmakī rencist kân zaħm āvered
 (10) Küfr-i Fir‘avnī vü her kibr-i ba‘īd / Cümle ez noķşān-ı ‘aql āmed bedīd”⁸⁶

(11) Hazret-i risāletũ her nâķışı mel‘ündür didügi mü’evveldür. Murād bu maħalda⁸⁷ (12) ‘aql-ı nâķış olanlardur. Zīrā a‘mālīķ ve ağsaklık la‘nete sebab olmayup (13) belki rahmete lāyık olmağı Bārī te‘ālā Kelām-ı Kadīmīnde zıkr idüp (14) “Leyse ‘ale’l-a‘mā haracun velā ‘ale’l-a‘raci haracun”⁸⁸ diyü buyurmuşdur. Bu ki (15) mübtelā ve bī-çārelerdür, esirgencilerdür, ammā mel‘ün u⁸⁹ nâķış ‘aql-ı ahmaklardur.

⁸² Ey doğruluğı iyiliğı arayan kişi! Erkeklerin kadınlara üstünlüğü erkeklerin daha ileri görüşlü olmalarından kaynaklanır.

⁸³ dūr-bīndür: dūribīndür

⁸⁴ dest-res: destires

⁸⁵ Akli eksik olan herkes mel‘undur.

⁸⁶ Noksanlık alik noksanlığı olarak yorumlandığı için Hz. Resul nâkis kimseye mel‘un demiştir. Beden noksanlığı için kurtuluş vardır. Kur’an’da amaya sorumluluk olmadığı yazılıdır. İbtıla (bağımlılık) ıstırap verir çünkü sıkıntı yaratır. Ahmaklık ıstırap verir çünkü sıkıntı yaratır. Firavun’un küfrü ve her büyük kibir, hepsi akıl noksanlığından meydana gelmiştir.

⁸⁷ maħalda: muħalda

⁸⁸ 24. sure (Nur) 61. ayetin bir kısmı. Amaya zorluk yoktur ve topal olana da zorluk yoktur.

⁸⁹ mel‘ün u: mel‘ün o

[12a] Fir‘avn u Nemrūd gibi ki İbrāhīm ve Mūsādan ‘aleyhime’s-selām bunca beyyināt-ı bāhire (2) ve mu‘cizāt-ı zāhire şadır olduğundan sonra ol iki nebī-i mü‘eyyedün min ‘indi’llāhi (3) olduğın görüp ve bilüp imān getürmegün tedbirinde ‘ağlları nākış olup (4) fikirleri kâşır olduğuçun dünyāda haķāretlerle helāk bulup āhirete (5) imānsuz gitdiler. Bir kiři ki ‘ağllıla pervāz ve pāy-ı tedbirile rāst itmeye, (6) kejevlikde yılanā beñzer ki dā’imü’d-dehir ser-nigün yüzi üzre egrilikle yeler. Çün (7) ol iki haşletden ‘ārī ve maħrūmdur toğrılsa bir kārış yürimeyüp nā-çār egrilik (8) ihtiyār idüp yürüyü virür. Tedbir-i hidāyet-bağışla, ‘ağl-ı reh-nümāyı imām-ı (9) muķtedā idinen, sālīk-i şırāt-ı müstākīmün taħrīzi ve ol yılan gibi ser-nigün⁹⁰ (10) seyr idenün tevbīhi ve takrī‘çündür ki Haķ te‘ālā celle zikruhu⁹¹ buyurur: (11) “Efemen yemşī mukibben ‘alā vechihi ehdā emmen yemşī seviyyen ‘alā şırātın müstākīmın”⁹²

Beşinci haşlet, (12) işi danışığıla işleyüp ve danışığı tecrube ehli kişiler ile itmekdür. Hażret-i (13) Bārī ‘azze şānuhu tecrube ehli kişilerle meşveret itmek kendinün rızāsına (14) muvāfık olduğuçun meşveret idenlerün taħsininde “Emruhum şūrā beynehum”⁹³ (15) diyü buyurmuşdur. Ve Hażret-i Beşir ü nātık-ı kelām-ı dil-pezir “Lā haķime illā zū tecribetin [12b] velā muzaharate evşeķu mine’l-muşāverati”⁹⁴ diyü buyurdu. Danışık ki tecrube ehli (2) kişilerle ola ol kağar fāyideler yüz gösterür ki ĥod-re’y <ü> ĥod-pesend⁹⁵ (3) olup kendü ‘ağllına tayanā mağrūr olup anun⁹⁶ gibi fāyideleri düşünde görmez.

(4) Meşnevi:

<Fâilâtün, fâilâtün, fâilün>

(5) “Meşveret idrāk-i huşyārī”⁹⁷ dehed / ‘Ağlhā”⁹⁸ her ağl rā yārī dehed

(6) Ağl bā ağl-ı diger du-tā şevved / Nūr efzün geşt reh peydā şevved”⁹⁹

(7) Yalunuz ‘ağluñ nūrına bir ‘ağl dağı yār olıcaķ nūr artuķ olup maķşūd (8) yolu rüşen ü muşavver olur. Kısım-i ‘ağıl mümkün olup taķsim olılsa biñ (9) kısım olur. Ol biñ kısmunñ toķuz yüz toķsan toķuzı Nebiyy-i kerīm (10) ve Resül-ı Rabb-i Raħīm Muhammed-i Muşafāda ve yalunuz bir kısmı cemī‘-i benī Ādemdedür, (11) dinmişdür. Bu ‘ağl-ı kāmīl issi Nebī bunca kemālātıla muşāhib-i Cebre’ıl münzil-i vahy-ı (12) celīlīken dört yārī müşir ü vezir idüp her işi anlarunñ meşveretile (13) işlerdi. Lā-cerem her işi şavāb ve her fi’li müstākīm <ü> rāst vākı’ olurdu. (14) Pes her işi tecrube ehli ‘ağıl kişilerle işlemek sünnet-i nebevīdür.

⁹⁰ ser-nigün: ser-nügün

⁹¹ zikruhu: zikrehu

⁹² 67. sure (Mülk) 22. ayet. Yüzü koyun yerde sürünen mi yoksa doğru yolda düz giden mi daha doğru yoldadır?

⁹³ 42. sure (Şūrā) 38. ayetin bir kısmı. İşlerinizi aranızda istişare edin.

⁹⁴ Hakim ancak tecrübe sahibi olanlardır. İstişare eden kimseden daha sağlam destekçi yoktur.

⁹⁵ ĥod-pesend: ĥod-pesind

⁹⁶ anun: anın

⁹⁷ huşyārī: haşyārī

⁹⁸ ‘ağlhā: ‘ağlahā

⁹⁹ Meşveret uyanıklık idraki verir. Çünkü akıllar birbirlerine yardım eder. Bir akıl bir başka akıl ile iki akıl olur. Işık fazlalaşınca yol ortaya çıkar.

Hikāyet¹⁰⁰ eydür: (15) her nesne ‘aqla muhtācdur, ‘aql tecribeye muhtācdur. Her kişiyi bir nice kerre tecrîbe [13a] itmeyince i’timād idüp anuñla¹⁰¹ meşveret itmelü degüldür.

Altıncı haşlet, şîrîn- (2) zebān ve hūb güftār olmaqdur ki tatlu dillü kişiler dost-rūy (3) ve dil-rübā-hū olur. ‘Alī kerrema’llāhu vechehu eydür: “Men ‘azūbe lisānuhu keşura ihvānuhu”¹⁰² (4) Kimūñ dili tatlu ola anuñ kardeşleri çok olur. Seyyid-i enbiyā Muhammed-i Muştafā (5) buyurur: “Men lānet kelimetuhu vecebet maḥabbetuhu¹⁰³” Kimūñ ki dili nerm <ü> latîf olsa (6) anuñ muḥabbeti halka vācib olur, hāş u ‘ām katında kabūl bulup bî-gāne (7) vü āşinā āña muḥibb olurlar.

Şi’ir:

<Mefâilün, mefâilün, feûlün>

Kişi kim tatlu ola sözi anuñ / (8) Olur maḥbūb halka özi anuñ
Şu kim şîrîn-zebāndur hūb-güftār / (9) İdinür luḫfıla bî-gāneyi yār
Acı söz işiden kişi mükerrer / (10) Bile doğmuş karındaşından ürker
Katı söz gelse dāyim bir kişiden / (11) Çığırsa cān alıcı dir işiden
Āña ki mürşid-i ‘aql ola reh-ber / (12) Āña şekker döğici dil bağışlar

Yedinci haşlet, ḥayādur. Ḥayā İmāndan bir (13) cüzvedür. Her kimūñ ki sîmā-ı nūrānisinde ḥayādan eşer müşāhede olına (14) elbette sebeb-i ikrām ve mūcib-i ihtirām olur ki İmān nūrındandır ki Rabb-ı (15) zū’l-celāl ‘Osmāndan utanurdı şāhib-i ḥayā olduğıçun. Arestātalıs [13b] eydür: Dost idinmek istediğünüzde bir kişi dost idinūñ ki anuñ ḥayāsı (2) bol ola. Bî-ḥayālarla ki dostlık bağlana, ol dostlık tüzcek bātıl olur. (3) Zîrā ulu ulu ḥakları ve çok çok ‘ahdları ḥayāsuz kişiler utanmayup (4) bozıcı olurlar.

Beyt:

<Mefâilün, mefâilün, feûlün>

(5) Şu kim yaratdı Ḥak anı ḥayā-dār / Olur ol cins elbette vefā-dār
(6) Ḥayāsuzlık kime ki ola zātî / Ṭayanma ‘ahdına yokdur şebātî

(7) Sekizinci haşlet, rıfkıla müdārādur. Ḥazret-i Resūl ‘aleyhi efdalu’ş-şalavāt (8) buyurur kim: “ Re’su’l-‘aqli ba’de’l-İmāni el-müdārātü,”¹⁰⁴ ya’nî ‘akluñ başı Allāha (9) İmān getürmekden sonra ḥalāyıkıla ḥüsn-<i> müdārādur. Ve bunun fā’idesi (10) oldur her ki rıfk u luḫf u nermligile ḥüsn-i müdārāyî ‘ādet ve şabr-ı vaḫārıla (11) tayyib-i ma’işet kılmağı vesîle idinse dünyādan kemāl-ı āsāyişile tamām naşīb (12) alup āhiretde şevāb-ı bî-pāyān bulmağa kendüzini lāyık <u> erzānî ider ki seyyid-i (13) kā’ināt ve server-i maḥlūḫāt buyurur: “Men a’ṭa ḥazzahu mine’r-rıfkı feḫad u’ṭiye lehu ḥayru’d-dünyā”¹⁰⁵

<Mefâilün, mefâilün, feûlün>

¹⁰⁰ Burada bir şahıs ismi olması gerekiyordu fakat yazılmamış.

¹⁰¹ anuñla: anıñla

¹⁰² Dili tatlı olanın kardeşleri (dostları) çok olur.

¹⁰³ Kimin sözü yumuşak olursa onun insanlar tarafından sevilmesi vaciptir.

¹⁰⁴ İmandan sonra aklın başı iyi idaredir.

¹⁰⁵ Kime şevkatten bir şey veridilyse ona hayır verilmiştir.

- (14) Kime ki yaraşa lutf-ı müdürā / 'Atāsıdur Hakuñ ol āşikārā
 (15) Bu lutf ol kişiye olur müyesser / Ki ola dili gönline berāber
 [14a] Dili gönline olmayan muvāfik / İki yüzlü olur adı münāfik
 (2) Aña dirler müdürā-ı müveccēh / Ki eyü hüyından il ola müreffeh

(3) Tokuzuncı haşlet, tevāzu'dur Allāhıçun. Kim ki Allāhıçun tevāzu' eyleye
 (4) Allāhu te'ālā anuñ kadrını ve mertebesini refi' ider ki Hāzret-i Resūl 'aleyhi's- (5)
 selām buyurur: "Men tevāza'a li'llāhi rafa'ahu'llāhu"¹⁰⁶ Tevāzu' diyü Allāh için (6)
 alçaqlık ol kişilerden müveccēh¹⁰⁷ <ü> müstahsendür ki kemāl-ı rif'atla 'ālī (7)
 menzilet bulmuşlardur. Gedālaruñ tevāzu'ına i'tibār olunmaz, ol (8) ma'niden ki
 dervişlere tevāzu' 'ādetdür.

Beýt:

<Feülün, Feülün, Feülün, Feül>

- (9) "Tevāzu' zi gerden-firāzān niküst / Gedā ger tevāzu' koned hüyi ust"¹⁰⁸

(10) Hāq sübhānehu ve te'ālā ikrāma lāyık kıldığı vācibü't-tevkīr 'ālimlere ve
 şerīf (11) pīrlere tevāzu' itmek dünyā ve āhiret fā'idelerin virür Hāzret-i Resūl (12)
 'aleyhi's-selām haber virüp buyurmışdur: "Mā kereme şābbun şeyhan likibārihi (13)
 illā kayyeza'llāhu 'aleyhi 'inde kiberi sinnihi men yükrimahu,"¹⁰⁹ ya'nī pīrlere ki
 pīrligi (14) şerefiçün ikrām-ı ihtirām idenlere, pīr oldukları vaktin Hāq te'ālā (15)
 anları halāyikuñ gözine 'azīz gösterüp ikrām idici kişiler havāle ide. [14b] Bu hadīs-i
 nebevīde iki dürlü beşāret var. Bir ol ki mütevāzı' yigitleri (2) Hāq te'ālā pīrlige
 yitişdürür. Bir dağı ol kim, pīr oldukları vakt mükerrem ü muhterem (3) olurlar.
 Şi'ir:

<Mefāilün, Mefāilün, Feülün>

Kılur Hālik mükerrem ol cüvānı / Ki duta muhterem ol pīr olanı

(4) Onuncı haşlet, bir iş ki işlemek anı nefis-i emirde vācib olmaya ve 'örfde
 (5) aña ikdām itmek hālk nazarında müsteħab olmaya, hālī ve me'ālī bir ulu ğarazuñ
 (6) hāşıl olması anı işlemege mevķūf olmaya, 'ākıla anı terk eylemek, kemāl-ı (7)
 'aklıla ve hüsn-i islāmıla mevşūf olmađdur.

Hikāyet: Zamān-ı evvelde bir (8) pādişāh-zādeye 'Acem memleketinüñ
 melikligi müyesser oldı, istedi ki bilād<-ı> (9) Parsi teferrüc idüp memāligine nazar
 ide. Sefere müteveccih olıcağ üstāđından (10) naşihat taleb itdi ve didi ki: Baña bir
 naşihat it ki cihānda emn ü huzūrla (11) geçüp refāhiyyet içinde kemāl-ı āsāyişile
 saltanat sürem ve hātmem ve 'ākıbetüm (12) sa'ādetile tamām olup a'mālum āhiretde
 destigir ola. Üstād didi kim: (13) Murādāt-ı dünyevī tamām müyesser olup tarab u
 şādıla hüsn-i ma'ışet içinde (14) kāmuranlık el virincek zinhār ol sā'āt-ı sa'idede

¹⁰⁶ Kim Allah yolunda tevazu gösterirse Allah onu yükseltir.

¹⁰⁷ müveccēh: müvecced

¹⁰⁸ Varlıklı ve güçlü kimselerin tevazu göstermesi iyidir. Fakir eğer tevazuda bulunursa bu zaten onun huyudur.

¹⁰⁹ Gençliğinde yaşlılara hürmet gösteren kimseyi Allah yaşlılığında başkalarının yanında hürmet ve ikram edilenlerden eder.

hâtıruñi āhiret (15) fikrinden hālî kıılma, baht-yār olup devletün ‘ālî oldukça şükruñi ziyāde [15a] eyle, fevt olan nesneyiçün haşretlenme, harāma ikdām itmege bahādur (2) olma, kendü şalāhuñi kimsenün fesādında isteme ve özünü ma‘mūr (3) itmegi kimseyi harāb itmekde arama, tama‘-ı hırşı tar ve himmeti ‘ālî ve tebdîri (4) gîñ¹¹⁰ dut, nefsuñ rızāsı üzerine Allāh rızāsını ihtiyār it, tā dünyāda (5) bu haşletlerün¹¹¹ vesilesile tamām hażzuñi āsānlıgıla bulup ve (6) āhiretde Hāzret-i Ulūhiyyet dergāhına yüz şuyıla varasın.

Şi‘ir:

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

(7) “Hıred bād hemvāre sālār-i tu / Mebād ez cihān cuz hıred yār-i tu”¹¹²

(8) İkinci kısım ki evvelki bāba maḥşūşıdı. Budur ki dānişün haşāyilin (9) beyān ider.¹¹³ Mecmū‘-ı halka ma‘lūm olmuşdur ki cemî‘-i āferinişde (10) dānişden şerîf ve ehl-i dānişden ‘aziz nesne yokdur ki bu girāmî (11) cinsinün ‘uluvv-ı menziletile rıf‘at-ı derecātı naşş-ı ilāhîyile sâbit olmuşdur ki (12) buyurur: “Ve’l-lezîne ūtu’l-‘ilme deracātin.”¹¹⁴ Ve her kim ki Hāzret-i Vehhāb ‘ilmi (13) hikmet ruzî kıldı, Kelām-ı Kādîminde āña çok hayr olınmuşdur diyü (14) zıkr idüpdür. Bir ‘atıyyenün ki mādihî Allāh ola ve ol mevhibet-i celilenün (15) adını hayr diyü ad viren Allāh ola, andan e‘azz u ecmel ne ola ki? “Ve men [15b] yu’tel-hikmete fekad ūtiye hayran kesiren.”¹¹⁵ Bārî te‘ālā hayr-ı keşir dimegile (2) ‘ilmi tahsîn itdüğüçün Hāzret-i Resûl ‘aleyhi’s-selām “el-‘İlmu kenzun lāyufnā,”¹¹⁶ (3) diyü buyurur, ya’nî dükemmez genc dimekdür. Zîrā her nesne ne deñlü çok (4) olursa, harcanılsa elbette dükemür.

<Fâilâtün, Fâilâtün, Fâilün>

“Ger zi kuh bistānî vü nenhi be-cāy / (5) Ender āyed ‘ākıbet zān kuh be- pāy”¹¹⁷

İllā ‘ilm ki ne kadar harcanılsa eksilmez, (6) belki ziyāde olur.

Hükemā-ı Pārs dimişler: Mecmū‘-ı eşyānuñ enfesi (7) ve eşrefi ‘ilm-i edebdür. Kimün ki nefsi nefisi hilye-i ‘ilmile müzeyyendür, (8) anuñ fūnūn-ı kerāmātı ve durūb-ı kemālāt ile müteḥallî olduğı müsellemm ammā (9) nefisi ki pîrāye-i ‘ilimden içi hālî ve ārāyiş-i dānişden taşı ‘ārî ola, (10) dāyire-i insāniyyetden taşradur, anuñ şūretine ne manşıb, hüsn-i fer virür (11) ve ne māl, cemāl bağışlar.

Şi‘ir:

<Mefûlü, Fâilâtü, Mefâilü, Fâilün>

Dirler ki māl başa külehdür¹¹⁸ belā gele / (12) Aña degil ki ca‘dı ola müşk-i ter gibi

¹¹⁰ gîñ: geyîñ

¹¹¹ خصا تروك

¹¹² Akıl her zaman senin öncün, yol göstericin olsun. Dünyada akıldan başka yoldaşın olmasın.

¹¹³ İkinci bölüm buradan başlamaktadır. Başlık yazılmamıştır.

¹¹⁴ 58. sure (Mücadele) 11. ayetin bir kısmı. (Allah) kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin.

¹¹⁵ 2. sure (Bakara) 269. ayetin bir kısmı. Hikmet verilen kimse hayrın çoğunu almıştır.

¹¹⁶ İlim bitip tükenmez bir hazinedir.

¹¹⁷ Eğer dağdan birşey alıp onu yerine koymazsan sonunda dağ yok olur gider.

¹¹⁸ كله در

Cāhile mālī cāhile gördün yaraşduğın / (13) Cüll-i harîr eşekde ite tavk¹¹⁹-ı zer gibi¹²⁰
Nür-ı kemālıla bezenüp fahrıla yüzi / (14) Bî-esb ü cāme fazl göginde kamer gibi¹²¹

Menü Cevher eydür: ‘İlim bir çerāğ<-ı> şeb- (15) efrūza beñzer ki eger andan biñ rüşen çerāğ<-ı> meclis tāb uyandurasın [16a] hiç vechile nūr-ı ziyāsına nokşān ‘arız olmaz. Hükemā-ı Çin (2) dimişler ki: Dīnūñ ve dūnyānuñ arāyīşi ‘ilimdür. Her nesne ki beğāyet girān- (3) bahā olsa ifrātıla çok olıcağ elbette narhı şınur, fi’l-cümle ucuz (4) olur, illā ‘ilim ki çok olduğınca ‘azizrek olur.

Hikāyet: Süleymān (5) ‘aleyhi’s-selām yile buyurdu, tahtını hevāya ağıdurup¹²² bir şehre indüre (6) ki kapusunda bir satır varıdı. Yazılan buyıdı ki bir renc-ber, bir kişiye (7) bir ‘ām tamām kullık eylese ücreti bir dirhem gümüştür. Bir eyü kişinūñ (8) bir ulu kişiye bir sâ‘at miqdārı eyelügi degse ol sâ‘at miqdārında (9) yitişen eyelüğe lāyıkdur ki ‘ivaż yüz dirhem gümüştür virile ammā dīnī (10) eger dūnyāvī vaqt-ı fırsatda ‘ilm-i dānişile bir demde fā’ide yitişdürene (11) lāyık bahā ve ‘ivaż ma‘lūm degüldür.

Hikāyet: Mu‘taşım ki Halife-i Bağdāddur (12) ehl-i Başraya hışım itdi. Bağdāddan leşker çeküp üzerlerine vardı ki (13) tā yağma vü tārāc kırup ehl-i Başrayı harāb ide. ‘Ulemā-ı meşayih<-ı> Başra üç (14) yüz biñ dīnār cem’ idüp halıfeye istikbāl itdiler tā günāhlarını (15) ‘afv ide. Rāzı olmadı. Başrada ‘Abdü’r-Rezzāk-ı Şan‘ānī dirler bir [16b] meşhūr ‘ālim kişi varıdı ki Hārūnū’r-Reşid katında i‘tibār bulmuşdı. (2) Mu‘taşımūñ huzūrına yitişüp şefi‘āne dilekler itdi. Halife kabül itmeyüp (3) didi ki: Var sen cemā‘atūñı al gel benüm leşkerüme qarış, tā selāmet bulasın, (4) mecmū’-ı ehl-i Başra benüm siyāsetüme müstahık olmışlardur, hışımundan halāş (5) bulmak dilersen¹²³ içlerinden çık. Şeyh didi ki: Yā Emire’l-Mü’minin yigirmi yıldur¹²⁴ ki (6) bu şehirde sâkinem vaqt-ı asāyişde bunlarūñla bileydüm, vaqt-ı miñnetde nice (7) yüz döndüreyin diyüp girü döndi. Şeyhūñ cümle müridinden Hāriş (8) nām bir müridi şeyhile bileydi ki beğāyet faşih <ü> ehl-i dānā cūvānıdı, (9) didi ki: Yā Emire’l-Mü’minin şeyhūñ şefā‘atını kabül kırup bu halāyıkūñ (10) günāhını ‘afv it. Eger bunlara niçün ‘azāb-ı siyāset itmedüm diyü peşimān (11) olursañ, ol ma’nide fermān gine elünde ammā sūret-i gāzabda bunca (12) halāyıkā hışımıla kahruñı havāle idincek ahır peşimān olursañ, (13) ol vaqt tedārük el virmez, zirā söylenmiş söz, geçmiş ‘ömür, atılmış (14) oğ gine dönmez. Bu haber halifenūñ göñline eser idüp hātırına hoş (15) geldi. Ol yigidūñ kemāl-ı dānişine ve icrā-ı haber-i hağda cesāretine tahşin [17a] kıldı. Añā hil‘at u ni‘met buyurup ehl-i Başrayı ‘afv idüp āzād kıldı. (2) İşde ehl-i dāniş kişinūñ bir nefesde nefesinden halıfeye ve Başra halkına (3) bunca fā’ideler yüz gösterdi.

Ehl-i Hind dimişdür ki: Bir kişinūñ şi‘arı (4) ve dışarı fazl u dāniş olmaya ‘avām mertebesindedür. ‘Arab “ el-‘Avām ke’l-en‘ām,”¹²⁵ (5) dimişdür, ya’nī ‘avām

¹¹⁹ tark: tavk

¹²⁰ gibi: gib

¹²¹ gibi: gib

¹²² ağıdurup: ağıdurup

¹²³ dilersen: dilersen

¹²⁴ yıldur: yıldır

¹²⁵ Avam hayvan gibidir.

dört ayaklı gibidir, Hazret-i Nebiy-i kerim anuñçun¹²⁶ buyurmuşdur (6) ki: “ Kün ‘alimen ev müte‘allimen ev mustami‘an felā tekun rābi‘an fetuhleke.”¹²⁷ Yā bilici ol, (7) yā öğrenici ol, yā dinleyici ol, saķın dördüncü olma ki helāk olursın. (8) Söz bilen ve sözi dinleyüp anlayan ve öğrenen birlikdedür.

Hikāyet: Sultān (9) Melikšāh rahmetu’llāhi ‘aleyhi Nişābura yetişdi ki ramazānuñ yigirmi toķuzu (10) geçmişidi. Sultānuñ ba‘zı hademi ki rü‘yet-i hilāl şehādetinüñ şerāyiñinden (11) gāfilidi. Ay görünmiş diyü mücerred istimā‘ıla haberi havāş sem‘ine irişdürür- (12) ler, havāş daķı pādişāha haber virür. Pādişāh buyurur şehre münādiler haber ider ki (13) yarın bayramdur. Hoca İmām Ebu’l-Ma‘ālīye haber iderler ki muķtedā-yı (14) halkıdı, fi’l-hāl münādī getirüp ımarlar, şehirde çağırıp diyeler ki (15) imām Ebu’l-Ma‘ālī eydür ki: Yarın oruç dutaram kim ki menüm fetvāmıla ‘amel ider [17b] gerekdür ki yarıñı günü ramazāndan bilüp oruç duta. Şāhib-ğarazlardan (2) nice kişiler bu każıyyeyi sultān sem‘ine degürdiler ammā ber¹²⁸-vech<-i> tarīķ üzerine (3) ki işidicek begāyet rencide ola. Didiler ki: Ebu’l-Ma‘ālīnün sultānumuza (4) muhālefet itmekden şafası varıduğı bī-şek zāhir oldı ki kendinün fetvāsı (5) ve hükmi pādişāh hükmi üzerine muhtār <u> müreccehidügin halka bildürmegiçün pādişāhıla (6) meşveret itmedin münādisi üzerine münādī göndürüp nāmūs-ı saltanata tamām (7) keser virdi. Bu ma’niden ğarazı bī-şek kendüye ta‘zīm virüp pādişāh (8) cenābınun ri‘āyetinden fāriğ olmaķdur. Sultāna bu sözler eşer itdi ve bu (9) şive heybet-i saltanata hıffet virdügin bilüp egerçi rencide oldı ammā (10) nık-i‘tikād melik idi ve ‘ulemānuñ ihtirāmında takşir itmeyenlerden idi. (11) Bu cümlesile müteğayyir hātır ve münkesir kalbiken havāşından bir kaç mu‘teberlere (12) buyurdı: Varun luţ<-ı> edebile Mevlānā hizmetin da‘vet idün. Didiler ki: (13) İy şāh ol senün fermānuña işbunuñ gibi bī-hürmetlik itmiş iken (14) añna bu miķdār iclāl <u> i‘tibār daķı niçündür? Melikšāh didi ki: Anun (15) kendü sözün işitmedin özge kişiler sözlerle ikrām ‘ādetini ol [18a] ‘alimden getürmez. Çün Ebu’l-Ma‘ālīyi kığırdılar başında taħfife iç edüksüz, (2) mücerred başmağıla sarāy-ı sultāna yetişdi. Henüz melik huzūrına yetişmedin kapudan (3) melike gösterüp didiler ki: Ebu’l-Ma‘ālī añna kanā‘at itmedi ki fermānuñı dönderdi. (4) Bī-hürmetlikde takşir itmedüginde sonra ziyāde melikler huzūrına bu tavrıla (5) gelmek muṭlaķā terk-i edebdür ki hiç bir vechile tev’ıl götürmez. Bu ma’nide (6) daķı takşir itmedi. Sultān bu kerre müteğayyir olup havāşdan bir nice (7) emir ü hācibi¹²⁹ ‘itāb itmege gönderdi. Tā didiler ki: Sultān-ı ruzigār<-ı> (8) pırūza¹³⁰ u bu kadar taħfif neden ki huzūrına dūlbendsüz ve ediksüz gelürsin? (9) Ebu’l-Ma‘ālī bülend-āvāzıla melike işitürmek kaşdına didi ki: Bu sözün cevābım (10) eyle gerekdür ki pādişāh benüm ağızımdan¹³¹ işide, emir ü hācib şāyed tamām (11) ‘arz idemeye. Pādişāhdan destür olup huzūrına varup Ebu’l-Ma‘ālī (12) didi ki: İy pādişāh<-ı> islām bu libāsıla ki devlet işigine geldüm namāzı (13) daķı bu libāsıla kıluram. Bir libās ki Melikü’l-Mülük ‘azze şānuhu hizmetinde giyile, (14) melikler hizmetine anuñla gelmek

¹²⁶ anuñçun: anıñçun

¹²⁷ Ya öğrenen ol, ya öğrenen veya bunları dinleyen ol. Dördüncü olma helāk olursun.

¹²⁸ بی

¹²⁹ hācibi: hācib

¹³⁰ پیروز

¹³¹ ağızımdan: ağızımdan

cā'izdür ammā ümerā-ı zamān¹³² ve pādişāh-ı rūzigār (15) bu 'ādeti қоmışlardur ki bu şıfatla melikler ve sultānlar huzūrına varmak edeb [18b] eksükligindendür¹³³. Bu āyīn-i melikāne ma'lūmumdur, istedüm bu kānūnı ri'āyet (2) idem ammā ol vaqıt ki sultānumdan fermān yetişdi, bu libāsılayıdum, qorqıdum, (3) evüme varup 'imāme şarınup edük geyince eglenemedüm bu kadar te'hürle ol (4) tã'ife defterine yazıla ki sultānlarına 'āşī olmışlardur. Şimdi ki başum¹³⁴ (5) bu hafif 'imāmeyile ve tenüm libāsıla örtülüdür. Eger baş açuq ve yalın ayak (6) ancak bir mizerile oturmışken pādişāh işiginden ta'cıl diyü davet olınsam¹³⁵ (7) hemān bu şüretile gelürem andan qorqup ki pādişāh hükminün itā'atinde (8) bir nefes te'hür itmek ile feriştehler katında töhmete lāyık olup Ebu'l- Ma'ālī (9) sultān-ı 'ādilün emr-i vācibü'l-imtişālī ri'āyetinde taqşir idenlerden oldı, (10) dinmelü olurdu. Melik Şaha bu söz hoş geldi ve didi ki: Selātine çün bu hadda ri'āyet vācib iken benüm münādīmün üzerine münādī (12) koyup niçün muhālefet itdün? Ebu'l -Ma'ālī didi ki: Her ne ki fermāna müte'allıkdür, (13) bize vācibdür ki sultāna muṭī' olavuz, her ne ki fetvāya müte'allıkdür (14) sultān gerekdür ki bizden şora. Sultān¹³⁶ Melikşāh bu haberleri işidüp (15) hātırın ferah tıddı. Ebu'l- Ma'ālīyi nüvāht idüp ihtirām-ı tamāmıla evine gönderdi.

[19a] Pādişāhların bekā-ı bahtına ve devām-ı devletine lāyık ulu sebeb, 'ulemāyı hoş (2) dutup şerif hātırlarını dā'imā ri'āyetile nüvāht ide durmaqdur ve (3) haşra dek bākī ve pāyende olup "neslen ba'de neslin"¹³⁷ mirās kalacaq sa'ādet-i (4) sermedī oldur ki pādişāhlar cānlarından sevgülü oğullarını 'ulemā-yı şālīh (5) hizmetine mülāzım kılalalar ve 'ulemā-ı 'āmil hizmetinde mülāzemet itmegi fahr-ı dīn <ü> (6) dünyā bileler.

Hikāyet: Hārūnū'r-Reşid, Me'mūnı ve Muḥammed-i Emīni ki oğullarıdır, (7) Kisā'ıye 'ilim öğretmege virmişidi. Bir gün manzaradan nazar iderken gördi ki Kisā'ı (8) yirinden kalkınca fi'l-hāl Me'mūn ve Muḥammed-i Emīn ilerü yüriyüp üstādlarınun (9) paşmağın önünde qodılar. Halife ta'accüb idüp didi ki: Kimdür ol ki zamāne (10) halkınun uluları ānā hizmet iderler? Hāzırlar didi ki: Yā Emīre'l-Mü'min (11) Kisā'idür ki sultān-zādelerün üstādıdır, melik-zādeler 'ilim şerefine (12) ve üstādlıq hürmetine ol 'azizü'l-vücūda 'izzet iderler, didiler. Bu haber Kisā'inün (13) sem'ine yetişdi. Halifeye didi ki: Yā Emīre'l-Mü'min "Levkunte ma'ahum lekāne kalilen,"¹³⁸ (14) ya'nī eger sen de anlarıñla bileymişsen¹³⁹ azıdı. "Lienni urabbī ervāḥahumā ve ente (15) türabbī ebdānehumā."¹⁴⁰ Ben anlarıñ cānlarıñ terbiyet iderin, sen tenleriñ bislersiñ [19b] dimek olur.

¹³² zamān: zamānı

¹³³ eksükligindendür: eksiklügindendür

¹³⁴ başum: başım

¹³⁵ olınsam: olınsam

¹³⁶ sultān: sultānı

¹³⁷ Nesilden nesile.

¹³⁸ Şayet onlarla beraber olsaydın az olurdu.

¹³⁹ bileymişsen: bileymişsen

¹⁴⁰ Çünkü ben onların ruhlarını terbiye ediyorum, sen bedenlerini terbiye ediyorsun.

Ehl-i ma‘rifet ve dāniş işleri dimişlerdür: Kim ki ma‘rifetile mevşûf (2) olmak dilerse gerekdür ki on haşlet kendüye şî‘âr u dişâr idine.

Evvel haşlet (3) oldur kim: ‘Ārifüm diyene gerek kim kendi kuşûrın bile, ‘aybın göre. Bir kişi (4) kendü ‘aybını görmeyüp nefsini bî-‘ayb bile hemişe ol ma‘yûbdur.

İkinci (5) haşlet: Ehl-i dāniş şöhetini özge tâ‘ife şöhetinden nāfi‘ bilüp anlaruñ (6) muşāḥabetine rağbetile mülāzemet ide.

Üçüncü haşlet: Kendinüñ kuvvet-i (7) tedbîrine ve ḥüsn-i re‘yine i‘timād itmeye, belki ehl-i dānişden isti‘ānetile meded (8) ṭaleb idüp¹⁴¹ meşvereti erbāb-ı ma‘rifet ve ehl-i ḥikmet ile ede.

Dördüncü haşlet: (9) Söz söyledüğü vaktın söyleyeceği sözden menfa‘at zāhir olacağı (10) bilmedin söylemeye ve menfa‘at zāhir olacak sözi dirîğ itmeye, söyleye.

(11) Beşinci haşlet: Kimseyi kerrātıla tecrîbe itmeyince i‘timāda lâyıq görmeye.

(12) Altıncı haşlet: Cāhilüñ dostluğına inanup andan mu‘āvenet ummaya (13) şāyed cāhil vesīlesile dostlık diyü bir iş ide ki mazarratı menfa‘atından (14) ziyāde ola.

Yedinci haşlet: Bile ki nā-dāndan ayrılıp ırak olmak (15) Allāha yakınlıkdur.

Sekizinci haşlet: Kimseye az sebeble çok ḥışım itmeye [20a] ve bunıñ emşālı yaramaz olmağdan gelür.

Toğuzuncü haşlet : Dostlaruñ (2) eylügine ‘ivaż eylik¹⁴² iderse yaramazlaruñ yaramazlığına daḥı ‘ivaż eylik¹⁴³ (3) iderse peygām-berlere teşebbüh itmiş olur.

Onuncü haşlet: Dā‘im kendü (4) ḥālını teftiş ide, kanḳı fi‘linden netice ve ‘ivaż eylik¹⁴⁴ yolu gelmişdür ol (5) fi‘lini ziyāde ide, yaramaz fi‘linden fesād <u> şer gelmek ihtiyātından terk ide.

(6) Ehl-i dāniş dimişlerdür: Māldan ‘ilim yegdür. Egerçi māl ve dünyānuñ metā‘-ı mütenevvi‘a- (7) sı ve zeḥārifi ve ārāyişi gönüllerde maḥbûb düşmişdür ki māl bezl itmegile (8) dünyāda āsāyiş <ü> refāhiyyetile ‘ıyş u ‘işret ve sürür u raḥāt yüz gösterür (9) ve hem māl bezl itmegile āḥiret ābād idüp yarıngı günüçün ḥayrıla zahire

¹⁴¹ ادوك

¹⁴² eylik: eylük

¹⁴³ eylik: eylük

¹⁴⁴ eylik: eylük

(10) idinmege kabildür. Bu cümlesile ‘ilmün māl üzerine bir nice fazileti vardur. (11) Beşini zıkr idüp bākīsini¹⁴⁵ terk idelüm.

Evvelki oldur kim: Selātın-i (12) rüzigār ve her pādişāh-ı kāmukār ehl-i dānişi mu‘teber dutup ‘ulemāyı muhterem (13) ve mükerrerem dutmağda mübālağayıla ri‘āyet itmegi kânün<-i> melikānelerine muvāfık (14) göre gelmişlerdür ammā māl-dār tā’ifenün hālı bunun ‘aksinceldür. Māl (15) çoklar mālını saklanmağıçun pādişāhlar belki beglerün hizmet-kārlarına [20b] hizmet ide gelmişlerdür.

İkinci: ‘Ulemā ‘ilim vesilesile ekşer hatarlardan (2) maşūn u mahfūz ve belālardan fāriğ eyenlerdür. Māllu kişilerin (3) hālı bunun ‘aksinceldür. Başları ve cānları māl ucından hatar (4) ma‘berlerinden ve āfet mi‘rāzlarından hālī degıldür. Mukīmiken bī-huzūr <u> (5) bī-āsāyış geçerler, müsāfir olıcağ “el-‘İyāzu bi’llāhi.”¹⁴⁶

Üçüncü: Māl ki isrāf (6) üzerine ifrātıla harc olınsa¹⁴⁷ küh-ı kâf olursa tiz fenā bulup (7) tükenür, ‘ilim ne kadar ziyāde harclansa ol kadar artar.

Dördüncü: Eger (8) vaqāyi‘-i rüzigārdan bir hādise māl bol bulursa māla fenā irüp (9) şāhib-i māl müflis derviş olur. Ol meşakkatlar¹⁴⁸ ki māl hakkında (10) çekmişdür zāyi‘ olur. ‘İlmün hālı bunun ‘aksidür ki ‘ilim ‘ālimden (11) hergiz ayrılmaz eger cem-i ‘ālem cem’ olsalar ki bir mes’ele ‘ālimün (12) hātırından mahv ideler mümkün degıldür.

Beşinci: ‘İlim ki var gālibā mūcib<-i> (13) fevz ü necāt olur. Ahiretde māl ekşer sebep-i ‘azāb ve ‘uqūbet olur (14) ve ‘ālimün hiç māl olmasa ‘ilim vesilesile māl hāşıl ide bilür (15) ammā māl olup ‘ilmi ve kifāyeti olmayanun mālıla ‘ilim hāşıl itmesi [21a] müte‘azzirdür.

Beyt:

<Mefâîlün, Mefâîlün, Feûlün>

‘İlim dünyāda ulu ser-māyedür / ‘İlim¹⁴⁹ ‘uqbāda güzel pīrāyedür

(2) ‘İlimdür iki cihānda āb-rüy / ‘Ākılısan ciddile ol ‘ilm¹⁵⁰-cüy

(3) “Bāb-ı sevvom der nā-dānī.”¹⁵¹

Üçüncü bāb nā-dānlık beyānındadır. Bu bāb (4) üç nev‘ üzerine münhaşırdur. Evvelki, nā-dānlığı zemm itmekdedür. (5) İkinci, nā-dānlığun ‘alāmeti beyānındadır. Üçüncü, nā-dāndan kaçmağdadur.

¹⁴⁵ bākīsini: bākısını

¹⁴⁶ Allah korusun, Allah etmesin.

¹⁴⁷ olınsa: olınsa

¹⁴⁸ meşakkatlar müşakkatlar

¹⁴⁹ ‘ilim: ‘ilm Vezin için bu şekilde yazılmıştır.

¹⁵⁰ ‘ilm: ‘ilmi

¹⁵¹ Üçüncü bölüm nadanlık hakkındadır.

(6) Nev'-i evvel, Hâzret-i Resûl buyurur: "Lâ fakra eşeddu mine'l-cehli velâ mâla (7) a'važa mine'l-'akli,"¹⁵² demek olur ki cehelden katrak yoksulluk yoktur (8) ve 'akıldan fâ'ideli mâl yoktur. 'Arab "Lâ dâ'e a'yân mine'l-cehli,"¹⁵³ ya'nî (9) hiç cehelden derd-nâk derd yoktur.

Hâşim-i İsfahânî eydür: Üç (10) bölük tâ'ife vardır ki dâ'im hâtırları perişândur.¹⁵⁴ Evvel, bir câhil ki (11) 'akılıla bilülülük¹⁵⁵ çekişür. İkinci, bir za'if kişi ki kuvvetlü düşmenile muķâ- (12) bele ve muķâvemet kaşdın ider. Üçünci, bir derviş kişi ki ganî konşiyıla (13) mu'arız olur. Ba'zı hükemâ dimişlerdür ki: Gözsüzlükten cehel (14) müşkilirekdür¹⁵⁶ ve ziyânlurakdur, zîrâ ki gözsüz bilmediği yola gitse kuyuya (15) düşüp cismi helâk bulmak korkusu varsa câhile dünyâyı ve âhireti [21b] ile virüp ebedî helâk korkusu var ki: "Men kâne fi hâzihi a'mâ (2) fehuva fi'l-âhireti a'mâ."¹⁵⁷ Nâ-dân hemîşe ehl-i dânişe düşmen olı gelmişdür. (3) Hâzret-i 'Alî kerremu'llâhu vechehu buyurmışdur ki: "el-Meru 'aduvvun bimâ cehele",¹⁵⁸ (4) ya'nî kişi bir nesneye düşmendür ki anı bilmez. Mümkün degüldür cehelden bir hoşca (5) eşer zâhir ola, eger mümkünmişse ibtidâ'-ı 'âlemden tâ bu gâyete denlü gelen (6) faşihlerden birisi kuvvet-i faşâhâtıla¹⁵⁹ mecâl bulup cehli bir nev'-i haşlet<-i> (7) hûbıla añalardı, mümkün olmadığı cihetden mezemmet-i cehelde takşîr (8) itmemişlerdür. Batlimus dimişdür ki: Eger nâ-dâna sa'âdet müsâ'ade (9) idüp bir kaç gün iķbâl-ı muvâfakat iderlerse¹⁶⁰ nâdirü'l-vuķû'dur. Aña (10) gönül bağlamalı degüldür. Gâlib hâtimesinde vehâmet havfı vardır.

[...] (11) dimişdür: Üç nesne 'alâmet-i ceheldendür. Evvel, kişi kendüyi bî- (12) 'ayb bilmek. Zîrâ noķşândan münezzeħ olup şîfât-ı kemâlıla mevşûf (13) olmak Allâhındur, ve 'işmet enbiyânındur, bâķî âdemiler 'aybdan hâlî (14) degüldür.

İkinci, kendüye müteveccih olmuş menfa'atı taşavvur-ı haţâ ve kıyâs-ı fâsidle (15) mazarratdur diyü elinden çıkara.

Üçünci, kendinüñ kuvvet-i dânişine mağrûr [22a] olup bilüsine dayana ve emîn ola.

Mübed eydür: Kim ki kendinüñ kuvvet-i (2) dânişine i'timâd ide gerdiş-i rûzigârûñ mekrinden ve dânişüñ (3) teyîdinden hiç haber<-i> yoktur. Feyķarvus Hakîm eyder: Cehlün beş (4) 'alâmeti vardır¹⁶¹:

¹⁵² Cahillikten daha kötü fakirlik yoktur. Akıldan daha faydalı mal yoktur.

¹⁵³ Cahillikten daha kötü dert yoktur.

¹⁵⁴ perişândur: perişandır

¹⁵⁵ bilülülük: bilülülük

¹⁵⁶ müşkilirekdür: müşkilerekdür

¹⁵⁷ 17. sure (İsrâ) 72. ayetin bir kısmı. Kim bu dünyada kör ise öbür dünyada daha da kördür.

¹⁵⁸ Kişi bilmediği şeye düşmandır.

¹⁵⁹ فصاحتله

¹⁶⁰ ادركنه

¹⁶¹ vardır: vardır

Evvel, bilā-mūcib <ü> bî-sebeeb bir kimseye kaçımak. Bu ma'nî (5) beğāyet kabîhdür ki izhār<-ı> 'ayba ve yaramazlığı fāş itmege sebep olur.

(6) İkinci, söz söylemek bir vaqıtta ki ol sözden fāyide zāhir olmaya, (7) ya'nî dinlenemicek söz söylemekle kendüyi hafif <ü> bî-kadr düşüre.

(8) Üçüncü, rāzın fāş itmek bir kişi katında ki anı şınamamış ola.

Dördüncü, (9) ifrātıla bî-inşāf olmak, ya'nî eyülik iden kişiye yaramazlık 'ivaż (10) itmek.

Beşinci: Her kişiyi mu'temed <ü> mahrem idinüp temelluk-ı zāhiresine mağrūr (11) olmak. Hazret-i Resūl 'aleyhi's-selām "el-Ḥazmu sūu'z-zanni,"¹⁶² ya'nî kemāl-ı (12) ihtiyāt oldur ki her kişiyi ḥüsn-i zanna lāyık görmeye meger ki kerrātıla (13) şınamış ola. Cehlūn 'alāmet-i vāziḥası cāhillerile muşāḥabetden (14) şafā bulmaqdur. Zirā cāhil muşāḥib olamaz illā gine cāhilile. Cāhil ehl-i (15) dānişile muşāḥib olıcaq ef'āl-ı kabīhasından ve a'māl-ı reddiyesinden [22b] incinüp her¹⁶³ kankı nā-şāyestesine 'ārif, müte'ārız olup ol hareketi red ve ol (2) fi'li terk it dise cāhil yā 'inādıla mütemerrid olup yā zarūrī müfarekat ihtiyār (3) ider. Nā-dān tā' ifenūn müstemir 'ādetlerindendür. Bir nice işleri dīnen ve dünyāen (4) fesāda virüp şalāḥa getürdüm, fāsīd ḥayāl ve bātıl kıyās idüp ol (5) zanna şād olmak şol zengī gibi ki meh-rūlar arasında yürümekden men' itmeseler, (6) kendüyi anlardan birin şanup girye<-i> likāsını anlarūn nazārına lāyık görmege (7) kanā'at itmez belki ol manzar-ı mekrūhıla anlara nāz ider.

Arestātalıs (8) eydür: Be-her-ḥāl nā-dāndan ictināb¹⁶⁴ itmek lāzımdur ki tabī'at, tabī'atdan ḥūy (9) uğurlar. Nefs-i insāniyi Ḥaḳ te'ālā kâbil yaratmışdur ki hem-nişininden şıfat cezb (10) ide. Anuñçundur¹⁶⁵ ki Hazret-i Nebī buyurur: "el-Vaḥdetü ḥayrun min celisi's-sūi."¹⁶⁶
Beyt:

<Fâilâtün, Fâilâtün, Fâilün>

(11) Hest tenhâyi bih ez yārân-ı bed / Nîk bā bed-ḥū nişined bed şevēd¹⁶⁷

(12) Yaramaz yoldaşdan yalmuzlık yegrekdür ki eyü kişiler yaramazlarıla muşāḥib (13) olıcaq yaramaz olmak ḥavfi vardur.

Beyt:

<Fâilâtün, Mefâilün, Fâ'lün>

"Ger nişined firişte-i bā dīv / (14) Vaḥşet āmūzed ü ḥuyānet rīv"¹⁶⁸

¹⁶² Kötü zanna düşmemek için tedbirli olmak gerekir.

¹⁶³ her: hir

¹⁶⁴ اجتناب

¹⁶⁵ anuñçundur: anıñçundur

¹⁶⁶ Yalnızlık, kötülerin meclisinde olmaktan daha iyidir.

¹⁶⁷ Yalnızlık kötü arkadaşlardan iyidir. İyi huylu bir kişi kötü huyluyla arkadaşlık ederse kötü olur (ona benzer).

Ehl-i dîn dimişdür ki: “Mukāta’atu’l (15) -ahmaķu ķurbetun ila’llāhi.”¹⁶⁹ Ahmaķdan inķitā’, Allāha yakınlıķdur. “En-nezaru ilā vechi’l- [23a] ahmaķi haķıetun.”¹⁷⁰ Ahmaķuñ yüzine bakmaķ haķādur, diyecek ma’lūm oldu ki (2) ‘āķılūñ yüzine bakup ol ŧerif kavmı dost idinmek tā’atdur. Bir (3) tā’ife-i haķıŧe ki ya’nı dalāletde ve ğayy-ı ma’ŧıyetde müstağraķ olup (4) kendinūñ tuğyān-ı tarıķinde sergerdān yorduğından haķeri olmaya, ol (5) hālda anı tarıķ-i haķķa da’vet iden mürŧid-<i> hādınūñ naŧıhatın kaķbūl itmeyen¹⁷¹ (6) kimesneden “ezallu etğā”¹⁷² kim ola ki anuñ haķķında dinmiŧdür: “Naŧıhu’l-cāhili (7) neħve ‘abde’s-sekrān.”¹⁷³ Cāhile naŧıhat iden ser-ħoŧa öğüt virmek gibidür.

<Mefāilün, Mefāilün, Feülün>

- (8) Kiŧi ki süst ola idrāki anuñ / Anuñ pendinde yurķurma zebānuñ
(9) Yıñilmez cāhil aŧla hürmetile / Naŧıhat aña zilletdür leyyinle¹⁷⁴

(10) “Bāb-ı ħehārom der soħen [goften].”¹⁷⁵

Bilgil ki Haķ te’ālā ‘azze ŧānuhu dili, (11) cümle-yi ‘acāyib ķudretinden yaratmıŧdur. Dil gerħi ŧüretde bir pāre haķif (12) etğügedür ammā haķıķatda ne denlū ‘azım <ü> kebır nesne varısa dil (13) āsānlığıla ‘ibārete getürür. Belki dil ‘aķlūñ nāyibidür ve her nesnenūñ ki (14) ‘aķl, ‘ilmine muħıtdür, dilūñ taŧarrufı altına girür eger menfa’at eger mazarrat (15) ki ‘ālemdede ŧādır olur ekŧerinūñ menŧe’i ve mebdeyi dildür. Eyle olduğı [23b] taķdırce ‘aķıla gerekdür ki dilini ħazar mütevellid olacaķ sözlerden saķına (2) ve ğüci yitdüği kaķdar dilinūñ iŧlāhına meŧğül ola tā ki dilinden (3) dā’im haķırlu ve menfa’atlu neticeler ŧādır olup dūnyāda sözleri sebeb-<i> (4) emn ü rāħat ve āħiretde mücib-i ‘afv u raħmet ola. ħazret-i resūl-ı kerım (5) dillerinūñ ŧalāhına sa’y iden kavmūñ haķķında du’ā idüp buyurur ki: “Raħıme’(6) llāhu imrien ŧaluħa lisānuhu,”¹⁷⁶ ya’nı Haķ te’ālā raħmet itsün ol mü’mine ki dilini (7) iŧlāħ ider. Kiŧi dilin ŧaķlamaķda taķŧır idicek iŧbu teħdide lāyık (8) olur ki Resūl-ı Rabbi’l-‘ālemin buyurmıŧdur. “Hel yakıbbu’n-nāsu ‘alā vucūhihim (9) ev ‘alā menāħırihim lā haŧale lisūnetihim,”¹⁷⁷ ya’nı kiŧiyi yüzi üzerine yāħūd burnı üzerine (10) dūŧürmez illā dilinūñ hāŧılı. Kiŧi nuķ-ı faŧıħ ŧerefile ekŧer-i āferiniŧ üzerine (11) mu’azzez <ü> muħteremiken iŧbu beytdeki töħmetden ğāfil olmalu degildür ki dimiŧlerdür:

Beyt:

<Feülün, Feülün, Feülün, Feül>

¹⁶⁸ Eğer bir melek ŧeytanla arkadaŧlık ederse hıyanet, hile ve vahŧeti öğrenir.

¹⁶⁹ Ahmaķla iliŧkiyi kesmek Allah’a yakınlıŧmaktır.

¹⁷⁰ Ahmağın yüzüne bakmak hatadır.

¹⁷¹ Metinde اشكـن şeklinde yazılmıŧtır. “ي” harfinin üzerinde üstün vardır.

¹⁷² Haddi aŧanların en sapığı.

¹⁷³ Cahille nasihat, sarhoŧa nasihat gibidir.

¹⁷⁴ لئله

¹⁷⁵ Dördüncü bölüm söz edebi hakkındadır.

¹⁷⁶ Dilini düzeltene Allah raħmet etsin.

¹⁷⁷ Kiŧi dili üzerine veya burnu üzerine dūŧürmez ancak dilinin zararı üzerine dūŧer.

(12) “Binuṭṭāq ādemī ber terest ez devāb / Devāb ez tu bih ger ne gūyī ṣavāb”¹⁷⁸

(13) ya‘nī ademūn dōrt ayaklu cānaverler üzerine fazileti söziledür. Dōrt

(14) ayaklular yigdür andan ki sözi ṣavāb <u> rāst söylemez.

Dil ma‘ṣiyet ṣahrāsında (15) seyr-i seyāhat itmege nice kādirse tā‘at deryāsında daḥı sibāhat itmege [24a] kavīdür. Nitekim ‘ibādetde ferāh-kāmdur, dalāletde daḥı rahbu‘l-meydāndur. (2) Eger mevcūd eger ma‘dūm, eger manzūr¹⁷⁹ eger mevḥūm, eger muḥayyel eger ma‘lūm (3) mecmū‘ında dilūn daḥlı var. Sā‘ir a‘zādān birisi çeşm-i cihān-bınse (4) temyīz<-i> elvāna ve teşḥiṣ<-i> eşḥāsa maḥşūşdur. Ancak eger kulaḡısa idrāk-ı (5) naḡamāt ve iḥsās-ı eşvāta mensūbdur. Eger meşāmısa fark-ı revāyiḥe maḥşūşdur (6) ve bākī ḥavās daḥı hem-çünān. Ammā dilūn bu zıkr olanūn mecmū‘ında ‘umūmen şümülü (7) ve tenāvülü meczūmıduḡı¹⁸⁰ ma‘lūm¹⁸¹ olmuşdur. Eyle¹⁸² olsa itlāk-ı zimām-ı lisān ki (8) irḥā‘-ı ‘ināndur, insānı bir vartaya bıraḡur ki andan ḥalāş müte‘azzir olur. (9) Pes bunūn gibi tiz cünbüş, serī‘ü‘l-ḥareket ‘uzvuñ dizginini elden kōmalu degüldür.

<Mefāilün, Mefāilün, Mefāilün, Mefāilün>

(10) Kōma elden ‘inānını, lisānuñ iḥtirāz eyle / Hişār-ı re‘-s-i merdümde zebānı bā-sübān dirler.

(11) İy mü‘min-i şāḥib-insāf u mühezzeb aḥlāk u pākize evşāf, ba‘zı şāḥābe-i (12) şāfi ‘akīdenūn kelām-ı dil-ārāmındaḡı luṭfa bak ki ne buyurmuşdur: (13) “Kāle inne‘r-racule leyukellimunī bi‘l-keḡāmi licevābihi eşḥā ileyye mine‘l-māi‘l-bāridi ile‘z- (14) zam‘āni fetruk cevābeḥu ḥifeten en yekūne fużūlan.^{183,184} (15) Dimek olur ki kişiler var vecihū‘l-keḡām, dūrer-i nızam ki sözlerine¹⁸⁵ cevāb [24b] virmek baña ārzūlurakdur. Maḥrūr cigerlü teşnelerüz, lāl-ı bāride müştāk (2) olduğundan cevābları terk iderin fażla-ı keḡām ḥavfından. Ḥācet (3) miḡdārından ziyāde söylenen söz ki āña fażla dirler mā-lā-ya‘nī, gibi (4) mezmūm olduğūcundur ki Ḥazret-i Resūl ‘aleyhi‘selām buyurur: “Tūbā (5) limen messeke‘l-fażla min lisānihi ve anfaḡa‘l-fażlu min mālihi.”¹⁸⁶ Dimek olur ki (6) sa‘ādet anūn ki dilinden fażla sözleri imsāk ider ve mālından fażla- (7) sını Allāh yolında infāk u iḥsān ider. Ammā şimdiki zamānuñ kavımı bu işūn (8) ‘aksini iḥtiyār iderler. Māllarınūn fażlasını imsāk idüp dillerinden (9) fażla sözleri firāvān revān iderler.

Şi‘r:

¹⁷⁸ İnsanoḡlu, söz söyleme kabiliyetine sahip olduğū için hayvandan üstündür. Eḡer doḡru söylemezsen hayvan senden daha üstün olur.

¹⁷⁹ مظهر

¹⁸⁰ meczūmıduḡı: meczūmıduḡı

¹⁸¹ ma‘lūm: ma‘lūmd

¹⁸² eyle: ile

¹⁸³ Yazma nüshada “fażlen” ḥāşiyede “fużūlan” yer almaktadır. Metne “fużūlan” alınmıştır.

¹⁸⁴ Öyle kişiler vardır ki onların sözlerine cevap vermek susamış kişiyeye soḡuk su vermek gibidir. Onun için fuzulı konuşmaktan cevabı terk ederim.

¹⁸⁵ sözlerine: sözlerne

¹⁸⁶ Akıllı kişi dilini sözün fażlasından koruyan ve malının fażlasını infak eden kimsedir.

<Fâilâtün, Fâilâtün, Fâilâtün, Fâilün>

Ey dilüñ sākisi her şusuza ki şuna kađeđ / (10) Bilür ićen tâ ebed ol nüş-dârüdan ferah
Sakın ol sākî-i cān-efzāyî vü dil-perveri / (11) Menba'-ı şādiken itme ma'den-i hüzn
<ü> terah

Hak te'ālānuñ hazāyin<-i> kudreti, nefāyis-i (12) fāhire ve cevāhir-i celilü'l-kadirden tolu-yiken söz ki var kendü hazretinde 'aziz (13) olduğıçun 'izzetlü peygāmberlerine söz viripdi ki: "Harfun mine'l- Kur'āni hayrun mine'd-dünyā vemā fihā."¹⁸⁷ (14) Kişi ne denlü şahib-cemāl olsa sözinde hüsn ü letāfet (15) olmayıcağ hüsn-i şüret anuñ 'izzetine sebep olup 'aziz idemez. Ammā hüsn-i [25a] şüretde kuşürü olup dili faşih ü belig, kendi sühan-ārāy olsa (2) her yirde elbette 'aziz <ü> muhteremdür. Niteki nebiyy-i cemilü'l-cemāl ve resül-ı lezizü' (3) l-makāl buyurur: "Cemālu'r-raculi feşāhatu lisānihi,"¹⁸⁸ demek olur ki erüñ güzelliği (4) dilinüñ faşāhatıdır. Ca'fer-i Sādik radiya'llāhu 'anhu eydür: "Mā en'ama'llāhu 'alā (5) 'abdihi ni'amen keşura bimā hasibehu'llāhu li'llāhi fi el-lisāni feşāhaten ve fi'l-kelāmi (6) helāveten,"¹⁸⁹ ya'nı demek olur ki Hak te'ālā kulına andan artuğ ulu (7) ni'met virmemişdür, diline faşāhat ve sözine halāvet bağışlaya.

Gazel:

<Mef'ülü, Fâilâtü, Mefâilü, Fâilün>

- (8) Hālik kimüñ ki viridi faşāhat lisānına / İder du'ā kelāmın işiden revānına
(9) Nuṭk-ı faşih issine lāyık k'ola gulām / Cevher kelām-ı pākine şekker-dehānına
(10) Şahş<-i> belig kim sühan-ārāy ola anuñ / Şāyeste 'izz ü cāh olur elbette şānına
(11) İder sürür-ı kalbıla münşiye¹⁹⁰ āferin / Luṭf-ı sühan kimüñ ki virür zevk cānına
(12) Olsun hemişe tütü-yi kudsi gibi 'aziz / Şekker-şikenlik ögrede kim ki zebānına
(13) Güftār-ı dil-keşile viren 'aşrına şeref / Ger nāz iderse yaraşur ehl-i zamānına
(14) Tahsin her nefesde hezārān Bālinün¹⁹¹ / Naṣ-ı benānına dağı hüsn-i beyānına

(15) Bir şıfat-ı memdūha ki hulāşa-ı¹⁹² mevcüdāt anuñla kendi nefis-i şerifi şıfatlayup [25b] diyü buyurur, andan maḳbūlrak ne şıfat ola.

[...] Hikāyet [...] (2) dimişlerdür ki: 'Azudu'd-Devle adlu şehen-şāh İbn-i Füreki Rūma ilçülige (3) göndermiş idi ki mezkūr İbn-i Furek ol zamānuñ fuşāhāsındandı. (4) Rūm meliki anuñ faşāhatın gördi ve hüsn-i tekellümde kudretine nazar idüp (5) şirin-zübānlığın begendi ve kendinüñ dağı memleketinde bir keşiş varıdı, (6) zirek sühan ferāh¹⁹³ kişiyidi ve hın-i muhāverede hüsn-i hitāba, redd-i cevāba kādır (7) idi. Anı da'vet idüp buyurdi ki: Yarın ilçüyle seni huşurumda (8) muşāhibkılısaram.¹⁹⁴ Kemāl-ı himmetile niyyet āna bağla ki ilçünün sözüni maḳalda (9) rüşen delillerile tezyif idüp hacil düşüresin. Dergāhum mülāzımlarına (10) sözde

¹⁸⁷ Kur'an'ın bir harfi dünyadan ve içindeki herşeyden daha hayırlıdır.

¹⁸⁸ Kişinin güzelliği dilinin fesahati ileldir.

¹⁸⁹ Allah'ın kuluna verdiği en büyük nimet Allah'ı fasih ve tatlı sözle anmasıdır.

¹⁹⁰ münşiye: münşiye

¹⁹¹ Bālinün: Bālinün

¹⁹² hulāşa-ı: hulāşa-ı

¹⁹³ ferāh: firāh

¹⁹⁴ kılısaram: kılısaram

ğālib olup hîç birinde mecāl-ı mükāleme kalmadı. Kapum halkınuñ (11) burnu şınup eger ol bu yirden gerden-efrāzlıgıla gitmelü¹⁹⁵ olursa hātıruma (12) elbette keser ‘ārız olur, didi. Bu keşîş tamām kerem kıldı. Keşîş (13) dañı meliki tarafından bu kadar iltimās işidüp farı-ı şādıdan hātır (14) güşāda ve zihni rüşen oldı. Pes āyin-i emirāne meclis ārāste (15) olup melik a‘yān<-ı> melikile ilçü bile hāzır ve keşîş tamām ikdāmıla kemāl-ı [26a] iştiyākda göziküp āña muntazır ki ilçüden bir zelev ešercügi zühür (2) belürse ki fi’l-cümle mu‘ārazaya mecāl el vire taķşir itmeyüp ilçüyi (3) melāmet ide. Hele söze şürü’ olunup münāsebetile nevbet ilçüye (4) degincek baştı-ı muķaddimātıla hüsn-i tertib ve luţf-ı terādüf üzerine kelāmına (5) bir vaz’-ı zībā virdi ki ādāb-ı muhāverede hıfz-ı edeb-i siyāķat tarikīn (6) ri‘āyet idenlere medħal sebīlin tamām sed idüp mecāl-ı i‘tirāz ķomadı. (7) Müzeyyen elfāz ve müstakim ma‘nāyla sözden maķşūdın tamām işbā’ üzerine (8) edā itdükden şonra ya‘nī kelām-ı dürer nizāmı ol meclisde tav‘an ev kerhen (9) her-āyine irtizā bulduğundan şonra keşîş-<i> bī-dīn ğarķ-ı hayretiken farı<-ı> (10) ğayretinden za‘if münāsebetle ‘āzilāne hezle şürü’ idüp didi ki: (11) İy resül-ı melik-i islām sizün Peyğām-berünüzün¹⁹⁶ hātūnı ķazıyyesi (12) nice idi? İlçü didi ki: Bizüm Peyğām-berümüz¹⁹⁷ hātūnımuñ ķazıyyesi hemān sizün (13) Peyğām-berünüzün¹⁹⁸ anası ķazıyyesi gibidür. İllā bizüm Peyğām-berümüz¹⁹⁹ hātūnı hāmile (14) olup oğlan getürmedi, sizün Peyğām-berün anası hāmile oldı (15) ve oğlan toğurdı. Bu haberi işidüp Melik-i Rüm ve bāķi a‘yānā-nū melik ki [26b] anda hāzırdı, mecmū‘ı hacil <ü> şermisār ve ser-nigün²⁰⁰ <u> ser-efgende oldılar.

(2) Sokrat Hākīm eydür: Ayağı tayınup düşen ķişi gine ķalka bilür (3) ammā dili tayınup sözinde düşen ķişi gine ķalkamaz.

Beyt:

<Mefülü, Fâilâtü, Mefâilü, Fâilün>

(4) Hassān şıfat mu‘ini olur rüh-ı ķuds anuñ / Her kim ki dil ğazāsın ide ‘Alī vü ‘Ömer gibi²⁰¹

(5) “Cerāhātü’s-sināni lehā iltiyāmu / Velā yeltāmu mā ceraha lillisāni”²⁰²

(6) Süñi zaħmı oñlur, dil zaħmı oñalmaz ve kelām-ı pāk u laţif vaķtında söylense (7) ķabül bulur, eger bī-vaķt söylense dürr-i yek²⁰³-dāneyise ķulağā degmez ve söz (8) sözi söyleyen ķişinün mertebesine münāsib gerek ki begenile, (9) eger haddından ‘ālī olursa begenilmedükden²⁰⁴ şonra sebeb-i töhmet dañı olur.

¹⁹⁵ كتملو

¹⁹⁶ peyğām-berünüzün: peyğām-berinüzün

¹⁹⁷ peyğām-berümüz: peyğām-berimüz

¹⁹⁸ peyğām-berünüzün: peyğām-berinüzün

¹⁹⁹ peyğām-berümüz: peyğām-berimüz

²⁰⁰ ser-nigün: ser-nügün

²⁰¹ İkinci mısradā vezin bozulmuştur.

²⁰² Mızrak yarası vücutta iz bırakır ama dil yarası için mızrağā lüzum yoktur. Bıçak yarası onulur, dil yarası onulmaz.

²⁰³ yek: yik

²⁰⁴ begenilmedükden: begenilmedikden

(10) Hikāyet: Halife-i Bağdād Şāh-ı Horāsāna ilçü gönderdi. İlçü haber-i risāleti (11) edā iderken bir hādım ki dā'im şāh hizmetine mülāzımdı, ol vakt dahı (12) hāzırıdı. İlçü Şāh-ı Horāsāna gāh havf-āmiz sözile vehm²⁰⁵ virürdi (13) gāh gāh telāttüf birle ümīd-vār iderdi. Hādime bu ma'nī ağır görinüp (14) didi ki: Bir kişi ki senün da'vetünle gelmeye kuduğundan kaçmaz. Tap söyle ki (15) senün tehdidünle mütegayyir olan kişiye bunca çok telāttüf neden idersin? [27a] Şāh-ı Horāsān hācibine buyurdi ki: Hādimi taşra çıkar ve yüz ağaç vur ki (2) bī-edeblik eyledi, sözi kendü mertebesinden 'ālī söyledi ve biñ direm (3) gümüştür vir ki sözi haqqıdı.

'Arab eydür: "Rubbe kelimetin tekulu da'nī,"²⁰⁶ ya'nī (4) söz olur ki söylemege kaşd itdüğün vakt saña dir ki: Beni ço söyleme (5) saña fā'idem degmez. 'Akıllar dimişlerdür ki: Kişi sözini bī-endāze söyleyicek (6) mertebeden düşer, 'atāsını hāşılına göre virmeyicek bünyādını bozar. Mübed (7) dimişdür: Ulu meclislerde, ekābir huzūrında söz söylemek dileyen kişinün (8) dili gerek ki elmāsdan tizrek ve kılıçdan keskinrek ola. Arestāalis (9) dimişdür: Söz ki dānişile söylene fahr u nik-nāmlık hāşıl olur (10) ve dinleyene nef' <u> fā'ide virür. Sindibād Hākım eydür: Dilün bağlu tut (11) tā saña her taraftan ağızlar açılıp diller uzatmayalar ki kişi bir nefesde bir (12) fāsīd söylese bir yile deñlü şalāha götürimez. 'Arab eydür: "el-Lisānu (13) şağiru'l-cirmi kebirü'l-curum."²⁰⁷ ya'nī gerçi kendüzi bir küçük 'uzvdur ammā büyük (14) günāh kazanı bilür ki andan ulu hasāret mütevellid ola. Bukrāt eydür: (15) Sözüñ neticesi elbette mütekellime 'āyid olsa gerek, pes bir söz dimek [27b] gerek ki şemeresinden fā'ide 'ā'id ola.

Hikāyet: Hişşām Halife Melik-i Rūma (2) nāme gönderüp buyurdi ki 'ünvānında yazdılar: "Min Emiri'l-mü'minine (3) Hişşām ilā Meliki't-ṭāğı Meliki'r-Rūm."²⁰⁸ Melik-i Rūm cevābında yazdı ki: (4) Begler beglere dil uzadup sögmek revā degüldür. Bir kişi ki kendi diline kādır (5) olup pādişāhlık idemeye Allāhu te'ālānün bunca hālāyıkına pādişāh (6) olmağa kaçan lāyık ola? Yazduğün kāğıduñ cevābın istemekden (7) seni kim emīn kıldı ki eger cevāb-nāmeñde ben dahı yazsam "Min Meliki'r (8)-Rūm ilā Hişşāmi'l-mezmūm"²⁰⁹ baña ne ide bilseñ gerekdi? Hişşām nāmeyi görüp (9) utandı ve andan 'ibret dutdı. Binmus Hākım eyder: Eyü söz ki (10) maḥallında söylene elbetde mü'essir düşüp huşul-ı murāda sebep olı bilür.

(11) Hikāyet: Mu'taşım Halifenün Ebū Hātım nām bir hazīne-dārı varıdı. Ol (12) vakıtda halife bir şā'ire 'atā buyurdi. 'Atā te'hīr olıñup şā'ire (13) yitişmedi. Lācerem begāyet rencide düşmişidi. Ol müddetde hazīne-dār (14) Ebū Hātım bir cāriye-i cemileyi görüp issinden ilhāhıla altmış biñ aqçeye (15) şatun almışıdı. Şā'ir anı işidüp işbu iki beyti didi ve hācibe [28a] ulaşdurdı.

Beyt:

²⁰⁵ vehm: vehem

²⁰⁶ Kelime der ki: "Beni bırak."

²⁰⁷ Dil küçük bir uzuvdur ama günahı büyüktür.

²⁰⁸ Mü'minlerin emiri Hişşām'dan zalim Rum hükümdarına.

²⁰⁹ Rum Meliki'nden (ayıplanmış) yerilmiş Hişşām'a.

“Tunşıfnî yâ Ebâ Hâtım²¹⁰ ev lenaşbiranne ilâ hâkim
(2) Sittün elfen fi şirâ Kâsım min mâli haze’l-meliki’n-nâim²¹¹”

(3) Dimek olur ki: Baña inşâf ider misin yâ Ebâ Hâtım²¹² yoħsa hâkime vara-
(4) yın mı ki altmış bîn akçeye bu uyur begün mālından bir Kâsım adlu cāriye (5)
şatun alursın, baña buyurduğunu²¹³ niçün virmezsin? Pes ol hâcib (6) halife hizmetinde
kâyim iken bu iki beyti nâ-gâh pinhân²¹⁴ nerim okıdı. (7) Halifenün sem‘ine yitişüp
didi ki: Yâ hâcib ne söylersin? Hâcib (8) didi ki: Hayr. Halife buyurdı ki: Men
işitdüm ne didünse gine söyle (9) didi. Hâcib didi ki: Emire’l-mü‘minin şâ‘ire ‘atâ
buyurdıdı, Ebû (10) Hâtım²¹⁵ virmemiş, ol şâ‘ir iki beyt dimiş, diyüp beytleri okıdı.
(11) Halife didi ki: Kâsım kimdür? Hâcib didi ki: Ol cāriyenün adıdur (12) ki Ebû
Hâtım²¹⁶ altmış bîn akçeye şatun aldı. Melik-i nâ‘im kimdür? Hâcib (13) didi ki:
Bilmezsin. Halife fikirle bildi ki melik-i nâ‘im kendüzdür. Didi ki: Eger ben (14)
uyumazmışsam, Ebû Hâtım²¹⁷ iki yılda bir cāriyeye altmış bîn akçe şaymazdı. (15)
Hemân-dem ol sözile Ebû Hâtım²¹⁸ ‘azl itdi. ‘Abbâs İbn-i ‘Abde’l-muṭṭalib [28b]
Hâzret-i Resûldan ‘aleyhi’s-selâm şordı ki: Eyülik nedür? Resûl (2) buyurdı ki: Dil
eyü olmağdur.
Şi‘ir:

<Mef’ûlü, Fâilâtü, Mefâilü, Fâilün>

(3) Dildür kişiyi muhterem idüp viren şeref / Dildür yıkan vaqarı vü nefsi iden telef
(4) Tır-ı sūhan ki rāst ola varur nişāna rāst / Kej ola tōhmet okına issin ider hedef

(5) “Bāb-ı pençom der hikmet ü emşāl-i naşihat:”²¹⁹

Ehl-i ārā-yı münir <ü> ‘ālem-ārāya ve a’yün-i (6) a’yāna ulu’l-ebsār ma‘lūm
u müşāheddür ki halāyık-ı ‘ālem her-etraf-ı (7) emākinede şuretā egerçi muķim ü
mütemekkin görünür ammā haķıkatda cümletā müsāfir- (8) lerdür. Dünyā güzergāh-
gāhdur, karar-gāh, ārām-gāh degüldür. Eyyāmı ve sâ‘atı (9) merāhil ve münāzildür.
‘Alā’l-haķıka her neyi ki kişi mālİKāne mutaşarrıfdur, taşarrufı (10) mecāzİdür. Emvāl
u emlak-<ı> dünyā mecmū‘ı müste‘ardur. Pes ‘aķıl kişiye lāzım (11) oldı tamām
himmetini ve kemāl-ı rağbetini bir hüsni nā-pay-dār ve cemāl-ı nā-üstüvār <u> (12)
“dilber-i serı‘ü’z-zevāl”²²⁰ ve dil-ārām-ı karİbü’l-intikāla maḥşür kılmaya, ‘arİzİ (13)
ve ‘ariyetİ nesnelerün sevinmesi tizcek nedāmet ve nağd-ı hüznille tül-ı (14) ḥasrete
münkalib olacağın fikr ide ki Rabb-i Ra’ūfuñ ḥabİbi Muhammed-i Muştafā (15)

²¹⁰ Hâtım: Hâtım

²¹¹ Bana inşaf eder misin yoksa hakime gideyim mi ya Eba Hatim! Uyuyan bu padişahın malından altmış bin akçeyi Kasım için verdin.

²¹² Hâtım: Hâtım

²¹³ buyurduğunu: buyurduğunu

²¹⁴ pinhân: penhân

²¹⁵ Hâtım: Hâtım

²¹⁶ Hâtım: Hâtım

²¹⁷ Hâtım: Hâtım

²¹⁸ Hâtım: Hâtım

²¹⁹ Beşinci bölüm hikmet, emsal ve nasihat hakkındadır.

²²⁰ Zevali çabuk dilber.

buyurmuşdur: “er-Rağbetu fi’-d-dünyā tükşiru’l-hemme ve’l-ḥuzne,”²²¹ ya’nī emvāl-ı dünyā ve anuñ [29a] müzahrefâtına inen rağbet itmek gam ve guşsa arturur. Çün bu aşl-ı bî-sebât ki (2) kânün-ı müstemir dünyâyı bu tavr üzerine ki zıkr itdük, pes lâzımdur her nesne (3) ki fevt olmuşdur, anuñçun²²² ḥasretlenmeye ve her nesne ki el’ân naqd şimdi (4) elde ḥāşıldur bi’l-küllıye āna gönül bağlamaya ve ol ki daḥı gelmemişdür anuñçun²²³ (5) muhtelif endişeleri kendüye müstevlî kılmaya tā ‘ömr-i ‘azîz ki ser-māye-i dünyā (6) ve āhiretdür, bî-ḥıfz <u> bî-ri’āyet kırup ‘abeş zāyi’ olmaya. ‘Ömr-i ‘azîzni kişi (7) şādılığıla geçürmekde ‘amel-i şālîhile geçürmeyecek²²⁴ mağbūnlık ḥasretiçün ahlar idüp (8) gözyaşların dökme lüdüdür. Guşsayıla geçürmek ḥod-maḥz-ı ḥamākatdur yāḥūd (9) ‘ayn-ı sefāhatdur.

Ehl-i ma’rifet dimişdür ki: Kişi gerek ki kalb-ı zāhirini (10) ve ḥātır-ı şerîfini Allāha teslim ve tefvîz idüp her nefes Allāh ile ola, ne (11) şādılığa gönül vire ve ne guşsa vaktında Allāhuñ luḥfından nevmîd ola. (12) Zîrā çok şādılık olur, ulu belālara sebep olur, çok gām-gīnlık (13) olur ki şādılıklara sebep olur. Niteki Qur’ān-ı mecîdde bu ma’nî mezkûrdur: (14) “ ‘Asā en tekrahu şey’ en vehüve ḥayrun lekum ve ‘asā en tühıbbü şey’ en vehuva şerrun lekum.”²²⁵

(15) Hikāyet: İskender-i Zü’l-Karneyn üstādından ayrıldığı vakt naşihat taleb itdüğünde [29b] üstād didi ki: Eger istersen ki ḥ’ārılık saña bir vechile yol bulmaya dā’im ‘azîz (2) olasın, Allāhuñ fermânına muḥālefet itme ve dilersen mālūñ Allāhuñ ḥıfzında (3) ola, hiç vechile zamāne eli āna gezend²²⁶ irgürmeye, müstahıḳden dirîğ idüp (4) dartınma, ve dilersen dā’im işlerüñ şavāb āuū rāst vākı’ ola, iki nesneden (5) saḳın. Biri budur ki her işi kendi re’yinle işleme, belki meşveretile işle. (6) ‘Acem eydür: “Ḥāste-i endek<-i> bā-tedbîr bih ez ḥāste-i bisyār<-i> bî-tedbîr.”²²⁷ Ehl-i (7) tedbîr egindeki az metā’ı, bî-tedbîr önündeki çok metā’dan yigdür. Tanışuğıla (8) yañılmak yigdür, ḥod-rāylılığıla kendi re’yine mağrūr olup yañılmaḳdan. (9) Biri daḥı, her işde şabr u te’emmül idüp ‘ākıbetin fikir eyleye.

Şi’ir:

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

(10) “Şekibāyi vü teng mänden be dām / Bih ez nā-şekibî residen be kām”²²⁸

--(11) ya’nî şabrıla duzakda ḳalmaq yigdür şabırsuzılığıla²²⁹ murāda irmekden. Zîrā (12) şabrıla murāda irenün zevkı refāhiyetile pāyende ve payidār olur.

²²¹ Dünyaya fazla meyil, elem ve hüznü çoğaltır.

²²² anuñçun: anıñçun

²²³ anuñçun: anıñçun

²²⁴ geçürmeyecek: geçürmeyecek

²²⁵ 2. sure (Bakara) 216. ayetin bir kısmı. Sizin kötü gördüğünüz şeyde hayır, hayır gördüğünüz şeyde, sizin için şer olabilir.

²²⁶ gezend: güzend

²²⁷ Tedbirle edinilen az menfaat (mal, mülk), tedbirsiz elde edilen çok menfaatten daha iyidir.

²²⁸ Sabırla tuzakta sıkışıp kalmak, sabırsızca murada erişmekten iyidir.

²²⁹ şabırsuzılığıla: şabırsızılığıla

Hikāyet: (13) Ol vakt ki Efrāsiyāb Melik Menü Cehri hişār itmişidi, Taberistānda (14) hāzır olan sipāhını ve ğayrı cem‘ idüp kendüzi tahtı üzerinde ayağın (15) durdı ve hutbe okıyup mev‘izesinde didi ki: Ol ki olacaktı elbette [30a] olsa gerek çāre yokdur. Bir kazā-yı āsumāniden hāzer itsün²³⁰ fā‘ide yokdur. (2) Ammā bizüm emşālumuza²³¹ ol lāyıkdur ki bir iş görünse ‘ākıllara meşveret idüp (3) Allāhdan ‘ināyet taleb idevüz. Eger şiddet birez eglenmelü olsa şabr idevüz. (4) Bu ma‘lūmdur ki cihānuñ hālī dā‘im ber-ķarār üzerine durup bir kākā‘ide üzerine (5) şābit kalmaz. Allāhuñ lutfından ümīd kesmek hāṭādur ki: “Lā yeye’su min ravḥi’- (6) llāhi ila’l-kavmu’l-kāfirūn.”²³² Her müşkil işūñ şōñ açılır olur ki: “Seyeca’llāhu (7) ba‘de ‘usrin yūsran.”²³³ Menü Cevher az müddetde Efrāsiyābıla şulḥ idüp ol (8) meşakḳatten hālāş buldı.

Şi‘ir:

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

“Küşād şevēd kār çün saht-geşt²³⁴ / (9) Kudāmin bulendest nā-būde pest
Zi endūh şādī dehed āsumān / (10) Ferāhī zi tengī dehed bī-gümān”²³⁵

Nüşrevān-ı ‘ādile didiler ki: Kişiniñ (11) hayātında cānın şaklamağa lāyık nesi ola? Didi ki: Dīni. Didiler ki: Kānkı leşker (12) kuvvetlü ola? Didi ki: ‘Adl. Erdeşir ki müteķaddim meliklerūñ meşḥurlarındandır (13) eydür: Kişiyē ki sa‘ādet müsā‘ade ide ve baht <u> iķbāl yār ola re‘yi ve dānişi (14) ziyāde olur. Andan şadır olan az hūner ‘ālemīlerūñ gözine çok görünür. (15) Çün sa‘ādet andan i‘rāz ide rūzigār anuñıla muḥālefete²³⁶ müteveccih olur. [30b] Dā‘im aşşı ide durduğı maḥallardan ānā ziyān ḥāşıl olur.

Hüsrev eydür: (2) Kim ki kendüyi sever ve cānına dostlık itmek diler, gerek ki günāhdan perhīz (3) idüp Allāha ‘āşī olmağdan saķına. Her ki kendü oğlını²³⁷ sever, gerek ki (4) müslimānlarūñ ‘ayālına şefķat gözile nazar ide. Müttakiler dimişdür: Mecmū‘-ı (5) hūnerlerūñ başı terk<-i> tāmā‘dur ve eyüliklerūñ ulusu ma‘şiyetden ictināb (6) ve tōhmet mevzi‘inden iḥtirāzdur ve keremlerūñ mu‘teberleri dilile gōñül rencide (7) kılmağdan perhīz idüp güci yitdükçe dil-nüvāzlıkdur. Kim ki bātıla meyl (8) ider, Allāh ānā düşmen olur ve kimden ki Ḥaķ te‘ālā rāzıdır, cemī‘-i maḥlūķını (9) kendiden ḥoşnūd ider ve āzād ḥalāyıkı kendüye kul ider ve daḥı dimişlerdür (10) ki ulu işlere lāyık ve ‘azīz maşlahatlar işlahına muvāfiķ pīrlerdür. Zirā²³⁸ (11) tizlik ve yeyinlik ekşeri²³⁹ yigitlerde olur, ḥuşūşā ki işlerde (12) ivmek yigitlere ‘ādetdür. Bu üç şıfat pīrlerde az bulunduğın²⁴⁰ Ḥazret-i (13) Resūl “el-Bereketu ma‘a

²³⁰ itsün: itsüz

²³¹ emşālumuza: emşālumuza

²³² 12. sure (Yūsuf) 87. ayetin bir kısmı. Allah’ın rahmetinden ancak kafir bir kavim ümit keser.

²³³ 65. sure (Talāk) 7. ayetin bir kısmı. Allah zorluğun ardından bir kolaylık sağlar.

²³⁴ Yazma nüshada “best” şeklindedir. Metne ise hāşiyede yer alan “geşt” alınmıştır.

²³⁵ Bir iş zorlaştıkça çözüme kavuşur. Alçaklık ve yüksekliğin olmadığı bir yer var mıdır? Kederden sevinç bahşeder asuman, şüphesiz ferahlık verir darlıktan.

²³⁶ muḥālefete: muḥālifete

²³⁷ oğlını: oğlunu

²³⁸ İki kere yazılmış.

²³⁹ ekşeri: ekşeri

²⁴⁰ bulunduğın: bulunduğın

ekābirukum,²⁴¹ diyü buyurduğundan murād pîrlerdür. Pîrligün (14) şerefindendür ki ekşer-i enbiyāya peygem-berlik kırk yaşlarından sonra gelmişdür. (15) Vahye yigitlerden pîrlere münāsib ve lāyık olınca²⁴² pes her emr-i mu‘tebere pîrlere vecīhdür.

[31a] Eflatun eydür: Kim ki kendi gözine²⁴³ büyük görüne hālāyık gözine hürd görünür (2) ve hākîr güneşden karanlılık gelmediği gibi bî-şermden dostlık gelmez. (3) Gülden tîb <ü> rāyiha uman ‘ākıla münāsib dikendin zahm ummağdur. (4) Merdüm-i bî-hüredden eyü iş gelmez.

Hikāyet: Yūsuf-ı Haccāc²⁴⁴ bir kimseyi (5) nāhiye-i ‘Irāka beg kılmışdı. Bî-ehliyet olduğu sebebden çok zulm (6) idüp zulmü teftişçün münādî koyup çağırıldılar. Zulm görenler cem‘ olup (7) mutazallimler yirine oturduklarından sonra gördiler, bir mashara bunların arasında (8) oturup bir ayağın altına almış, bir ayağın halka karşı uzadup epey oturur. (9) Hācib anı görüp didi ki: Saña dahı kim zulm itdi kim mazlūmlar arasında- (10) sın? Mashara didi ki: Aduñ kimün birisi bulunmadı²⁴⁵, bir ayak istemeğe geldüm. Hācib (11) didi ki: Her vakıtta hezil mi olur mashara-ı bî-hālāvet ki ‘ālemde girü (12) sensin. Mashara didi ki: Bî-hālāvet mashara sızsiz ki ‘Irāk gibi memleketün (13) zabtına bir nā-ehl ahmağı lāyık görüp milki harāb itdüdüğümüzden sonra (14) fesādı zāhir olduğdan sonra dahı andan el çekmezsiz. Teftişden (15) ğarazınız hemān gine āna merhametdür ve meremmetdür, didi. Nedümün sözünü²⁴⁶ [31b] Haccāca²⁴⁷ ‘arz itdiler. Ol zālimi bî-teftiş ‘azl itdi. Pes her ulu işi ki (2) nā-ehle ısmarlayalar masharalar anuñ hālına gülmelü olur. Batlımus eydür: Bir kişi ki (3) pinhān yaramazlık itmiş ola, imin olmalu degüldür. Her çend-i kişi anı gönlünde (4) pinhān dutar, anuñ eşeri simāsında zāhir olur. Niteki dimişlerdür: Beyt:

<Feülün, Feülün, Feülün, Feül>

(5) “Bed ender dil erçi ki pinhān buved / Zi pişānî-i merd tībān buved”²⁴⁸

<Mefāflün, Mefāflün, Feülün>

(6) Her yavuz iş ki yaramazlar içinde gizlenür / Mücrimün beñzinden ol şüm işün
(7) izi izlenür.

Hākîm-i Hind eydür: Kim ki bir işe şürü‘ ide, ol işe meşğül (8) iken bir iş endişesin dahı ihtiyār ide, ol işler hergiz tamām olmaz. (9) Muğannî gibi ki ne denlü kāmîl üstādısa elinden bu gelmez ki elile bir nakış (10) çalariken bir dürlü dahı nakış dilile ide bile. Bir hākîme şordılar ki: Kankı hāk (11) haberdür ki halka ağır görünür? Hākîm didi ki: Kişi kendi nefsinı medh itmek- (12) dür, egerçi istihkāk dahı varısa. Ve şordılar kim: Kankı ‘adldur ki zulm (13) şüretinde görünür? Hākîm didi ki:

²⁴¹ Bereket yaşlarımızla birlikte.

²⁴² olınca: olunca

²⁴³ gözine: göze

²⁴⁴ Haccāc: Huccāc

²⁴⁵ bulunmadı: bulunmadı

²⁴⁶ sözünü: sözünü

²⁴⁷ Haccāca: Huccāca

²⁴⁸ Kötülük kalpte gizli olsa bile, izi kişinin yüzünden bellidir.

Huşūnetile bir kimesneye cevāb virmek, (14) girçek daḥı olursa nefis incinür. Büzürümihir²⁴⁹ eydür: Kim ki (15) şerm ü edeb gönleḡin giyse anuñ ‘ayıbları pinhān olur, kim ki dilin şaklayu [32a] dutar haḡıḡatda kendi sırrın şaklamakḡdur. Yaramaz dil sebab issinūñ başına (2) belā gelmege.

Beyt:

<Mefāilün, Feilātün, Mefāilün, Feilün>

“Zemāne goft merā çeşm-i hiş dār²⁵⁰ nigāh / (3) Ki rā zebān ki ne bestest pāy der bendest²⁵¹”

Kimūñ ki ḡalk ḡatında (4) baḡlu olmaya ‘aḡıbet ḡalk anuñ elin ayaḡın baḡladur.

“Bāb-ı şeşom der (5) düsti ve ḡuḡūḡ-i ān.”²⁵²

Bilgil ki muḡliş muḡıbler ve şādıḡ dostlar ḡazanmaḡ (6) pīrāye-i ḡayāt ve sermāye-i sa‘ādet<-i> ebeddür. Bu devlete rāḡıb olmaz illā (7) şāḡıb-firāset ‘aḡıllar. Niteki Resūl-ı İlāḡ buyurur: “Re’su’l-‘aḡlı ba‘de’l- (8) imāni²⁵³ et-teveddudu ile’n-nās,²⁵⁴ ya’nī ‘aḡluñ başı andan soñra ki Allāḡuñ (9) vaḡdāniyyetine ve kitāb<a> <ve> melā’ikeye ve peyḡām-berlerine imān getüre ve ḡıyāmete (10) inana, mü’mınlerile dost olmaḡdur. ḡazret-i Resūl şalla’llāḡu ‘aleyhi ve sellem (11) buyurur ki: ḡazret-i Bārī ‘azze şānuhu kimūñ ki ḡaḡḡında ḡayır diler, āna bir (12) muḡliş dost ruzī ḡılır. Sindibād ḡakīm eydür: Kişi ne deñlü ki (13) ḡilye-i dānişile müteḡalli ve ārayış-i ma‘rifetile müzeyyen olsa anuñ müşfiḡ (14) dostları çok olmaḡ lāzımdur. Müşfiḡ dostlıḡ ki ‘aḡıl u ehl-i ma‘rifet (15) ‘azizlerle ola anlaruñ muşāḡabeti ḡatıra şeyle rüşanlıḡ baḡışlar. [32b] Ferīdūnuñ ḡaşrında yazılmışıdı ki: Menfa‘atleruñ ulusu ve fā’ideleruñ (2) ḡayırlusu ‘aḡıllarıla dostlıḡ baḡlamakḡdur ve ziyānlaruñ yaramazıraḡı (3) nā-dānlarıyla müşāḡıb olup anlaruñ dostlıḡına i’timād itmekdür. (4) Dimişlerdür dostsuz kişiler gözsüz başa beñzer.

Beyt:

<Feülün, Feülün, Feülün, Feül>

(5) “Heme çiz piri pezired bedān / Meger düsti kān bemāned cevān²⁵⁵”²⁵⁶

(6) Arestālis eydür: İki nesne gönülden ḡuşşayı def’ ider. Biri (7) dostlar dīdārı, biri ‘arifler kelāmı.

Beyt:

²⁴⁹ Büzürümihir: Büzürümihir

²⁵⁰ dār: dārı

²⁵¹ Felek bana “gözüne sahip ol” dedi. Her kim dilini tutmazsa cezasını çeker (mahkumdur, ayaḡı zincirlidir).

²⁵² Altıncı bölüm dostluk ve dostluḡun hukuku hakkındadır.

²⁵³ imāni: imān

²⁵⁴ Aklın başı imandan sonra insanlara sevgi ile yaklaştırmaktır.

²⁵⁵ cevān: cüvān

²⁵⁶ Şunu bil ki her şey yaşlanır, eskir. Genç kalan sadece ve sadece dostluktur.

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

(8) “Du çiz enduh ez kalb bîrûn bered / Ruḥ-i dūst u āvāz-ı merd-i ḥired”²⁵⁷

(9) Dost-ı şādık āna dirler ki dostdan bir iki nevbet cefā görmegile (10) yüz döndürmeye, dimişlerdür. İş bu beyt daḥı Ferīdūnūñ kaşırında (11) yazılı olan ebyātdandır.

Beyt:

<Mef’ûlü, Mefâîlün, Mef’ûlü, Mefâîlün>

“Ez dūst beher zaḥmi efgār nebāyed şod / (12) Vez yār beher cevri bîzār nebāyed şod”²⁵⁸

Hükemānūñ haber-i meşhūrıdır ki dimişlerdür: (13) Bir kişiye bîñ dost azdur, bir düşmen çokdur. Dostlık gerekdür ki (14) Allāh için ola ki iki cihān sa’ādetine sebep olur, hem ebedī (15) ve muḥalled olur. Dünyā ğarażıçun olan dostlık bî-sebātdur ki ğarażı [33a] ḥāşıl olmayıcaḥ bünyād-ı şadākat bozulup dostlık düşmenlige deĝişilür. (2) Allāh için olan dostlık hem dünyāda ve hem ‘uḳbāda fā’ide virür.

(3) Hikāyet: Zamān-ı mazīde bir fāzil yigit dervişlik ihtiyār idüp (4) cāh-ı ‘izzetden el çekdi. Kendüye münāsib bir nice tevfiḳ-i refiḳ (5) olmuş yigitlerle muşāhib olup ‘ibādete mülāzım ve tā’atu’llāha (6) müstaĝraḳ iken derviş-i ḥaḳḳānīnūñ muşāhiblerinden ba’zına iftirā (7) ve bühtānıla bir töhmet itdiler ki zamānī begi bî-tevaḳḳuf anlarūñ ḳatlına hüküm (8) itdi. Elleri baĝlu boyunları zencirlü dīvān şahnında çökerdiler ki (9) boyunların vuralar. Seyyāf kılıç yalın kılıp üzerlerine yürüdi²⁵⁹ kinleyin. (10) Ol derviş-i rabbānī ki anlarūñ muḳtedāsı idi, ol sā’atda ḥāzır (11) oldı. Gördi ki şefā’ata mecāl yok ve şehādet tarīḳ-i mesdūd, vaḳit (12) nāzūk andan artuḳ çäre bulmadı ki başındaĝı ‘imāmesin çıkardı, (13) vardı ol şehīd olmaĝa. Müheyā olmuş cemā’atuñ ḳatarına dizilüp (14) otururiken diz çöküp önlerine oturdı. Pādişāh anı görüp cellāda (15) buyurdı ki: Ol suçlularūñ önüne varup oturan dervişūñ maḳşūdı [33b] nedür bileyin, didi, andan anlarūñ ḳatlına el uzat, diyince derviş durduĝı (2) yirden bülend-āvāzıla didi ki: Ey pādişāh-ı ‘ādil bu dutsaḳların günāhsuz- (3) lıĝı²⁶⁰ baña ma’lūmiken gördüm bî-günāhdur diyü şehādetūñ fā’idesi, vaḳtı (4) geçmiş. İki nesne ihtiyār idüp önlerine oturdum ki biz bunlarūñla (5) Allāhlık dostlaruz. Aḥbāb-ı ilāhī birbirinūñ ḥaḳḳında ne māl dirĝ ider (6) ne cān. Çün ḥānümān der-miyān idicek vaḳt geçmiş, bārī cān der-miyān (7) itmekte piş-destlik ihtiyār itdüm, dostlarımıñ ölümün görmeyem. (8) Evvel ikinci bunlara cāna kıymaḳda bahādırlık gösterem ki ölüm bunlara mekrūh (9) görünüp cānları ürkmeye belki baña muvāfaḳatıla cān<-ı> şīrinlerini²⁶¹ cān-ı (10) āferine teslīm idüp şafāyıla şehīd olalar. Pādişāh bu haberleri (11) işidüp ol şīrin-maḳāl yigidūñ ḥüsn-i nuḳına ve luḫf-ı kelāmına (12) taḥsīn itdüginden²⁶² sonra dostlar ḥaḳḳında şādıkāne cānına kıyduĝı²⁶³

²⁵⁷ İki şey kalpten üzüntüyü giderir: Dostun yüzü ve akıllı kişinin sözü (sesi).

²⁵⁸ Dosttan gelen her incitici davranışa gönül koymamalıdır. Yardan gelen her sitemden de incinmemelidir.

²⁵⁹ yürüdi: yürüdü

²⁶⁰ günāhsuzlĝı: günāhsızlĝı

²⁶¹ şīrinlerini: şīrinlerini

²⁶² itdüginden: itdiginden

(13) cihetden anuñ ‘izzetine cümlesin āzād idüp çok ‘aṭalar itdi (14) ve gönderdi. İşde Allāh için ‘ākıl <u> şālīh kişilerle dostlık bağlayanuñ (15) dünyāda fā’idesi bu miqdār olıcaḡ āhiretde bundan ziyāde olacağında [34a] gümānuñ olmasun ki Hāzret-i Resūl buyurur: Kıyāmet güninde ‘arşa-ı ‘araşātda²⁶⁴ (2) ḡalāyık cem‘ iken Hāḡ te‘ālā ḡıṭāb kılup diyiser²⁶⁵ ki: “Eyne’l-muteḡābbūne fi.”²⁶⁶ (3) Kānı ol benümüçün birbirile dost olan mü’mınler, bugünkü gün maḡşer (4) günidür. İfrāt<-ı> ḡarāretden beyniler başda ḡaynayup ādemiler kendü der<d>- (5) lerine ḡarḡ olırsadur. Ol benümüçün birbirile dost, ḡardaş olanları (6) ‘arşum altına iledüñ. Cennete varınca nūr<-ı> kürsiler üzerinde ‘arş (7) gölgesinde āsūde ola dursunlar, diyü buyurur.

Menü Cevher eydür: Eyü dostlara (8) ḡānūn budur ki dostdan bir ḡuşūr şadır olsa yā igi ḡōñline koyup ḡātırını (9) müteḡayyir kılmaya.
Bejt:

<Feülün, Feülün, Feülün, Feül>

“Ki rā k’azmūdī yü yār-ı to geşt / (10) Menāl ez ḡōñhī ki ber vey gozeşt.”²⁶⁷

ya’nī kimi ki deñedüñ ve yār idüñdün (11) inleme ve incinme āña bir ḡünāhından ötürü ve eyü kişi āña dirler ki anuñ bir dostı (12) suçlu olduḡı vaḡtın anuñ insāniyyetine i’timād idüp ḡācetin ‘arz (13) itmekde iki şınmaya ve dimeye ki ḡōñline doḡnup dururın şāyed baña (14) i’tibār itmeye. Zīrā eyü kişiler ‘afv itmegi severler. ḡuşūşā dost ḡünāhı (15) ‘afvī ola.

Ulular dimişlerdür ki: Tā kişide üç ḡaşlet-i maḡmūde ki [34b] mevcūd olmaya anı dostlıḡa ḡabūl itmemek gerek.

Evvel, ḡulḡ-ı ḡasen gerek. Zīrā (2) yaramaz ḡūylu kişiden dostlık tevaḡḡu‘ itmek ḡatādur ki ḡulḡı ve ḡūyı yaramaz (3) kişiler ne ḡadar ri‘āyet olınsalar²⁶⁸ ḡıḡ ḡünāh yoḡıken bir fāsıd nesneyi bahāne (4) idinüp müteḡayyir olurlar. Çünki müteḡayyir ola uzun müddetlerle şābit olmuş (5) ḡaḡları bozup şadāḡat-ı sābıḡaların ve meveddet vesīlelerin yıllere virür.

(6) [İkinci:] Şāḡib-vaḡār <u> ehl-i sükūnet ki rıfḡ <u> ḡilm nihād-ı laṭifinde mütemekkin ola, (7) zīrā yayan kişi yaṭır ḡōñüllü olur ve yā fesād-ı āḡerle muttasıf olur. Pes (8) bu üç şıfatlı kişiden vefā tevaḡḡu‘ itmelü degüldür.

Üçünci: Bir kişidür ki (9) eyü işlere mülāzım olmaḡ āña ‘ādet ola ve ḡayırlı maşlahatlara rāḡıb ola, (10) egerçi andan ma‘şıyyet daḡı gelirse ḡünāhına mu‘terif olup inşāf (11) ide ve Allāhdan ḡorḡa. Dostlık umup anuñla²⁶⁹ enīs olmaḡ Allāh- (12)

²⁶³ kıyduḡı: kıydıḡı

²⁶⁴ ‘araşātda: ‘araşātda

²⁶⁵ diyiser: diser

²⁶⁶ Nerede birbirini sevenler?

²⁶⁷ Sınadıḡın ve dostun olan kişi eḡer bir yanlış yaparsa ondan incinme.

²⁶⁸ olınsalar: olunsalar

²⁶⁹ anuñla: anıñla

dan korkmamaktan gelür ki Hak te‘ālā celle zikruhu²⁷⁰ buyurur: “Velā tuṭi‘ (13) men ağfelnā ḳalbehu ‘an zikrinā vettebe‘a hevāhu”²⁷¹

“Bāb-ı heftom der ḥuḳūk-ı düstān (14) ber-yek-diger.”²⁷²

Dimişlerdür ki: Dostların dostlar üzerine on dürlü²⁷³ ḥaḳḳı var:

(15) Evveli: Hācet vaktında dostdan mālın dirîğ dutmayup ḥācetin bitirmekdür. [35a] Kendinün var iken dostı gayrı kişiye muhtāc itmek dostlık mezhebinde (2) revā degildür.

Hikāyet: İki dost varıdı. Biri sefere gitmişidi. Birisine (3) evinde oturduğı yirde dört bin akçe ḥāceti oldı ki elbette ol (4) meblağı bulmaḳ cezmī üzerine vācib oldı, gāyet-i zarūretinde ṭurdı. (5) Ol sefere gitmiş dostun evine varup ḥātūnına maḳşūdını ‘arz (6) itdi. Ḥātūn şandūğı miftāhın ol ‘azizün eline virdi. Şandūğı (7) kendü elile açup dört bin akçe aldı ve maḳşūdına sürdi. (8) Seferdeki ḳarındaşı seferden geldi daḥı ḥātūnına buluşmadın cāriye (9) ḡamaz ṭarīķile efendisine didi ki: Fülān ḳarındaşun akçe isteyü geldi. (10) ‘Özür bahāne itmeyüp ḥātūnum āna şandūḳ miftāhın virdi. Ol kişi (11) kendü elile bir kīse akçeyi aldı, yürüyü virdi, gine getürmedi, didi. (12) Müsāfir içeri girüp ḳazıyyeyi ḥātūnından şordı. Ḥātūn didi ki: Gerçekdür. (13) Müsāfir daḥı didi ki: Ol dört bin akçe ḳarındaşum²⁷⁴ ödünç adına aldı, (14) benüm māluma bayıyup kendü elile ḳabz ve taşarrūf itdüğüçün ol dört (15) bin akçeyi āna bağışladum ve sen daḥı ev issi bunda degül dimeyüp miftāhı [35b] anuñ eline iki şanmayup virdüğüñ için işde saña daḥı iki bin akçe (2) naḳd bahşış ve ol cāriye ki bu iki ḥaberi ki ḳarındaşum²⁷⁵ şandūğı (3) kendü elile açup ve ḥelālum āna güler yüzile rızā gösterdiğünü muştuladı, (4) anuñ gibi muştuluğun²⁷⁶ şükrānesi ol daḥı āzād olsun, didi. Dost (5) dost ḥaḳḳında māl işār itmek ulu²⁷⁷ hüner olduğı cihetden Ḥāzret-i (6) ‘İzzet ‘azze şānuhu anların şānında [...] (7) [...] diyü buyurur.

[İkinci], dost dostu mu‘āvenet itmekdedür²⁷⁸ (8) ḥācet vaktında ve mühimlerini tamām idi virmekdür, kendü isti‘ānet (9) idüp benüm meşālīhümi göri vir dimezden öñdin, eyü gönül ve güler yüzile.

(10) [Hikāyet:] İki ḳarındaşlar varıdı. Birisinin üzerine bir ḥavf<-ı> hā’il yüz gösterüp (11) bir varṭa-ı ‘azīmede ḳalmaḳ görindi.²⁷⁹ Ol bir ḳarındaş anuñ ḥaḳḳında mālın (12) ve emegin dirîğ itmedin ihlāşıla sa’y idüp dostını ol şiddetden (13)

²⁷⁰ zikruhu: zikrehu

²⁷¹ 18. sure (Kehf) 28. ayetin bir kısmı. Kalbini bizim zikrimizden perdeleyen ve hevasına tabi olana uyma.

²⁷² Yedinci bölüm dostların birbirine karşı olan hukuku hakkındadır. Bu bölüm altıncı baba aittir.

²⁷³ dürlü: dürlü

²⁷⁴ ḳarındaşum: ḳarındaşım

²⁷⁵ ḳarındaşum: ḳarındaşım

²⁷⁶ muştuluğun: muştuluğun

²⁷⁷ ulu: olur

²⁷⁸ itmekdedür: itmektedir

²⁷⁹ görindi: göründü

kurtardı. Ol selâmetile halâş olan ‘azîzün bir nefis kıymetî kumâşî (14) varıdı. Götürüp ol kendü haqqında mübâlağa ile mâlı harc olan (15) dostuñ evine iledüp didi ki: Benümüçün itdüğün harcuñ ba‘zıçun [36a] işbu metâ‘ı kabûl it. Çekdüğün²⁸⁰ meşakkatun ve bol emeklerinün ‘ivazını Allāhu (2) te‘ālādan umalum, dünyāda ve āhiretde keremine lâyıķ ‘a‘ālar ide. Ol (3) kerem issi şādık dost didi ki: Ol vaktın ki saña bu müşkil zaħmet yüz (4) gösterdi, ol vakt ben Allāh ile mu‘āhede itdüm ki senün halāşuñ (5) sa‘yında mecmū‘-ı hānümānumı harc idem, eger vefā itmezse borc idinem. (6) “Bi-ħamdi’llāhi ve’l-minneh”²⁸¹ ki az emegile ve yiyni ħarcıla maķşūd hāşıl oldı. (7) Bu ulu iħsān ki Melik-i Mennān ben kulına erzānı kıldı, şükrānesiçün (8) māl nedür²⁸², cān bezl itmelüdü. Bu gün ki seni ħuzūr <u> emn içinde mesrūr (9) e’l-ħātır gördüm, ħaşra dek bu devlete men şādıkām ve ħurrem ħātıram ki şādiye (10) ve bu fāħra sebeb gine senün ħab‘-ı meymün ve zāt-ı hümāyūnuñda²⁸³ kütılan ħāşşa-ı (11) şerifün yümni ve mübārekligidür ki senün ħaķķuñda itdüğüm²⁸⁴ cidde Allāhuñ (12) ‘ināyeti hem-rāh olup yüz aķlıgın kazandım. Eyle olsa bu mübārek şoħbet (13) ħaķķıyıçun senden dilegüm budur ki metā‘uñ gine devlet-ħāneye göndüre- (14) sin. Benümdür, kabûl itdüm gine senün evüne lâyıķ gördüm, didi.

[Üçünci:] (15) oldur ki dostlar ħaķķında eyü söyleye ve muṭṭali‘ olduğı az çok ‘aybını [36b] örtülü duta. Dostlık rābiṭaların ve ħardaşlık sebeblerin muħkem dutup (2) muħabbet edeblerin dostuñ yüzine ħarşu nice ri‘āyet iderse ardınca (3) ol şerāyiti daħı gōķçek ri‘āyet ide.

Dördünci: Dost dostı (4) dil ü cānıla sevdüğinden şoñra dilile daħı şefkatını ve iħlāş ile muħabbetini (5) izhār ide ki Ĥazret-i Resūl buyurmuşdur: “İzā aħabbe aħadekum aħāhu (6) fe’lyuħbirhu,”²⁸⁵ ya’nı demek olur ki kaçan sizden birünüz²⁸⁶ mü’mın ħarındaşını (7) sevse gerekdür ki ol dostı ħaber-dār ide.

Beşinci: Dost dostuñ (8) dünyevî işlerde mühimmātını bitüri virüp ħacātını każā idi (9) virdüğü gibi gerekdür ki dīn bābında, uhrevî işlerde daħı meşāliħini (10) ri‘āyet idüp mühimmātını kifāyet itmege sa’y ide. Dost dostı (11) dünyā meşakkatından şaķınup ārām-ı āsāyişin dilemekden āhıret (12) azabından ħalāş bulup dārü’l-na‘imde envā‘-ı tena‘umātıla rāħatlarda (13) mütena‘im olduğın istemek daħı yıgdür. Eyle olsa bilmedüğün bildürüp (14) bildüğüle ‘amel itmege kındurmak dostluğün şerāyitindendir.

Altıncı: (15) Eger dostdan bir eksüklük²⁸⁷ şadır olursa ‘afv itmekdür. Eger muħarremātdan [37a] ve eger maħzūrātdan²⁸⁸ bir ħarāma mübāşir olup evāmirden <ü> vāciḃātdan (2) bir nesne terk itse müstahşen ve müstehāb oldur ki ol dostı (3) mekrūh

²⁸⁰ çekdüğün: çekdigün

²⁸¹ Allah’ın ħamdı ve lutfu (iħsanı) ile.

²⁸² nedür: nedir

²⁸³ hümāyūnuñda: hemāyūnuñda

²⁸⁴ itdüğüm: itdigüm

²⁸⁵ Sizden biriniz kardeşini sevdiğı zaman sevdiğini ona söylesin.

²⁸⁶ birünüz: birünüz

²⁸⁷ eksüklük: eksiklik

²⁸⁸ محضوراتدن

görüp andan i'rāz itmeye. Belki ol vakt dostlığa (4) lāyık āna luṭuflarıyla naṣīhat idüp menāhīden gönlini²⁸⁹ ürkütmegiçün (5) eyü sözlerle dil-āvīz öğütler virmegi kendüye lāzım bile.

Hikāyet: Bir (6) ulu kişiye didiler ki: Dostuñdan münker haṭālar gelüp ma'ṣiyetlere mürtekib (7) olmuş dirlər, ammā hizmetüñüz²⁹⁰ andan henüz münkaṭı' olmamış²⁹¹ dirlər, sizün (8) ile anuñ arasında ne münāsebet kaldı ki daḥı andan şefkat dirig (9) itmezsin? Ol fāzıl kişi cevāb eyle virdi ki ol şefkat itmek (10) şimdi mühimdür ki ayağı tayınup düşmişdür. Dostlık muḳtezāsı (11) şimdi anuñ elin alup kaldurmaktadır. Evvelki vakıtta daḥı ziyāde yakın (12) olup āheste āheste ma'āsīden anuñ meylin münkaṭı' kılmağa (13) sa'y itmekdür. Ümīd-vāram ki Hāḳ te'ālā luṭfila ve fazlıla benüm 'ayn-ı (14) muḥabbetümden²⁹² ḳopan naṣīhatlarımı āna lezīz <ü> şīrīn gösterüp mü'essir kılı vire (15) tā tevfiḳ-i refiḳ olup tevbe ve istiğfārıla gine şāyeste-i raḥmet ve sezā-vār-ı [37b] mağfiret ola.

Yedinci: Dostuñ yüzine karşı laṭif hareketleriyle şīrīn (2) şenālar itdügi gibi gāyibken daḥı ḥayr du'āsına meşgūl ola ki (3) gāyibūñ gāyib ḥaḳḳında du'āsı tīz icābet bulur. Hāzret-i Resūl buyurur: (4) "Da'vetu'l-ehı lieḥihi fi'l-gaybi lāyuraddu."²⁹³ Ebu'l-Derdā eydür: Her namaz 'aḳabında (5) secde idüp secdem içinde dostlarumdan yetmişini adıla zıkr idüp (6) du'ā iderin.

Muḥammed bin Yūsuf-ı İsfahānī eydür: Şāliḥ dost ḳanda (7) ele girür ve āna kim mālīk ola bilür ki ḥayātuñda senüñ nīk-h'āhuñ, (8) vefātuñda ḥayr du'āna mülāzımūñ ola? Sen āḥiret seferin ihtiyār (9) itdügünde ehlūñ, 'ayālun mālūñ mīrāsına meşgūl; dost senüñ (10) firāḳuñ baḥrında müstağraḳ ola. Ehlūñ, 'ayālūñ sen binā itdügüñ (11) 'ulvī ve suflī sarāyılarda sürürıla sākin olalar, sen yirler ṭabaḳalarınuñ (12) altında, dostuñ ḳarañu gicelerde ihlāşıla senüñ mağfiretūñ du'ā- (13) sına meşgūl ola. Şāliḥ dost ke-ennehu melā'ikeye iḳtidā²⁹⁴ ider (14) gibidür. Niteki ḥaber de gelmişdür. Ḳaçan bir mü'min civār-ı raḥmet-i raḥmāna (15) ulaşa, ḥalāyık şorarlər ki: 'Acabā ne deñlü māl mīrās ḳodı ola? [38a] Melā'ike şorarlər ki: 'Acabā āḥirete a'māl-ı şāliḥden ne iletıdi ola? (2) Hādişde gelmişdür: Kimüñ ki sem'ine mü'min ḳarındaşınuñ mevti ḥaberi (3) degse esirgeyüp anuñ mağfiretiçün du'ā itse cenāzesine ḥāzır (4) olup nāmazın bile ḳılmışça nice şevāblər anuñ dīvānına yazılır.

Sekizinci: (5) Vefā itmegi dostlık şartlarından bilmekdür. Vefānuñ ma'nīsı 'ömür bākī (6) olduğınca dost muḥabbetinde sābit olup kendüden öñ dosta (7) vefāt yitişürse dostuñ evlādına ve aḥbābına vefā-dār olmaḳdur. (8) Eger dostuñ vefātından sonra evlādına muḥabbet rābıṭaların kesmegi (9) kim ihtiyār iderse evvelki sa'yıları zāyi' ve geçmiş ḥaḳları bātıl kılır. (10) Dost dostı Allāh için dost idinür. Ol dost fenā sarāyına (11) seyr itdise pādīşāh-ı zū'l-celāl ve cihān-sāz <u> lā-yezāl ki ol (12) dostı

²⁸⁹ gönlini: gönmlüni

²⁹⁰ hizmetüñüz: hizmetinüz

²⁹¹ olmamış: Sayfanın kenarına yazılmıştır.

²⁹² muḥabbetümden: muḥabbetimden

²⁹³ Bir kardeşin kardeşi hakkında onun olmadığı bir yerde ettiği dua reddedilmez.

²⁹⁴ اقتدال

ki anuñ²⁹⁵ dostlığına dost idinmişdün, ol sultān-ı ezeli (13) ve ebedi hod ebed-el-ebed pâyende ve bākī idüğında şüpheñ yok. Pes (14) anuñ muhabbetine “el-Vefāu bāde’l-vefāt”²⁹⁶ diyüp dostuñ mütē’allikātına (15) vefā itmek dostlık tarīkinde kendüye hayātında itmekden dağı laṭif [38b] <ü> vecihdür. Ba’zılar dimişdür kim: “Kālilu’l-vefāi ba’de’l-vefāti hayrun min (2) keşiri’l-vefāi fi hāli’l-hayāti.”²⁹⁷ Hazret-i Resūl-ı kerīm buyurmuşdur ki: (3) “ el-Ḥubbu yetevāraşu,”²⁹⁸ dostlık oldur ki oğlanlarına mirāş qala.

Tokuzuncı: (4) Dost gerekdür ki mecāl u imkān el virdügi denlü güci yitdügi (5) ve ṭākatı irdügi kadar keremi dostından dirig dutmadüğında sonra (6) dostdan dağı ol keremün ‘ivāzın umup anı tekellüfe düşmelü itmeye. (7) Güci yitmeyüp idemeyincek incinmek lāzım olur. Bu hod bī-vecihdür ki (8) dost dostdan incine.

Onuncı: Dost dosta ne kadar çok ihsān <u> (9) in‘ām iderse dost hakkında azırkıya, ol kadar da kendüyi kaşır (10) bilüp ziyādeye ikdām ide ve dostuñ hātırını ri‘āyetinde itdügi (11) sa’y netice virincek ki dostuñ hātırın hoş olmağdur. Kendü dağı (12) aña şād ola, dost tarafında kendü dağı ri‘āyet tevakkū‘ın itmeye. (13) Kereme kerem ummak ‘ādāt-ı kirāmdan degildür.

Şi‘ir:

<Fâilâtün, Mefâilün, Feilün>

(14) Olmaya andan ulu cihānda sürür²⁹⁹ / Ki göre dostı hātırın mesrūr

(15) Ol dem olur iki cihān ābād / Ki ola gönli sevdüğünñ şād

[39a] “Bāb-ı heftom der beyān-ı ‘adāvet ve esbāb.”³⁰⁰

Düşmenlik ki var emr-i ḥaṭar-nāk (2) ve kār-ı müşkildür. Ḥāş u ‘ām arasında ve her şınfa zararı zarūridür. (3) Ḥuşūşā pādişāhlara muzırdur ve ‘adāvetün levāzımındandır ki vus’ u (4) ṭākat ve kudret-i istiṭā‘at kadar sa’y olunup ‘adūyı varātāt-ı (5) hāyile ve āfāt-ı ‘azımeye düşüre. ‘Adū dağı kuvveti miqdārınca muhāşama (6) tarīklerin ve muhārebe kaşına muqāvemmet sebillerin feth idüp (7) ‘adāvetiçün müheyā olur. Bu iki taraftan ‘adāvetün neticesi (8) ḥalāyık birbirinün mālına āfet ve nefsine zarar <u> ḥaṭar yetişdürmegise pes (9) iki cānibün dağı cānları ḥaṭar ma‘rızında ve cāhları āfetler şadedinde (10) mürtehen olmağdur. Pes ‘akluñ levāzımındandır vus’ <u> ṭākatca (11) düşmenlikden saşınup zarar-ı ‘adāvetden gāfil olmamak gerek ki (12) ‘adāvetün dünyāya zararı degdügi gibi āhirete dağı ziyāde zararı deger. (13) Zirā düşmen düşmene hemişe ḥased idici olur.

Niteki Resūl (14) ‘aleyhi’s-selām buyurur: “el-Ḥasedu ye’kulu’l-ḥasenāti kemā ye’kulu’l-ḥaṭabu’n³⁰¹-nāra³⁰²,”³⁰³ (15) ya’nī ḥased ādemün ḥasenātını şöyle yir ki

²⁹⁵ anuñ: anıñ

²⁹⁶ (Asıl) vefā öldükten sonradır.

²⁹⁷ Ölümden sonra az da olsa vefā, hayatta çok vefadan daha hayırlıdır (değerlidir).

²⁹⁸ Sevgi miras kalır.

²⁹⁹ Bu mısradā vezin bozulmuştur.

³⁰⁰ Yedinci bölüm düşmanlık ve sebepleri hakkındadır.

³⁰¹ ḥaṭabu’n: ḥaṭabu’n

od odunu yidügi gibi. Bu kā'ide [39b] bu zikir olan tarîk üzerine muqarrer oldur ki 'ākıl-ı kār-dān kişiye vācib- (2) dūr ki 'adāvete sebep olur nesnelere ihtiyāt idüp ol tarîki (3) kendüye bağlaya, mümkün olduğu kadar sa'y idüp āferīdeyle 'adāvet kaşdın (4) itmeye, çünkü nā-gāh bī-ihtiyār bir kimseyile düşmenlik vāki' olursa bārī (5) ol düşmenle zindigānı ne vechile itmek gerek anuñ tedbīrinde ola.

(6) Meşāhīr-i hükemā dimişdür ki: 'Adāvete biş sebep vardur ki andan düşmenlik (7) mütevellid olur.

Evvvel, bir kişün elindeki nesneye yāhūd nefesine bī-istiḥkāk (8) tama' eylemekdür.

İkinci, mālına yā mansıbına el uzatmağdur, şī'ār-ı şer'e muḥālif.

(9) Üçüncü, akrānına ululanup yā cevr ü ta'addī niyyetin bildürmekdür.

Dördüncü, (10) bir va'de-i şīrinile ümīd-vār idüp şōnra nevmīd eylemekdür.

Beşinci, (11) şovuk vaktı söz söylemekdür, eger sözi 'adl <u> dād üzerine daḥı (12) olursa.

Geldün anuñ beyānına ki düşmenle nice dirilmek gerek bil³⁰⁴ ve āgāh (13) ol ki her vakt ve her sāt kābil degildür ki düşmene zafer bulup anda (14) 'adāvet ilerü gele ve her zamānda 'adāvete mübāşir olmak ile düşmenleri (15) kaḥr idüp muḥālifleri şımağ el virmez, belki tedricile, fikrile el virür. [40a] Hük-m-i zarūretile çünkü bir şahşıla 'adāvet mutaşavver ola andan ḥazer içinde (2) olmak gerekdür. Düşmenün tatlu sözine ve ısıcağ hareketine mağrūr olmak (3) kuşūr-ı 'akıldandur. Şol cihetden bir düşmenlik ki düşmenün gönlinde (4) bir müddet mütemekkin ola, egerçi ba'zı evkātta anı izhār itmez, ma'lūmdur (5) ki mecālı ve kudreti azlığındandur. Māni'-i mahfī vardur, āşikāre itnege kādir degildür (6) tā fırsat bulınca ḥıleye ve mekre meşgūldur. Çün fırsat buldı, fevt (7) itmez. Hükemā dimişlerdür ki: Her düşmen ki mekr ü ḥıle ve gurūr u ḥadī'at (8) issi ola, andan ziyānlurağdur ki āşikāre kuvvet-i gūşışile ola. Niteki (9) dimişlerdür: "Eşerru'l-'adāi aḥfāhum mekīdeten."³⁰⁵ Eflaṭun eyder: Düşmeden (10) ol vakt korkmaludur ki gönline³⁰⁶ gümān gele, dost utdı diyü. (11) Düşmen ki fi'li ve niyyeti bātınında yaramaz ve erzişī ola ve sözi zāhirā (12) eyü göstere, kara demüre beñzer ki altun yaldızlanmış ola sebīke-i (13) zehab şanup alasin, şatacağ vakt mağbūn olasin. Eflaṭun eydür: (14) Eger saña ma'lūm u müteḥakkığ olursa ki düşmenün elin kesmezsin yāhūd (15) bağlayamazsın ol eli öpmek gerek ki tā şerrinden emīn olasin.

Şi'ir:

³⁰² nāra: nāru

³⁰³ Haset, ateşin kuru odunu (yaktığı) yediği gibi iyi amelleri yiyip bitirir.

³⁰⁴ bil: bel

³⁰⁵ Düşmanların en kötüsü tuzağı gizli olandır.

³⁰⁶ gönline: gönline

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

[40b] “Negoftest dānā-yı in ber fusūs / Ki destī ki netuvān buriden bebūs”³⁰⁷

(2) Hile vü āl ve rıfı-ı müdārāyla düşmene yig yol bulunur, andan ki huşūnet <ü> (3) şalābetile ola. Katı yil ki heybet ü şayhalarıla eser, ağaçlaruñ budakların (4) egüp ve yaprağın dōke bilür ancak nādir vākı’ olur ki bir ağaç yıka. Velikin (5) ol luft <u> āhestalığıla ve narmlığıla³⁰⁸ ki şudur, yavaşığıla ağacūñ altına (6) girür, dibinden koparup yire birağur.

Hükemā eydür: Düşmenile muķābil olup (7) muhāşama iderken zinhār ğazaba kendüzüne yol virme ki ğazab kişinūñ ‘aklı (8) yolın bağlar ve eger saña düşmenden bir elem ve āzār yitişe meydān-ı intikāmda (9) füşat müşāhede itseñ fevt-i fırsat haṭādur. Eger fırsat-ı intikām (10) müte‘azzirse ivüp intikāma ikdām itmek daḥı haṭādur. Anuñ gibi vaķıtta (11) rüzigāra i’timād idüp zamāna muntazır olmak münāsibdür ki ebnā-ı rüzigārūñ (12) intikāmını gine rüzigār alı virür. Zamān u rüzigār haķķa durur.³⁰⁹ Gine güzār-gāh (13) uyanmış çerāğları dñlendüri yürür gāh uyumış baḥtları uyandırı (14) durur.

Kişi düşmenden ihtiyāt ve ihtirāz şöyle itmek gerek ki mār-ı ef’iden (15) āna digen ki rüzigār<-ı> müsā‘id ve ikbāl<-ı> müteķķabil ola. Çün devlet-yār <u> baḥt<-ı> [41a] muvāfık oldı, ol vaķt intikām a‘dāya münāsibdür kaçan rüzigār müsā‘id³¹⁰ ve (2) eyyāmı muvāfık olmaya, ol demde ‘adūyla muķābil olup muķāvemete müteveccih (3) olmak kendinūñ haķāretin istemekdür. Anuñ gibi haṭarlu vaķıtlarda ğāyib olmak (4) ‘ayb degöldür ki Qur‘ān-ı mecīdde³¹¹ ma‘lūmdur ki Mūsā ‘aleyhi’s-selām Fir‘avna (5) “Fefarartu minküm lemmā ḥıftukum,”³¹² dimişdür ve daḥı şarih dimişlerdür ki: “el-Firāru (6) lāyütāku min süneni’l-mürselin,”³¹³ ya’nī demek olur ol vaķt da ki muķāvemete (7) ṭaķat olmaya kaçmak Peyğām-berlerūñ sünnetindendür. Kişi ki bī-vaķt düşmenile (8) muhāşama ide, silāhın düşmenūñ eline virmiş gibidür, yāhūd düşmenūñ okına (9) kendüyi nişān dikmiş gibidür. ‘Adāvet<-i> maḥfī hoşdur, sizinilse (10) te’vile kābildür, āşikāre idince elbette cenk lāzım olur. Şi‘ir:

<Mefāilün, Mefāilün, Feûlün>

(11) “Afa’llāhu duşmeni ku āşikār³¹⁴ / Dili pür-kine vü elfāzı şirīn(12) Ki an duşmen besī bihter ezīn düst / Biḥaķķ-ı süre-i Ṭāha vü Yāsin”³¹⁵

(13) Ca‘fer<-i> Şādık eydür: “İnnī leubādiru ilā każāi ḥāceti ‘aduvvī meḥāfeten en yeste‘ine (14) biğayrī felyestağni minnī,”³¹⁶ ya’nī eydür: Ben düşmenūñ ḥācetin

³⁰⁷ Bilge kişi bunu boşu boşuna söylememiştir. Der ki: “Bükemediğın eli öp.”

³⁰⁸ nermliğıla: nermliğıla

³⁰⁹ خاقاندر

³¹⁰ müsā‘id: müsā‘ad

³¹¹ mecīdde: mecīde

³¹² 26. sure (Şuarâ) 21. ayetin bir kısmı. Sizden korkunca aranızdan kaçtım.

³¹³ Güç yettiremeyince (gücün kalmayınca) (savaştan) kaçmak, peygamberin sünnetindedir.

³¹⁴ Vezin bu mısradadır.

³¹⁵ Aşikâr olan düşmanı Allah affetsin. Kalbi kin dolu ve dili tatlı dost. Oysa aşikâr düşman böyle olan pek çok dosttan iyidir. Taha ve Yasin sureleri hakkı için.

każā itmekde (15) iverin, andan kōrkup ki benden ğayrıdan isti‘ānet idüp benden müstagnī [41b] ola diyü. İbn-i ‘Abbās rağiya’llāhu ‘anhu eydür. Çün düşmen senünle danışık danışdı (2) şavāb yol göster, sevāb issi ol. Ol hod, senün naşihatınun zıddeyn (3) işler, maḫhūr olur. Ḥakīm<-i> Hind eydür: Her iş ki nermligile ve müdārāyla (4) ḥāşıl ola, ivmek olmaz, çok vākı’ olur ki kiçi işler de olsa (5) andan ulu ḥatālar ve müşkil belālar yüz gösterür.

Bejt:

<Feülün, Feülün, Feülün, Feül>

(6) “Benermī çü gerden nehed rüzigār / Duruştı vü saḥtī neyāyed bekār”³¹⁷

(7) Hikāyet: Bir deryā kenārında bir ‘uḫḫāb, bir şeğal vaṭan dutmışlardı. ‘Uḫḫāb (8) her ğün hezār ḥavf u ihtiyātıla kendüzin deñize vurup balık şayd iderdi. (9) Kenāra çıkarup yimege ibtidā idince çaçal mişe içinde busudan nā-ġāh (10) çıkup balığı ‘uḫḫāb elinden kapardı ve mişeye kaçardı, ‘uḫḫāb aç ve maḫrūm (11) kalurdi. ‘Uḫḫāb bu zulmı üzerinden def’ itmegiçün endişe kıldı. Gördi ki (12) bu maḫalda şabrıla müdārādan ğayrı şeğālıla mu‘āmele müte‘azzir. Pes kendüzine (13) didi ki: Bu deryānuñ kenārından geçüp bir yire daḫı naḫl itmek maḫām-ı me’nūsumı (14) ve vaṭan-ı me’lūfumı şeğāla terk itmek dostları ğam-ġin idüp düşmenleri (15) sevindiricidir ki bu fi‘lile ben kuşlar içinde dāsitān olsam gerek.

Şi‘ir:

<Feülün, Feülün, Feülün, Feül>

[42a] “Beter rüzigārān şomārem heme / Ki ber-kām-ı düşmen guzārem heme”³¹⁸

(2) Merdüm-i bahtiyār <u> ğayret<-i> ihtiyār oldur ki eger çok yaşar eger az, mā-dām ki (3) ḥayātdadur be-her-ḥāl ḥānümānınuñ üzerinde ola. Vaṭanını düşmene koyup (4) kendi āvāre olmaḫ ölüme ḥasretlenmelü dirlikdür. Eyü adıla ölmek yigdür, (5) düşmen altında ‘ārıla yürimekten.

Şi‘ir:

<Feülün, Feülün, Feülün, Feül>

“Benām-ı nikū³¹⁹ ger bemirem revāst / (6) Merā nām bāyed ki ten mergrast

Çonin goft Ḥusrev ki morden benām / (7) Bih ez zinde düşmen bedū şād-kām”³²⁰

Şeğāl ki dā’im ḥileyile busudan (8) çıkar, şaydumu kapup mişeye girür, ben daḫı anuñ tedbīrinde olayın ki (9) ḥileyile āna ğālib gelem. Pes bir mūrġı kıġırup şeğāle gönderdi ve didi ki: (10) Di āna ḳonşılaruz, ḳonşı ḳonşıyı incitmek ḥatādur. Vāciḳ olan (11) ikrāmdu ki “Ekrimū’l-cāra velev kāne kāfirān,³²¹ peyġem-ber eydür.

³¹⁶ Ben düşmanımın hacetini, benden başkası giderir de (o da) benden müstagnī olur (bana ihtiyacı olmaz) diye korkarak (acele olarak) çabucak gideririm.

³¹⁷ Yumuşaklıkla dünya işlerini yürüttüğün sürece kabalık ve sertlik işe yaramaz.

³¹⁸ Düşmanın arzusuna uygun geçirdiğim devri çok kötü bir devir sayarım.

³¹⁹ nikū: tikū

³²⁰ Eğer iyi bir ad uğruna ölürsem revadır. Çünkü bana şöret gerekir. Vücut ölümlüdür. Hüsrev

“Düşmanı mutlu ederek yaşamaktansa mertçe şan, şöret içinde ölmek daha iyidir” dedi.

³²¹ Komşunuza kāfir de olsa ikramda bulunun.

Konşunuñ konşu (12) üzerindeki haqquñ takrîrine Cibrîl şöyle baş virdi: Umdum ki (13) konşu konşıdan mîrâş. ‘Arab eydür: “Mine’l-murueti keffu’l-ezâ ‘ani’l (14) -cîrân”³²² Eyle olsa men şöyle revâ gördüm ki günde iki balık dutam (15) birin konşuma virem, birisine men kanâ‘at idem. Bunuñ üzerine şulh muqarrer oldu. [42b] ‘Uqqāb iki balık dutardı, birin şegāla virür, birin kendü gıdā idinür. (2) Şegāl dahı ferāğ-ı bālıla deñiz kenārında seyr idüp hilesüz balığı (3) hużūrıla ‘uqqāb qarşusunda yir oldu. Bir gün geldi, gördi, (4) şegāl uyhuuya meşğül <u> müstağrak. Fursat ganimetdür diyüp añıl añıl gelüp (5) şegālî süksüninden dutdı, hemān-dem ‘aceleyile evc<-i> hevāya ağdı, (6) yüksek yirden deñize bırağup didi ki: İşde balığı işbu aradan dutarın, (7) sen dahı bil, diyüp düşmeni helāka virdi. Düşmene şabrıla müdārā idüp (8) gönül murādına irdi. Sindibād Hākīm eydür: İstersen ki düşmene murāduñ (9) üzerine intikām idesin, ardında yavuzlğıla egme ve yüzinde çatı (10) söyleme, belki ta‘zīmle hitāb idüp nerm cevāb vir ki fırsat bulasın. (11) Şi’ir:

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

“Çu rübāh rā koşt hāhī nikūr / Nehānī benāmeş meger şîr-i ner”³²³

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

(12) Çü dilküyi itmek dilersen şikār / Dime dilkü arslan digil zinhār

(13) Aña dek ki fırsat müheyyā ola / Başımı yire dön derisin çıkar

(14) “Bāb-ı heştom der mev‘ıza-i ferzend ve der hüsn-i terbiyyet ve naşihat-i vey.”³²⁴

(15) Bilgil ki oğul kız, atanuñ ve ananuñ elinde emānet <ü> vedī‘at gibidür, saklamağa [43a] muhtācdür. Oğlancuqlaruñ hātırı pāk³²⁵ cevheridür, begāyet şāfi ve nefis (2) cemī‘-i naşlardan hālī ammā her nev‘ naşsa kâbil ve nerm ü laţif mûm gibi (3) her mühri kabûl idicidür ve ne görürse aña meyl idicidür. Pes (4) devletlü ata oldur ki oğlancığınuñ evvel-i tufüliyyetinde anuñ terbiyyetinde (5) gāfil olmayup dā‘im hayra kındura ve haqqā yilte³²⁶ tā haq üzerine olup (6) hayırlı ‘amelde ola. Çün hayır nihādında qarār duta, dünyāda ve āhiretde (7) sa‘ādet issi olup atası anuñla şevābı artuk olur ki ol şevāb (8) atanuñ hüsn-i terbiyyetinüñ neticesidür. Eger hüsn-i terbiyyetde takşîr idüp (9) kolayına korsā bahāyim gibi seyr iderken şāyed şerre meyl idüp şekāvet (10) ihtiyār ide, ol vaqt günāh anuñ mürebbiyesinüñ boynına olur ki (11) “Kū enfusekum ve ehlükum nāran,”³²⁷ ma‘nisiyle ‘amel itmemiş olur.

Evvelā oğlan (12) talebindeyiken ol vaqtlarda cimā‘dan şakına ki Hāzret-i Resûl ‘aleyhi’ (13) s-selām vaşıyyet itdüğünde tafşîlile zikir itmışdür. Huşuşā üç (14)

³²² Komşuların eziyetinden beri olmak mutluluk olarak yeter.

³²³ Tilkiyi avlamak istersen (öldüreceğin zaman) sakın ona erkek arslandan başka birşey deme.

³²⁴ Sekizinci bölüm kişinin evlādına öğüt vermesi, güzel terbiye etmesi ve nasihatte bulunması hakkındadır.

³²⁵ pāk: pāki

³²⁶ yilte: yilteye

³²⁷ 66. sure (Tahrim) 6. ayetin bir kısmı. Kendinizi ve ailenizi ateşten koruyunuz.

vakt, ayuñ evveli ve evsatı ve āhiridür. Ol vaktlarda ana rahmına (15) düşen oğlana vesvās-ı şeytānī gālib olur.

Kaçan oğlan vücūda [43b] gele, gerekdür ki evvelā anuñ için bir dāye bulalar ki hoş hūylu ola (2) ve helāl loçmalu ve şāliha ola. Zīrā bu üç ma'nī, ma'ānī-i mu'teberehendür. (3) Bu üç şıfatıla mevşūfe olmayan dāyeye oğlan emzürtmelü degildür (4) ki dāye yaramazlığı oğlana sirāyet ider. Niteki Nebiyy-i kerīm buyurur: "er-Razā'u (5) yugayyiru't-tībā".³²⁸ Süd ki var eyü kişiden doğmuş oğlanuñ tabī'atını (6) dāye tabī'atına dönderür. Pes aşl-ı bünyād-ı terbiyet evvel işlāh-ı dāyedür.

(7) Hikāyet: Hāzret-i Perverdigār fā'il-i muhtār bir gün Melekü'l-Mevtden (8) su'āl itdi ki: Yā fülān bunca müddetdür ki kabz-ı ervāha mülāzımsın, (9) kabz-ı rūh iderken hiç kimseyi esirger misin, yoḥsa 'ādet olduḡı (10) cihetden esirgemekten fāriḡ misin? Melekü'l-mevt didi ki: Yā ilāhī! (11) Saña ma'lūmdur ki ba'zı ervāḡı kabz iderken fart<-ı> şefkatdan baña ne (12) hāller 'arız olur. Ammā zamān-ı māzīde ki imtidād-ı müddet-i tāriḡ (13) hāzretüne ma'lūmdur, deñiz yüzinde bir gemi içinde bir cemā'atun rūḡın (14) kabz it diyü ben za'ife buyurdun, ol gemi helāk olup halk (15) deñize dökildi.³²⁹ Ammā bir tahta üzerinde bir hātūn kişi bir süd emer oğlancuḡıla [44a] ḡarḡ olmadı. Baña buyurdun ol oğlancuḡun anası rūḡın kabz itdüm. (2) Süd emer oğlancuḡ deñiz yüzinde bir tahta üzerinde yetim <ü> yalınız kaldı. (3) Benüm ol yetime özüm ne vechile göyinüp cānum ne resme acıduḡı³³⁰ hāzretüne (4) ma'lūmdur. İlāhī! Anuñ hālī nicedür? Bu kuluña haber vir. Melik-i kerīm ve Rabbu (5) Raḡīm buyurdu ki: Nesīm-i şabāya emr itdüm, ol tahtayı luḡ-ı rezānetile (6) sürüp deryā kenārına getürdi. Ol sā'atda yile buyurdum, bir kuvvetlü (7) mevc koparup tahtanuñ altından girdi, tahtayı üzerinde koyup kuvvetile (8) kenāra atdı. Şu çekilincek oğlan kuruca kaldı. Tahta şuyıla bile deñize (9) gitdi. Bir āb u hevāsı laḡif cezireyidi. Her nev' yemiş her faşılada bulunurdu. (10) Huşūşā ol oğlan düşdüḡi mevzi' baḡr kenārında bir mevzūn (11) murḡ-zārıdı ki çemenler ter-ḡarīden yumşak ve üzerinde bir ulu 'ālī sāye-dār (12) aḡaç bitmişidi. Anuñ gölgesinde rāḡatıla yatdı. Nesīm-i rāḡat-baḡşa (13) buyurdum ki āheste es ve ḡurşīd-i cihān-tāba buyurdum ki ol oğlana (14) luḡfıla işrāk idüp eşerüḡi nerm doḡındur tā ḡuzūr <u> emn içinde (15) refāhiyyetile āsūde olup ulala. Ve bir enüḡi ölmüş südlü kaplan varıdı [44b] ki südi galebesinden kendüye zahmet 'arız olmuşıdı. Bī-āsāyiş (2) seyr iderken nā-gāḡ gözi ol oğlana tuş oldı. Hernān-dem oğlanuñ (3) gözlerini kudretümile kaplanuñ eniḡi gözine müşābih kıldum. Ol şevke raḡbetile (4) varup oğlanı emzürdi. Az müddetde oğlan neşv ü nemā³³¹ bulup ulaldı. (5) Ayak üzerine gelüp seyr iderken bir mevzi'e varıdı ki ol mekān perriler (6) menzil-gāḡıdı. Perriler gördiler ki bir meh-peyker ü zībā şüretlü oğlan, kabūl (7) idüp terbiyyetine meşḡul oldılar. Perrī dilin ögrenüp anlarıñla müşāhib (8) ve müteennis oldı. Aña deñlü ki bir gün gine yıl bir gemiyi ol cezireye bıraḡdı. (9) Gemi ehli cezirede seyr iderken oğlanı buldılar, aldılar gitdiler. Melekü'l-

³²⁸ Süt (süt akrabalığı) insanın mizacını deḡiştirir.

³²⁹ dökildi: döküldi

³³⁰ Acıduḡı : acıdıḡı

³³¹ nemā: nümā

Mevt (10) gine Hâzret-Ulûhiyyete şordı: Yâ Rabbî!³³² Ol oğlan şimdi ne işe (11) meşgûldür? Hâzret-i 'İzzet buyurdu ki: Şimdi Mısra sultândur³³³.

Şi'ir:

<Mefâîlün, Mefâîlün, Feûlün>

- (12) 'Aṭā kıldum aña envā'-ı ni'met / Ferāğ u emn ü şihhat baht u devlet
 (13) Şu deñlü itdüm aña luṭf u ihsân / Ki ḥaddın bilmege 'âcizdür insân³³⁴
 (14) Eline fi'l-meşel alsa kara ḥāk / Zer-i ḥāliş olur diye dūr-i pāk
 (15) Cihān ḥalkın görüp ḥükmine münkād / Olıncaḳ saltanat tahtında dil-şād
 [45a] Çü ḥalka itdüm anı müstaḳil-şāh / Kapumdan yüz çevürdi oldu güm-rāh
 (2) Karardup yüzün ol kân-ı ma'âşî / Olupdur şimdi dergāhuma 'âşî
 (3) Çü yokdur anda dîn ü şerm ü inşāf / Vurur Tañrı menem diyü şovuk³³⁵ lâf
 (4) 'İvaz bu itdügüm çok eylüge ol / Menem Tañrı degülemdür³³⁶ saña kul
 (5) Menem munşiflere Settār u Ğaffār / Velî zālimgere Cebbār u Ḳahhār
 (6) Çü yok inşāfi oldu şimdi ṭāğî / Menüm milkümde oldu baña yağı
 (7) Bilürken ki menem Rabbu'l-ḥalāyık / Bugün ḳahruma nefsin itdi lâyık
 (8) Menem ḥod yok beḳāma ḥadd u ḡāyet / Anuñ 'ömri bugün buldı nihāyet
 (9) Dükendi müddeti var cānını al / İlet anı cehennem ḳa'rına şal
 (10) Şorarsañ kimdür ol mel'ün<-ı> maṭrūd / 'Aleyhi'l-la'ne bil adını Nemrūd
 (11) Aña kim dāye nemr ü ciddür üstād / Aña lâyık bu kim Nemrūd ola ād
 (12) Emen barmaklarından şir-i ḳudret / Ḥalîl oldu başında tāt-ı ḥullet
 (13) Gerek şāliḥ ola üstād u dāye / Ki oğlan andan ala pāk³³⁷ māye

(14) Üçüncü, oğlan söz añlar olıcaḳ üstād-ı şāliḥe virmek gerek. Hem 'ilim (15) ta'līm ide, hem edeb ve maḥārim-i şer'iden men' ide ve kendi akrānı [45b] oğlancuḳların elinden nesne ḳapdurmaya ve yalan söyletdürmeye ve kimseye (2) sögdürmeye. Bu şifātları anuñ ḳatında mezemmet³³⁸ <ü> taḥḳirile aña tā oğlanuñ (3) ḥātırı bu envā'uñ emşālından ürke ve 'örfde müstaḥsen olan şifātlar ki (4) gerçek söylemedür ve rıfḳ <u> luṭfdur, pirlere ḥürmet idüp kendiden ululara (5) ikrām göstermekdür. Bu ma'ānīnün envā'ını eşbāhıyla oğlan ḥuzūrında (6) medḥile aña, tā ki ḥaşā'il-i ḥamīdeye meyl idüp rezā'il<-ı> deriyyeden ictināb <u> (7) ihtirāz itmek zātī olup ṭabī'atında müstaḥkem ola.

Dördüncü, gerekdür ki (8) yaramaz yoldaşdan anı muḥkem saḳınalar. Piş ṭāyifenüñ muşāḥabetinden (9) uşlu ḳişiler³³⁹ saḳınmaludur ki şomlğı ve şirreti sirāyet itmeye. Ḥuşuşā (10) oğlan ki elbette fesāda varur. Evvel şūḥ <u> bī-şerm, ikinci kezzāb, üçüncü (11) lecūc <u> mu'ānid³⁴⁰, dördüncü bī-pāk u lā'übālī ki ḳankı işe gerekise şürū' idici (12) ola.

³³² rabbî: rabbi

³³³ sultândur: sultândır

³³⁴ insân: ihsân

³³⁵ şovuk: şovku

³³⁶ degülemdür: degülemdir

³³⁷ pāk: pākı

³³⁸ mezemmet: müzemmet

³³⁹ ḳişiler: كشيلىره

³⁴⁰ mu'ānid: ma'ānid

Beşinci, fâcir muşâhabeti³⁴¹ zehr-i kâtıldür. Bu piş t̄ayifeden maḥfūz olıncaḡ (13) ümüddür ki bâk̄isinden kendüzünü sakını bile.

Altuncı, ata olmak isteyen (14) gerekdür ki her vaḡt Őehvet taḡāzā idüp nefis ü hevā Őehvete (15) mütāba‘at idincek nā-pāk u bed-nihād yire toḡum zāyi‘ kılmaya ki oḡlanuñ [46a] tamarı anaya ulaŐmıŐdur ve senüñ Őehvetüñ anuñ Őehvetine karıŐur. Yaramaz (2) ḡātünlarıyla mu‘āmele iden oḡlı ḡaḡkında ḡıyānet itmiŐ olur ve ḡazret-i (3) Resül ‘aleyhi’s-selām buyurur: “Lā ye’ti’llāhu subḡānehu eḡaden bizenbin ‘azume min (4) cehāleti ehlihi.”³⁴² ḡaḡ te‘ālā dergāhına andan ulu günāhıla varmıŐ kimse (5) olmaz ki ehl-i beytini cāhil ḡoya; ḡaḡ, bātıl nedür öġretmeye yāḡūd bir öġrediciye (6) teslim itmeye. KiŐi ‘ayālını maḡāsin-i memdūḡıla müzeyyen ve ḡaḡ-Őinās kılmāḡda (7) sa‘y itmek gerġi meŐaḡḡatdur ammā ol meŐaḡḡatı iḡtiyār itmeyince kiŐi serverlige (8) sezā-vār ve ululıḡa lāyık olmaz. ḡaḡ te‘ālā buyurmıŐdur: “Lem tekünü bâliḡiḡi (9) illā biŐıḡḡı’l-enfusi.”³⁴³

Hikāyet: ‘Abdu’l-Melik-i Mervānuñ biŐ oḡlı varıdı. Kendi (10) ḡalifeyidi. Anlara vaŐıyyet idüp didi ki Tevrıt kitābında yazılmıŐdur: “Lā kenze (11) enfe‘u mine’l-‘ilmi,”³⁴⁴ ya‘nı ḡiġ genc ü ḡazine yoḡdur ki ‘ilmiden aŐıllu ola. (12) İmdi ‘ilm ḡāŐıl itmege cidd idüñ ki hem ‘ilm hem māl kemāl-ı kām-kārılıḡa³⁴⁵ (13) sebep olur. Ammā mālūñ ḡaḡarı çoḡdur. ḡaḡarsuz, ‘ilm ḡazinesidür. (14) ḡaseb <ü> neseb daḡı gerġi sebep-i ‘izzetdür faḡl-ı ‘ilmile daḡı ziyāde olur.

Beyt:

<Feülün, Feülün, Feülün, Feül>

(15) “Egerġi ki ḡübest ber-kef guher / Çu ūrā be riŐte koni ḡüb-ter”³⁴⁶

[46b] Sokraḡ eydür: Oḡul iḡbāl-ı devleti ve kemāl<-ı> siyādet-i sa‘ādeti atanuñ ḡöñlin (2) ḡoŐ eylemegile bulur. Ataya andan ulu sa‘ādet olmaya ki anuñ maḡāsin-i (3) marziyyeyile müzeyyen ve ḡaŐāyil<-ı> ḡamıdeyile ārāste bir oḡlı ola. ḡiġ kimse (4) derecāt-ı devletde ve merātib-i sa‘ādetde kendüden ‘ālī olduḡın istemez. (5) İllā ata oḡlını³⁴⁷ kendüden ‘ālī olduḡın ister. Hem eyle gerek kişiye cānından (6) ‘azızdür. Eyü oḡul ki ata oḡul öñinde öldüḡın ister ki sevgülü cānını (7) anuñ ḡayātında ḡaḡḡa teslim ide. Oḡul Őonında selāmet <ü> sa‘ādetile anuñ (8) rüḡunı ḡayrıla āna. Bu devlet ol Őāḡib-sa‘ādet kişi naŐıbidür ki (9) oḡlını³⁴⁸ ‘ilm ü edeb kesbine taḡriḡ <ü> terḡıb ider. Oḡul ki tütüyā-ı ‘ilmile (10) rüşen dıde ola, ḡaḡ-Őinās olur. Pes ata, ana ḡaḡḡın kendinüñ üzerinde (11) Őābit ü muḡaḡḡaḡ bilüp rüḡlarınıñ du‘āsı muvāzabatına mülāzım olur. ‘Aḡıl (12) atalar hemişe sevdüḡi oḡlancuḡlarına üstād cefāsin çekmekte ḡayr (13) naŐıḡat itmegi faḡr idinürler. Emire’l-mü’miñin ‘Alı radiya’llāhu

³⁴¹ muŐāhabeti: müŐāḡibeti

³⁴² Allah katına, ailesini cahil bırakanın günahından daha büyük bir günahla gelinmez.

³⁴³ 16. sure (Nahl) 7. ayetin bir kısmı. Pek çok meŐaḡḡatle (hatırı sayılır) erişkin oldu.

³⁴⁴ İlimden daha faydalı hazine yoktur.

³⁴⁵ kām-kārılıḡa: kām-kārılıḡa

³⁴⁶ İnci elde güzel durur ama onun ipe dizilmesi çok daha güzeldir.

³⁴⁷ oḡlını: oḡlunu

³⁴⁸ oḡlını: oḡlunu

'anhu eydür: "Men (14) şabera 'alā te'abi'l-'ilmi mette'a'llāhu birāḥati'l-'edebi,"³⁴⁹ kim ki 'ilm yolında zaḥmete şabr (15) ider, Ḥaḫ āña ber-ḥūdārılık virüp edeb rāḥatına irgürür.

Beyt:

<Fâilâtün, Mefâilün, Feilün>

[47a] "Her ki ez renc bāz dāred ten / Bed ser-encām gerded ü bed rüz
(2) Vānçi ez renc ten be perhized / Ber heme kār-i dil şevved pîrüz"³⁵⁰

<Fâilâtün, Mefâilün, Feilün>

(3) Kim ki ten rāḥatınadır meşgûl / Bulmayısar cihānda rāḥata yol
(4) İhtiyār ide kim ki zaḥmet<-i> ten / Her murādına ḥoş zafer bulur ol

(5) Sultānu'l-muḥaḫḫikīn Mevlāna Celāleddīn ḳaddesa'llāh rūḥahu'l-'aziz buyurur:

<Mefâilün, Mefâilün, Mefâilün, Mefâilün>

(6) "Eger yek dem beyā sāyem revān-ı men neyā sāyed
Men ān laḫza beyā sāyem ki yek-i (7) laḫza neyā sāyem,"³⁵¹

ya'nī eger bir nefes dīnlenmek ihtiyār idem, rūḥum bī-āsāyiş (8) olup dīnlenmez. Baña refāhiyyetile dīnlenmek ol vaḫt müyesser olur ki bir dem dīnlenmeyem.

Beyt:

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

(9) "Netersīd bāyed zi renc-i buzurg / Ki der zīr-i ānest genc-i buzurg
(10) Be sostī neyābed kesī kām-ı dil / Ki renc-i ten efzāyed ārām-ı dil"³⁵²

(11) ya'nī ulu zaḥmetden ḳorḳmalu degildür ki anuñ altında ulu ni'met biline.

(12) Kimse kāhilligile³⁵³ gönül murādını bulmaz. Ārām-ı dil, murād-ı cān isteyen zaḥmet (13) ihtiyār itmek gerek. Yā çoḫ rāḥat bula ki "Men talebe'r-riyāsete velem yectehid fi'd-(14) dirāseti fehuve şevrun fi'd-disāseti."³⁵⁴ Kim ki ululuk, riyāset taleb ide, 'ilm (15) taḫşilinde ders ta'bin çekmeye, ol ḫırman sürer bir sığır meşābesindedür. [47b] Ulular ki irādet topın meydān-ı ma'āliden ḳapmışlar ve sābık olmışlardur (2) bereketi sābıka-ı ḫizmet-i eyyām-ı şibādur, ya'nī oḫlanlıkda ḫizmet ki üstādına (3) itmişdür anuñ bereketidür.

³⁴⁹ Kim ilmin zahmetine sabrederse Allah onu edeble metalandırır (edeb nasib eder).

³⁵⁰ Her kim bedenini zahmete sokmazsa sonu kötü olur. Başkalarını incitmekten sakınan her kimse istediği her işte başarılı olur.

³⁵¹ Eğer bir an dinlenecek olursam ruhum huzursuz olur. Ben bir an bile dinlenmediğim zaman huzur bulurum.

³⁵² Meşakkatin büyüğünden korkulmamalıdır. Çünkü büyük meşakkatin altında büyük hazine vardır. Hiç kimse tembellikle isteğine ulaşamaz. Çünkü zahmet gönlün huzurunu artırır.

³⁵³ kāhilligile: kāhelligile

³⁵⁴ Kim baş olma talebinde bulunursa eğitim için çalışmazsa, o ancak hilekâr bir sığır olur.

Balinas Hâkîm eydür: Kişiye ‘ilm, kemâl-ı cemâl bağışlar (4) ve māl³⁵⁵ ārāyiş-i ikbāl virür. Şahş bî-dāniş, h^vār bî-mikdār olur ve mālsuz (5) kişi hemişe ayaklar altında zillet ü denā’etile miñnet-keşlikde her murādından (6) maħrûm ve her ārzūsına bî-dest-res olur. Eger gökden belā nāzil olsa (7) miskîn üzerine iner, eger yirden cefā hādiş olsa dervîş üzerine (8) hücûm ider. Eger dervîş inlese kimse dinlemez, eger aġlasa kimse gözi yaşın (9) silmez. Mu‘azzam meclislerde ve mu‘teber maħfillerde māl-dārlarına söz ki söylese (10) rāst eger rekik taħsîn <ü> āferin dirler. Dervîş eger aġzından dürr-i güher (11) yaġdura kimse kulaġa koymaz eger dilinden kand u nebāt akıda kimse tutmaz. (12) Belki epsem dur küstāhlık itme diyü, segidürler. Pes ‘ālî himmet ve ‘ākıl atalara (13) lāyık budur ki tayyib taraflardan ve helâl cihetlerden cem’ olunmuş mālını (14) ‘ayālıçun zahîre koya ve bu şālîh niyyeti dünyāda ‘ayn-ı mürüvvet ve ‘uqbāda (15) maħz-ı sa‘ādete sebep i’tikād ide. Eger mecāl-ı māl mümteni’s e elbette ‘ayālını [48a] üstāz-ı hāzıka teslîm itmekte takşîr itmeye ki ‘ilm kişiye hem māl u hem cemâl (2) biter. Vehb bin Münebbihden rivāyetdür didi ki: Dāvūd peygām-ber ‘aleyhi’s-selām (3) halvet ü ‘uzlet ihtiyār itdi. Hāzret-i ‘İzzet ‘azze ismuhu vahy idüp didi ki: (4) Yā Dāvūd! Çık halka ulaş ve anlara ‘ilm öğret ki ‘ilm dünyādan ve dünyānuñ (5) içinde yigdür.

Şi’ir:

<Fâilâtün, Mefâlün, Fa’lün>

“Ger torā māl hest dāniş nîst / (6) Nezd-i dānā kem ez hasî bâşî
Hiç ni‘met verā-yı dāniş nîst / (7) Dāniş-āmüz ki nā-kesî bâşî”³⁵⁶

Dimek olur ki senüñ mālun var, velî (8) dānişün yok, eyle olsa ehl-i ma‘rifet huzūrında bir çöbden gemisin. (9) Zîrā çöb mümkindür ki bir işe yaraya, diş arıtmak gibi. Ammā māl-dār kişi ki (10) anuñ dānişi, ‘ilmi olmaya, ekserî hasis olur. ‘İlmi olmaduġı cihetden (11) mālı maħşūdun li-zātîhi şanur. Şayd-ı maħşūda vāsıta ve neyl-i vuşul-ı murāda (12) vesiledür diyü i’tikād itmeyüp maħbûb idinür. Belki ma‘būd “Hubbu’d-dünyā (13) re’si kulle hañtetin”³⁵⁷ töhmetile müttehem olur ki dünyāyı maħbûb idinmek her günāhuñ (14) başıdır. Cehlile hisset şümlüġından işbu teşnî‘<-i> dil-şiken ve tevbih<-i> rûh- (15) fersāya lāyık olur ki dimişlerdür.

Beyt:

<Feilâtün, Feilâtün, Feilâtün, Feilün>

“Şeref-i nefis be cüdest kerāmet be sücüd / [48b] Her ki in her do nedāred ‘ademeş bih
zi vücüd,”³⁵⁸

ya’nî nefsuñ şerefi (2) cüdıladur ki cömerdlikdür ve sücüdıladur ki ‘ibādetdür. Kimde ki (3) bu iki şerîf şıfat mevcüd olmaya anuñ vücūdından³⁵⁹ ‘ademi yigdür (4) ki

³⁵⁵ māl: māl

³⁵⁶ Eġer malın var, bilgin yoksa, bilen kimsenin yanında bir çöpten daha aşağısın. Hiçbir nimet, varlık bilimin önüne geçemez. Eġer bir şahsiyet olmak istiyorsan bilim öğren.

³⁵⁷ Dünya sevgisi bütün kötülüklerin başıdır.

³⁵⁸ Nefsin şerefi bağışlamada, keramet ise secededir.

Her kimde bu ikisi yoksa o kimsenin yok olması, var olmasından daha iyidir.

³⁵⁹ وجودتن

‘ademün zararını yokdur ve cāhil kendi nefesine ve gayra ‘adūdur. “el-Cāhili (5) ‘aduvvün linefsihi fekeyfe yekūnu şadīkan liğayrihi.”³⁶⁰ Her mevcūd ki zamān-ı ātīde, (6) ya’nī gelecek zamānda vücūda gelse gerek ‘ademden geliserdür şāyed hayrlu (7) ve menfa‘atlu ola. Ammā vücūda gelen cāhil olıcağ andan hayr u menfa‘at mutaşavver (8) olmaz.

Beyt:

<Mefâîlün, Mefâîlün, Feûlün>

‘Ademde var vücūda kâbiliyyet / Beşerden selb ider cehl âdemiyyet

(9) Anuñ ki dīde-i ‘aqlında eşi‘a <u> envār-ı ma‘rifetden bir zerre ola cemālī (10) ‘ilmün şu‘ā-ı cihān-ārāyını müşāhede itdüğü gibi cehlün dahı kemāl-ı (11) ḥabāsetile tamām kabāhatını mu‘āyene ide bilür. Eyle olsa bu şıfat-ı (12) zemīm ve ḥaşlet-i kabīḥa ki şıfat-ı ceheldür. Kişi cehelden kendüye bu şıfatı (13) layık görüp ihtiyār itdisse şefkat <u> mürüvvet dīdesine ḥāk (14) saçup ‘ayālına bārī revā görmeye, belki Allāhuñ rahmetinden ümīd (15) kesmeyüp cehl āfetinden ḥalāş u necāt bula, sa‘y ide. ‘İlm ‘izzetine ve dāniş <ü> [49a] ma‘rifet devletine irişmege ciddile sa‘y idenlere ‘ilim müyesser olmağ mümkün (2) olduğı çündür ki Ḥāzret-i Nebiyy-i mihrübān ve Resūl-ı Rabb-ı rahmān (3) “Uḥlubū’l-‘ilme mine’l-mehdi ile’l-laḥdi,”³⁶¹ ya’nī ‘ilm taleb idüñ bişikden (4) çıkup tā kabir kapusına varınca.

Arestātalıs eydür: İstersen (5) ki şeref-i ḥikmet-i ilāhīyle rūḥānilerden biri gibi olup melā’ik-i melekūtila (6) hem-nefes olmağa lāyık olasın be-her-ḥāl, ya’nī eger nev-civān sen eger (7) pīr ‘ilm taleb itmekte ‘arlanmayup ki ‘ilim talebinde ‘arlanmağ cinnetdür ve fahırlanmağ (8) aşār-ı ma‘rifetdür, ‘arı ‘ilmden ‘arī olanlarındur ki dinmişdür:

Beyt

<Mefâîlün, Mefâîlün, Feûlün>

(9) “Te‘allem³⁶² yā fetā fe’l-cehlu ‘ārun / Felā yerzā bihā illā ḥimārun”³⁶³

dimek olur (10) ki cehl bir ‘arlanmalu işdür ki ol işe rāzı olmaz “illā ḥimārun.”³⁶⁴

İbn-i Mübārek<e> (11) pīrligi deminde didiler ki: Ḥağ te‘ālā saña vaḥy idüp dise ki “Bir günlük (12) ‘ömrün kaldı.” Ol bir günlük ‘ömri ne ‘amele şarf iderdün? Didi ki: ‘İlme (13) şarf iderdüm. Re‘y-i şavāb issi kişiler gerekdür ki nağd-ı vaḥtları (14) ‘ilme şarf ideler. Eger ol kadar ‘ilm olmazsa ki ‘ilmī āşārı ve fażl-ı kemāl-ı (15) āvāzesi āfāka irişe, bārī ḡayretile ol kadar sa‘y ide ki adı cāhiller [49b] cerīdesinde ve nā-dānlar dīvānında yazılmaya. “İnlem yekun vābilun feḥallun.”³⁶⁵ Aña (2) ber-dīn dimişlerdür kim ki iki şıfat-ı marziyyeyile muttaşif olsa her ulu (3) devlet ve ‘ālī menzilet ki taleb ide Allāhu te‘ālā müyesser idi virür. Ol iki (4) şıfatuñ evveli, şıdğ-ı tamām ile niyyetinde cāzim <ü> muḥkem olmağdur ve şürü’ (5) itdüğü maḥşūdda

³⁶⁰ Kendi nefesine düşman olan cahil başkasına nasıl dost olabilir?

³⁶¹ Beşikten mezara kadar ilim talep edin.

³⁶² te‘allem: te‘allum

³⁶³ Ey Genç! Öğren, çünkü cehalet utanılacak şeydir. Cahillige eşekten başkası razı olmaz.

³⁶⁴ Ancak eşek (eşekten başka).

³⁶⁵ Yağmur sağanak olmasa da çiseler.

ciddi ön dutup ivmegi artıda komakdur. İkinci, (6) ol arzū itdügi murāduñ muqaddime-i ‘alāmeti fi’l-cümle zühür bulsa (7) ol kadar şükr<-i> ni‘met itmek gerek ki o şükr<-i> bereketile Haq te‘ālā murādını (8) nice isterse kemāl üzerine müyesser ide, tamām kāmīl ola.

Rubā‘ī:

(9) “Her çend firāk buşt-i ümmid şikest / Her çend cefā do dest-i amāl bebest

(10) Nevmīd nemī şevēd dil-i āşık-ı mest / Merdum beresed³⁶⁶ beher çi himmet der best³⁶⁷

(11) Dimek olur ki, her-çend firāk benüm ümīdüm belini şıdı ve firāk eyyām-ı cefāyla (12) şol hadde uzadı ki arzūm endişesinūñ iki elleri bağlandı. (13) Bu cümlesile men ‘āşıkam, ‘āşık nevmīd olmaz ki kişi neye himmet bağlasa (14) irişür olur.

Hikāyet: Sālīm-i Eftās Me‘mūn Halīfe huzūrına yetişdi. (15) Halīfe ānā ikrāmıçun hareket itdi ve kendü elile yanına yastuq [50a] kodı. Sālīm anı görüp secde itdi. Halīfe didi ki: Ey şeyh! Niçün (2) secde idersin? Sālīm didi ki: Men bir kaşşābuñ kılıdum ve anuñ nazarında (3) rağbetüm azıdı. Beni kaşşāblık hizmetine kâbil görmedi. Āzād idüp (4) destūr viridi çün başuma buyruq oldum. İmām-ı A‘zam Ebū Hanīfe (5) radiya’llāhu ‘anhu hazretinūñ hizmetine ihlās-ı tamāmıla mülāzemet itdüm. (6) Anuñ hizmeti bereketinde şeref-i fazīlet-i ‘ilm beni bir mertebe-i refi‘ye yetişdür- (7) di ki Emīre’l-Mü‘minīn “hullidet hılāfetehu”³⁶⁸ hazretleri benüm ‘izzetümiçün yirinden (8) kalkup mübārek elile yanuma yastuğı kendüzi kodı. Bu ni‘met-i (9) celilūñ şükrānesidür ki secde-i şükr itdüm.

“Bāb-ı nohom der pādīşāhī (10) ve beyān-ı ādāb-ı ust.”³⁶⁹

‘Alımlere ma‘lūmdur ki pādīşāhlık emr-i ‘azımdür, (11) gāyet-i ‘azametde ki ümerānuñ ‘ādili Allāhuñ maḥbūbı ve muqarrebidür, zālīmī (12) Allāhuñ düşmeni ve dergāhuñ iraklarındanur. Niteki Nebiyy-i kerīm buyurur: “İnne (13) aḥabbe’n-nāşi ila’llāhi yevme’l-kıyameti ve ekrabahum minhu meclisen imāmūn ‘ādilun (14) ve inne abgāza’n-nāşi ila’llāhi yevme’l-kıyameti ve eşeddehum ‘azāben ve ab‘adehum (15) meclisen imāmūn cāyirun.”³⁷⁰ Hazret-i Melik-i Mennān celle zikruhu luḥfından şerefi [50b] emr-i emārete lāyık görüp serir-i saltanat üzre sa‘ādetile fermān- (2) dih olmak erzānī kılduğundan şonra kendi fermānına münāsib ve naşş-ı (3) nebeviyyeye muvāfık ‘adl iden³⁷¹ şāh<-ı> ‘ādili halīfe diyü zıkr ider, tāvus-ı (4) hazret-i melekūt ve ḥamām-ı burc-ı ceberūt seyyid-i enbiyā Muḥammed-i Muştāfa (5) anı zıllu’llāh diyü añduğundan şonra Haq te‘ālā kendinūñ ve resūlınūñ (6) adına, adımı maqrūn kılup

³⁶⁶ beresed: biresed

³⁶⁷ Her ne kadar ayrılık ümidin belini bükse de her ne kadar cefa emellerin ellerini bağlasa da gerçek āşık ümidini yitirmez. İnsanoğlu çalışarak herşeye ulaşır.

³⁶⁸ Halifeligi ebedileştirilmiş.

³⁶⁹ Dokuzuncu bölüm padişahlık ve padişahlığın usülleri hakkındadır.

³⁷⁰ Kıyamet günü insanların Allah’a en sevimlisi ve Allah’a en yakın olanı, adil devlet başkanıdır. Yine insanların Allah’a en sevimsizi, azabı en şiddetlisi ve (Allah’a) en uzak olanı, kötü devlet başkanıdır.

³⁷¹ اتيد ن

halâyıkı anuñ fermânına mutî' oluñ diyü (7) emr ider. "Atî'ü'llâhe ve atî'ü'r-rasüle ve uli'l-emri minküm"³⁷² teşrîfine (8) maşşûş kırup fermânını halkuñ başına ve mālına nāfiz kılar. Bu sa'âdet ü (9) ikbâle mensûb olan şāhib-devlet şehen-şāha her-āyine lāzımdur (10) ki Allāhuñ 'ibādetine mülāzım olup 'adl u inşāf işā'atında ve in'am u (11) ihsān ifāzātında sa'y idüp i'lā-ı i'lām-ı dīn ve i'lān-ı mefāz-ı (12) yakīnde gūşış ide ve umūr-ı 'adl u dād bir menāṭ üzre ki aḥkām-ı Hāzret-i (13) Resūl āna menūtdur, şābit <ü> muḳarrer duta ve 'ala't-taḥkīk ve'l-yakīn bile, her (14) ḥayfı ki kendüden yā kendüye mütē'allıḳ kimselerinden Tanrınuñ kulları (15) üzerine vākı' olur, kıyāmetde ol cevruñ 'itābını kendü çeker. Ol [51a] zulmı fülān kulum itdi, diyümez çün vilāyetüñ ḥimāyetine ve ra'ıyyenüñ ri'āyetine (2) meşgūl olup zabṭ-ı umūr-ı dīn ve ḥıfz-ı meşāliḥ-i müsliminde tamām istikāmet (3) göstere, dād-ı şāmil ve 'adl-ı kāmil birle re'āyāy³⁷³ refāhiyyetde ve zīr-destleri (4) rahātda duta. Anuñ gibi melikūñ zamānı ki "İnne'llāhe ye'muru bi'l-'adli ve'l-ihsāni"³⁷⁴ (5) ma'nisile 'amel idüp ehl-i memleketi 'adl u ihsānla āsūde ider, ṭā'at (6) ehli çok olur, 'ibādet çok iderler, ol çok 'ibādet <ü> ṭā'at idenüñ (7) mecmū'sı kadar pādīşāhınuñ dīvānına yazılmağa lāyıkdur ki sebeb-i emn <ü> ḥuzūra (8) ol pādīşāh-ı 'ādilūñ vücūd-ı şerīfidür. "el-'Adlu sā'aten ḥayrun min 'ibādeti (9) sittine senetin,"³⁷⁵ ya'nī bir sā'at 'adl ḥayırludur, altmış yıl 'ibādet itmekden (10) ve ol yedi ṭāyife ki kıyāmet güninde Hāḳ te'ālānuñ gölgesinde rāhatıla (11) ḥuzūrda olsalar gerek.

Evveli: Pādīşāh-ı 'ādildür ve pādīşāh-ı 'ādilūñ (12) 'adl <u> şevābı her gün altmış şiddīk müctehidüñ 'ibādeti şevābınca göklere ref (13) olunur. Pādīşāh-ı kām-kār bu ulu devlete ve bu hümāyūn sa'ādete ol (14) vaḳt lāyık olur ki on ḳā'ideyi ḳānūn idine ve ol āyīn-i melikāneyi (15) kendü rüzigārınuñ şī'ārın ve dīşārın idine.

Evvel: Re'āyā-perverlikde [51b] himmeti anuñ üzerine ide ki ra'ıyyet merḥamet ü şefḳat yönünden kendü nefsi (2) mertebesinde ola, nefesine ne şānursa ra'ıyyete daḥı anı şana. Anuñ gibi (3) ki diye, bunca halâyıkı benüm mutî'üm iden ḥālīk-i ḳavīnūñ 'izzetine baña ra'ıyyet (4) virdüğü³⁷⁶ halkı ḥoş dutayın ol şükrāneye ki anlarıñ gibi tāb <u> tüvān (5) issi ki ṭāyife zor ḳuvvetde ve ḳadd u ḳāmetde kimi benüm gibi ve kimi daḥı ziyāde (6) ve hem ben daḥı anlarıñ gibi Sultān-ı cihān-ı āferīn ve Pādīşāh-ı 'ālem-sāzuñ (7) ḳulıyam, ḥocataşlarımı ḥoş dutayın diye.

İkinci: Dergāhında ḥācet (8) 'arz itmege gelen erbāb-ı ḥācātı intizārıla ḥāḳır kılmaya ki re'āyānuñ³⁷⁷ (9) ḥācetleri ḳazāsında te'hīr olunmağı³⁷⁸ kıyāmetde pādīşāhdan şorsalar (10) gerek. İskendere Arestālisūñ naşāyihindendür ki diridi: Saña feryād (11) istemege gelenlerüñ mu'āvenetinde te'hīr itme ki meliklere Hāzret-i Melikū'l-Mülük (12) ol dem 'ināyetin erzānī kılar ki kendüden meded ummağa gelenlerüñ maḳşūd- (13) larını te'hīre bırakmaya.

³⁷² 4. sure (Nisâ) 59. ayetin bir kısmı. Allah'a itaat edin, Rersulüne itaat edin ve sizden devlet başkanı olanlara itaat edin.

³⁷³ re'āyāy: ri'āyāy

³⁷⁴ 16. sure (Nahl) 90. ayetin ir kısmı. Allah adaleti ve iyiliği emreder.

³⁷⁵ Bir saatlik adalet altmış yıllık ibadetten daha hayırlıdır.

³⁷⁶ virdüğü: virdiği

³⁷⁷ re'āyānuñ: ri'āyānuñ

³⁷⁸ olunmağı: olunmağı

Üçüncü oldur ki: Pâdişâh vakt-ı şerîfini dâ'im müstağrak-i (14) şehvât-ı nefsanî ve me'arib-i hayvânî kılmaya ki belki sa'yı anuñ üzerine ide ki (15) ekşer-i evkâtı tedbîr-i milke ve terfih-i ra'iiyete şarf olına.

Dördüncü: Melikler [52a] gerekdür ki her emrũn esâsın ve her işũn bünyâd-ı binâsın rıfķ u lutf (2) birle müdârâ üzerine koya, kudret-i satvet gururıla 'unfe meyl itmeye. (3) Hazret-i Resũl<-ı> rabbi'l-'âlemîn du'â idüp buyurmuşdur: Her beg ki (4) ra'iiyete ri'âyetinde rıfķ <u> lutfila vaķķâr ola, yâ Rabbi³⁷⁹ sen aña rıfķ u lutf (5) kıl. Her hâkim ki ra'iiyete 'unf ide, sen anı 'unfila dut.

Hikâyet: Hişâm (6) bin 'Abdü'l-melik halîfelerũn ulularındandı. Ebũ Hâzim ki 'ulemâlarũn (7) ulularındandı. Andan şordı ki: Baña tedbîr-i halâş ve tarîķ-i necât nicedür (8) ta'lîm it ki Cebbâr-ı Zũ'l-celâluñ kahrından amân bulup lutfına duş (9) olam, didi. Ebũ Hâzim didi: Her mâl ki alursın bir maħaldan al ki şer' (10) anı câyiz göre ve bir yire şarf it ki maşrafı meşrũ' ola, zulm u 'unfila (11) alup bâtıl yire harc itme. Hişâm didi: Bu ma'âniyi tamâm ri'âyet itmege (12) kimũn tākātı ola? Ebũ Hâzim didi: Ol kişinũn tākātı olur ki tamu (13) 'azâbına tākāt getürmeye.

Beşinci: Tākātı vefâ idüp kudreti yetişdükçe (14) cehd ide tâ ekşer ra'iiyeti bârî hoşnũd ide. 'Ulemâdan birisi zamânî begine (15) naşîhat idüp dirdi: Dilersen ki Haķ te'âlâ senden hoşnũd ola, [52b] halâyıķı bî-vech yirde âzârlama, bir kulından Allâhu te'âlâ ol vaķt hoşnũd olur ki (2) eli altındağın hoşnũd ide, ol vaķt bile ki Allâhı hoşnũd itmiş olur. (3) Zirâ Allâhuñ râzılığın³⁸⁰ maķşũd idinmeyen kişi yaratduğı halkını râzi itmek (4) kaçan mutaşavver olsa gerek.

Altıncı: Beg olan kimseye gerekdür ki hîç âferîde- (5) nũn râzılığın taleb itmeye ki ol ma'nî Allâhuñ emrine muħâlefet itmek birle (6) hâşıl ola. Bu haţarlu iş ârzũ-yı nefsanîyi mevâcib-i şer' üzerine muķaddem (7) dutmaķdan gelür. Bir kişi hâţırın ri'âyet idüp niçe hâţırları nâ-haķ yire (8) harâb itmek gibi. Ammâ ũlu'l-emr, şer' ü 'orf üzre bir mütemerrid mübţili 'azâba (9) ve 'uķũbete çekse anuñ incindüğinden³⁸¹ pâdişâha nef'-i dünyâ ve âhîret (10) hâşıl olur, incinen müte'addiye günâh.

Yedinci: Melikler gerek ki üç 'âdet-i (11) kerîmânıla mu'tâd ola. Evveli, hükũm vaķtında 'adl ve merħamet ü şefķat deminde (12) 'afv, va'de idincek vefâ.

Sekizinci: Mevâ'iz-i 'ulemâya râğıb olup naşâyih-i (13) şulehâ-ı 'uķalâya harîş olmak ve ictinâb <u> ihtirâz itmekdür³⁸² bir şıfnũn (14) şöhetinden ki beglerũn gönũlleri dileğine nâ-haķ işlerde muvâfaķat idüp (15) her sözlerine taħsîn ve her işlerine şâbâş diyeler, şenâ vü 'işveyile aña gurür [53a] virüp hâţırını hurrem ve

³⁷⁹ rabbi: rabbi

³⁸⁰ رازيلين

³⁸¹ incindüğinden: incindiginden

³⁸² itmekdür: itmekdir

gönlünü güşâyişde görincek ol vaqt-ı nâzükde (2) garazlarını pâdişâhdan kendüler hâşıl idüp pâdişâhı iki cihânda (3) dahı utlu ideler.

Tokuzuncı: Begler gerek iki nesneden perhîz ideler. (4) Biri tekebbür, biri dahı nâz. Zîrâ ki nahvet <ü> kibriyle fahırlanmağı ‘âdet idinen (5) beg ba’zı vâkıdta hademûn ve haşemûn tevâzu‘ını³⁸³ azırğanur ve kendinûn (6) ta’zîminde takşîre haml idüp re‘âyâ³⁸⁴ vü haşemi hışma ve gâzaba lâyıq (7) görür. Bî-mücib <ü> bî-mahâl gâzab kılmak hod bir âfetdür ki anuñ gibi yavuz (8) hüy kişinûn kendine düşmen yiter.

Onuncı: Begler aña kanâ‘at itmeye ki (9) dergâh-ı devlet-penâhlarında merâsim-i ‘adl ve kavânin-i umûr-ı inşâf (10) kânûn-ı kudemâ üzerine mer‘î ve mazbû³⁸⁵ <u> müstakîm ola. Belki himmet aña haşr (11) ide ki tahtına ırâk olan memâlik köşelerindeki ‘âmiller ve kenârlarda (12) vâkı‘ olan çâkerler³⁸⁶ ve nâyibler pâdişâhuñ be’s ü siyâseti hevlerinden (13) şol kadar ihtiyât çekerler ki eger bir zerre³⁸⁷ zulm ihtiyâr itseler ‘azlıla (14) halâş bulmayup belki baş korhusında gümânları olmayup dâ‘imâ havf (15) üzre olalar ve aşhâb-ı tedbîr ve erbâb-ı fikr ü re’y ve ulu‘l-elbâb ve‘l-eltâf [53b] ‘azizleri kendüye muqarreb kıla ki ekâbir<-i> eslâf dimişlerdür ki: ‘Amâl<-i> dîn <ü> (2) devlet ve eşğâl<-i> mülk ü millet pâkîze re’y ü mühezzeb ahlâk³⁸⁸ ‘azizler vâsıta- (3) sıla muntazım olur ve o emr<-i> nevâhî ki pâdişâhlık ‘aynınuñ kalâde- (4) sidür, ferzâne müdebbirler vesîlesile tamâma yitişür. Her gâh ki bu kâ‘ide³⁸⁹ (5) mer‘î³⁹⁰ ola, ya‘nî âsîtan-ı saltanat ve bârigâh-ı memleket ki anuñ mülâzımları (6) ‘âkıl<-i> kâfi nâşihlar olalar, ol kapunuñ âsâr-ı devleti her gün vâzih olup (7) envâr-ı sa‘âdeti her dem sâti‘ <u> lâyıh olmaqdadır. ‘Âlem-i ‘âlemiler ol eşrâf-ı (8) encümen-gâhı işigün ravza-ı celâlına ve hadîka-ı ikbâlına ihlâşıla yüz (9) dutup eltâf-ı şîm <ü> şâhâne ve eşnâf-ı ni‘am<-i> kâm-kârânesinden hazz<-i> (10) vâfir³⁹¹ ve naşîb<-i> kâmil<-i> kâfi ummağa yönelürler. Lâ-cerem dost <u> düşmen yek-dil <ü> (11) yek-cihet olup ol devlet<-i> müstakarr işigi secde-gâh idinmege şevk<-i> (12) tamâmila kesb<-i> münâsebet meşğûl olurlar.

Hikâyet: Rey şehrinde Ebû Naşr (13) adlu bir kişi vardı. Ol vâkıtda Reyûn pâdişâhı Hasanıdı. Rûm meliki (14) ol vâkıtda ‘İrâk leşkerini şıdı. Sıpâhândan Rey leşkerine mu‘âvenete (15) gelmiş sipâhîlerden çok kimse esîr olmuşıdı. Ol esîr olan kavmuñ [54a] mu‘teberlerinden bir nice ekâbiri kâtına getürdüp tırkurdı. Ebû Naşr-ı mezbur (2) eyder. Beni göricek tercümânına buyurdu. Benden şordı ki: Kandınsın? (3) Didüm ki: Reyden, Melik-i Rûm didügi³⁹² her ne ki pâdişâh buyurur başum (4) üzerine gâltân olup ol fermânı yirine koyam. Melik-i Rûm didi: (5) Meliküñe eyit ki: Ol vâkıtda ki Kostañtanıyyeden çıkdum niyyet<-i> hâtırda (6) anı dutmuşdum ki senûn

³⁸³ tevâzu‘ını: tevâzu‘unu

³⁸⁴ re‘âyâ: ri‘âyâ

³⁸⁵ مظبود

³⁸⁶ çâkerler: çâkirler

³⁸⁷ zerre: zerre

³⁸⁸ ahlâk: ahlâkı

³⁸⁹ kâ‘ide: kâ‘idei

³⁹⁰ mer‘î: murğı

³⁹¹ vâfir: vâfi

³⁹² didügi: didigi

begligünî harāb idem. Ammā senün̄ çapun̄un̄ (7) keyfiyyet <ü> ahvālın kendü havāşun̄dan ve özge ‘avāmdan teftiř itdüm. Muhaqqak (8) ma‘lūmum oldu ki āfitāb-ı devletün̄ henüz zirve-i kemālda seyyārdur. (9) Bir kiřinün̄ ki sa‘ādeti āfitābı yüz perde-i üfūla ve tal‘at<-i> burka‘-ı gurūba (10) çeküp zevāl hađıdinde münhadır³⁹³ ola, anun̄ dergāh-ı mülāzımları ve hazret-i (11) muqarrebleri İbn-i ‘Ubeyd ve Ebū Ca‘fer Hāzin ve Ebu‘l-Fazl-ı Hind ve Ebū ‘Alī (12) Beyā‘i gibi kār-dān <u> kāfi ulu kiřiler olmaz. Bunlarun̄ gibi ‘azizü‘l-vücūd³⁹⁴ <ve> (13) kāmīl t̄ā‘ife, cem‘iyyet ihtiyār itdügi dergāh-ı devām ikbālına ve şebāt-ı cāh u (14) celālına delildür ve ben bu sebebden vilāyetüne ta‘arruz kařdını terk (15) itdüm.

Hikāyet: Melik-i Rūm, Nūşrevān-ı ‘ādile nāme yazdı. Didi ki: [54b] Milki³⁹⁵ neyle hıfz idüp ra‘iyyeti neyle ri‘āyet itdün̄? Milkün̄¹¹⁸ ma‘mūr (2) ve ra‘iyyetün̄ müreffeh, memālikünde kimse muhālifün̄ yok. Nūşrevān cevābında (3) didi ki: Yedi nesneyile zabt itdüm. Evvel biri ol ki: Dilümi³⁹⁶ saqladum, kimseye (4) sögmekden. İkinci: Emr <ü> nehyde³⁹⁷ söz söylerken sözüm arasına hezl <ü> (5) halı itmedüm. Üçüncü: Her va‘de ki itdüm eger ‘atā vu ‘afv eger zecir <ü> (6) siyāset hılāf itmedüm. Dördüncü: Her işi lāyık kiřiye tevfiż itdüm. (7) Murād gözleyüp sevdiğüme kiři ulu iş virmedüm. Beřinci oldur kim: Her kime (8) ‘azāb ve ‘ukūbet buyurdum, iřlāhiçun ve edebiçün buyurdum, nefşüm³⁹⁸ (9) ğaraziçun buyur<ma>dum. Altıncı: ‘Adılda ve dādda rāst olduĝumla ra‘iyyet (10) gönlin̄ ürkütmedüm. Her hüküme tav‘ıla münkād ve hoř-dil oldılar. Yedinci: (11) Her söz ki haqqdur, Haqqā i‘timād idüp söyledüm. Bī-müdārā ve tehevür itmedüm. (12) Halk sözümden³⁹⁹ Haqq korhusın olup her fermānuma⁴⁰⁰ muṭi‘ olup (13) gönüllerinde muhabbetüme mekān düzetdiler.

‘Ukalā dimişlerdür ki: Esās-ı (14) salṭanat mü‘ekked ve erkān-ı devlet müşeyyed olmaĝa vezīr-i kāfi gibi sebep-i (15) kāmīl yokdur ki bu ma‘nī elbette mücib-i tezāyüd-i⁴⁰¹ devlet ve şebāt-ı sa‘ādetdür. [55a] Süleymān Peyĝem-berün̄ kemāl-ı nübüvvetile baht u sa‘ādetini vezīrine nisbet idüp (2) sa‘ādet Süleymānün̄ ki Ařaf gibi vezīri var dinilmek haberi ‘āleme řāyi‘ (3) vü münteşirdür. Vezīr-i kār-dān <u> kāmīl-ma‘rifet pādiřāhına ehl-i āl<-i> h‘iř <u> (4) h‘iřāvend birbirile āřinālıķ itdügi gibi her etrāfda vākı‘ olan (5) bī-gāne begleri daħı pādiřāhına řādık ve muhib itmeĝe kādır olur ki (6) maħal düşüp ve münāsebet⁴⁰² zāhir olduķça melikinün̄ gāhi⁴⁰³ evřāf-ı hamīde- (7) sin ve mekārīm-i ahlāķın beyān iderken zımn-ı taķrīrde kuvvet<-i> re‘yin (8) ve hūsn-i tedbīrin bile derc ide gāh inen⁴⁰⁴ řāhāne ve ‘ādāt-ı cihān-dārāne (9) sin⁴⁰⁵ ‘arz iderken eřnā-ı sūhanda hevl<-i> heybet ve be’s-i siyāset-i (10)

³⁹³ münhadır:münhazir

³⁹⁴ ‘azizü‘l-vücūd: ‘azizü‘l-vücūda

³⁹⁵ milk: melik

³⁹⁶ dilümi: dilimi

³⁹⁷ emr ü nehyde: امر نهيد

³⁹⁸ nefşüm: nefsim

³⁹⁹ sözümden: sözimden

⁴⁰⁰ fermānuma: fermānumuma

⁴⁰¹ tezāyüd-i: tezāyid-i

⁴⁰² münāsebet: menāsebet

⁴⁰³ gāhi: gāhi

⁴⁰⁴ inen: inen

⁴⁰⁵ sin:sen

sultāniyesin bile ḥalt ide, tā selātīn-i etrāfa ve hem-civāra kendi (11) pādişāhını kerīm ve latīf <u> dost<-i> nevāz ve kāhir <ü> kavī-yi düşmen-güdāz bildüre. (12) Lā-cerem anuñ gibi vezīr<-i> hümāyūn dimek vücūd<-i> mübārekile umūr-ı saltanat (13) nizāmda ve ehl-i memleket kemāl-ı ihtimāmda olup memālik⁴⁰⁶ ma‘mūr ve ehl-i (14) melik⁴⁰⁷ mesrūr olurlar. Pādişāh-ı vaqt memleketinde bir mühendis-i mähire (15) beñzer ki ta‘mīr-i memleket tedbīrini bir nefesde fikr idüp vezīr-i mi‘mār-mertebeyeye [55b] buyurur ki: Memlekete bir nefesde ārāyiş vir ki kişveri cennet gibi ārāste vü ābād (2) ve ḥalkı cennetiler gibi āsūde vü dil-şād olalar, diyü emr olınuḡda vezīr-i (3) mi‘mār-menzilet kendüye ol bir nefesde olan fermānuñ imtişālında yıllarla (4) şeb ü rüz murākıb u müstagrak olmak gerek ki ‘imāret-i milk bī-ayb u bī-ḥālel (5) ābād <u> ber⁴⁰⁸-pāy ola. Bu ma‘nī ol vaqt müstakīm olur ki melik-i mühendisūñ (6) ‘ummālī ve nüvvābı vezīr-i mi‘māruñ taht-ı fermānında olduḡından şōñra mecmū‘inuñ (7) a‘mālına nazar-ı nākıdı yitişüp her birinūñ ḥurd u büzürg ef‘ālını ve netāyic-i (8) ef‘ālını ‘ilmi ihāta ide. “Ne‘uzu bi’llāhi.”⁴⁰⁹ ‘Ummāldan birinūñ ‘amelinde gāfiliken (9) kendü re’yinden erkān-ı ‘imāretde bir ḥalel ihdāş iderse mühendis müteḥayyir (10) ḡalup mi‘mār güneḥ-kār olur ve ol fesāduñ ıslāḥı ‘usra ve (11) şu‘ūbete müncer olur. Pes vezīr-i şāyib-tedbīrde gerekmez ki ḡarfetü’l- (12) ‘ayn, dīde-i rüşen nazarın ehl-i memālik aḥvālınıñ ba‘zından (13) dirīḡ duta. Belki ‘umūma nazar-ı şāmil yitişdürmek kendüye lāzımıduḡına⁴¹⁰ (14) vācib diyü i‘timād ide tā cemāl-ı milk ārāste ve melik-i kāmukār kāmurānlık (15) itmekde kemāl-ı füşatıla rahbu’l-meydān ola. Dimişlerdür: Pādişāh<-i> vaqt⁴¹¹ [56a] kām-yāb ol vaqt olur ki vezīri kār-güzār <u> şāfi-cevāb ola.

‘Uḡalā (2) dimişlerdür: Pādişāha üç nesne vācibdür. Evvelki: Milki⁴¹² ve ḡazīne- (3) sini ma‘mūr eylemek. İkinci: Ra‘iyyete şefkatıla ‘adl eylemek. Ve üçünci: Ulu (4) işleri uşak <u> bī-ḡired kişiyeye vir<me>mek.

Hāzret-i Resūldan su‘āl itdiler (5) ki: Dört bīñ yıl miḡdārı pādişāhlık āl-ı Sāsānuñ⁴¹³ illerinde istimrār (6) üzerine ḡarār dutduḡında ḡikmet neyidi? Buyurdu ki: “Lirāfetihim ‘ale’l-‘ibādi (7) ve ‘imāratihim ‘ale’l-bilādi,”⁴¹⁴ ya‘nī, ra‘iyyete şefkat idüp vilāyeti ma‘mūr itmegile (8) idi, dimişlerdür. Āl-ı Sāsānuñ⁴¹⁵ ba‘zından su‘āl itdiler ki: Pādişāhlık (9) sizūñ neslūñüz⁴¹⁶ elinde dört bīñ yıl miḡdārı muḡarrer olmişiken, anuñ (10) gibi nām-dār <u> ulu ḡānedāndan gine dönmesine sebeb ne ḡıyās idersiz? (11) Didiler ki: Ulu işler ve mü‘teber maşlaḡatlar ve ‘ālī mañşıblar ki erbāb-ı tedbīr (12) ve ekābir-i zevi’l-‘uḡūla lāyıkıdı. Bī-ḡired <ü> bī-nām kişiler eline düşdi, (13) tā ‘ālī ḡadirlü ve rüşen re‘ylü tecrībe ehli ulular zāyi‘ olup devletlü (14)

⁴⁰⁶ memālik: memālīki

⁴⁰⁷ melik: meliki

⁴⁰⁸ ber: yer

⁴⁰⁹ Allah’a sığınırız.

⁴¹⁰ lāzımıduḡına: lāzımıdıḡına

⁴¹¹ vaqt: vaqtı

⁴¹² milki: meliki

⁴¹³ Sāsānuñ: Sāmānuñ

⁴¹⁴ Kullar üzerine şefkatleri ve beldeler üzerine imaretleri vardı.

⁴¹⁵ Sāsānuñ: Sāmānuñ

⁴¹⁶ neslūñüz: neslūñüz

pîrlər ayakda qaldı. Ol nev-cüvân <u> nev-sāl yigitler ki ‘aқılları arzularınınuñ (15) esirleridür, memālike müstevlī ve mutaşarrıf olup nefsleri hevāsına [56b] meşgūl oldılar. Āhirü’l-emr memleket elden çıқup hānedān-ı salţanat (2) harāba vardı.

Hikāyet: Bir gün Nūşrevān-ı ‘ādile didiler ki: Fülān (3) kuluñuñ mālī hayyiz-i haşırdan mütecāviz olup ‘aded-i miқdārına hadd u pāyān (4) itmek muhāl oldu. Revā budur ki anuñ miқdārına münāsib ve akrānına muvāfiқ (5) belki dağı ziyāde elinde konulup bāki қalanın hazīne-i ‘āmireye ulaşdurıla. (6) Nūşrevān didi ki: Anuñ ғanılığı bizüm gencinemüzdür ki ra‘iyyetüñ māl-dārılığı (7) pādişahuñ hazīnesidür. Bize düşen rāstlığıla ‘adl u dāddur. (8) Māla ihtiyācumuz olursa issinden ahsen-i vechile istesevüz (9) virürler. ‘Adl <u> bereketine nazār it ki Nūşrevān islām pādişāhı (10) degiliken ‘ādil olduğı cihetden mü‘min pādişāhları Nūşrevāna (11) teşbih itseler, hātırlar hoş olur ve işbu ‘uluvv u menzilete ne dirsın (12) ki mefhar-ı mevcūdāt Muhammed-i Muştafā anuñ zamānında toğduğıçun fahır (13) idinüp “Vulidtü fi zemeni’l-meliki’l-‘ādili,”⁴¹⁷ diyü buyurur. Eger ‘adl şerefi⁴¹⁸ (14) hergiz anuñ adı añılmazdı ki nice anuñ gibi beg geldi ve geçdi (15) ki adın az kişi bilür ammā Nūşrevānı bilmez kimse az bilünür ki āvāzesi [57a] aқtār-ı āfākı toldurup durur. Қankı pādişahuñ ki dīni ābādān ola, (2) dünyā anuñ elinde ma‘mūr u ābādān olur. Vilāyetini ‘adlıla ma‘mūr iden (3) pādişahuñ cennetde Haқ te‘ālā menāzilini ve maқāmını ma‘mūr u müzeyyen itmekde- (4) dūr. Pādişāh-ı ‘ādil, dünyāda nık-nām ve ‘uқbāda şād-kām, dünyāda her (5) dil-ārāmı kendüye rām ve ‘uқbāda her arzūsı bermuқteżā-yı merām ‘ala’t-(6) tevātürü ve’d-devāmdur.

Şi‘r:

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

“Feridün-ı ferruh ferişte nebüd / (7) Zi muşk u zi ‘anber sirişte nebüd
Be dād u dehiş yaft ān nikūi (8) Tu dād u dehiş kon Feridün toi”⁴¹⁹

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

Feridün-ı ferruh ferişte degil / (9) Teni müşk-i ‘anber sirişte degil
Kerem birle buldı eyü adı ol / (10) ‘Aţā vu kerem kıl Feridün sen ol

Pādişāhlığıñ levāzımındandır (11) menāşıba ve a‘māle kişiler naşb itmek ki ‘aқıl u tiz-dil ve hałim ü sakin nefes (12) ola. Fāhir ü haţir işleri ғāfil u ‘acul kişilere tefviz itmek ‘ayn-ı haţardur.

(13) Hikāyet: Nūşrevān-ı ‘ādile ‘arz itdiler ki: Ĥorāsān beginüñ⁴²⁰ evine (14) uğru girüp çoқ kumaşın ve esbābın almış. Nūşrevān ol begi ‘azl (15) idüp didi ki: Ol kendü evini saқlayımaz, bir ili kaçan saқlayu bile, didi. [57b] Büzürcmihir eydür: Pādişāh ki müte’ennī ve āheste-kār ola, güneşe beñzer, (2) hām yemişleri turş u telhiken luţfila terbiyyet kılup tamām bişürür, helvā-yı (3) tāze gibi leziz ta‘am <u>

⁴¹⁷ Adaletli hükümdār zamanında doğdum.

⁴¹⁸ İki kere yazılmış. İkinci “şerefi” kelimesinin yerinde başka bir kelime olmalıydı.

⁴¹⁹ Kutlu Feridun melek değıldir. Misk ve amberden yoğurulmamıştır. O, adalet ve cömertlikle güzel şöret buldu. Sen de Feridun gibi olmak istiyorsan adil davran, cömert ol.

⁴²⁰ beginüñ: beginiñ

şîrîn çāšnî virür ve her pâdişâh ki ivegen ola, (4) oda beñzer ki neyi bulsa yakup yok ider.

Erdeşîr eydür: Üç nesne (5) beglerden ‘ayb degildür: Evvel: Tedbîr-i milkiçün⁴²¹ bilülü⁴²² kişilerden meşveret (6) tarîkile hidâyet-i emriçün ‘inâyet taleb eylemek. İkinci: Düşmen hurûc (7) itdükde dostdan yardım taleb itmek. Üçünci: Vakt-ı hâcetde mâl (8) istemek ra’iyyetden.

Fenâ Hüsre ve şordılar: Saña dünyâda murtaẓâ ‘amellerden (9) kaçkı ‘amelün hoş gelür ki gönül andan âsâyiş olur ve rûhuñ rāhat (10) dutar? Didi ki: Bir günâh-kâr ki ‘ömrinden ümîd-i münkaṭı‘ kılup cān-ı (11) şîrîn müfârekatna⁴²³ göz dikmiş ola, anuñ günâhın ‘afv idüp âzâd (12) itdügüm hoş gelür. Hind melikine şordılar ki: Dünyâda ne nesneyi seversin? (13) Didi ki: Gice uyuyam, kimse benden şabâh olınca korhu çekmeye ve gündüz (14) ıslâh-ı ümür-ı memleketde olam, hiç bir zâlim zulma ikdâm idemeye. Bu (15) iki kaẓiyyeyi Nüşrevâna ‘arz itdiler. Didi: Men anı severem ki bî- günâh olam <ve> [58a] bî-ħavf.

Arestâlis İskendere öğüt virüp diridi ki: İstersen (2) dâ’imâ kemâl-ı kâmurânlıgıla dâ’im ‘izzetde olasın, hiç saña mezzellet yol (3) bulmaya zinhâr Hâkka münkaṭ ol. Dilersen mâluñ mahfûz ola, muhtâclardan (4) dirîğ dutma. Dilersen ki işün cemî’i şavâb u râst ola, kendi fikrîni (5) begenüp dâ’im tedbirüne dayanmaya ve her işde iveci olma.

Mu’aviye bir gün (6) Ahnef bin Kaysa didi ki: Zamānuñ nicedür hâlî? Ahnef didi ki: Zamān sensin. (7) Kaçan şâlih olduñ, zamān şalâha geldi; fâsid olduñ, zamān fesâda (8) vardı. ‘Adl u dâd it. ‘Adl bir kalkandır ki kişiyi her âfetden saqlar. Nite- (9) ki Nebiyy-i kerîm ‘aleyhi’s-selâm buyurur: “el-‘Adlu cennetun vâkıyyetun ve cunnetun⁴²⁴ bâkıyyetun,”⁴²⁵ (10) ya’nî dâd itmek bir kalkandır ki hatarlardan saqlar ve bir cennettür ki ebedî kalur. (11) Şâh-ı ‘âdil ki tarîk-i ‘adılta râst seyr itmek dileye, aña terk-i tama‘ itmek (12) ulu ser-mâyedür ki adı nîk-nâmlıgıla ‘âlemde bâkî kalur.

Hikâyet: (13) Meliklerden birisine ‘âmillerden biri mektûb irsâl idüp didi ki: (14) Fulân tâcir vefât itdi. Emlâk u emti’a bî-pâyân u bî-nihâye ve nakḍ<-i> (15) mâlına ‘aded yok. ‘Aķârnuñ zayâ‘inuñ⁴²⁶ gallesi ile vârişleri tamâm tena‘umıla [58b] mütena‘im olsalar yiter ve artar. Hurde yetimleri kalmışdur. Nakḍden ol kadar fâyide (2) idemezler, ‘abeş yire zâyi‘ iderler. Ba‘zını kendülere virelüm, ekserini hazine- (3) ye ulaşduralum. Pâdişâh⁴²⁷ cenâbından cevâb: Ta’cîl münâsibdür, diyü bildürdi. (4) Melik daḥı ta’cîl üzerine yazup buyurdi. “el-Meyyitu raḥimehu’llâhu ve’l-mâlu

⁴²¹ milkiçün: melikiçün

⁴²² bilülü: bililü

⁴²³ müfârekat: mafâraḳat

⁴²⁴ cunnetun: cennetun

⁴²⁵ Adalet insanı koruyan bir kalkan ve ebedî bir cennettir.

⁴²⁶ zayâ‘ı‘nuñ: ziyâ‘muñ

⁴²⁷ pâdişâh: pâdişâhı

verraşehu (5) ve'l-vārişu raşhahe'llāhu ve's-sā'ī le'anehu'llāhu"⁴²⁸ Dimek olur ki: Meyyite Allāh (6) rahmet eylesün. Mālını vārişlerine yetiştir. Vārişlerini Allāh bislesün. Ğammāza (7) Allāh la'net eylesün.

Mübārek İbni Fuzāla eydür: Ebū Ca'fer Hālıfe huzūrında (8) idüm⁴²⁹. Bir güneh-kār getürdiler. Hālıfe buyurdu ki depeleyeler. Didüm ki: Yā Emīre'l-Mü'minīn (9) Hāzret-i Resūl 'aleyhi's-selām buyurmuşdur ki: Kıyāmet gününde Hāq te'ālā (10) hālāyıkı cem' itdüğü vaqt münādī koyup çağırdsar ki bugünkü gün (11) kendüyi Allāhuñ 'afvına kim lāyık görür kalksun, hiç āferide yirinden kımuldanmaya. (12) Hāq te'ālā buyura: Kānı ol kişiler ki güneh-kārlaruñ intikāmına kadiriken (13) rahm idüp 'afv itdiler, ben dahı anlaruñ günāhını bugün 'afv itdüm, diye. (14) Bu sözi işidüp ol suçluyı āzād itdi.

"Bāb-ı dehom⁴³⁰ der hizmet-i (15) pādişāhān."⁴³¹

Maḥfi degül ki Hāq te'ālā Kelām-ı Kādīmde ulu'l-emre muṭī' oluñ [59a] diyü buyurmuşdur ki "Aṭī'ū'llāhe ve aṭī'ū'r-rasüle ve uli'l-emri minküm."⁴³² (2) Ulu'l-emr kimler idüğinde 'ulemā çok söylemişdür. Bu cümlesile beglere muṭī' (3) olup fermānlarına münkād olmak, dīn-dārlaruñ kemāl-ı fāniyetidür ammā (4) ihtiyārlarla⁴³³ anlaruñ hizmetlerin ihtiyār itmek huşuşā mülāzemetete bil (5) bağlamak emr-i ḥaṭar-nākdur. Hem dīn ḥavfı ve hem pādişāh ḥuşmı āfeti vardır. Dimişlerdür ki: (6) "Men⁴³⁴ şeribe ke'si'l-mulūki iḥterakat şefetāhu,"⁴³⁵ ya'nī kim ki begler cāmından (7) şerbet içse iki dudakları bile göyinür⁴³⁶:

Şi'ir

<Feülün, Feülün, Feülün, Feül>

(8) "Şinidem ki āteş buved pādişāh / Benezdik-i āteş ki cūyed penāh"⁴³⁷

(9) Ve Hāzret-i Resūl 'aleyhi's-selām buyurur: "Menıktarabe min avvābi's-salāṭini (10) iftenene,"⁴³⁸ kim ki pādişāhlar kapısına yakın olsa fitne ḥavfından (11) emīn olmaz. Fi'l-cümle eger taqdīr-i ilāhī sābık olup bir kişi pādişāh katında (12) muḥarrablık bulup bir işe maḥşuş olursa be-her-hāl ḥatırından pādişāha (13)

⁴²⁸ Ölüye Allah rahmet eylesin, malı varislerine (kalmıştır), Allah'ın yardımı varise, Allah'ın lâneti iftiracıdır (fitneciye dir).

⁴²⁹ idüm: adum

⁴³⁰ درهم

⁴³¹ Onuncu bölüm padişahlara hizmet hakkındadır.

⁴³² 4. sure (Nisâ) 59. ayetin bir kısmı. Allah'a itaat edin, resulüne itaat edin ve sizden devlet başkanı olanlara itaat edin.

⁴³³ ihtiyārlarla: ihtiyārılarla

⁴³⁴ men: min

⁴³⁵ Kim hükümdarlık, (saltanat) kadehinden içerse dudakları yanar.

⁴³⁶ göyinür: görünür Arapça ve Farsça ifadelerdeki anlama göre bu kelime "yanmak" anlamında olmalıdır. Bundan dolayı değiştirilmiştir.

⁴³⁷ Padişahın ateş olduğunu duydum. Ateşe kim sığır?

⁴³⁸ Kim saltanat kapısına yaklaşırsa fitneye düşer.

muhālefet endişesini geçürmeye. “İnne’llāhe leyağzibe men hālefe’s-sultān.”⁴³⁹ (14) Hadis tezekkür ide: Sultānına muhālefet idene, Allāh gāzab ider.

Pādişāh (15) katında muḳarrablık bulan ‘azizler dilese ki sultānuñ hizmetinde istikāmet [59b] üzerine kāyım ola ve pādişāhuñ gayz-ı gāzab-ı āfetinden emīn olup (2) be’s ü siyāseti hevlerinden fāriğ ola, gerek ki on kā’ideyi saklamayı (3) vācib bilüp ‘ādet idine.

Evvel: Pādişāhdan bir emr<-i> nā-şavāb yā bir hareket<-i> (4) nā-şāyeste sādır olsa hemān-dem münkir olmaya. Belki te’enniyile bir söze (5) ibtidā idüp tedricile men’ ide tā söz ilerü vara, hem pādişāha (6) hoş gele.

İkinci: Sa’y anuñ üzerine ide ki şirīn sözler ve dil-bend⁴⁴⁰ - (7) fi’illerile hoş-dil ü hurrem kıla ve her söz ki söyler ve her iş ki ider (8) kullık şüretinde huzū’ıla ide.

Üçüncü: Anuñ dileğine muhālif sözde (9) özin⁴⁴¹ habs itmeye.

Dördüncü: Hiç vechile pādişāhuñ nüvahtına mağrūr (10) olup luḳfına aldanmaya.

Beşinci: Beg huzūrında dilin şaklayu duta. (11) Huşūşā bir suçluya ki kaçımak vācib ola, beg huzūrında kaçımak (12) gerekmez ki terk-i edebe haml olunmaya⁴⁴², zīrā melikler huzūrında izhār-ı gāzab (13) revā degüldür.

Altıncı oldur ki: Gözini ve kulağını pādişāhuñ sözün (14) dinlemekde müstağrak ola, pādişāhuñ sözün dinleriken gözile bir tarafa (15) dahı nazar itmekden sakına ki ulu haḳardur ve işāret-i şüretini yerine [60a] getürmek ma’nīsinde iki şanmaya, ammā ‘āḳıbetine nazar iderek ki hayr<-i> hilāfında (2) vāḳı’ olmaluyısa rücū’ mümkün ola.

Yedinci: Pādişāha söylerken sözine (3) huccet dutmaya ve sözün mandurmagıçun hācet degiliken yemīn idici (4) olmaya.

Sekizinci: Pādişāh huzūrında ḳabūlın görüp ol gurūrıla nesne (5) dileyici olmaya, illā ahyānā ki zīrā dileyicilik kişün hürmetin giderüp (6) nefsi-nefisini bī-ḳadr u bī-ḳıymet ḳılmaḳda⁴⁴³ gümān yokdur. Eger ittifaḳ düşüp (7) kişi pādişāhından taleb itdügi nesneyi pādişāhı andan dirig dutsa (8) münfa’il olup hizmetinde kāhil⁴⁴⁴ olmaya ki ol ma’nī begāyet girān <u> (9) girye-hūdur ki şāhibini helāka ilter.

⁴³⁹ Allah sultana muhalefet edene gazap eder.

⁴⁴⁰ dil-bend: dül-bend

⁴⁴¹ özin: özün

⁴⁴² olunmaya: olunmaya

⁴⁴³ ḳılmaḳda: ḳalmaḳda

⁴⁴⁴ kāhil: kāhel

Tokuzuncu: Pādişāh muḳarrebine gerekdür (10) ki dā'im ḥandān şuret <ü> güşāda rūy ola. 'Abūs şeklile turş rūy (11) göstermek, edebî⁴⁴⁵ kişiler ḥuzūrında nite müvecceḥ⁴⁴⁶ görine.

Onuncu: Muḳarreb-i (12) ḥazrete gerekdür pādişāhınun ḳullarıla mu'āmelede her ne vechile küstā- (13) ḥlık iderlerse 'afv ide, 'adāvet ihtiyār itmeye, eger zārūrī 'adāvet (14) düşse izhār<-ı> ḥuşūmet yā şikāyet itmeye, belki anuñ ḥaḳḳında diyeceğini (15) naşihat ṭarīki üzerine ögüt şüretinde diye ki sözi yā bir ḥayırlı maşlahat-ı [60b] mutazammın ola, yā bir zarar def'ine sebep olmaḳ añlana. Ğamz ṭarīkile söylense (2) şāyed ğaraz-ı nefis iḥsās olunup mūcib-i infi'āl-ı pādişāh ola. Şi'r:

<Feilātün, Mefâilün, Feilün>

- (3) İy şehen-şāhına iden ḥizmet / Ki ḳapusunda bulasın ḥürmet
 (4) Dil ü cāndan iden bu işi ṭaleb / Gerek añā kemāl-ı ḥüsn-i edeb
 (5) Edebile öninde aç iki göz / Gökden inmiş ise ider taḥrīf söz⁴⁴⁷
 (6) Dil ü cāna sözise ḳuvvet-i ḳut / Başı mālī şaḳıncı ne sūküt

- (7) Edeb her yirde egerçi ki maṭlūb u maḳbūldur, pādişāhlar işiginde daḥı
 (8) mergūbdur. Ḥavf ve ihtiyāt her yirde maṭbū' ve maḥmūddur, pādişāhlar
 (9) ḥuzūrında daḥı maḥmūdıraḳ ve memdūḥıraḳdur.

Eflaṭun eydür: Pādişāhınun (10) nüvāhtına öğrenen kişi ağır ḥaberin işidüp göñli incindügi vaḳtın (11) gerekmez ki arı ve ağır cevāb vire ki 'ākıl kişi anlarun nüvāhtına maḡrūr (12) olup yakınlığına aldanmalu degüldür. Zirā pādişāhlarun ḳurbında ḥafī (13) ḥaṭarlu ve gizlü āfetler çok olur. Sindibād Ḥakīm eydür: Pādişāhlar (14) mülātafasında sözde dilirlik eylemek ve ḳaḳımış arslana yakın (15) olmaḳ, mār-ı ef'iyle oynamak, uşlu kişilere lāyık degüldür. Feyḳarvus Ḥakīm [61a] eydür: Pādişāhlarun rızāsın bulup murādlarına muvāfiḳ ḥizmet tamām (2) itmek maḳdūr-ı 'aḳl-ı beşerī degüldür meger 'aḳla devlet ü baḥt maḳrūn ola.

(3) Sokrat eydür: Pādişāh bir kişinun günāhın ki 'afv ide, gerekdür ki ayruḳ anuñ (4) gibi günāhı göñlinden geçürmeye, gine idicek evvelki günāh daḥı bile yenilenür. (5) Batlımus eydür: Çok sözler olur, beglere 'arz iderler, eger yalan daḥı (6) olursa göñüllerine eşer ider. Divāre yapışdurduḳları gül gibi gerçi ḳurı- (7) yıcaḳ gine düşer ammā eşeri ḳalur.

Ḥikāyet: İrāniler Nūşrevān-ı 'ādile didiler (8) ki: Şehā! Bize anı buyur ki saḳlayu bilevüz, ya'nī yeyni fermān ola ammā (9) menfa'atlu ola. Nūşrevān didi ki: İşlemesi yeyni ve āsān ve menfa'atı olur (10) gerçeklikdür ki dünyāda ve āḥiretde yüz suyu ve dīde nūridur. Sözde (11) daḥı fi'ilde daḥı anuñ gibi gerçek olmaḳ gerek ki dilünü göñlun yalanlamaya. (12) Fātiḥa oḳurken "İyyake na'budu,"⁴⁴⁸ demek gibi

⁴⁴⁵ اذنى

⁴⁴⁶ müvecceḥ: meveccih

⁴⁴⁷ Bu mısradā vezin bozulmuştur.

⁴⁴⁸ 1. sure (Fātiḥa) 5. ayetin bir kısmı. Yalnız sana kulluk ederiz.

“dilile saña ‘ibâdet iderin,” demek (13) olur. Ol vakıtta ki muhâtabı Allâhdur. Gönli Allâhılayısa hûb, eger (14) gayrı yirde ise yalan.

Üç nesne mutlakâ bed-bahtlık ‘alâmetlerindendir. (15) Evvel, kişi kendüyi görmeyüp ‘aybum yokdur, demek. İkinci, hasûdâne gayrıları [61b] ‘ayblu bildürmegiçün ‘aybın aramak. Üçünci, yalan söylemek. Kişinüñ ‘izzetin (2) giderüp hürmetin eksici yalan gibi yokdur. Yalan kişide heybet kımaz, (3) beg dahı olursa belki beglere dahı ulu ‘aybdur.

Niteki dinmişdür: (4) Üç zışt⁴⁴⁹ günâh vardur, her kimden gelürse zıştür ammâ üç nev’ (5) kişiden gelse dahı zışt olur. Evveli, kibir zıştür, gedâlardan gelse (6) dahı zıştür. İkinci, zinâ zıştür, pırlardan gelse dahı zıştür. (7) Üçünci, yalan zıştür, beglerden gelse dahı zıştür. Zirâ yalana begün (8) ihtiyâcı yok ve zinâyâ pırün ve gedânun kibirle ne münâsebeti var ki dinmişdür.

(9) Beyt:

<Fâilâtün, Fâilâtün, Fâilün>

“Kibr zışt u ez gedâyân zıştter / Rüz-ı serd <u> berf ankî cämeter”⁴⁵⁰

(10) Nüşrevân-ı ‘âdil eydür: Kişi pâdişâhlar huzûrında kendü dileklerini yerine (11) kımak müşkildür çünkü murâdın kendü dilegince itmek müte‘azzir bârî (12) dostlara fâ’ide ve menfa‘at degürüp düşmenlere intikâm yetişdüre (13) bu ma’nî müyesser olmaz. İllâ pâdişâhlar hizmetinde kim ki pâdişâhlardan (14) eyü kişilere eyülik yitişdügin isteyüp hâcetler bitürüp dilekler (15) yirine kıyıcı olsa Allâhu te‘âlâ anun kendü hâcetlerini dilile ‘arz itmege [62a] muhtâc kılmayup luğf-ı ‘inâyetile kemâl-ı murâdına muvâfık tamâm hâşıl idi (2) virür.

Şi‘ir:

<Mefâilün, Mefâilün, Feülün>

Kimi ki ide luğf u fazl-ı Allâh / Emîn-i âsitân u hem-dem-i şâh
(3) Eger gözinde olsa şâhınun nür / Geremez k’ola ol ikbâle mağrûr
(4) Şu kim bî-bâk söyler şâh sözün / Kışamak gibidür dikenle gözün
(5) Olan şâhen-şehi önünde mağbûb / Gereğ özi emîn ola sözi hûb

(6) “Bâb-ı yâzdehom ender şabr u şitâb:”⁴⁵¹

Şabr ki var, cümle-i haşâ’il-i marziye- (7) nün birisidür ve Hazret-i Rabb-i kerimün sevdüğü şıfatlardandır. İvmek (8) bunun zıddıdır. Niteki şabr şıfat-ı hamidedür. İvmek şıfat-ı zemîmedür ki (9) “el-‘Aceletü mine’ş-şeytân et-te’enni mine’r-rahmân”⁴⁵²dur.

Beyt:

⁴⁴⁹ zışt: zıştı

⁴⁵⁰ Kibir çirkindir, dilencilerde ise çok daha da çirkindir.

Soğuk ve karlı günde ıslak elbise gibidir.

⁴⁵¹ On birinci bölüm sabır ve acele etmek hakkındadır.

⁴⁵² Acele şeytandır, teenni (sabırlı davranış) Rahman’dandır (Allah’tandır).

<Fâilâtün, Fâilâtün, Fâilün>

(10) “Şabr bâşed müştehâ-i küdekân / Hest hâlvâ ârizü-yi küdekân”⁴⁵³

(11) Şabrda beş fâ’ide vardır. Şer’en maflûb ve ‘örfen müstaḥsendür evvel (12) şabrda ümîd<-i> ferec vardır ki Resûl ‘aleyhi’s-selâm “eş-Şabru miftâhü’l- (13) farac”⁴⁵⁴ diyü buyurmuşdur ki şabr şādliḡuñ miftâhidur. İvmekde⁴⁵⁵ (14) ḡuşşaya uğramak kôrḡusu vardır.

<İkinci>, şabrda şavâb ümîdi var. (15) İvmekde ḡatâ kôrḡusu var ki Ḥazret-i Resûl ‘aleyhi’s-selâm buyurur: [62b] “Men te’ennâ eşabe ev kâde ve men teaccele aḡtaa ev kâde,”⁴⁵⁶ ya’nî her ki işinde (2) şabrıla dirense işi şevâb vâkı’ olur, yâ şavâb yakîn vâkı’ olur, (3) kim ki işinde ivegen olsa yâ ḡatâya yakîn işler.

Üçüncü: Şabrda nuşret (4) ümîdi vardır ki Nebiyy-i kerîm buyurur: “İnne’n-naşra ma’a’s-şabri”⁴⁵⁷.⁴⁵⁸ Her emr-i mu’azzamda (5) şabr iden dâ’im manşûr ve muẓaffer ola gelmişdür. İvegen kişiler hezîmet (6) ḡatarlarından ve bî-murâdlık ḡasretlerinden ḡâlî degüllerdür.

Dördüncü: (7) Şabrda ḡasene ümîdi vardır. Tevrîtte yazılmışdur ki: “Lâ ḡasenete (8) a’lâ mine’s-şabri,”⁴⁵⁹ ya’nî şabrdan a’lâ eyülik yokdur. Pes bu kelâmdan (9) münfehîm olındı: Eyülik şabrda olıncaḡ⁴⁶⁰ ivmekde ḡayr olmaya.

Beşinci: (10) Şabr eylemek Resûla iktidâ itmekdür. Aña buyrulmuşdur⁴⁶¹: “Fâşbir kemâ şabara ulu’l- (11) ‘azmi mine’r-rusuli,”⁴⁶² ve bi’l-cümle şabr her vâkıtda müsteḡab ve müstaḥsendür. İvmek (12) her işde mekrûḡ <u> nâ-müveccehdür.

Me’mûn⁴⁶³ Ḥalife eydür: Üç⁴⁶⁴ ḡâ’ifenüñ nâzına (13) niyâz ve cefâsına zarûrî şabr itmek gerek. Evvel, pâdişâh-ı sitem-kâr. İkinci, (14) bîmâr, ya’nî ḡaste-i zâr. Üçüncü, maḡbûb-ı ḡûb ruḡsâr.

Emîre’l-Mü’mînîn (15) ‘Alî raḡiya’llâhu anhu eydür: Her ki dört nesneden irâḡ olsa aña ḡiç [63a] bir dilemedüḡi iş ḡavâle olup renc<-i> ḡatîr yitişmeye. Evvel,

⁴⁵³ Çocukların iştahını sabırla karşılamak gerekir. Çocukların arzusu helvadır.

⁴⁵⁴ Sabır gam ve sıkıntıdan kurtulmanın anahtarıdır.

⁴⁵⁵ ivmekde: ivmegide

⁴⁵⁶ Kim temkinli olursa isabet eder veya isabet etmeye yaklaşır. Kim acele ederse hata eder, veya hataya yakın olur.

⁴⁵⁷ şabri: şabra

⁴⁵⁸ Muhakkak ki zafer sabırla beraberdir.

⁴⁵⁹ Sabırdan daha üstün iyilik yoktur.

⁴⁶⁰ olıncaḡ: oluncaḡ

⁴⁶¹ buyrulmuşdur: buyrulmuşdur

⁴⁶² 46. sure (Ahkaf) 35. ayetin bir kısmı. Azim sahibi peygamberlerin sabrettiḡi gibi sen de sabret.

⁴⁶³ Me’mûn: Me’mûnı

⁴⁶⁴ Sözcük satırın altındadır.

ivmek. İkinci, (2) ‘ucb. Üçüncü, bî-vaqt ğazab. Dördüncü, kendü menfa‘atı talebinde (3) kâhillik.⁴⁶⁵

Ulular dimişlerdür ki: İşler vardur, anda ivmek lâzımdur. (4) Eger süstlik ve kâhillik⁴⁶⁶ olınsa⁴⁶⁷ maqşüdi⁴⁶⁸ fevt olur. Gül-i taze (5) şeküfte-taze gibi ki eger bāğ-bān iki gün te’hür idüp dirmese ol (6) gülün yaprakları dökülür⁴⁶⁹ yâ hüsni bozulup rengi müteğayyir olur (7) ve işler vardur ki anda ivmek olmaz ki ol rüzigārıla hāşıl (8) olur ki hürmā bigi ki eger bî-vaqt hāmiken ağacından koparılsa (9) bî-ħalāvet <ü> bî-çāşnī olur.

Eflaṭun eydür: Her kim ki rüzigārūn (10) ba‘zı belāsına acılığla şabr itse ‘ivaz ma‘işet tatlılığın (11) bulısar. İskender eydür: Devlet ne deñlü ki yüce ola, şāhib-devlete (12) şefkat u kerem yaraşur ve miñnet ne deñlü ki şa‘b u düşvār ola, muħkem (13) şabr münāsibdür. Şabr itmeyicek şāyed daħı ulu varṭaya düşe. Kuvvet (14) ne kadar vāsi‘ olursa müdārā daħı evsa‘ gerek.

Hāzret-i Resūl (15) ‘aleyhi’s-selām buyurur: Ta‘cīl her vaqt mezmūmdur, meger üç vaqtda. [63b] Evvel, konuk gelse ta‘āmı ta‘cīl vireler ve meyyiti ta‘cīl götüreler, defn ideler (2) ve bāliğ olmuş kıızı ta‘cīl ere vireler.

Hükemā<-ı> Pārs dimişlerdür: Her vaqıtda şabr memdūh (3) ve her işde te‘ennī müvecceh ve mübārekdür. Kim ki işini bî-endiše işlese (4) ve sözüni fikirsüz söylese anuñ naşibi nedāmetdür.

Hikāyet: Hüsrevūn (5) bir bıkı-i taze cāriyesi vardı. Kemāl-ı hüsnile ārāste, Hüsrevūn nazarında maqbūle (6) ve hātırında maħbūbeyidi. Hālvat sarāyına şöhet niyyetine da‘vet itdi. (7) Gerçi evvelden cāriye ol melikūn manzūrıydı ve tamām dil-beri ve dil-ārāmıydı (8) ammā evveli mülākāt ve ibtidā-ı şöhetidi. Cāriye cenābına Hüsrev el şunıncak (9) nāz yüzinden cāriye muṭı‘ olmazlandı. Şāhuñ iştiħāsı şādıkdı. (10) Şabır koyup hayr şüretin gösterdi. Nizā‘laşurken nā-gāh cāriye eli (11) şāhuñ yüzine dokdı⁴⁷⁰ ve burnı kanadı. Ğazab idüp şāh mübide (12) haber gönderüp didi ki: Memlūk mālikine el uzadup burnın kanatsa (13) hüküm nedür? Mübid hazır degiliken oğlı cevāb virdi ki: “Elin kesmek (14) gerek.” Bu haberi melik işidüp fi‘l-ħāl cāriyenūn elin kesdüri (15) şevret-i ğazab. Fi‘l-cümle sākın olıncak⁴⁷¹ melik cāriyeyi esirgeyüp peşimān [64a] oldı ve mübidden şordı ki: Hudāvendine güstāhlıgıla el uzadup (2) kim olursa elbette elin kesmek gerek midür? didi. Mübid didi ki: Belī dört (3) cinsden ğayrınuñ elin kesmek gerek. Melik didi ki: Ol dört cins (4) kimlerdür? Mübid didi ki vaqt-ı şöhetde: Kız u karavaş, delü vü mest vü tıfl-ı (5) nā-resīde bunlar mağfurdur. Hüsrev didi ki: Sen yā niçün cāriyenūn (6) elin kesmege hüküm virdün? Mübid didi ki: Hāşā. Hüsrev hizmet-kārını mübidile (7) muķābil

⁴⁶⁵ kâhillik: kâhellik

⁴⁶⁶ kâhillik: kâhellik

⁴⁶⁷ olınsa: olunsa

⁴⁶⁸ maqşüdi: maqşüdu

⁴⁶⁹ dökülür: dökülür

⁴⁷⁰ dokdı: dokdı

⁴⁷¹ olıncak: oluncak

kılup müşāfehe şorincak, hizmet-kār didi ki: Mū'bid hāzır degülidi, (8) baña ol hükmi viren mūbidūñ oğlıydı, didi. Eyle olsa Hüsrev buyurdı: (9) Mūbidūñ oğlunuñ elin kesdiler, ol gam içinde helāk yitişdi. Evvel, (10) Hüsrev bî-şabrılık ucından cāriye-i mazlūmeyi saķat kıldı şonra mūbidūñ (11) oğlı hüküm vaķtında ivüp fikirsüz cevāp virdügiçün işbunuñ gibi (12) ulu hasārete uğradı. Kişi söz söylemek vaķtında bî-endişe söyleyicek (13) cevābın işidincek peşimān olmağūñ fā'idesi yokdur.

<Hikāyet:> Mansūr (14) Halīfe Haccāc⁴⁷² rūzgārında havāric-i⁴⁷³ 'Arab dutsaķlarından birisini (15) karşıasına ayağın durğurup laţife şüretinde su'al idüp didi ki: [64b] Bizüm leşker mübārizlerinden sizūñle kim kaţı harb itdi, nażar it ve baña (2) göster, didi. 'Arab didi ki: Sultānum⁴⁷⁴ ben bu mübārizleri yüze yüz görincek (3) anlayımazam ammā buyur arķaların dönsünler tā bilüp sultāna cevāp virem, ya'nī (4) bunları ben dā'im kaçarken görmişem yüzlerine baķup bilmezsin, demek olur. (5) Pes Mansūr Halīfe bu haberi işidüp sözine peşimān olup hacil oldu. (6) Sözi bî-te'enni söyleyenūñ naşibi her gāh hacālet olı gelmişdür.

Hikāyet: (7) Hasan-ı Başrı rahmetu'llāhi 'aleyhi ulu kişiyidi ve üç yüz kişile aşhāb-ı (8) resūldan şoĥbet itmişdi. Bir gün Başra şehrinde bir meclis itdi. Va'z ve (9) naşāyih söylerken nā-gāh didi: Ey dirig ki aşhāb-ı resūldan üç yüz (10) 'azizile müşerref olmuşiken şimdi sizūñ şoĥbetūñūze⁴⁷⁵ düşdüm. Bunu işidüp (11) bir nev-cūvān didi ki: Yā şeyhe'l-islām! 'Aceb sen aşhāb-<-ı> resūl şoĥbetinden (12) bizüm şoĥbetūñūze⁴⁷⁶ düşdüğünde mi dirig ziyāde ola, yoĥsa aşhāb-ı resūl (13) resūlūñ şoĥbetinden senūñ şoĥbetūñe düşdüklerinde mi dirig <ü> te'essüf ziyāde (14) ola? Hasan-ı Başrı bu haberi işidüp utandı. Tevrıtde mestürdür ki: (15) Harişler hemişe maĥrūm ve ivegen kişiler dā'imā peşimāndur.

Hükemā dimişlerdür: [65a] Bir işde endişe itmek toĥum gibidür, 'ilm <ü> dāniş ol toĥum bitdügi gibi, söz ol (2) toĥumdan bitenūñ çiçeği gibidür, sözi 'amele getürmek yemişi gibidür.

Şi'ir:

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl >

(3) Dilersen sözūñ düşe dā'im şavāb / Te'enniyile⁴⁷⁷ söyle sen vaķt-ı ĥitāb

(4) [Bāb-ı devāzdehom der niki-yi niki u bedi-i bedi]⁴⁷⁸:

Maĥfi olmaya ki tamām-ı 'ālemilerūñ (5) ittifaķıyla eyülik eyüdür ve cemī'-i edyānda ve şerāyi'de eyülik eylemek maķbūl <u> (6) murtażādur. Cümle-i erbāb-ı 'ukūl müttefikdür bu ma'nide ki kişiye Rabb-ı kādır (7) cellet kudretuhu eyülik eylemege mecāl u kudret verincek eyülik itmege ikdām (8) itmek iki cihānda sebep-i

⁴⁷² haccāc: ĥuccāc

⁴⁷³ حوارج

⁴⁷⁴ sultānum: sultānım

⁴⁷⁵ şoĥbetūñūze: şoĥbetūñūze

⁴⁷⁶ şoĥbetūñūze: şoĥbetūñūze

⁴⁷⁷ te'enniyile: te'ennile Vezinden dolayı "te'enniyile" yazılmıştır.

⁴⁷⁸ On ikinci bölüm iyiliğın yararları ve kötülüğün zararları hakkındadır.

ihtirām ve mūcib-i-‘izzet ü ihtişāmdur. Kim ki (9) kendüde kudret-i ihsān müşāhede ide zinhār kāhullık etmek revā görmesün (10) ki te’hürde āfāt u fevt havfları vardır. “Ahsin kemā ahsena’llāhu ileyke,”⁴⁷⁹ (11) emri mūcibince ‘amel idüp Hāzret-i Resūl rabbu’l-‘āleminūn kelām-ı gevher- (12) nizāmı hükmine nazar it ki buyurmuşdur: “Ahsin kable en yefūteke’l-ihsān,”⁴⁸⁰ (13) ya’nī demek olur ki eyülik eyle andan öndin ki eyülik eylemek mecālī (14) senden fevt olup eyülik eylemeküçün yitmez ola, elün irmez ola.

(15) Refik-i Ekber ki hükemā-ı İrānuñ⁴⁸¹ meşāhīrindendür, eydür: Kim ki bir kendüden [65b] eyülik umandan vaqt-ı hācette eyülik dirig itse ol ehl-i hācet ānā (2) düşmen ola. Kim ki bir müstahakdan naşihat dirig itse “Mennā’ın⁴⁸² lilhayr,”⁴⁸³ (3) olup günāh-kār olur.

Fenā⁴⁸⁴ Hüsrevden şordılar ki: Eyliklerden⁴⁸⁵ kankı (4) eyelügi çok seversin? Didi ki: Günāh-kār günāh idüp ben ‘afv itmesini (5) severem ki “Men ya’fū ya’fūa’llāhu ‘anhu.”⁴⁸⁶

Hikāyet: Hüseyin bin ‘Alī radiya’llāhu (6) ‘anhumā bir gün oruç dutmuşıdı. Bir gulām elinde bir tabak ta‘ām, begāyet (7) ıssı ta‘āmı Hüseyin önüne koyınca ayağı şaşup ta‘ām Hüseyinün üzerine (8) dökildi. Hüseyin gāzaba gelüp gulāmuñ yüzine hışmıla nazar idincek, gulām-ı (9) bī-çāre didi ki: “Ve’lkāzimine’l-ğayza”⁴⁸⁷ Hüseyin didi ki: Hışmı yutdum. Gulām didi ki: (10) “Ve’l’āfine ‘ani’n-nāşi”⁴⁸⁸ Hüseyin didi ki: ‘Afv itdüm. Gulām didi ki: “Va’llāhu yuhıbbu’l- (11) muhsinün”⁴⁸⁹ Hüseyin didi ki: Seni āzād dağı itdüm. Eyülik yādı biliş, düşmeni (12) dost eyler, yaramazlık bilışı yād eyler ve dostı düşmen.

Eflatun eydür: (13) Her nev’ ni‘met ki elde ola, hasūd ānā hāsed idici olur. İllā iki ni‘met (14) degil: Bir, maḥallına in‘ām iden kerīme, bir dağı ehl-i tevāzu’uñ tevāzu’ına. ‘İmām-ı (15) Şāfi’i radiya’llāhu anhu eydür: Tatlu dil keskin kılıcı çöngē eyler ve eyülik [66a] kalın ve muhkem cebeleri keser. Sindibād eydür: Şeref tevāzu’dadur, kerem takvāda (2) ve ululuk eyülik itmekdedür. ‘Ulemā eydür: Yaramazlıktan irāk ol ki yaramazlık (3) gizlü oda beñzer, pinhān od az müddette elbette zāhir olsa gerek. (4) Emīre’l-Mü’minün radiya’llāhu anhu buyurur: [...] (5) [........] (6) [...] Kaçan senün yilün ese dura, gānimet bil. Her esen yilün bir (7)

⁴⁷⁹ 28. sure (Kasas) 77. ayetin bir kısmı. Allah’ın sana ihsan ettiği gibi sen de ihsan et.

⁴⁸⁰ Senden iyilik yapma imkânı geçmeden iyilik yap.

⁴⁸¹ Metinde Yunānuñ yazılıdır. Fakat Refik-i Ekber İran şairidir. Bu nedenle “İrānuñ” şeklinde düzeltilmiştir.

⁴⁸² mennā’ın: mennā’un

⁴⁸³ 50. sure (Kaf) 25. ayetin bir kısmı. Hayrı engelleyen.

⁴⁸⁴ fenā: fenār

⁴⁸⁵ eyliklerden: eyelüklerden

⁴⁸⁶ Kim affederse Allah da onu affeder.

⁴⁸⁷ 3. sure (Âl-i İmrân) 134. ayetin bir kısmı. Öfkelerini yenerler.

⁴⁸⁸ 3. sure (Âl-i İmrân) 134. ayetin bir kısmı. İnsanları affederler.

⁴⁸⁹ 3. sure (Âl-i İmrân) 134. ayetin bir kısmı. Allah iyilik edenleri sever.

dinmesi var, ma'lûm degüldür diñecek vaktı. Pes elde kudret variken ihsâna (8) ikdâm itmek gerek, şâyed bir vakt ola, hâtıruñ kerem dileye, elüñ ırmeye.

(9) Hikâyet: Mūsā zamânında Sāmiri altundan buzağı eyleyüp Mūsā kavmin (10) anuñla⁴⁹⁰ azdurmışdı. Mūsā ol altun buzağuyı oda bırağup eritdi (11) ve buyurdi, Sāmiriyi taleb itdiler, bulmadılar. Kırk günden soñra bilüp getürdiler. (12) Mūsā şordı ki: Ey Sāmiri! Kandıydın, arayup bulunmazduñ⁴⁹¹? Sāmiri didi: (13) Gizlenmişdüm ammâ günde bir etmek fakire virürdüm, Tanrı beni saqlardı. Bugün (14) virmedüm, didi. İşde girif-târ oldum, didi.

Büzürcmihir eydür: Halâyıkuñ (15) diliñ kişi kendüye zem itmekden bağlaymaz. İllâ eylügile ve gönli rencide olmuşlaruñ [66b] gönli cirâhatına eyü dilile ve hoş <u> hûb sözlerle şifâ virmeseñ onılmaz. (2) Ol illâ ihsânıla ki yıkılmış hâtırlara tatlu dilile teselli vireyin diseñ (3) 'özürlendükçe günāhuñ unıdılmışken kuru 'özür gine añdurur ki 'Alî radiya'llāhu (4) 'anhu eydür: "İ'ādetu i'tizar tezkırun li'z-zenb."⁴⁹² Halâyıkuñ başını ve cānını (5) tıgıla cebrî fermāna çekerler ammâ gönüllere muhabbet ihsān <u> in'āmıla müyesser (6) olur.

Hikâyet: İmām-ı A'meş mescid kapusunda otururdu. Kādî Ebū (7) Yūsuf geçdi. İmām-ı A'meş anı görüp didi ki: Hağ te'ālā islām şehrini (8) işbu zālimden kütarsun. Bu sözi Kādî Ebū Yūsufuñ sem'ine degürdiler. (9) Ol gice A'meşe beş yüz direm gümüş ve bir hil'at viripdi. Yarındası gün (10) A'meş gine mescid kapusunda otururken Kādî Ebū Yūsuf geçdi. A'meş (11) didi ki: Hağ te'ālā bu mişillü muhtedāyı dîn-i islām şehirlerinde çok eylesün (12) ki rāst-güftār <u> hağ-kirdār kişidür. Bu haberi işidüp A'meşuñ şākirdleri (13) birbirine bağışdılar. A'meş didi: Yārenler, ma'zūr buyuruñ. Dünki sözüme (14) bugünkü sözüme muhālif olduğına sebep budur ki bu gice kādî beş yüz (15) direm gümüş ve bir kaftan göndermiş. Qabul itdük anı. Bilürsüz ki insān ihsānuñ [67a] kulıdır. Ol sebebden sözi iki dürlü söyledüm didi. "el-İnsānu 'abdu'l- (2) ihsāni"⁴⁹³ ve dağı dimişlerdür: "el-Hurru 'abdu'l-birri,"⁴⁹⁴ ya'nı eyülik āzādı kul ider.

(3) Nüşrevān-ı 'ādil eydür: Kim ki işbu şıfatıla mevşūf ola, bile Hağ (4) katında maqbül ve halk katında maqbüb olur. Evveli, dā'im kalbında niyyeti eyülik (5) ola, fırsat bulıncağ takşir itmeye. İkinci, dostları çok kazanmağa himmet-i 'ālî (6) kıla. Üçüncü, halka şefkat idüp esirgemegi 'ādet idine. Dördüncü, (7) eksükligi⁴⁹⁵ olanuñ günāhuñı 'afv ide, taħammül ehli ola, kaşdıla intikām (8) idegen olmaya. 'Alî radiya'llāhu 'anhu eydür: "el-İhsānu yeğta'u'l-lisāne,"⁴⁹⁶ ihsān (9) insānuñ dilini keser, ya'nı anuñ hağkında yaramaz söz söylemez. Hazret-i (10) Resül

⁴⁹⁰ anuñla: anıñla

⁴⁹¹ bulunmazduñ: bulunmazduñ

⁴⁹² Özür dilemek günahı hatırlamaktır.

⁴⁹³ İnsan iyiliğın kuludur.

⁴⁹⁴ İyilik hür kişiyi köle yapar.

⁴⁹⁵ eksükligi: eksüklüğü

⁴⁹⁶ İyilik insanın dilini tutar (keser).

‘aleyhi’s-selām buyurur: “Men yezra‘u hayran yehşudu rağbeten ve men yezra‘a (11) şerran yehşudu nedāmeten.”⁴⁹⁷

‘Akıllar dimişdür: Kim ki kendü eyligin gayrı kişilerin (12) yaramazlığında istese, ol kişi eyülige lāyık degüldür ve kim ki eyülik kendüden (13) gayrıya olduğın istemeye, ol dā’im belādudur. Batlımus eydür: Çün bir (14) kişiye eyülik idesin añup andan minnet umma, yā gayrı yirde añup (15) fulāna kerem idüp dururın, diyü fahırlanma ammā saña olan eylügiçün minnet [67b] it ve sipās göster ve ‘ivazın itmege ikdām it tā her kişi saña (2) kerem itmege ikdām ide.

Şi‘ir:

<Mefâilün, Mefâilün, Feülün>

- (3) Zihî⁴⁹⁸ in ‘ām u ihsân-ı ilāhî / Zihî⁴⁹⁹ ikbāl u baht<-ı> pâdişāhî
- (4) Zihî⁵⁰⁰ Hâkdan ulu in ‘āma lāyık / Zihî⁵⁰¹ i ‘zāzıla ikrāma lāyık
- (5) Ki teftiş idicek kişi özini / Eyü niyyetde bula kendüzini
- (6) Gelür çün şandugun kendü başuña / Eyülik it eyü şan kardaşuña
- (7) Olurmuş çün ‘ivaz ihsāna ihsân / Yavuzlık niçün ider olan insân
- (8) Çü dilün tatlu ola hâtruñ pāk / Revā kadruña reşk iderse eflāk
- (9) Şu kim eylik⁵⁰² sevüp eylik⁵⁰³ arar ol / İki ‘ālemde eylüge irer ol
- (10) Bugün kim hayra yilter kendüzini / Hemîn cennetde bilsün naqd özini
- (11) Yavuzlıktan ura kim ki bugün dem / Yeri⁵⁰⁴ me’vāsıdur anuñ cehennem
- (12) Eyülerden Hudā vu halk hoşnūd / Yaramazlar iki ‘ālemde merdūd
- (13) Yaramazlıktan olmayınca iç pāk / Eyülik lezzetini itmez idrāk
- (14) Bilür eylik⁵⁰⁵ eyü olur her ādem / Degül ādem şu kim ‘aklı ola kem
- (15) Kimün rüşen ola ‘aklı çerāğı / Yavuz olup olur mı Hâkka yağı

[68a] Budur ‘akl-ı ‘azizün muktezāsı / Ki Hâkdur her işinde muktedāsı

(2) “Bāb-ı sizdehom der hüy-ı nîk ü bed.”⁵⁰⁶

Hâzret-i Resül ‘aleyhi’s-selāmdan (3) şordılar: “Eyyu’l-mü’minu efdāluhum,”⁵⁰⁷ mü’minlerin efdalı kankısıdır? Didi ki: (4) “Ehsenuhum ahlākān,”⁵⁰⁸ ya’nî hulkı gökçekdür. Dahı Nebî buyurmuşdur: “Evvelu mā (5) yuza‘u fi’l-mizāni el-hulukū’l-haseni,”⁵⁰⁹ evvel nesne ki kıyāmet güninde terāzūya (6) koyarlar, gökçek hulkıdır ve anuñ netāyic-i şerifesidür. Büzürcmihir eydür: (7) Sebeb-i izzet dünyāda ve ‘ukbāda hiç gökçek hüy gibi yokdur, her (8) işde fikr <ü> endişe itmek gibi ‘akl

⁴⁹⁷ Kim hayır ekerse ümit biçer, kim şer (kötülük) ekerse pişmanlık (elde eder) biçer.

⁴⁹⁸ zihî: zehî

⁴⁹⁹ zihî: zehî

⁵⁰⁰ zihî: zehî

⁵⁰¹ zihî: zehî

⁵⁰² eylik: eylük

⁵⁰³ eylik: eylük

⁵⁰⁴ yeri: yerin

⁵⁰⁵ eylik: eyülik Vezinden dolayı “eylik” olarak okunmuştur.

⁵⁰⁶ On üçüncü bölüm iyi ve kötü huy hakkındadır.

⁵⁰⁷ Hangi mü’minler en iyileridir?

⁵⁰⁸ Ahlâkı güzel olanlar.

⁵⁰⁹ Mizana (teraziye) ilk konulacak şey güzel ahlâktır.

yokdur, rāhat-ı āsāyişile ‘ömr sürmege (9) kem-āzārlık gibi yokdur, ya’nī kimse hātırına doķınmak⁵¹⁰ gibi yokdur.

Hikāyet: (10) İmām-ı A‘zam rađiya’llāhu ‘anhu hāzretinūñ cümle hoş-hūylarından birisi (11) işbu hikāyet zımnında zıkr olınısardur. Meger anuñ bir yahūdide alımı (12) varıdı. İsteyicek cühüd üç gün mühlet taleb itdi. Ol üç (13) gün içinde yahūdī çıkup sefere gitdi. Tamām bir yıl eglendi. (14) Çünkü geldi, imāmuñ vekili didi ki: Yahūdī gelmiş, aķçeyi isteyelüm. (15) İmām-ı A‘zam rađiya’llāhu ‘anhu didi ki: Şabr it, seferden gelmişdür, taleb [68b] idincek şāyed incine. Bir hefte şabr itdükdən sonra istedi. Cühüd gine (2) üç güne mühlet taleb itdi. Ol üç gün içinde gine sefere gitdi. (3) Bir yıl miķdārı gine seferde eglendi. Hāşıl-ı kelām, beş yıl tamām yahūdī (4) imāmuñ vekilini bu tarık üzere şavdı. İmāmdan şefkat gördüğü (5) cihetden vekil cür’et idemedi. Zırā imām rāzı degüldür ki yahūdīyi (6) vekil incideyidi. Āhir, yahūdī inşāf idüp aķçeyi imāma getürdi (7) ve didi: Bir dīn ki anuñ içinde senūñ gibi server-i dīn-ārāy kişi ola, (8) ol dīn hāķkıduğında gümān götürenūñ hiç ‘aklı yokdur, diyüp imāmuñ (9) önünde imāna geldi.

Kimūñ ki hulķı hasen ve sözi laţif ola, rūzigārı (10) ehlinūñ maħbūbı ve kavmınuñ ulusu olur. Bed-hūy olan kişi hemişe (11) tarlıķdadur. Kaţ‘ā gönül guşādalığın görmez. Yaramaz (12) hūyly kişinūñ sözi ma‘yüb ve özi mebgüz ve merdūd olur. (13) Yaramazuñ zararını tenhāya, kendüye degül belki āfāķ ehline bile yitişür. (14) Yaramazlara yakın olmaķ kişiyi bed-nām u bed-ser-encām ider. Her nīk-nām ki (15) bed-nām muşāhabetin ihtiyār ider, elbette kendi töhmete müstaħıķ ve ta‘na [69a] lāyık kılur. Her kim ki eyüligile ma‘rūf ola, Kerhī gibi rahimu’llāhu (2) dinmege kendüyi erzānı ve sezā-vār ider.

Hikāyet: Ma‘rūf<-ı> Kerhī rahmetu’- (3) llāhi ‘aleyhi āb-ı revān kenārında ab-dest almaķ niyyet idüp (4) Muşhafını şu kırañına bir hāl⁵¹¹ yirde koğı, tā tahāret ide. Çün ab-destden (5) fāriğ oldı, Muşhafı taleb idüp yirinde bulmadı. Bir hātūn kişi ki (6) Muşhafı oğurlamışdı, şeyh ardından yitişüp kanı alduğūñ⁵¹² Muşhaf diyüp (7) hātūn kişiden şordı. Ol bī-çāre şeyhden korķup beñzi müteğayyir (8) oldı. Şeyh didi ki: Korķma, ammā haber şorayın, cevāb vir. İşbu Muşhaf (9) ki alduñ, işde koynūnda pinhān kılduñ, çıkar oķı işideyin, eger Kur‘ān (10) oķımaķ bilürsenñ, saña helāl ideyin. Hātūn kişi didi ki: Bilmezsin. Şeyh (11) didi ki: Pes niçün alduñ? Hātūn didi ki: Gönlecüğüüm yokdur. Şatayın gönlek (12) alayın⁵¹³, didimidi. Şeyh anı işidüp arkasından gönlegini çıkarup ol⁵¹⁴ (13) fakīreye virüp Muşhafın luţfıla aldı.

Her nesnenūñ bünyādı (14) vardur. Eyü hūyuñ bünyādı şerm ü edebdür ve pāsubānı <vu> nıgeh-dārı dāniş <ü> (15) ma‘rifetdür ve yaramaz hūyuñ bünyādı ve esāsı kendüzin begenüp naşihat idene [69b] bī-şermāne cevāb virmekdür.

⁵¹⁰ doķınmak: doķunmak

⁵¹¹ حالى

⁵¹² alduğūñ: aldığūñ

⁵¹³ alayın: alım

⁵¹⁴ İki kere yazılmıştır.

Büzürcehir eydür: Yaramaz hūylu çokdur ammā (2) üç⁵¹⁵ hūy kişide inen yaramazdur: Birisi, dā'im halāyıkun 'aybın aramak. (3) İkinci, ber-tarīk<-i> naşihat luḫla pinhān⁵¹⁶ 'aybını kendüye 'arz idene minnet (4) yerine töhmet itmek. Üçüncü, cümle-i yaramaz hūylarından birinün şerbet-i bed-güvārın (5) içdügünden sonra 'ibret dutmayup ol fi'l-i kabīhi terk itmemek, dimişlerdür.

(6) İki hūy vardur ki şüretā eyü, ma'nide yaramaz. Evvelī ol ki mālını dilemedin (7) bir kişiye virür sonra eglenüp dilemege muhtāc olur. İkinci ol ki rāzını (8) sormadın bir kişiye diyü virür daḫı aña yalvarur ki zinhār kimseye dime.

(9) "Bāb-ı çehārdehom der nuhufte dāšten-i rāzhāst⁵¹⁷." ⁵¹⁸

Kişi kendü sırrını (10) saklamak ulu eyülikdür ki kendi hakkında ider. Anuñcundur ki Hazret-i Resūl (11) 'aleyhi's-selām buyurur: "Men keteme sırrahu meleke emrehu,"⁵¹⁹ ya'nī kim ki rāzını (12) pinhān dutar, kendü işlerini kendüye milk idinür ve her murādına zafer bulur. (13) Kankı kişi ki sırrını saklayımaz murādına irişmek müte'azzir olur belki muhāldur. (14) Zīrā kişinün maḫsūdı sırrına ve murādına <ve> rāzına ḫasūd vākıf olıncak (15) elbette fitneye ve mekre meşgūl olur çün vukūf mümkün olmaya ḫasūd [70a] gāfiliken murād müyesser olur.

Büzürcehir eydür: Rāzını hiç kimseye dimelü (2) degüldür, huşūşā üç kişiye: Evvel, aḫmaḫa andan çok söyleyen⁵²⁰ kişiye (3) ve dimişlerdür ki: Kişi rāzın saklamakda iki fā'ide var:

Evvel, ol niyyet ki (4) ḫātırdā bir murād için bağladuñ eger şavāb düşer maḫsūda irişüp (5) şād-kām olasın eger ḫatā olursa ḫalk bilüp seni melāmet itmeyeler.

(6) Hikāyet: Bir gün ḫāḫānıla Hind meliki⁵²¹ hem-nişinidi. Ḫāḫān didi ki: Ḫātırdan (7) irāḫ olsun ol endişe fikreti ki⁵²² gönlümüzi fesāda vire. Melik-i Hind (8) daḫı eydür: İraḫ olsun ol endişe ḫātırdan ki eger āşikāre olunup (9) bilinmelü olursa kişiyi odlu ide.

Sindbād Ḫakīm eydür: Rāzı iki kişiden (10) gizlemek mübālağa cā'iz degüldür. Evveli, bir 'āḫıl-ikārdan, ikinci bir dost-ı mihrübān (11) kerrātıla şınanmış ola.

Şi'ir:

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

"Çu der dil negoncīd rāz-ı kesān / (12) Kocā gonced ender dil-i dīgerān

⁵¹⁵ üç: sayfanın kenarındadır.

⁵¹⁶ Pinhān: pinhā

⁵¹⁷ rāzhāst: rāzhāst

⁵¹⁸ On dördüncü bölüm sırların gizlenmesi hakkındadır.

⁵¹⁹ Kim sırrını saklarsa işlerine hakim olur.

⁵²⁰ söyleyen: söylegen

⁵²¹ meliki: miliki

⁵²² fikreti ki: fikretiñe

Sohen gū zi siy-u du dendān neḥust / (13) Besī der du gūş-1 dil ender nişest
Neyāyed diger bār ey merdomān / (14) Sohen ger zebān cest ü tīr ez kemān”⁵²³

Rāzı her āferīdeden şaklamak gerek, (15) ḥuşūşā ‘avratlardan. Hiç vechile ḥātūn kişiler mahremiyyete, ya‘ni hem-rāz [70b] olmağa lāyık degüllerdür.

Hikāyet: Ḥaccāc⁵²⁴ bin Yūsufūñ bir ḥācibi varıdı, (2) emīn <ü> mahrem-i esrār. Bir gice söz ortasında nā-gāh Ḥaccāc⁵²⁵⁵²⁶ didi ki: Ḥātūn (3) kişilere hiç vechile sır sözün söylemelü degüldür, elbetde ḥatar ma‘rızında- (4) dur, fāş ider. Ḥācib didi ki: Cemī‘ ḥātūnlar bir olmaz. Ḥaccāc⁵²⁷ didi ki: (5) Cümlesi birdür. Bunlardan sır saklamak ve rāz beklemek gelmez. Ḥācib didi: Menüm bir (6) ḥātūnum vardur, sır saklamakda kāmildür. Ḥaccāc⁵²⁸ ḥazīne-dārına buyurđı. (7) Biñ altun getürđı. Mühr vurup ḥācibe ışmarladı ve didi ki: Bu altunı (8) ḥātūnuña⁵²⁹ ilet ve eyit ki: İşbunı melikūñ ḥazīnesinden uğurladum (9) saña getürđüm, ḥarclan. Ḥācib altunı mühürleyüp kīseyile evine götürüp (10) ḥātūnına virđı ve didi ki: Senüñdür ḥarclan, didi. Bunun üzerine müddet ü (11) eyyām geçđı. Bir gice Ḥaccāc⁵³⁰ bir şāhib-cemāl cāriyeyi bağışlayup ḥācibūñ (12) evine gönderđı. Çün Ḥācib evine geldi, ḥātūn didi ki: İşbu cāriye (13) ne maşlahata geldi? Ḥācib didi ki: Beg virđı. Ḥātūn didi ki: Eger benüm (14) ḥātūrum şıyup gönüm yıkmak istemezseñ bu cāriyeyi tazele şat ve illā (15) menüm gönümü vīrān ve cānumı⁵³¹ rencide kılursın. Ḥācib didi ki: Anı beg baña [71a] şatmağıçun virmeye, evümde muķim olmağıçun bağışlaya. Elümden (2) anı şatmak gelmez. Ḥātūn epsem olup oturđı. Çün gice (3) oldı, yirinden durup beg sarāyına yetişđı. Destūr alup içerü (4) girdi ve yir öpüp kīseyi mührile öñine kodı. Didi ki: Nice yıllardur (5) erüm beni sultānumuñ ni‘metile mütene‘im kılmuşdur ve cümle ‘ayālum sultānum (6) ni‘metile perverde olmuşdur. Eger erüm bed-bahtlık ve küfrān-ı ni‘melik idüp (7) sultānum ni‘metinüñ ḥürmetin ri‘āyet itmeyüp emīnlikde taķşir itdiyse (8) men Allāhdan korķaram ve sultānumuñ⁵³² eyliklerinden utanuram. Baña vācib- (9) dūr ki ḥıyāneti örtmeyüp diyem ki işbu mühürlü kīseyi erüm sultānumuñ⁵³³ (10) ḥazīnesinden oğurlayup baña virmişđı ki ḥarclanam. Revā görmemişem (11) ki ben faķire ki bir fulori taşarruf idem. Fursat isterdüm ki sultānumuñ (12) mālı bī-kuşūr ḥazīneye geldi, sāt at şimdi yetişđı, didi. (13) Ḥaccāc⁵³⁴ bunu işidüp ḥātūna taḥsinler, āferinler itđı. Didi: Zihī (14) emīne ve mu‘temede ḥātūn ki senimişsin senden bārī eyle gerekdür ki (15) itdūñ didi. Ḥaccāc⁵³⁵ Ḥācibini çığırdup

⁵²³ İnsanların sırrı bir gönülde saklanmazsa başkalarının gönlünde nasıl saklanır? Sözü baştan iyice düşünerek söyle çünkü senin söylediğin söz pek çok kişinin gönlünde yer eder. Söz ağızdan, ok yaydan çıktıktan sonra geri dönmez.

⁵²⁴ Ḥaccāc: Ḥüccāc

⁵²⁵ Ḥaccāc: Ḥüccāc

⁵²⁶ Ḥaccāc: Ḥüccāc

⁵²⁷ Ḥaccāc: Ḥüccāc

⁵²⁸ Ḥaccāc: Ḥüccāc

⁵²⁹ ḥātūnuña: ḥātūnaña

⁵³⁰ Ḥaccāc: Ḥüccāc

⁵³¹ cānumı: cānımı

⁵³² sultānumuñ: sultānumūñ

⁵³³ sultānumuñ: sultānumūñ

⁵³⁴ Ḥaccāc: Ḥüccāc

⁵³⁵ Ḥaccāc: Ḥüccāc

kıseyi ömünde kodı ve didi ki [71b] bu kîse ol kîsedür ki senünle muvāza'a idüp elüne virmişidüm⁵³⁶. (2) Şimdiki hâlda bunu ol emînligine inanup mahremliğine i'timād itdügün (3) rāz-dār hātūnūn getirüp⁵³⁷ didi ki: Bu meblağı erüm senün hazineñden (4) oğurlayup baña harclanmak [içün] getürmişidür, didi.

Eflaṭun eydür: Her nesne- (5) nün bisleyicisi, saklayıcısı, bekleyicisi çok ola muhkem olur, illā rāzūn⁵³⁸ bekçisi bir (6) yalınız ola yaraşur. Saklayıcı ziyāde olduğınca aşikāre olması ziyāde (7) olur. Kişi kendi sırrın fāş itmek 'ayb olduğu gibi gayrı kimsenün sırrına (8) muṭtali' olınca fāş itmek dahı 'aybdur. Sır issinün sırrı, sırrın bildürdüğü (9) kişinün katında emānetdür, kaçan fāş itse hıyānet itmiş olur. Niteki (10) Hāzret-i Resūl buyurur: "İzā aḥdeşe'r-raculu ḥadîsen şümme eltefete fehiye emānetün"⁵³⁹ (11) ve dahı buyurmuşdur: "İnnemā yetecālesū'l-mutecālisune bi'l-amāneti lāyehillu lehumā (12) liaḥadihimā en yufşīye 'alā şāhibihi māyekrahu."⁵⁴⁰ Mü'minün sırrına yā bir 'aybına (13) muṭtali' olınca fāş itmek helāl degüldür. Belki bir yaramaz şıfatdur ki ol şıfatlı (14) kişiden Allāha sığınmak vācibdür. Niteki Nebī buyurur: "Este'izu bi'llāhi min cāri's- (15) sū illezi inraā ḥayran seterahu ve inraā şerran ezharahu,"⁵⁴¹ ya'nı sığınun [72a] Allāha bir konşudan ki kaçan ḥayr görse örte, kaçan şer görse açā. Mü'min-i (2) kāmil oldur ki mü'min kardeşinün bir şivesi añā nā-ḥoş görünüp 'ayb (3) gözükse ol görinen 'aybı imkān olduğca sa'y-ı vech-i ḥasene ḥaml itmek (4) gerek. Ol nā-şāyeste⁵⁴² görinen fi'lün ḥakīkatı münkeşif olup tamām yakīn (5) üzre görünse tecāvüz mümkün olmayup "Ḥamlu'l-mu'mini 'alā ş-şalāhi,"⁵⁴³ mecālī (6) mürtefi' olsa eyü kişilerün şānlarına lāyık oldur kim bir mü'mini ma'yūbımuş (7) diyü münfa'il olmağa meyl itmeye. Belki ol dostun eksüklüğünü⁵⁴⁴ sehive (8) ḥaml idüp kaşdıla itdi, diyü i'tikād itmeye. Sū-ı zanna ve yaramaz i'tikāda (9) vücūd girincek zārūrī mürüvete zarar deger. Sır saklamak ve 'ayblu kardeşlerin (10) 'aybların örtmek mütedeyyin mü'minler ve şāhib-mürüvvet kardeşler 'ādetidür. (11) Āgāh olun ki kabīḥ nesnelere örtüp cemil nesnelere izhār itmek (12) ol merātib-i 'āliyedendür ki mü'minler Hāzret-i 'İzzet 'azze şānuhu dergāhına (13) münācātlarında du'ā iderken bu şıfatlı diler ki: "Yā men ezhara'l-cemile ve setera'l-(14) kabīḥa"⁵⁴⁵ mü'min imānı tamām olmaz nefsine ne severse mü'mine anı (15) sevmeyince. Bunda ḥod gümnā yokdur ki mü'min mü'minün sırrı fāş olup [72b] 'aybı açılduğın istemez. Pes bu yaramaz şıfatdan begāyet şakınmaludur. Sırlar fāş (2) idüp 'ayblar açmaktan şakınmak, kişinün derünında bir gizlü derddür ki (3) anun menşe'i ḥıkd u ḥaseddür. Ḥasūdların ve kine-keşlerin derünları (4) ḥubşıla ṭoludur, lākin münāsebet bulmayup gizlü dutarlar. Kaçan fırsat el (5) vire, erden götürüp ol ḥubş-ı defini izhār iderler.

⁵³⁶ virmişidüm: virmişidim

⁵³⁷ getirüp: getirip

⁵³⁸ rāzūn: rāzūn

⁵³⁹ Bir kimse bir söz söylese sonra etrafına baksa o söz onun katında emanet olur.

⁵⁴⁰ Bir meciste oturacaklardan biri emanetle (sırla) oturacak olursa emanetin (sırrın) sahibini açıklaması ona helāl olmaz.

⁵⁴¹ Kötü komşudan Allah'a sığın ki o sizde bir hayır görürse saklar, bir şer görürse ifşa eder.

⁵⁴² nā-şāyeste: nā-şāyiste

⁵⁴³ Mü'minin yükü (görevi) doğruluk üzeredir.

⁵⁴⁴ eksüklüğünü: eksüklüğünü

⁵⁴⁵ Ey güzelliği izhar eden (açıklayan) ve çirkinliği örten kimse.

“İtābu’n-zāhirun ḥayrun min (6) ḥıkdın maknūnin,⁵⁴⁶ āşikārā katı söylemek yigdür, pinhān kīn dutmaḡdan. (7) İçinde ḥıkdı pinhān dutan kīn-dārlarūñ luṭf <u> rıfkı ziyāde eylemez. (8) İllā vahşet anuñ ki ḡalbında ḥıkd u kīn ḡarār ide, içi ḡabış taşı (9) kerih olur.

Hikāyet: ‘Abdu’llāh İbn-i Cübeyr rivāyet kıılır atasından. Cübeyr (10) eydür: Zamān-ı cāhiliyyetde Yemende olurdum. Bir yahūdī ḡonşum varıdı. (11) Dā’im baña Tevrāt ‘acāyiblerinden ḡaber virürdi. Ol yahūdī sefere gitmişidi. (12) Müddet-i medīd seferde eglenüp āhir geldi. Aña didüm ki: Ḥaḡ te’ālā peygām-ber (13) viripdi bizi islāma da’vet itdi, müslimān olduk. Furḡān adlu (14) bir kitāb ol Peygām-bere nāzil oldu ki Tevrātı taşdıḡ ider. Yahūdī (15) didi ki: Gerçeksiz, ammā siz ol Peygām-berūñ emrini yerine ḡomaḡa ‘aceb [73a] ḡā’im ola bilemisiz ki biz anuñ na’tını ve şıfātını bulup bilmişüz ve ümmetinūñ (2) daḡı evşāfını okıyup bilüp dururuz ki bir kişi evi ḡapısından (3) çıḡduḡında mü’min ḡardeşinūñ kīnesiyile yire ḡadem başmaḡ anuñ dīninde (4) revā olmasa gerek, bir müslimān ve bir müslimān ḡardeşinūñ ḡatında emānet (5) ḡoduḡı sırrı fāş olduḡını⁵⁴⁷ istememek gerek ve ‘aybını kendü ‘aybı (6) gibi gizlü olduḡın istemek gerek, bārī mü’minūñ mü’min ḡatırū ri’āyetin (7) ve ḡöñli ‘imāretin ḡözlemek ol Peygām-berūñ ümmetine vācib olsa gerek ki (8) “Şudūru’l-ebrāri şundūḡu’l-esrāri,⁵⁴⁸ eyü kişilerūñ ḡöñülleri sırlarūñ (9) şandūḡı olur. Aḡmaḡlarūñ şoḡbetinden ictināb itmek anuñçundur ki (10) ḡöñülleri dillerindedür. Ne sırta ki muṭṭalı’ olalar, saḡlayamazlar, elbetde (11) fāş iderler. Lā-cerem anlarūñ muşāḡabetlerinden müfāreḡat belki yüzlerin (12) ḡörmekden necāt bulmaḡ tamām devlet ü kāmīl sa’ādetdür. “Ennazaru ilā vechi’l- (13) aḡmekī ḡaḡietun.”⁵⁴⁹

Beyt:

<Mefāilün, Mefāilün, Feülün>

Anuñ ki Ḥaḡ ḡodı adını aḡmaḡ / (14) Ḥaṭādur muṭlakā yüzine baḡmaḡ

Bir mü’min-i muvaḡḡid ki seni kendüye (15) hem-şıfat bilüp maḡremiyyet icābıla sırrını senūñ ḡöñlīñ ḡazīnesinde [73b] emānet ḡoyup aḡzuñ ḡapısına mühür vurmışdur zinhār dilūñ miftāḡıla (2) ol mühürlü ḡapuyı açup ol sır metā’ımı ki issi anı āşinālardan gizlemiştir, (3) saḡın sen, nā-maḡremler diline ve ecnebīler aḡzına bıraḡma ki ḡāyinler zümresinden (4) ma’dūd olmayasın. Emānet saḡlamaḡuñ ādābını ve ḡuvvet-i himmet āşārını (5) işbu iki beyt ma’nīsinden iḡtibās it ki dimişlerdür: Beyt:

(6) “Ve müstevede’i sırran tebevveātü ketmuhu / Feevde’tühu şadri fasāra lehu ḡabren
(7) Ve me’s-sırru fi şadri keşāvī bıḡabrihi / Lienni ara’l-meḡbūru yenşiru’n-nezara”⁵⁵⁰

⁵⁴⁶ Açıkta olan bir sitem gizli tutulan kinden daha iyidir.

⁵⁴⁷ olduḡını: olduḡunu

⁵⁴⁸ Suçsuz nsnaların ḡöḡüsleri, sır sandıkları gibidir.

⁵⁴⁹ Aḡmaḡın yüzüne bakmak hatadır.

⁵⁵⁰ Biri bana sırrını verse ben o sırrı saklar onun ketumu olurum. O sırrı ḡöḡsüme emanet ederim, kalbim ona kabir olur. Kalbime ḡömdüḡüm sır oradan çıkmaz. Ancak (kıyamette) kabirdekilerin çıkacağı zamana kadar.

(8) Bu ebyātũ kâ'ili İbn-i Mu'tezũn⁵⁵¹ sözi ma'nisi oldur ki: Sırrını baña emānet (9) koyanıçun gögsümi kabir kırup evvel sırrı örtüp sakların, veli benüm (10) sinemdeki sırrı kabırdağı meyyite teşbih itmelü degül zırā her kabir kıyāmete (11) muntaızırdur. İçindeki meyyit-i medfũnı ol vaqt aşikārā ider. Ben itmeyüp (12) ebedi pinhān dutarın tā sır fāş itmegile, hıyānet töhmetile müttehem olmayup (13) ehl-i emānetden olam inşā'allāhu'r-raḥmān.

Bāb-ı pānzdehom der dünyā ve (14) hırş.⁵⁵²

Dünyāya ve muḥabbetine zebũn olup ve hırş<-ı> dünyāda ne gibi⁵⁵³ (15) şenā'atlar vardur görmemek anı, dünyāda katı ḥarış olmağdan gelür ki [74a] ifrātıla hırş kişiyi gözsüz ve sağır ider. 'Ömr-i 'azizi dā'im hırşıla (2) dünyā mālın cem' itmege maḥşūr kılmak 'ākıl şānına lāyık degüldür. (3) Bi'l-küllıye kemāl-ı himmet dünyāya ve dünyānuñ müzahrefātına maşrũf kılmak (4) netice-i guşşadan gayrı nesne virmez ki Ḥazret-i Resũl buyurur: (5) "Erragbetu fi'd-dünyā tuksiru el-hemme ve'l-huzne."⁵⁵⁴ Hem bu bābda sultānu' (6) l-muḥakikın kuṭbu's-sālikın Mevlānā Celāle'd-dīn buyurur, dir:

Meşnevî:

<Fâilâtün, Fâilâtün, Fâilün>

(7) "Ez kanā'at hiç kes bî-cān neşud / Vez ḥarisi hiç kes sultān neşud"⁵⁵⁵

(8) Ne kanā'at ehlinüñ kimse aç olduğın gördüğü var ve ne hırş ehlinüñ (9) sultān olduğın gördüğü var.

Beyt:

<Fâilâtün, Fâilâtün, Fâilün>

"Ger beriz-i baḥr rā der kũzei / (10) Çend gonced kısmet-i yek ruzei"⁵⁵⁶

Bir deryānuñ cemī'-i şuyını bir bardağā (11) dökseñ ḥaddı miqdārınca naşibi ki bir gün şuşamışa vefā idecek (12) kadar şudur içine girür. Deryānuñ bākī şuyı yābāna dökilür. Hırş (13) ehlinüñ daḥı gözi bardağı hemān ol meşābededür ki dünyā denizin (14) gözi bardağına sığırmaq mümkinimişse māl ü metā'-ı dünyeviyi cümleten içine (15) koyardı ama naşibinden ziyāde katre aḥz idemez. Pes ifrātıla ḥarışlık [74b] galebe-i cehilden gelür. Her emr ki anuñ menşe'i cehel ola, elbette mezmũm (2) ve her-āyine meş'um olur. Eyle olsa kanā'at ihtiyār itmek ehl-i (3) sa'ādetüñ kemāl-ı devletindendür ki dāde-i 'aqlıla ve nazar-ı hissile rüşen müşāhede (4) ideyor ki kişi cihāna teḥi-dest ve 'üryan geldi. Eger cihān tamām elinde (5) ola gine boş elile bî-kefş <ü> bî-kabā <u> bî-tāc u bî-kemer gider.

⁵⁵¹ Mu'tezũn: معترك

⁵⁵² On beşinci bölüm dünya ve hırş hakkındadır.

⁵⁵³ ننگ کبی

⁵⁵⁴ Dünyaya rağbet hüznü, kederi artırır.

⁵⁵⁵ Kanaat etmekten hiç kimse can vermedi ve hırstan dolayı da hiç kimse sultan olmadı.

⁵⁵⁶ Bir testiye denizi dökseñ bile ancak bir gün yetecek kadarı ona sığar.

Hikāyet: (6) Melik⁵⁵⁷ Menü Cevher ol vaqt ki Taberistānda olurdu, Efrāsiyābila (7) şulh itdüklerinden şonra leşkerin cem' idüp üzerlerinde refi' şavtıla (8) huṭbe okudu ve eşnā'-ı huṭbesinde didi ki: Ābā vu ecdādumuz cihāndan (9) nakl itdiler, cihānı bize kodılar ammā biz daḥı nā-çār anlarıñ ardınca (10) gitmelüyüz. Bī-gümān atalarumuz⁵⁵⁸ bize şol resmedür ki ağaca kökdür. (11) Biz atalarumuza⁵⁵⁹ şol şıfatdayuz ki köklü ağaçlarıñ budaklarıdır. (12) Çün kök yirinden koparıla, ma'lūmdur ki budaguñ ne kadar pāyidārı (13) ola. İşde dünyānuñ müddet-i mühleti bu vechiledür ki zıkr olındı. (14) Bu az müddet içinde daḥı rāḥatı bī-renc ve 'ayş u nüşı bī-zaḥm u nış (15) degüldür. Güli bī-hār ve gül-zārı bī-mār degüldür.

Batlımus Hākīm eydür: Kişinüñ [75a] üzerine hırş⁵⁶⁰ gālib olduğundan düşmen gālib olduğu yigdür. Zırā gālib (2) düşmenden yalvarmağıla ḥalāş mümkün eger anuñla olmazsa mālıla def' (3) olunur, āḥiri kaçup kenār-ı necāta irişilür ammā hırş gālib olıncak (4) andan kaçmak muḥāl ve yalvarduğınca⁵⁶¹ cesāreti ziyāde olur ve māl virdüğünce⁵⁶² (5) daḥı ziyāde umar, āḥir ḥākāretile helāke sebeb olur.

Ve Batlımus Hākīm (6) eydür: Bu dünyā bir melik-i mütehevrire beñzer ki hiç kimseyi esirgemez ve hiç āferideyile (7) dostlığı yok. Eger medḥ idesin minnet itmez eger zem idesin hiç (8) bāk yiyüp kayırmaz. Günāhı yoqlardan alur ḥaḳkı yoqlara virür. Kişi 'ālem-i (9) gaybdan 'ālem-i şehādete ki gelür bī-ḥabbe ve bī-çiz gelür. Mālिकem diyü ḥarışlığıla (10) maḥbūb idindüğü⁵⁶³ nesnelere bir nice kişilerden ḳalmışdur. Āḥir gitdüğü⁵⁶⁴ vaqtın bir (11) çekirdek gümiş alup bile gidemez. Gine bir nice kişilere koyup (12) kendü nevmid <ü> maḥrūm gidiserdür. Çün ḥaḳıḳat emr bu minvāl üzreyise (13) ki taḳrİR olındı, ifrātıla dünyāya ḥarış olmak mübālağa ile eblehlikdür. (14) Derviş-i ḳāni' ki ğınā-ı ḳalbıla mevsūf ola, ḡanilerden ḡanī olur, ḡanī-i (15) tāmi' ki ḥarış ola, dervişlerden derviş olur. Eflaṭun eydür: Dünyā [75b] bir deryā-yı vāsi'e beñzer andan geçmekden ḥaṭar çok ve içinde durmakta (2) ḥavfi daḥı ziyāde ve selāmet anuñ kenārındadır.

Hikāyet: Sokrat Hākīm (3) ḥalāyıkdan 'uzlet ihtiyār idüp bir mağārada ḥalvet-gāh düzetmişidi. Ol vaqt (4) zamānuñ meliki ḥaste oldu. Ol melikūñ veziri Sokratuñ şākirdlerindenidi. (5) Sokrata adam gönderdi tā gelüp melikūñ mu'ālecesine meşğul ola. (6) Sokrat ḳabūl itmedi. Vezir kendüzi vardı, gördi ki bir mağāra içinde (7) egninde ḥafif <ü> bī-ḳıymet libāslar, öninde ṭā'am-ı sebze-i ter. Vezir melikinūñ (8) ḥaberini Sokrata 'arz itdi. Sokrat ḥüccetlerle cevāb virdi. Vezir didi ki: (9) Ḥücceti ḳo ki men baḥş itmege gelmişem, seni melikümün⁵⁶⁵ mu'ālecesiçün da'vet (10) itmege gelmişem, kerem it, icābet ḳıl. Āḥir Sokrat didi ki: Men sizün melikümüze⁵⁶⁶ (11)

⁵⁵⁷ melik : meliki

⁵⁵⁸ atalarumuz: atalarımız

⁵⁵⁹ atalarumuza: atalarımıza

⁵⁶⁰ hırş: ḥarış

⁵⁶¹ yalvarduğınca: yalvarduğunca

⁵⁶² ويردكوكه

⁵⁶³ idindüğü: idindigi

⁵⁶⁴ gitdüğü: gitdigi

⁵⁶⁵ melikümün: melikimün

⁵⁶⁶ melikümüze: melikimüze

hizmet itmek tarikin bilmez. Vezir didi ki: Eger sen bizum melikumuze hizmet itmek (12) tavrin bilurmissen yeşil ot yimege muhtac mi olurduñ? Sokrat didi ki: (13) Eger sen bu kahrsuz tayyib lokmaya kanā'at itmek lezzetin bilseñ bir lokma için (14) ma'būd u muṭlaḳ karşusına bir kendūñ gibi 'aciz maḥlūḳuñ 'ubūdiyyetin itmekde (15) ḥaḳāretler mi çekerdūñ? Yā cān ḥavfların mı tartardūñ? Anuñçundur ki Ḥazret-i [76a] Resūl "el-Ḳanā'atu kenzun lā yufnā,"⁵⁶⁷ diyü buyurduğundan sonra "el-Ḳanā'atu mālun (2) lā yenfedu,"⁵⁶⁸ diyü tekrār buyurmuşdur. Şi'r:

<Feûlün, Feûlün, Feûlün, Feûl>

"Çu zehrî ki âred beten der kurâz / (3) Ḥired rā bedān gūne b'ogdâzed âz"⁵⁶⁹

"Yehrumu ibni âdeme ve yaşıbbu minhum işnâni,"⁵⁷⁰ (4) ya'nî âdemî pîr olur ve iki nesnesi cüvân kalur. Bir 'ömre ve bir māla (5) ḥariş olmak, dünyāya ḥariş olanlaruñ ve dünyānuñ meşeli şuşamış kişiye (6) beñzer ki düşinde āb-ı revānlar görür, pākize meşrebelerle şular içer, uyansa (7) görse ciger mahrūr ve leb⁵⁷¹ huşk şusuzlığı bākî.

Hikāyet: İskender (8) dār-ı fenādan dār-ı beḳāya rihlet ideceğini firāsetile bilüp kendi zamānındağı (9) hizmetine mülāzım olan cemāhîr-i meşāhîrden Eflaṭun ve Aristo (10) ve Fayṣağroş ve bākî feylesoflar ki varıdı dergāhına da'vet idüp (11) didi ki: Benüm vefātum yaḳındur. Ol cām-ı 'ām ki sākî-i ecel anı şarāb-ı (12) mevtille pür idüp cemî'-i ḥavāşa <vü> 'avāma içürse gerek ki "Kullu nefsin (13) zāiḳatu'l mevti,"⁵⁷² baña daḥı çün şunıla. Tābūtumu vālidem Ḳayşer-i Rūm kızına (14) iletdüğünüz vaḳt cümle ḥadem ü ḥaşem sipāh u a'yān eyle gerek ki (15) silāḥıla varalar ve 'ulemā-ı kirām Muşḥaflar elde ve ḥazinemdeki mālları [76b] ve nefāyis <ü> şemin ve ğarāyib kıymetileri ki ḥazinede pinhān idi āşikāre (2) götüreler. Tābūtum anama 'arz olunmadın bu cümle zıkr itdüğümü⁵⁷³ didüğüm⁵⁷⁴ (3) tarik üzre anam gördüğünden sonra ol za'ifeye diyeler. Eger ölümünden (4) ḥalāş bulmak leşkerile mümkünmişse işde leşker-i rū-yı zemîn ve mevkib⁵⁷⁵-i (5) kevkeb-i şükūh ki 'adedin Allāh bilür. Ancak eger mālıla çäre bulunmuşsa (6) işde māl u metā'-ı mütenevvi' <ü> nefāyis cevāhir. Eger du'ā ve tesbîḥ ü tehlilile ölüm (7) def'ine sebîl ve ecelden necāt mecālî varmışsa işde 'ulemā' vü meşāyih. (8) Eger yüz biñ bu deñlü daḥı istizḥār ve isti'dād birle te'hîr-i ecele yā def'-i (9) mevte sebep ṭaleb olına bu bir maḳşūddur ki 'ākıla müyesser olmaduğı (10) ma'lūm olmışdur ve daḥı İskender buyurdı ki: Bir elin tābūtdan ṭaşra (11) ḳoyalar ve avcı içine bir pāre biz ḳoyalar ve diyeler ki İskender-i Zü'l-Ḳarneyn (12) berr ü bahrı dutdı şarḳ u ğarb arasında sākîn olan selāṭîni (13) ḳāhîrāne ḥükmi altına çeküp rū-yı zemîni ḥalāyîḳıla ḳabz idüp (14)

⁵⁶⁷ Kanaat bitip tükenmez hazinedir.

⁵⁶⁸ Kanaat tükenmez bir maldır.

⁵⁶⁹ Zehrînin testiye erittiği gibi hırs da aynı şekilde aklı eritir.

⁵⁷⁰ İnsanoğlu yaşlanır, iki şeyi genç kalır.

⁵⁷¹ leb: lebi

⁵⁷² 3. sure (Âl-i İmrân)185. ayetin bir kısmı. Her nefis ölümü tadıcıdır.

⁵⁷³ itdüğümü: itdigümü

⁵⁷⁴ didüğüm: didigüm

⁵⁷⁵ mevkib: mevkeb

fermânına musahhar kıldı. Bu satvet-i şükühıla ecel irincek mecmû'-ı musahharâtı (15) kabza-ı taşarrufından çıkup rû-yı zemîn pâdişâhlığından hâşıl kabza- [77a] sında bir pâre bizden gayrı kendüyle nesne iletmedi. Rû-yı cihân (2) içindeki memâlikden yir üstinde bir dönüm yiri kalmadı. İki arşın (3) yire mahşûr kaldı. Ol dahı yirûn altında. Pes Ey şefkatlu mihrübân (4) ana! Oğluñ vaşiyetin dut, tazarru'larla zârılık kılup ağlamağa (5) meşgûl olma. Eger kendüzüñi ağlamağdan ve zârîden men' idemezsenn (6) bârî bir kişiyile yâr olup tazarru' <u> zârî anuñla kıl ki anuñ âbâ vü ecdâdından (7) yâ evlâd u ensâbından toprakda kimsesi olmaya çün bu ma'nî muhâldur. (8) Pes şabr hoşdur ki Allâhu te'âlâ şâbırları sever ki "İnne'llâhe yuhıbbu's- (9) şâbirin."⁵⁷⁶ Ceza' <vü> feza' birle nevha⁵⁷⁷ ve nâle 'alâmet-i tuğyân ve mü'cib-i (10) 'işyândur. İskenderüñ bu vaşiyetlerini işidüp anası şabra müteveccih (11) oldı. Kahhârü'l- zü'l-celâlün zarûrî hükmine münkâd, kazâsına râzı (12) oldı. İskender üzerine türbe düzdürüp kabr üzerinde altun (13) tâbüt kodılar. Hicâb-ı tevârî perdesile İskenderi pinhân kıldılar. (14) Cumhür u hükemâdan ba'zı ki 'uğalâ-ı 'aşır ve füzalâ-ı dehrîdi, ittifâk (15) idüp didiler ki: İskenderi gördük rub'-ı meskûnı tamâm musahhar idüp [77b] cihânı dutmuşıdı. Şu yirler ki nesl-i âdem anda medhal kılup ayak başmış (2) degülidi, kuvvet-i saltanatıla fermânı altına çekmiş idi. Hâl-ı hayâtda 'acâyib<-i> (3) 'iber ve garâyib-i eşer ki andan gelmişidi, nev'-i beşerden ve aşl-ı âdemden (4) gelmiş degüldür. Hâl-ı memâtını dahı tecessüs idelüm, görelüm, özge emvât (5) bigi⁵⁷⁸ bî-hiss ü bî-eşer mi yoğsa tefâvüti var mı? diyü türbesine girüp (6) İskenderüñ a'zâ-ı müsterihi ve münharifine mutaraşşid olup tamâm huşûrıla (7) müterakkıb oldılar. Ne denlü göz diküp ve kulak andan yaña dutdılarsa (8) ne gözile nesne gördiler ve ne kulağıla nesne işitdiler bildiler ki tefâvüt-i (9) merâtib⁵⁷⁹ hayâtda olurmuş, memâtta şâh u gedâ yek-sân olurmuş, (10) kabrı üzerinde altun tâbüt âşikârâ, kendi medfün u pinhân.

(11) Hikâyet: Birisi didi ki: Yâ İskender! Senüñ vücûduñ bulut gölgesi (12) gibi imiş. Dağılduğı vaktın ne bulutdan eşer bâkî ve ne gölgesinden (13) nişân mevcûd. Dünyâ-ı gaddârüñ ve rûzigâr-ı mekkârüñ İskenderile (14) mu'âmelesi bu vechile olıncaç dahıların ümidî bundan vefâyısa (15) tamâm bilsünler ki dünyânüñ kimseye vefâsı yokdur. Mekkâralığı meczûm [78a] bî-vefâlığı şâbitdür. Bu 'acûze-i zerrâk ve kaħbe-i "ale'l-itlâk alâ sebîli" (2) l-ittifâk⁵⁸⁰ dost idinmege lâyıq degül, belki hezâr talâk virüp gönîlden (3) mihrin taşra şalmaludur. Mihrî hod senüñ elünde degül ki nice irem, (4) diyü lâf uranları gözleri baķariken ve muħabbetinde cânını odlara yaķariken (5) talâk virür, ya'nî elinden çıkar anı koyup karşıasına bir kişiyे belki (6) nice kişilere varur. Bu pîre-zen-i ebleh-firîbüñ haķķında intikâm oldur ki (7) kalbı bunuñ muħabbetinde hâlî idüp cânüñ meyli küllî cenâb-ı 'uķbâya irür (8) ve haķķatı bilesin ki dünyâ elbetde 'uķbâya tâbi'dür. Çün âhîret (9) ihtiyâr itdüñ dünyâ kelb-i mu'allem gibi arduñca yilesi. Niteki sulţânü' (10) l-muħaķķikîn Mevlânâ Celâle'd-dîn "kaddesa'llâhu sırrahu"⁵⁸¹ buyurur.

⁵⁷⁶ Muhakkak ki Allah sabredenleri sever. Kur'an-ı Kerim'de 3.sure (Âl-i İmrân) 146. ayette "va'llâhu yuhıbbu's- şâbirin" olarak geçmektedir.

⁵⁷⁷ nevha: tevha

⁵⁷⁸ bigi: begi

⁵⁷⁹ merâtib: merâtibi

⁵⁸⁰ Mutlak olarak ittifak yolunda.

⁵⁸¹ Allah sırrını takdis etsin.

Beyt:

<Fâilâtün, Fâilâtün, Fâilün>

(11) “Āhîret kaṭṭār-ı uşurdān ‘amū / Der teb’e dūnyāş hemçün sek nemū

(12) Peşm begozinī şutur nebved torā / Ver buved uştur çe kıymet peşm rā”⁵⁸²

(13) Āhîret bir kaṭār deveye beñzer, dūnyā añā tābi’. Nitekim devenūñ yūñi deveye (14) tābi’dür. Her ‘ākıl <u> şāhib-devlet ki devenūñ kendūzin ḥāşıl itdi, (15) yūñi ḥod deveye ṭufeyl hem deveye hem yūñe mālîk oldı. Yūñi maḳşūd [78b] idinen devesüz kalup yūñe daḥı eli irmemek vehmi vardur. Anuñ ki ‘akīde- (2) si şāfi ve himmeti ‘ālî ola, işbu ḥadış-i ilāhî ve eşer-i ḳudsîle ‘amel idüp (3) dūnyā-ı dūna meftūn olmaz. “Kemā ḳāle nebiyyunā muḥbiran ‘ani’llāhi te’ālā (4) yā dūnyāye iḥdımî limen ḥademeni ve et’abî limen ḥademeki,”⁵⁸³ ya’nî iy dūnyā ḥizmet-karı (5) ol kimsenūñ ki baña ḥizmet ider, ya’nî Allāha ḥizmet ider zahmet ü (6) meşakḳat vir añā ki saña ḥizmet ider. Bu ma’nî-i maḥsūs müşāheddür. (7) Dūnyā muḥabbetini Allāhuñ ‘avn <u> ‘ināyetine şıgınuḫ terk idüp iḥlāş-ı (8) tamāmıla muḥabbet<-i> Allāh ile müşerref olan mü’min-i şādık <u> maḥdūm-ı muḥterem ve (9) maḥbūb-ı mükerrerem ola gelmişlerdür. Ḥalk ḳatında eşref-i enām ve Ḥaḳ ḳatında lâyıḳ<-i> (10) ikrām ve ehl-i ihtirām anlardır.

Hikāyet: Nessāc-ı Buḥārî raḍiya’llāhu ‘anhu (11) ki meşāyih Buḥārînūñ mu’teberlerindendür, anuñ zamānında pâdişāh-ı rūzigār (12) Sultān⁵⁸⁴ Mahmūdıdı. Bir gün sultān<-i> mezkūr erkān-ı devletden ba’zıla (13) şeyḫūñ ziyāretine vardılar tā bir laḫza müşerref olalar. Ḥaremi (14) ḳapusına yitişdüklerinde umdılar ki şeyḫ çıkup bunlara istikbāl (15) ide. Şeyḫ belürmedi. Āhir ḥalvet-ḥānesi ḳapusına yitişdiler, gördiler ki [79a] Şeyḫ fāriğ. Vezîr bu ma’niye taḥammül idemeyüp didi ki: Yā şeyḫ! Ḳur’ānda (2) ol āyet-i kerîmeyi oḳımaduñ mı ki Bārî te’ālā buyurur: “Atî’ü’llāhe ve (3) atî’ü’r-rasūle ve uli’l-emri minküm,”⁵⁸⁵ ya’nî muṭî’ oluñ Allāha ve daḥı (4) Resūlüne daḥı emr <ü> fermān issi beglerūñüze⁵⁸⁶. Ḥuşuşā bunuñ gibi veliyy- (5) sîret pâdişāh ki senūñ ikrāmūñ ve i’zāzuñ için ḳapuña gelür, (6) sen iltifāt itmeyüp bu sultān-ı ‘ādilūñ salṭanat-ı nāmūsını şımaḳ istersin. (7) Pes bu sultān-ı cihān-muṭā’a muṭî’ olmak ma’nîsi senden fevt (8) olmadı mı? didi. Şeyḫ ḥalvet içinden ḫiṭāb idüp didi ki: Ey vezîr-i (9) ‘ākıl! Ben Allāha muṭî’ oluñ, dinilen fermānda şöyle müstağrak olmuşam. (10) Resūlına muṭî’ oluñ dinilen buyruğı ‘āciz ü muḳaşşıram yirine ḳomaḳdan. (11) Senūñ ūlu’l-emriñe nevbet anlardan şonra gezer ma’zūr buyurasız, didi. (12) Bu sözi Sultān⁵⁸⁷ Maḥmūd işidüp begendi ve şeyḫi ziyāret itdi. (13) Bir miḳdār ol ‘azîzile müşerref olup ḫayır du’āsın (14) aldı ve sürūr-ı ḫātırıla menzil-i şāhānesinden (15) yaña müteveccih olup revān oldı.

⁵⁸² İnsanoğlu bil ki deve kervanının gidişi ahiretedir. Onun dünyasına tâbi olan köpek gibi görünür. Yününü seçersen deve senin olmaz. Deve senin olursa yünün ne kıymeti var?

⁵⁸³ Peygamberimizin Allahu tealadan rivayetle haber verdiği gibi “Ey dünya bana hizmet edene hizmet et, sana hizmet edeni de yor.”

⁵⁸⁴ sultān: sultānı

⁵⁸⁵ 4. sure (Nisâ) 59. ayetin bir kısmı. Allah’a itaat edin, resulüne itaat edin ve sizden olan devlet başkanlarına itaat edin.

⁵⁸⁶ beglerūñüze: beglerūñüze

⁵⁸⁷ sultān: sultānı

3. SONUÇ

Bâli'nin Bahru'n-Naşâyiḥ adlı eserinin transkripsiyonlu metin ile giriş bölümünden oluşan bu tez Eski Anadolu Türkçesi dönemine aittir ve bu dönemin dil özelliklerini yansıtmaktadır.

Farsçadan tercüme edildiği bilinen eserin hangi eserden tercüme olduğu belli değildir. Eserin yazarı hakkında da yeterli bilgi kaynaklarda yer almamaktadır.

Metnin harekelenmesindeki hatalar okunmasını güçleştirmiştir. Bu nedenle metin üzerinde yapılan düzeltmeler dipnotlarda belirtilmiştir.

Bir nasihatname olan Bahru'n-Naşâyiḥ'te verilen on beş öğüt ayet, hadis, hikâye, şiir ve önemli kişilerin sözleri ile açıklanmıştır.

Eserin giriş bölümünde eserin üslûbuna, mütercimine, sahasına, tarihine, dil özelliklerine, imlâsına ve Türk Edebiyatında nasihat ve nasihatnamelere dair bilgiler verilmiştir. Türk Edebiyatında Nasihat ve Nasihatnameler başlıklı yazı çeşitli kaynaklarda belirtilen nasihat ve nasihatnameler hakkındaki yazılardan yararlanılarak yazılmıştır. Bu bölümde nasihatnameler ile birlikte içinde nasihat veren kısımların yer aldığı diğer eserler de incelenmiştir.

4. BİBLİYOGRAFYA

Ana Britannica, Ana Yayıncılık A.Ş. ve Encyclopaedia Britannica Inc., I-XXII, İstanbul, 1990.

Arat, Reşid Rahmeti, Edip Ahmed b.Yükneki, Atabetü'l-Hakayık, 2. baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.

Arat, Reşid Rahmeti, Kutadgu Bilig I-Metin, 4. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

Aynî, Mehmet Ali, Türk Ahlâkçıları, I-II, Maarif Basımevi, İstanbul, 1939.

Buluç, Saadettin, “Şeyyâd Hamza'nın Bilinmeyen Bir Mesnevîsi”, Türkiyat Mecmuası, XV, İstanbul, 1968, 247-257.

Bursalı, Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul, I-II, 1333; III, 1342.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, I-XX, İstanbul, 1986.

Büyük Türk Klâsikleri Ansiklopedisi, I-10, Ötüken-Söğüt, İstanbul, 1985.

Ceyhan, Âdem, Bedr-i Dilşad'ın Murâd-nâmesi, I-II, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları 2949, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, İstanbul, 1977.

Cunbur, Müjgan, “Muradnâme”, Milli Kültür, (Şubat), Ankara, 1977, 60-63.

Dede Süleyman Çelebi, Mevlid, Türk Dil Kurumu, Haz: Ahmet Ateş, Ankara, 1954.

Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, I-XIV, Çağ yayınları, Mütercimleri: Abdullah Yücel, Arif Aytekin, Adil Bebek, Burak Pasmaz, Resul Tosun, Rahmi Yaran, A. Remzi Yeşilli, İstanbul, 1989-1990.

Ergin, Muharrem, Türk Dilbilgisi, 20. baskı, Bayrak Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1993.

Ergun, Saadettin Nüzhet, Türk Şairleri, I-II, İstanbul, 1936.

Ersoylu, Halil, Kız Destanı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1996.

- Ertaylan, İsmail Hikmet, Maarifname, Sinanettin Yusuf b. Hızır Paşa, İstanbul, 1961.
- Ertaylan, İsmail Hikmet, Türk Edebiyatı Örnekleri VII, Ahmed-i Daî Hayatı ve Eserleri, İstanbul, 1952.
- Gökyay, Orhan Şaik, Kâtip Çelebi'den Seçmeler, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1968.
- Gökyay, Orhan Şaik, Kâtip Çelebi, Türk Büyükleri Dizisi: 4, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, Yunus Emre Risaletü'n-Nushiyye ve Divan, İstanbul, 1965.
- Gülsevin, Gürer, "Kırk Vezir Hikâyeleri", Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi, 23-28 Eylül, Tebliğler I, İstanbul Üniversitesi Basımevi, Türkiyat Araştırma Merkezi, İstanbul, 1985.
- Gülsevin, Gürer, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.
- Hançerlioğlu, Orhan, İnanç Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993.
- İslâm Ansiklopedisi, İslâm Âlemi, Tarih, Coğrafya, Etnografya ve Biyografya Lugatı, I-XI, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1993.
- İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, I-IV, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı yayınları, İstanbul, 1997.
- Kabaklı, Ahmet, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, I-V, 9. baskı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, Büyük Eserler Dizisi 1, İstanbul, 1997,
- Karakaş, Mahmut, Müsbet İlimde Müslüman Âlimler, Sekizinci Asırdan Onsekizinci Asra Kadar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.
- Kâşgarlı Mahmud, Dîvânü Lûgati't-Türk, Tıpkıbasım, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1990.
- Kelile ve Dimne, Beydeba, Tercüme eden: Ömer Rıza Doğrul, Dünya Edebiyatından Tercümler, Hint Klâsikleri: 1, İkinci baskı, Maarif Basımevi, Ankara, 1960.

- Kızıltan, Mübeccel, “Mensur-Manzum Karışık Bir Yazma Eser: Târîh-i Âzâdbaht”, Türklük Araştırmaları Dergisi, sayı 8, İstanbul, 1997, 311-356.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, 1970.
- Köprülü, Fuad, Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar, İstanbul, 1934.
- Köprülü, Fuad, Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul, 1984.
- Köprülü, Mehmed Fuat, II. Ahmed Fakîh ve Çarh-nâme’si, Türk Yurdu IV, İstanbul, 1926, 289-295.
- Kur’an Kelimelerinin Anahtarı Mu’cem’ül-Müfehres Tercümesi, Timaş yayınları, Mütercim: Mahmud Çanga, İstanbul, 1986.
- Levend, Agâh Sırrı, “Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 1972, Ankara, 1989, 35-80.
- Levend, Agâh Sırrı, “Siyasetnâmeler”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, 1962, Ankara, 1988, 167-194.
- Levend, Agâh Sırrı, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1973.
- Levend, Agâh Sırrı, “Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 1963, Ankara, 1988, 89-115.
- Mansuroğlu, Mecdut, Ahmed Fakîh-Çarhnâme, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 684, İstanbul, 1956.
- Meydan Larousse, Meydan Yayınevi, I-XII, İstanbul, 1969-1973.
- Noyan (Dedebaba), Bedri, Âşık Paşa-yı Velî-Garibnâme, Ardıç Yayınları, Ankara, 1998.
- Özkan, Mustafa, “Hoca Mesud Hayatı ve Eserlerine Dair”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 84, İstanbul, 1993.
- Özkan, Mustafa, Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1985.
- Özkırımlı, Atilla, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, I-IV, 3. Baskı, Cem Yayınevi, 1984, İstanbul.
- Pekolcay, Necla, İslamî Türk Edebiyatı, 3.baskı, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1999.
- Pekolcay, Necla, Mevlid-Dede Süleyman Çelebi, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1993.

- Sağol, Gülden, Nehcü'l-Ferâdis: Giriş-Metin-Sözlük-Dizin-Arapça İbareler, İstanbul-1998. Doçentlik çalışması.
- Şemseddin Sami, Kâmûsu'l-Alâm, I-VI, Mihran Matbaası, İstanbul, 1889.
- Tekin, Talat, Orhon Yazıtları, Kül Tigin, Bilge Kagan, Tunyukuk, Simurg, İstanbul, 1993.
- Timurtaş, Faruk Kadri, Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl, Gramer-Metin-Sözlük, İstanbul, 1994.
- Timurtaş, Faruk Kadri, Şeyhî'nin Hüsrev ü Şirin'i, İnceleme- Metin, İstanbul, 1963.
- Tuğlacı, Pars, Osmanlı Şehirleri, Milliyet yayınları, İstanbul, 1985.
- Türk Ansiklopedisi, I-XXXIII, Mili Eğitim Basımevi, 1968-1984, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, I-X, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1993.
- Türk Dil Kurumu, XIII.Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, I-VIII, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1963-1977.
- Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Düzenleyen: Cem Dilçin, Ankara, 1983.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler, İsimler, Eserler, Terimler, I-VIII. Dergâh Yayınları, İstanbul, 1976-1977.
- Türk Edebiyatı Dergisi, Hoca Ahmed Yesevi Özel Sayısı, 192, Ekim, İstanbul,1989.
- Türk Edebiyatı Dergisi, Yunus Emre Özel Sayısı, 193, Kasım, İstanbul, 1989.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, I-XXII, İstanbul, 1988-2001. (Neşri devam etmektedir.)
- Ünver, İsmail. "Mesnevî," Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı (Divan Şiiri), Türk Dil Kurumu, Ankara, Eylül,1986, 430-431.
- Ünver, İsmail, Ahmedî, İskendernâme: İnceleme, Tıpkıbasım, Ankara,1983.
- Yelten, Muhammet, "Şirvanlı Mahmud'un Hayatı ve Eserleri", Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 57, İstanbul,1988, 157-169.
- Yurdagür, Metin, Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri, 3. baskı, Marifet Yayınları, İstanbul, 1999.

5. DİZİN

5.1. YER ADLARI DİZİNİ

Bagdād Uzun yıllar Abbasîlerin başkenti olan şehir, 1555 yılında yapılan Amasya antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğuna bağlanmıştır.

B. 26b/10

B.dan 16a/12

B.dur 16a/ 11

Basra H. 635 yılında Araplar tarafından kurulan şehir, sonraları terk edilen bir ordugâhta Halife Ömer'in emri ile Utbe Basra Gazvan tarafından tesis edilmiştir. Daha sonra Emevîler ve Abbasîler devrinde ün yapan şehir giderek gelişme göstermiştir. 1543 yılında Irakeyn Seferi ile Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı İmparatorluğuna bağlanmıştır.

B. 16a/13, 16b/4, 17a/2, 64b/8

B.da 16a/15

B.ya 16a/12

B.yı 16a/13,17a/1

Çin Çin Uygarlığı, kesintisiz olarak süren en eski uygarlıklardandır. Yaklaşık 5000 yıldır süren uzun tarihinin önemli bir özelliği de öbür ülkelerden yalıtılmış coğrafi konumudur. Yaklaşık 2000 yıl önce Çin dünyanın en ileri gelen ülkelerinden biriydi. Çin Uygarlığının beşiği Sarı Irmak ve Zei Irmağının birleşme noktasıdır. Çin'in İ.Ö. 2953'te başlayan destanlaşmış bir tarihi vardır. İ.Ö. 1766'dan 1123'e kadar olan Shang, Hin, Han, Sui, Tong, Song gibi hanedanlıklar sırasıyla Çin'i yönetmiştir.

Ç. 16a/1

Hind İ.Ö. 2500 yıllarında Dravidler, İ.Ö. 1500 yıllarında Ariler Hindistan'da yaşamıştır. Eski Hint Uygarlığı İ.S. 320'den 5. yüzyıla kadar egemen olan Gupta kralları zamanında doruğuna ulaşmıştır. 6. yüzyılda Orta Asya'dan gelen Hunların saldırısına uğradı. Bir süre Hindistan'da her şey altüst oldu. Bu kargaşada Racput adındaki kralın oğulları ülkeyi yönetmeye başladı, fakat kendi aralarında sürekli kavga ettiklerinden ülkeyi dış saldırılara karşı koruyamadılar. Böyle bir ortamda Müslümanlar Hayber'in kuzeyine yerleşti. 10. yüzyılda Afgan kralları Hindistan'ı ele geçirdi. 1526 yılında Hindistan Moğolların hakimiyeti altına girdi.

H. 17a/3, 31b/7, 41b/3, 54b/11, 57b/12, 70a/6-7

Horāsān Büyük İskender tarafından fethedildi. Daha sonra Sasanî krallarının 400 yıldan uzun bir süre hakim oldukları bölgeyi, Halife Osman zamanında (646) Müslüman Araplar ele geçirdi. 1220'de Cengiz Han'ın istilâsı sonucu bağımsızlığını kaybetti. Timur'un oğlu Şahruh zamanında Horasan, İmparatorluğun merkezi oldu.

H. a 26b/10,12

H. beginin 57a/13

H. hâcibine 27a/1

İrak Eski Sümer, Akad, Asur ve Babil uygarlıklarının beşiği olan Irak toprakları İ.Ö. 4. yüzyılda Büyük İskender'in eline geçmiş, daha sonraları uzun süre İran Devletinin elinde kalmış, İ.Ö. 7. yüzyılda Arap İslâm İmparatorluğunun önemli bir bölgesini oluşturmuştur. Abbasîler döneminde İslâm uygarlığının merkezi durumuna gelen şehir, 1534'te Osmanlı İmparatorluğuna katılmıştır.

I. 31a/12, 53b/14

I. a 31a/5

İran İlkçağ'da Medler ve Persler'in yerleşim yeri idi. İ.Ö. 331'de Büyük İskender'in egemenliği altına girdi. İskender'in ölümünden sonra parçalanan İran, İ.Ö. 226'da eski hükümdar ailesinden I. Ardeşir'in ayaklanıp tahtı ele geçirmesiyle Sasanî egemenliğine girdi. İ.Ö. 642'de Araplar'ın eline geçti. İran Arap egemenliğinden sonra sırasıyla Samanoğulları, Selçuklular, Moğollar, Timur İmparatorluğunun hakimiyetine girdi. İran ancak 14. yüzyılda bağımsız bir devlet durumuna geldi. 18. yüzyılın sonlarına doğru Türk asıllı Kaçar Hanedanı iktidara geçti.

İ. ler 61a/7

Kostantıniye İstanbul'u İ.Ö. 680'lerde Dorların işgal ettiği Yunanistan'dan kaçan Megaralılar kurdu. Megaralılar kente Bizans ismini verdiler. Tarih boyunca birçok defa kuşatılmaya çalışıldı. 1204'te Haçlılar tarafından işgal edilip, yağmalanan Latin İmparatorluğunun başkenti Costantinopolis, 1261'de yeniden Bizanslıların eline geçti. Osmanlılar tarafından da birçok defa kuşatılan şehir 1453'te Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedildi ve Osmanlı topraklarına katıldı.

K. den 54a/5

Menteşâ Anadolu'nun güneybatısında yer alan memleket olup ismini Selçuklu İmparatorluğunun 14. yüzyılda ortadan kalkmasından sonra burada küçük bir devlet kuran Mentешеoğullarından almıştır. 14. yüzyılın sonlarında I. Beyazıt tarafından zapt edilmiş ve Timur istilasında sonra 15. yüzyılın ilk yıllarında Osmanlı hakimiyeti altına girmiş ve Mentеше Anadolu eyaletine bir sancak olarak bağlanmıştır.

M. yı 2a/3

Memlûk 1250 -1517 yılları arasında Mısır, Suriye ve Hicaz'da egemenlik kurmuş olan halktır. Halifelik hizmetinde çalışan, çoğunluğu Türk köle askerlerin komutanlarından Aybek'in Eyyubîlere karşı ayaklanarak iktidarı ele geçirmesiyle (1250) kurulan sülâle çok geçmeden Mısır, Suriye, Lübnan, Filistin- Hicaz, Sudan, Libya, Kıbrıs, Güneydoğu Anadolu, Yemen ve Aden'i egemenliği altına aldı. Anadolu'da Fatih zamanında başlayan Osmanlılarla savaşlar, Yavuz Sultan Selim'in Ridaniye Meydan Savaşı ile son buldu ve Memlûklüler ortadan kalktı.

M. mālîki 63b/12

Mısır Dünyada var olan en eski uygarlıklardan biri Mısır'da kurulmuştur. Mısır büyük tahıl stoklarından dolayı Romalılar için önem taşıyordu. Hıristiyanlık Mısır'a oldukça erken bir tarihte girdi. 642'de Arap ordularına teslim oldu. Emevî ve Abbasî halifelerinin gönderdiği valilerce yönetilen ülke 969'da Fatımîlerin hakimiyetine girdi. 1250'de Memlûklar, 1517'de Kanûnî döneminde Osmanlı İmparatorluğuna katıldı ve Mısır Osmanlı İmparatorluğunun bir eyaleti oldu.

M. a 44b/11

Niṣābur Horasan'da bir şehirdir. Bugün İran'da yer almaktadır. Kuruluşundan (1040) başlayarak bir müddet Büyük Selçuklu İmparatorluğuna taht şehri olmuştur. Meşhed'e ve tarihi Tūs'a çok yakındır.

N. a 17a/9

Rey Kuzey İran'da yer alan bir Eski çağ şehridir. İskender tarafından zaptedilen şehir imar edilerek Europos adını almıştır. Müslüman Arapların eline geçtikten sonra Abbasîler döneminde ticaret ve sanayi bakımından büyük bir önem kazanmıştır. 1042'de Büyük Selçukluların başkenti olan Rey 1220 tarihinde Moğol istilasından sonra bir daha eski halini kazanamamıştır.

R. 53b/12-14

R. den 54a/3

R. üñ 53b/13

Rūm Eski Müslümanlarca Bizans İmparatorluğu topraklarına verilen addır.

R. a 25b/2

Kayser-i R.76a/13

Melik-i R. 26a/15, 27b/3, 54a/3, 4, 54b/15

Melik-i R.a 27b/1

Meliki'r-R. 27b/3, 27b/7-8

R. meliki 25b/2, 53b/13

Sāsān İran'da hüküm sürmüş olan bir hanedandır. Egemenlik alanları Kafkasya, Mezopotamya ve İndus Irmağına kadar genişlemiştir. 7. Yüzyılda Müslüman Arap ordularının akınları sonucunda yıkılmışlardır.

āl-ı S.üñ 56a/5, 56a/8

Taberistān Taberistan Müslümanlar tarafından alınmadan önce İspehbaz adı verilen valiler tarafından yönetilirdi. Süleyman bin Abdülmelik devrinde haraca bağlanan Taberistan, Abbasîler devrinde Müslümanların eline geçti. Dokuzuncu yüzyılın sonlarında Samanoğullarının yönetimine girdi. Daha sonra Gazneliler, Selçuklular, Harizmşahlar ve Moğolların hakimiyetine girdi.

T.da 29b/13, 74b/6

Yemen Arap Yarımadasının güneyinde yer alan bölgedir. 575'te Sasanîler tarafından işgal edilen Yemen, 628'den sonra İslâm İmparatorluğunun bir eyaleti durumuna geldi. Osmanlılar Yemen kıyılarını 1517 ve Aden'i 1538'de ele geçirdiler ve uzun süre bölgeye egemen oldular. 1871'de Sana'yı işgal ettikten sonra Yemen'i bir Osmanlı vilâyeti yaptılar.

Y.de 72b/10

5.2. ESER ADLARI DİZİNİ

Bahr-ı Naşāyih Bu tezin konusunu teşkil eden eser. Bālî tarafından Farsçadan tercüme edilerek H. 871 (1466) tarihinde Menteşe'nin Sancak beyi Mahmud Bey'e sunulmuştur. Eser manzum ve mensur bölümlerden oluşmaktadır.
B. 2a/14

Furkân Doğru olanla eğri olanı birbirinden ayıran kanıt demektir. Arapça ayırım anlamını dile getiren fark sözcüğünden türetilmiştir. Hak ile bätül birbirinden ayırır. İslâm inançlarına göre en kesin furkan, Kur'an'dır. Kur'an ismi yerine Furkan ismi de kullanılır. Bk. Kur'ân F. 72b/13

Kelâm-ı Kadîm Bk. Kur'ân
K. inde 11b/13, 15a/13, 58b/15

Kur'ân Hz. Muhammed'e indirilmiş, eşi benzeri olmayan Allah kelâmıdır. Kur'an'ın ilk ayetleri 610 yılında gelmiş ve tamamlanması yirmi üç yıl almıştır. Kur'an'ın içerdiği konular imanın ana ilkeleri, bunların insan ve topluma sağladığı yararlar, insanların ve toplumların sahip olmaları gereken iyilikler ve güzellikler ile sakınmaları gereken kötülükler ve çirkinlikler, ibadetler, kişinin başka kişilerle ve toplumla ilişkilerini düzenleyen hükümlerdir. 114 sure ve 6200'den fazla ayetden oluşmuştur.
K. 24b/13, 69a/9
K. da 79a/1
K. -ı mecîd 29a/13, 41a/4

Mesnevî Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin, tasavvuf konularını işleyen 26000 beyitlik Farsça eseridir. Mesnevî, birçok hikâyeyi konu edinen, onlardan ahlâk, tasavvuf ve bazen de felsefe bakımından sonuçlar çıkararak öğretici nitelikte bir eserdir. İçinde yer alan hikayelerin çoğu, halk dilinde yaşayan masallardan, bazıları Hint masallarını işleyen Kelile ve Dimne adlı kitaptan İran şairi Feridüddîn Attar'ın Mantık-ut-Tayr adlı manzum eserinde geçen İslâm edebiyatının ortak düşünce ürünlerinden alınmıştır. Mesnevî'nin ana konusu, insan ruhunun ölümsüz, tanrısal bir cevher olduğudur.
M. 12b/4, 74a/6
M. de 11b/6

Muşhaf Kur'an'ın yazıya geçirilmiş ve kitap haline gelmiş şekline Mushaf ismi de verilir.
Bk. Kur'ân
M. 69a/6-8
M. 1 69a/5-6
M. ın 69a/13
M. ını 69a/4
M. lar 76a/15

Tevrât Hz. Musa'ya vahyedilen ilâhî kitabın adıdır. Tevrat kelimesi Arapçadır ve İbranice dilinde karşılığı Torah'tır. Kanun, şeriat demektir. Tevrat, beş kitaptan meydana gelir.

Bunlar: Tekvin, Huruc, Levililer, Sayılar ve Tesniye'dir. Tekvin'de dünyanın başlangıcı, yaratılış; Huruc'da İsrailoğulları'nın Mısır'daki hayatları, Mısır'dan çıkış ve Sina'ya yolculukları, Sina'daki ikametleri; Levililer'de dini hükümler; Sayılar'da ilk nüfus sayımı ve Makdis ile Levililer'e dair bilgiler, Sina'dan ayrılış ve çöldeki hayat, ikinci nüfus sayımı, fethedilen ve fethedilecek yerlerin taksimi; Tesniye'de Musa'nın kavme hitabı, kanunlar, ibadetle ilgili hususlar, Hz. Musa'nın kavme son nasihatleri, Hz. Musa'nın vefatıyla ilgili rivayetler yer alır.

T. 72b/11

T. 1 72b/14

Tevrît Bk. Tivrât

T. 46a/10

T. de 5a/6, 62b/7, 64b/14

5.3. KİŞİ ADLARI DİZİNİ:

‘Abbās ibn-i ‘Abdu’l-Muṭṭalib Hz. Muhammed’in amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alır. Çok hadis rivayet eden sahabelerden biri olarak naklettiği 1660 hadisin bir kısmını bizzat Peygamber’den duymuş, çoğunu ise diğer sahabelerden öğrenmiştir. *Tefsîru İbni ‘Abbâs, Garîbü’l-Kur’ân* eserleri arasında yer alır. 678 yılında öldüğü bildirilmektedir.

‘A. 28a/15

‘Abdu’llâh ibn-i Cübeyr Uhud Savaşında Ayneyn tepesindeki okçuların kumandanlığını yapmıştır. Sahabedendir. Evs kabilesine mensup olup Birinci Akabe biatından sonra İslâmiyeti kabul etmiştir. Medineli yetmiş kişi ile birlikte İkinci Akabe biatı için Mekke’ye gelmiştir. Uhud Savaşında şehit olmuştur. Al-i İmrân suresinin 152. ayeti, şehit oluncaya kadar Hz. Muhammed’in emrini yerine getirmeye çalışan Abdullah ve arkadaşlarını övmektedir.

‘A. 72b/9

‘Abdü’l-Melik-i Mervân Kaynaklara göre 646 yılında doğmuş, 705’te ölmüştür. Emevî halifelerinin en büyüklerinden biridir. Halife olduğu sırada iç müdahaleler nedeniyle İslâm Devleti parçalanmış olduğundan, hükmü ancak Suriye ve Mısır’da geçiyordu. Halifeliği döneminde iç karışıklıkları ortadan kaldırarak İslâm dünyasında birliği sağlamış, Bizans’a üstünlüğünü kabul ettirmiştir.

‘A. un 46a/9

‘Abdü’r-Rezzâk-ı Şan‘ânî Tanınmış Yemenli muhaddisidir. 743’te San‘a’da doğdu. On sekiz yaşlarında iken, Yemen’e gelen İbni Cüreyc ile görüşüp ondan hadis aldı. Yirmi yaşlarında ilmî seyahatlere çıktı. Hicaz, Şam ve Irak gibi ilim merkezlerine yaptığı bu seyahatlerde Ma‘mer b. Raşid, Süfyan es-Sevrî, Süfyan b. Uyeyne, Malik b. Enes ve devrinin diğer büyük âlimlerinden hadis tahsil etti. Başlıca eserleri arasında *el-Musannef fi’l-Hadis, et-Tefsîr* yer alır.

‘A. 16a/15

‘Adem Semavî kitaplara göre ilk insan ve ilk peygamberdir. İslâmî kaynaklarda insanlığın atası olması sebebiyle Ebü’l-Beşer, Kur’an-ı Kerim’de Allah’ın seçkin kıldığı kişiler arasında sayılmış olduğundan “Safiyullah” unvanlarıyla da anılmaktadır. Adem’in yaratılışı, Havva ile evlenmesi, yasak meyveyi yemeleri, cennetten atılmaları Kur’an-ı Kerim’de anlatılmaktadır. Tevrat’a göre Adem 930 yıl yaşamıştır.

Ā. 3b/7, 4a/2-7

Ā.e 3b/9

Ā.ün 4a/12

Ahmed Hz. Muhammed’in isimlerinden biridir. Arapça hamd kökünden gelir. Herkesten daha çok öven (hamdeden) ve herkesten daha çok övülen anlamlarına gelir.

2b/1

Ahnef bin Kays Fetihleri, cesareti ve zekâsı ile tanınan tâbiîdir. İslâmiyetten önce doğdu. Hz.Ömer devrinde İran'ın fethine memur edilen orduya katıldı. Ahnef, Muâviye ve Yezîd dönemlerinde daha çok Basra'da birbirleriyle ihtilâf halinde olan kabileleri birleştirmek için gayret sarf etti, hatta zaman zaman bu kabileler arasında çıkan silâhlı çatışmaları önleyip barışı temin etmek için şahsî servetini bile harcamaktan kaçınmadı. 686 yılında öldüğü bildirilmektedir.

A. a 58a/6

'Alî Hz. Peygamber'in damadı, dört büyük halifenin sonuncusudur. Hicretten yaklaşık yirmi iki yıl önce Mekke'de doğduğu rivayet edilmektedir. Hz. Muhammed'in peygamberliğine ilk iman edenlerdendir. Hz. Ali Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber başta olmak üzere hemen hemen bütün savaşlara katılmış, bu savaşlarda peygamberin sancaktarlığını yapmış ve daha sonraları menkıbevî bir üslûpla rivayet edilen büyük kahramanlıklar göstermiştir. 661'de ölmüştür.

'A. 26b/4, 13a/3, 21b/3, 62b/15, 65b/5, 66b/3, 67a/8

Allâh Kâinatı yaratıp yöneten yüce Zat'ın özel ve en kapsamlı adıdır. Lâfza-ı Celâl olarak da anılan bu kelime Kur'an-ı Kerim'de 2697 defa tekrarlanır. Yüce Zat'ın özel adı olan Allah kelimesi onun bütün sıfatlarının muhtevasına delâlet etmektedir. Esmâ-i hüsnadandır.

A. 3a/7, 4b/7, 8b/11, 9b/7, 14a/3-5, 15a/4-14-15, 24b/7, 29a/10, 30b/8, 32b/14, 33a/2, 33b/14, 36a/1-2-4, 38a/10, 58b/5-6-7, 59a/14, 62a/2, 73b/13, 76b/5, 78b/7-8, 79a/9

A. a 10b/11-12, 13b/8, 19b/15, 22b/15, 29a/10, 30b/3, 71b/14, 72a/1, 78b/5

A. ı 8b/4, 52b/2

A. dan 8b/3-11-13-14, 9a/12, 9b/7, 30a/3, 34b/11, 71a/8

A. dur 61a/13

A. lık 33b/5

A. uñ 6b/13, 29a/11, 29b/2, 30a/5, 32a/8, 36a/11, 48b/14, 50a/11-12, 50b/10, 52b/3-5 58b/11, 78b/7

A. uñdur 21b/13

Allâhu te'âlâ Yüce Allah anlamındadır. Bk. Allâh

10b/8, 14a/4, 49b/3, 52b/1, 61b/15, 77a/8

A. nuñ 27b/5

Arestatalis Eski Yunanistan'ın filozoflarından biridir. Aristo Yunanistan'ın kuzeyindeki Stageiros'ta doğdu. 17 yaşındayken ünlü filozof Platon'un öğrencisi olmak amacıyla Atina'ya gitti ve Platon ölene kadar 20 yıl orada kaldı. Bu süre içinde biyoloji, matematik ve felsefe alanlarında çalışmalar yaptı, dersler verdi ve yazılar yazdı. Eserleri arasında *Organon*, *Physika*, *Metafizik*, *Poetika* yer alır.

A. 13a/15, 22b/7, 27a/8, 32b/6, 49a/4, 58a/1

A. uñ 51b/10

Aristo Bk. Arestatalis

A. 76a/9

'Azudu'd-Devle Būveyhî sultanlarından biridir. 936'da İsfahan'da doğmuştur. 13 yaşında iken amcası İmad el-Devle tarafından veliaht gösterilmiş ve ertesi sene amcasının vefatı üzerine Fars eyaletinin başına geçmiştir. Azud el-Devle, devrinin en büyük hükümdarlarından biridir. Tarihçileri onu adalet ve hakikate âşık biri olarak göstermiştir.
A. 25b/2

Āsaf Ahd-i Atik'e göre, Leviogulları'na mensup Gerşom ailesinden Berekya'nın oğludur. İslâmî kaynaklarda Asaf b. Berahya Hz. Süleyman'ın teyzesinin oğlu, çok güvendiği bir kişi, siddîk, Hz. Süleyman'ın kâtibi ve veziri olarak gösterilmekte, ism-i a'zamı bildiği nakledilmektedir. Mezmurlardan on ikisi onun adını taşımaktadır.
Ā. 55a/2

Bālî XV. yüzyıl şairlerindedir. Bilinen tek eseri bu tezin konusunu teşkil eden *Bahru'n-Nasâyah'tir*. Balî hakkında tezkirelerde bilgi kayıtlı değildir.
B. 2a/11
B. nūñ 25a/14

Balinas Gerçek adı Apollonius'tur. I. yüzyılda yaşamış Stoacı-Pythagorasçı Grek filozofudur. Hakkında yazılan ayrıntılı biyografilerden Roma imparatoru Augustus zamanında Niğde yakınlarındaki Tyana'da dünyaya geldiği ve Nerva zamanında Efesos'ta öldüğü öğrenilmektedir. Apollonius Grek filozofu Pythagoras'ın fikirlerinin savunucusu olan, felsefesini ahlâk temelleri üzerine oturtmuş bir filozuftur. İslâm kaynaklarında adı Balinus, Abulluniyus, Afuluniyus ve Ablus gibi değişik biçimlerde yazılmıştır. *Kitâbü Sırrı'l-Halika*, *Kitâbü'l-Esnâm*, *Miftâhü'l-Hikme* gibi eserlerin ona ait olduğu kaynaklarda belirtilmektedir.
B. 47b/3

Bārî Yaratan, her varlığı bir maddesi ve modeli bulunmadan icad eden, yaratılmışlık belirtisi taşımaktan berî bulunan, aralarında birçok farklılık olmasına rağmen evrendeki tüm varlıkları tam bir âhenk ve düzen içinde yaratıp sürdüren, hiç bir borç ve zimmet altında bulunmayan, bütün nimetleri bir lütuf olarak veren anlamlarına gelen Allah'ın adlarından biridir. Esmâ-i hüsnadandır.
B. te'ālā 3a/9, 5b/13, 8b/5, 9a/13, 11b/13, 15b/1, 79a/2

Batlimus Bütün Müslüman şark âlemince ta eskiden riyaziye, bilhassa heyet ve coğrafyada üstat olarak tanınmış İskenderiyeli âlimdir. Batlimus, kendisinden üç asır evvel gelmiş olan Yunanlı Hipparkhos'un icad ettiği trigonometri ilmi üzerine bir kitap yazmıştır. Bu eser kendisinden sonra daha on dört asır kıymetini muhafaza etmiştir. Batlimus'un aynı derecede meşhur bir de *Coğrafyası* vardır. Bu eserinde dünyadaki bütün memleketleri birtakım iklimlere ayırarak bunların arz ve tul daireleri üzerindeki mevkilerini tayin etmek suretile ilmi bir tarzda tertip etmiştir.
B. 21b/8, 31b/2, 61a/5, 67a/13, 74b/15, 75a/5

Behrām-ı İsfahānî Gazne sultanıdır. 1084'te doğduğu belirtilmektedir. 1117'de kardeşi Arslanşah'ı yenerek onun yerine sultan oldu. Behrām şah 1119-1135 yılları arasında

ülkede tam bir barış ve huzur sağladı ve uzun süren hükümdarlık yıllarında Sultan Sencer'in sadık bir vassâli olarak hareket etti. 1157'de Gazne'de öldü.

B. 6b/10

Binmus Hakîm

B. 27b/9

Bukrât Hippokrates adının Arapça şeklidir. Şark âlimleri, büyük Yunan hekiminin eserlerini tercüme ile kalmayıp, şerh ve tefsir de etmişlerdir. Hunayn, salgın hastalıklara dair kitabını, İsa b. Yahya ise hâd hastalıklarda perhize dair kitabını tercüme etmiştir.

B. 27a/14

Büzürcmîhir Küfeli ravi, dil ve edebiyat âlimidir. Hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmadığı gibi doğum ve ölüm tarihleri de belli değildir. Benî Becîle'nin veya Benî Kinde'nin himayesinde bulunduğu kaydedilmektedir. Daha çok aruz üzerinde çalışan Büzürc, Halil b. Ahmed'in aruz konusunda ortaya koyduğu kuralları tenkit etmiş ve onun kurduğu dâireleri, koyduğu terimleri reddetmiştir. Büzürc'ün günümüze kadar gelmeyen el-*'Arûzü'l-Kebîr, Me'âni'l-'Arûz* gibi çalışmaları vardır.

B. 5a/7, 31b/14, 57b/1, 66a/14, 68a/6, 69b/1, 70a/1

Ca'fer-i Şâdık 702'de Medine'de doğmuş, 765 yılında yine Medine'de ölmüştür. Hz. Muhammed'in neslindedir. Manevî ve maddî ilimlerle meşgul olmuştur. Kimya, fizik ve cebir ilimleriyle ilgilenmiştir.

C. 25a/4, 41a/13

Cebbâr Mutlak idaresini her durumda yürüten, düzeni bozulan her şeyi tanzim eden, her güçlüğü kolaylaştıran anlamına gelen Allah'ın adlarından biridir. Kur'an-ı Kerim'de "cebbar" kelimesi, ikisi çoğul "cebbarin" şeklinde olmak üzere toplam dokuz ayette yergi ifade eden beşerî bir sıfat olarak geçmektedir. Esmâ-i hüsnâ ile ilgili olarak eser yazan pek çok müellif, kelimenin: "âhenk ve nizamı bozulan her şeyi, gerektiğinde yerine göre zor kullanarak, ıslah eden" anlamına geldiğini kaydetmişlerdir.

C. 45a/5, 52a/8

Cebre'îl İlâhî emirleri meleklerle ve peygamberlere ulaştıran vahiy meleğidir. Cebrail Yahudilik ve Hristiyanlıkta büyük meleklerden olup Kitab-ı Mukaddes'te ismi geçen üç melekten biridir. Ahd-i Atik'e göre Cebrail altı meleklerle beraber Tanrı'nın huzurunda sol tarafta bulunur. Azizlerin dualarını Tanrı'ya iletir, cennete nezaret eder, birinci semanın hakimidir. İslâmî kaynaklara göre Cebrail, arşı taşıyan ve "mukarrebîn" adı verilen meleklerdendir.

C. 12b/11

C. e 3b/13

Cenâb-ı Kibriyâ Ululuğu karşısında her büyüğün küçüldüğü mutlak büyük; zat ve sıfatlarının mahiyeti anlaşılacak kadar ulu anlamına gelen Allah'ın sıfatlarından el-Kebir, kibriya sahibi olarak açıklanır.

C. ya 4a/11

Cibril Bk. Cebre'il

3b/14, 4a/11,4b/2-4, 42a/12

C.e 3b/9

Dāvūd İsrailoğullarına gönderilen ve kendisine Zebur verilen peygamberdir. İbranîcede "en çok sevilen kişi, göz bebeği" anlamına gelen ismin, Kitab-ı Mukaddes'te Dâvid veya Dâvid şeklinde geçtiği ve sadece Hz. Davud'a ad olarak verildiği görülmektedir. Kur'an-ı Kerim ve hadislerde Hz. Davud'un çeşitli özellikleri belirtilmekle beraber gerek soy kütüğü gerekse hayat hikâyesiyle ilgili ayrıntılı bilgi yoktur. İsrailoğullarının tarihinde peygamberlikle hükümdarlık ilk defa Hz. Davud'la bir araya gelmiştir.

D. 48a/2-4

Ebū 'Ālī Beyā'ī Basra mektebine mensup nahiv âlimidir. 901'de Şiraz'da doğdu. Yaklaşık yedi yıl kaldığı Halep'te birçok meşhur nahivci, şair ve filologun toplandığı Hamdânî Hükümdarı Seyfû'd-Devle'nin sarayında onun hizmetinde bulundu. Daha sonra Büveyhî Hükümdarı Azudü'd-Devle'nin daveti üzerine 959 yılında Şiraz'a gitti. Ebu Ali hayatını yoğun bir eğitim ve telif faaliyeti içinde geçirdi. Farsça'yı çok iyi bildiği için filoloji çalışmalarında mukayese yapma imkanına bulmuştur. En meşhur eseri Azudü'd-Devle için yazdığı *el-İzâhul-'Aduđi'* dir. 987 yılında ölmüştür.

E. 54a/11-12

Ebū Cafer Hz. Ali'nin yeğeni ve Ca'fer b. Ebu Talib'in oğludur. Habeşistan'da doğan, sahâbeden ilk kişi ünvanına sahiptir. Ebu Ca'fer lâkabıyla anılmaktadır. Sahabe arasında zahitliği, takvası ve cömertliği ile meşhur olmuştur. Sahabenin Kur'an-ı Kerim'i güzel okuyanlarından. Dinî ilimlerde de derinliğine bilgi sahibidir. Bu yüzden "el-Bahr" ünvanı verilmiştir.

E. 58b /7

Ebū Ca'fer Hâzin İlk devir matematikçi ve astronomlarından. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Horasan menşeli ve muhtemelen Merv yakınlarındaki Sagan yöresinden olduğu sanılmaktadır. Kendisinin Samanî Emiri I. Mansur b. Nuh zamanında Buhara'da bulunduğu ve bu hanedana Nişabur'da vezirlik yaptığı kaydedilmektedir. İbnü'l-Kıftî, Hâzin'in aritmetik, geometri ve astronomiye dayanarak yapılan hesaplamalarda uzman olduğunu, ayrıca astronomi gözlemleriyle ilgili teorik ve pratik disiplinleri iyi bildiğini kaydetmekte, o güne kadar yazılanların en mükemmeli kabul edilen *Zicü'ş-Şafâ'ih* adlı eseri olduğunu söylemektedir. 971 yılında ölmüştür.

E. 54a/11

Ebu'd-Derdâ Hz. Muhammed'in çağdaşı ve ensardan olup kıraat bilginidir. Önceleri ticaretle uğraşan Ebu'd-Derda, Bedir Savaşından sonra müslüman oldu ve kendini dine verdi. Uhud Savaşına katıldı. Dünya ve dünya nimetlerini bir kenara bırakması, suffiler arasında büyük saygınlık görmesine ve suffe halkından sayılmasına yol açtı. Hz. Muhammed'e gelen vahiyleri derleyenlerin başında yer aldı ve bu konudaki yeteneği ile tanındı. Şam'da kadılık görevinde bulundu. Kıraatta Şam okulunun kurucusu oldu. 652 yılında öldüğü bildirilmektedir.

E. 37b/4

Ebū Hātīm Ensardandır. Uhud Savaşına katıldı. Sad b. As, Onu Küfe'ye vergi tahsildarı olarak görevlendirdi. Hz. Ali döneminde, Medain'e tahsildar olarak gönderildiyse de Muğire'nin Küfe valisi olması üzerine bu görevden azledildi. Muaviye dönemine kadar yaşadı.

E. 27b/11-14, 28a/1-3-9-10-12-14

E. i 28a/ 15

Ebū Hāzīm Hanefi fakihidir. Basra âlimlerinden fıkıh, hadis dersleri aldığına dair bilginin dışında hayatının ilk devresiyle ilgili malûmat yoktur. Hadis rivayetinde sika, ayrıca feraiz, matematik, cebir, şurut ve sicillat alanlarında üstün başarı sahibidir. Ebu Hazim, Dımaşk, Ürdün ve Filistin'in kadılığını yapmıştır. Kadılık görevi yanında eğitim ve öğretim faaliyetlerinde de bulunmuş, fıkıh ve hadis dersleri vermiştir. 905'te ölmüştür.

E. 52a/6-9-12

Ebū Nasr Hadis hafızıdır. Fıkıh ilmini Hanefi fakihi olan babasından öğrendi. 1009 yılı civarında hadis tahsiline başladı. Hadislerin rivayet şekilleri ve ravilerin halleri konusunda derin bilgiye sahip olan Ebu Nasr, yaptığı önemli tartışmalarda Selef görüşünü savunurdu. Kaynaklarda onun muhtelif eserleri bulunduğu söylenmekte ise de bunlardan sadece el-*İbânetü'l-Kübrâ*'nın adı geçmektedir. 1052'de ölmüştür.

E. 53b/12

Ebu'l-Fazl-ı Hind

E. 54a/11

Ebu'l-Ma'ālī İranlı bir yazardır. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. En önemli eseri *Beyânü'l-Edyân*'dır. Hacmi küçük olmakla birlikte bu alanda yazılmış en eski Farsça eserdir. Yazar sultanın meclisinde İslâm öncesi din ve mezheplerle "yetmiş üç fırka"ya dair hadisin konu edilmesi üzerine *Beyânü'l-Edyân* adını verdiği bu eseri kaleme aldığını belirtir.

E. 17a/15, 18a/3, 18a/9, 18a/11, 18b/8, 18b/12

E. ye 17a/13

E. yi 18a/1, 18b/15

E. nün 17b/3

Eflatun Çok iyi bir öğrenim gören Eflatun, önce Herakleitosçu felsefeci Kratylos'un, yirmi yaşına doğru da Sokrates'in öğrencisi oldu. Eflatun İ.Ö. 387'de Atina'da kahraman Akademos'un bahçelerinde okulunu kurdu. Eflatun, felsefeyi yani düşüncenin ve eylemin ilk temellerini mitlere ve inançlara değil akılsal açıdan doğrulayan bilime dayandırır.

E. 5a/13, 31a/1, 40a/9, 40a/13, 60b/9, 63a/9, 65b/12, 71b/4, 75a/15, 76a/9

Efrāsiyāb İran millî destanında İran düşmanı olarak gösterilen Turan hükümdarıdır. İran efsanevî tarihinde korkunç bir savaşçı ve büyük bir kumandan olarak geçen Efrasiyap, kötülük ilâhı Ehrimen'in yeryüzündeki temsilcisi sayılır ve şeceresi yedi göbekte yine efsanevî hükümdarlardan Feridun'a ulaşır. Efrasiyab Avesta'da hilekâr ve kötü insan tipini temsil ettiği gibi İran ırkının da baş düşmanı olarak gösterilir.

E. 29b/13, 30a/7, 74b/6

Erdeşir Eski Farsçada Rtaşira, Orta Farsçada Artaşir, şeklinde telaffuz edilen ve “kutsal padişah” mânasına gelen bu isim üçü Ahamenîler, üçü de Sasanîler döneminde olmak üzere altı hükümdarın adıdır. İslâm dünyasında bu hükümdarlardan sadece Sasanîler devletinin kurucusu olan Erdeşir, Erdeşir-i Babekan adıyla tanınmaktadır. Bu hükümdarın hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. 242’de öldüğü anlaşılan Erdeşir hakkında kaleme alınan *Kârnâme-i Erdeşîr-i Bâbekan* adlı mensur destan günümüze ulaşmıştır.
E. 30a/12, 57b/4

Faysağros Gerçek adı Pythagoras’tır. Eski Yunanlı filozof ve matematikçisidir. İ.Ö. 580’de Samos’ta doğmuş, İ.Ö. 500’de İonya’da ölmüştür. Özünde dinsel nitelikli bir birlik kurarak Platon ve Aristoteles’in düşünce sistemlerini etkileyen ilkeleri biçimlendirmiş, matematiğin ve Batı’nın ussal felsefe görüşünün gelişiminde etkili olmuştur. Kroton’da etik ve siyaset ağırlıklı akademisini kurmuştur. Faysağros’un bilimsel araştırmalardan çok, mistik bir geleneğe bağlı olduğu görüşü daha fazla yaygınlık kazanmıştır. Yazıları günümüze ulaşmamıştır.
F. 76a/10

Fenâ Hüsrev Bk. Hüsrev
F. den 65b/3
F. e 57b/8

Ferhâd İran kaynaklı Hüsrev ü Şirin hikâyesinin bir bölümü olup, sonradan genişletilerek hem Divan hem Halk edebiyatımızda konu edilmiş Ferhad ü Şirin hikâyesinin erkek kahramanıdır. Tarihî kişiliği hakkında kesin bilgi yoktur. Edebiyatımızda başından geçen aşk macerası ve çektiği sıkıntılarla, âşıkların timsali olmuştur.
F. 6a/2

Ferîdûn İran mitolojisinde Pişdadiyan sülâlesinin altıncı hükümdarıdır. Cemşid’in torunudur. Cemşid tanrılık davasına kalkışıp aslen Arap soyundan olan Dahhak, İran’ı istila edince Çin’e kaçmış ve orada ölmüştür. Dahhâk’ın zulmüne karşı Demirci Gave’nin önderliğinde ayaklanma sonucu Dahhak öldürülmüş, yerine Feridun geçmiştir. Feridun adaleti ile meşhur olmuştur.
F. 57a/6-8
F. nuñ 32b/1-10

Feykarvus
F. 22a/3, 60b/15

Fir’avn Tefsirciler Firavun’un Mısır-Amalika hükümdarlarının ünvanı olduğunu kabul ederler. Kur’an-ı Kerim’de geçen ise bunların en zalimi olan ve çok uzun müddet hüküm süren Velid b. Mus’ab’dır. İsrailoğullarını esareti altına alarak ezmekte olan Firavun’u Hz. Musa kendisine peygamberlik gelince dine davet etti ama başarılı olamadı.
F.a 41a/4
F.î 11b/10

Gaffār Daima affeden, tekrarlanan günahları bağışlayan anlamlarına gelen Allah'ın adlarından biridir. Gaffar kelimesi Kur'an-ı Kerim'de yer aldığı beş ayette "settar" günah ve kusurları örten anlamında Allah'ı niteler. Allahu Teala Kur'an-ı Kerim'de gaffar kelimesini kullanmak suretiyle kullarının bağışlanma taleplerine olumlu cevap vereceğini beyan buyurmaktadır. Esmâ-i hüsnadandır.

Ğ. 45a/5

Haccâc bin Yusuf Bk. Yûsuf-ı Haccâc

70b/1-2-4-6-11

Hak Fiilen var olan, mevcudiyet ve ulûhiyyeti gerçek olan anlamına gelen Allah'ın adlarından biridir. Kur'an'da batıl kavramının karşıtı olarak kullanılmıştır. Kur'an'da bu kelimenin "hikmetin gereğine göre yapılmış iş ve yaratılmış varlıklar" anlamında kullanılır. Esmâ-i hüsnadandır.

H. 3a/11-15, 3b/2-9, 4b/1-13, 7a/4, 8b/8, 9a/1-3-4, 9b/3, 10a/6, 10b/11, 13b/5, 14a/10, 46b/15, 52a/15, 54b/12, 58a/3, 67a/3, 73a/13, 78b/9

H. a 7a/3, 46b/7, 54b/11, 67b/15

H. dan 3b/13, 9b/6, 67b/4

H. uñ 13b/14

H. dur 68a/1

Hak te'âlâ Yüce Hak (Allah) anlamındadır. Bk. Hak

9b/6, 12a/10, 14a/14, 14b/2, 22b/9, 23a/10, 23b/6, 25a/6, 30b/8, 34a/2 34b/12, 37a/13, 46a/4-8, 49a/11, 49b/7, 50b/5, 52a/15, 57a/3, 58b/9-12-15, 66b/7-11, 72b/12

H. nuñ 24b/11, 51a/10

Hâlik Her şeyi takdirine uygun şekilde yaratan anlamına gelen Allah'ın adlarından biridir. Arapça'da "bir aslı ve örneği olmadan yeni bir nesne var etmek" anlamında kullanılan "halk" kökünden gelmektedir. Allah'ın eşyaya varlık veren bütün fiilî sıfatları, bu arada onun özellikle yaratma icraatı da bu kökten türeyen kelimelerle ifade edilir. Esmâ-i hüsnadandır.

H. 6b/15, 11a/7, 14b/3, 25a/8

H. den 9a/15

Hâris Hadis hafızı ve tarihçidir. 802'de Bağdat'ta doğdu. Küçük yaşta ilim tahsiline başladı.

Bağdat'ta yetişmekle beraber tahsil amacıyla Mekke, Medine ve Basra gibi ilim merkezlerini dolaştı. Hadis otoriteleri tarafından sika kabul edilen Haris, aşırı fakirliği sebebiyle rivayet karşılığına ücret alması yüzünden bazı muhaddisler tarafından tenkit edildi. 892 yılında ölmüştür.

H. 16b/7

Hārūnū'r-Reşid Abbasî halifesidir. 766'da Rey'de doğdu. İlk öğrenimini Yahya bin Halid el-Bermekî'nin nezaretinde yaptı. 786'da halife oldu. Saltanatı sırasında imparatorluk sınırları içinde uzun karışıklıklar hüküm sürdü. Harunū'r-Reşit devrinin dış olayları arasında en önemlisi Bizans İmparatorluğu ile yapılan mücadelelerdir. Harunū'r-Reşit saltanatının ilk yıllarında sınır bölgelerini düzenleyerek Avasım adı verilen yeni bir sınır

eyaleti meydana getirdi. Yirmi üç yıllık saltanatı boyunca Abbasî İmparatorluğunun parlak devrinin devamını sağladı. 809'da Tus'da öldü.

H. 16b/1, 19a/6

Hasan Büveyhî hükümdarıdır. Fena Hüsrev'in üç oğlundan biridir. Rey'i de içine alan Cibal Bölgesi'de 947 ile 977 yılları arasında hükümdarlık yapmıştır. Kardeşi Ahmet 945 yılında davet üzerine karışıklık içindeki Bağdat'a girdi ve Abbasî Halifesi Müstek fi-Billah Ahmed'e Muizzü'd-Devle, Hasan'a da Rüknu'd-Devle lakaplarını verdi. Rüknu'd-Devle İran monarşisini İslâmî idare sistemiyle uzlaştırarak canlandırmak için uğraştı. Hasan 976'da öldü.

H. ıdı 53b/13

Hasan-ı Basrî Basralı meşhur âlim ve zahittir. 642 yılında Medine'de doğdu. İyi bir hatip ve vaizdi. Sahabeden pek çok kimse ile tanışma fırsatı bulmuş ve onlardan hadis rivayet etmiştir. Hasan-ı Basrî, Allah korkusunu esas alan Basra züht okulunun temsilcisi ve önderi sayılmıştır. Zühdü ahlak kurallarına uyulmasını kolaylaştıran ve dinî görevlerin yerine getirilmesini sağlayan bir unsur olarak görmüştür. 728 yılında ölmüştür.

H. 64b/7, 14

Hâşim-i İsfahânî

H. 21a/9

Hâzret-i Bârî Bk. Bârî te'âlâ

H. 12a/12-13, 32a/11

Hâzret-i Beşîr Beşîr, Kur'an'da peygamber ile aynı anlamda kullanılmıştır. Sevinçli haber getiren, tebşir eden anlamındadır. Hz. Muhammed için de kullanılmaktadır.

H. 12a/15

Hâzret-i 'İzzet Allah'ın isimlerindedir. Eşi dengi bulunmayan, değerli, şerefli ve güçlü, hiç bir zaman yenilmeyen anlamına gelir. Allah'ın kudret ve kuvvetinin kadim olduğunu ve hiç bir zaman yaratıklardaki gibi değişikliğe uğramadığını ifade eder. Esmâ-i hüsnadandır.

H. 3a/2, 7a/13, 9b/9-10, 48a/3, 72a/12

Hâzret-i Melikü'l-Mülük Mülkün sahibi anlamına gelen Allah'ın adlarından biridir. İnsanlığın her şeye hükümran olana bir ma'buda karşı görevlerinin bulunduğunu anlatmak üzere nazil olan Kur'an, "mülk" ve "milk" masdarlarından türetilmiş çeşitli kelimeleri kullanmak suretiyle her türlü hükümranlığın Allahu Teala'ya ait olduğunu vurgulamaktadır. Kur'an'da bu amacı gerçekleştirmek üzere kullanılan ifadelerden biri de "malikü'l-mülk" nitelemesidir. Esmâ-i hüsnadandır.

H. 51b/11

Hâzret-i Nebî Hz. Muhammed için kullanılmıştır.

H. 22b/10

Hâzret-i Perverdigâr Besleyen, rızıklandıran anlamındadır. Allah'ın adlarındandır.

H. 43b/7

Hazret-i Rabb-ı Kerim Fazilet türlerinin hepsine sahip, keremi bol ve sonsuz anlamlarına gelen Allah'ın adlarından biridir. Kerim sıfatı, Allah'ın isimlerinde biri olarak hem meşhur esma-i hüsnâ hadisinde, hem de Kur'an-ı Kerim'deki iki ayette geçmektedir.

H. 62a/7

Hazret-i Rabb-ı Latif Yaratılmışların ihtiyaçlarını en ince noktasına kadar bilip karşılayan anlamına gelen Allah'ın adlarından biridir. Latif sıfatı, en zor işleri bile tüm incelikleriyle bilen, nasıl yapıldığına nüfuz edilemeyen bütün işleri kolaylıkla icra eden, mahlûkatının ihtiyaçlarını en ince noktasına kadar bilip, bunların tam bir güzellik ve incelikte ulaştırıp onların ihtiyacını karşılayan şekilde tanımlanır. Esmâ-i hüsnâdandır.

H. 6a/3

Hazret-i Resul Kendisine bir kitap verilen peygamber anlamına gelir. Arapça elçi demektir.

Eserde Hz. Muhammed için kullanılmıştır.

H. 3a/5, 5b/1-8, 8b/9, 10a/8-14, 10b/1, 11b/3, 13b/7, 14a/4-11, 15b/2, 21a/6, 22a/11, 23b/4, 24b/4, 32a/10, 34a/1, 36b/5, 37b/3, 38b/2, 52a/3, 58b/9, 59a/79, 62a/15, 63a/14, 65a/11, 68a/2, 69b/10, 71b/10, 74a/4

H. dan 28b/156a/4

Hazret-i Risâlet Peygamberlik anlamında elçilik demektir. Resul ile aynı anlamdadır. Bk.

Hazret-i Resul

H.ün 11b/11

Hazret-i Ulûhiyyet Allah'ın gerek zat gerekse sıfat açısından insan idrakinin fevkinde olduğunu belirten ve mutlak tenzih ifadesidir. Yükseklik ve yücelik, şan ve şeref, kuvvet ve kudret sahibi anlamlarına gelir.

H. 1b/1, 15a/6, 44b/10

Hazret-i Vehhâb Her çeşit nimeti hiç bir karşılık beklemeden bol bol bağışlayıp veren anlamına gelen Allah'ın adlarından biridir. İlk dönem bilginlerinden Halimî bu ismi: herhangi bir istihkak esasını gözetmeden sürekli olarak lutuf ve ihsanda bulunan şekilde tanımlamaktadır. Esmâ-i hüsnâdandır.

H. 3a/7, 15a/12

Hişâm 691 yılında Medine'de doğdu. Hişâm'ın 720'de Halife Yezid b. Abdülmelik tarafından kendi oğlu on bir yaşındaki Velid ile birlikte veliaht tayin edildiği, veliahtlığı sırasında devlete karşı ayaklanan Harihî lideri Ukfân'ın üzerine gönderildiği ve onu savaşa gerek kalmadan isyandan vazgeçirdiği bilinmektedir. Hişâm b. Abdülmelik hem fetihlerin hem de iç karışıklıkların çok olduğu bir dönemde hüküm sürmüştür. 743'te ölmüştür.

H. 27b/1-2-8, 52a/5-6-11

Hüdâ Allah'ın adlarından biridir. Farsça kendiliğinden gelen anlamındadır.

H. 9a/2

Hüsrev Hüsrev Firuz XI. yüzyılda yaşamış Irak Emiri'dir. Ebu Kalışar'ın ölümünden sonra emir oldu. Şiraz yönetimi konusunda kardeşiyle bir çok kez (Mansur) savaşa tutuştu. Ramahürmüz, Ebu Sad, İstar ve Şiraz şehirlerini ele geçirdi. Bunun üzerine Mansur Tuğrul Bey'in desteğiyle Şiraz'ı yeniden aldı (1054). Birkaç yıl sonra Tuğrul Bey Bağdat'a girince Hüsrev Firuz'u yakalatarak Rey Kalesine hapsedirdi. Daha sonra da öldürttü.

H. 30b/1, 63b/4-5-8, 64a/5-6-8-10

Hüseyn bin 'Alî Hz. Muhammed'in torunu, Hz. Ali ile Fatma'nın küçük oğlu, on iki imamın üçüncüsüdür. 625'te Medine doğmuş, 680'de Kerbela'da ölmüştür. En ünlü lakabı şehiddir. Ağabeyinin ölümünden sonra Muaviye'nin devlet reisliğini tanımadığı halde onun ölümüne kadar, fiilen siyasi hayata karışmadı. İslâm büyüklerinden birçoğu ile birlikte, Yezid'in veliht tayin edilmesine razı olmadığını belirtti. Muaviye'nin yerine geçen Yezid ile Hüseyin arasındaki sürtüşme Kerbelâ olayının ortaya çıkmasına neden oldu. Hüseyin bu olayda öldürüldü.

H. 65b/5-7-8-9-10-11

İbn-i 'Abbas Abdullah b. Abbas Peygamberimizin amcasının oğludur. 619'da Mekke'de doğdu. Hadis âlimidir. İslâm fıkıhında, ayetlerin tefsir ve izahında, hadis ve sünnette, hesap ve feraizide meşhur olmuştur. Hayatını öğrenmek ve öğretmekle geçirmiştir. İbn-i Sa'd, İbn-i Abbas'ın büyük sahabîlerden sünnete dair sorup öğrendiklerini bir deftere kaydettiğini *Tabakatı*'nda zikreder.

İ. 41b/1

İbn-i Fürekan Ebü'l-Hasan el-Eş'arî'nin görüşlerini sistemleştiren Eş'arî âlimidir. 941 yılı civarında İsfahan'da doğduğu tahmin edilmektedir. İbni Fürekan kelâm, fıkıh, tasavvuf, tefsir, tabakat ve nahiv ilimlerinde eser vermiş çok yönlü bir âlimdir. Ancak daha çok tefsir, tasavvuf ve özellikle kelâma dair görüşleriyle dikkat çekmiştir. Müfessirliğine dair sadece bir cildi zamanımıza ulaşan *Tefsîr'ül-Kur'an* adlı bir eseri vardır. *Risâle fi't-tevhid*, *Mücerredü Makâlât* diğer eserleri arasında yer almaktadır.

İ. 25b/3

İ. i 25b/2

İbn-i Mu'tez 861'de Samerra'da doğan İbn-i Mu'tez dedesi ve babasının öldürülmesinden devlet erkânını sorumlu tuttuğu için halifeler onun uğraşmasını engellemek amacıyla ilim, edebiyat, şiir ve eğlence ile meşgul olmasına imkanlar sağlamışlardır. Şiirlerinde gramer, felsefe, kelâm ilimlerinin terimleri görüldüğü gibi ney, ud, mizmar, dülab, def, desdbend, sema gibi musiki alet ve terimlerine de rastlanmaktadır. *El-bedî*, *Tabakâtü's-Şuarâ*, *Kitâbü Serikâtü's-Şuarâ* eserleri arasındadır.

İ. üñ 73b/8

İbn-i Mübârek Hicri ikinci asırda yaşamış mutasavvıf, zahit ve muttakîdir. Kaynaklarda ismi Şeyh Abdullah İbni Mübarek olarak geçmektedir. "Şahensah-ı Ulema" olarak tanınmıştır.

Yaşadığı dönemde ilim ve şecaat, hüner ve sahavet içinde benzeri bulunmamaktadır. Tasnifleri meşhurdur. 797 yılında Heyt'te ölmüştür.

İ. e 49a/10

İbn-i 'Ubeyd Mu'tezile'nin kurucularından ve hadis rivayet eden ilk kelâmcılardandır. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Rivayetlere göre 699'da Belh'te doğmuştur. Hocası Hasan-ı Basrî'den hadis rivayet etmiştir. Bütün kaynaklarda kendisinden zahit, abid ve müttakî diye bahsedilmektedir. Birçok eseri olduğu nakledilen Ubeyd'den günümüze kadar intikal eden, sadece Hasan-ı Basrî'den rivayet ettiği birkaç tefsir sahifesinden ibarettir. 761'de öldüğü bildirilmektedir.

İ. 54a/11

İbrâhîm Kur'an-ı Kerim'de adı geçen büyük peygamberlerden biridir. Hz. İbrahim'in milâttan 12. yüzyıl önce yaşadığı kabul edilir. Hz. İbrahim tarihte Babil Devletinin hâkim olduğu zamanda peygamber olmuştur. Babil halkı Sabîî dininden idiler. Allah onlara Hz. İbrahim'i peygamber olarak gönderdi. Hz. İbrahim Babil halkına hak ve hakikati bildirmeye çalıştı, ancak onu dinlemediler.

İ. 12a/1

İmâm-ı A'meş Hadis, kıraat ve feraiz sahalarındaki bilgisiyle tanınan tâbiîn nesline mensup âlimdir. 680 yılında Rey yöresinde Dünbavend'de doğmuştur. A'meş kıraat, hadis ve ferâiz ilimlerinde devrinin Küfe'deki en önemli âlimi kabul edilmiştir. Küfe âlimleri arasında Kur'an-ı Kerim'i kaidelerine en uygun bir şekilde okuyan, Hz. Peygamber'in hadislerini en iyi bilen ve kendisine yöneltilen sorulara en isabetli cevaplar veren kişi olarak ün yapmıştır. 765'te ölmüştür.

İ. 66b/6-7-10-13

İ. e 66b/9

İ. ün 66b/12

İmâm-ı A'zam Ebū Hanîfe Hanefî mezhebinin imamı, büyük müctehittir. 699 yılında Küfe'de doğmuştur. İslâm'da hukukî düşüncenin ve ictihad anlayışının gelişmesinde önemli payı olup daha çok Ebu Hanife ve İmam-ı azam diye şöhret bulmuştur. Küçük yaşlarda Kur'an'ı ezberlediği sayılan Ebu Hanife, kıraat ilmini kıraat-ı seb'a âlimlerinden olan Asım b. Behdele'den öğrenmiştir. Ebu Hanife, dönemindeki inkârcı ve bidatçılarla münakaşa etmiş, farklı itikadî düşünceye sahip kimselerin ve mezheplerin bulunduğu Basra'ya zaman zaman yaptığı seyahatlerde de bu tavrını sürdürmüştür. Onun bu alandaki görüşleri, zamanla daha belirgin hale gelecek olan Ehl-i sünnet anlayışının şekillenmesine önemli ölçüde yardımcı olmuştur. *el-Fıkhü'l-ekber*, *el-Müsned* eserleri arasında yer alır. 767'de ölmüştür.

İ. 50a/4, 68a/10-15

İmâm-ı Şâfi'î Şâfi'î mezhebinin kurucusudur. Hayatı hakkındaki bilgilerin tam olarak doğru olup olmadığı bilinmemektedir. Bedevîlerin yanında uzunca bir müddet kalarak eski Arap şairleri hakkında esaslı bilgi edinmiştir. İmam-ı Şâfi'î, Mekke'de Muslim el-Zincî ve Sufyan b. 'Uyayna yanında hadis ve fıkıh tahsil etmiştir.

İ. 65b/14-15

İsā Dört büyük peygamberden biri olup kendisine vahiy yoluyla İncil nazil olmuştur. Hz. İsa Cebrail'in Hz. Meryem'e üflediği ruhtur. Bu bakımdan neye dokunsa ona hayat verir, onu canlandırır ve diriltirdi.

İ. 6a/5, 6a/7-8

İskender-i Zü'l-Karneyn Kur'an-ı Kerim'de adı geçen mübarek bir kişidir. Peygamber veya evliyadır. Nuh aleyhisselamın oğlu Yafes'in soyundandır. Hızır aleyhisselamın teyzesinin oğlu ve kumandanlarındandır. Doğuya ve batıya gittiği için "zülkarneyn" denilmiştir. Avrupa ve Asya kıtalarına hakim oldu.

İ. 29a/15, 76b/11

İskender Bk. İskender-i Zü'l-Karneyn

İ. 63a/11, 76a/7, 76b/10, 77a/12, 77b/11-15

İ. e 51b/10, 58a/1

İ. i 77a/13-15

İ. nũ 77a/10, 77b/6

Ḳādī Ebū Yusūf Ebu Hanife'nin önde gelen talebesi, müctehid hukukçu ve ilk kadıkulattır. 731 yılında Küfe'de doğdu. Ebu Yusuf, devrinin ilmi geleneğine uyarak belli temel dersleri aldıktan ve özellikle hadis tahsil ettikten sonra fıkıh öğrenimine yöneldi. Dokuz yıl boyunca ondan yargılama hukuku ve fıkıh okudu, ardından Ebu Hanife'nin ders halkasına katıldı. Ebu Yusuf, fıkıh ve hadis bilgisinin yanı sıra tefsir, seyer, megazî ve eyyamü'l-Arab sahalarında da döneminin seçkin âlimlerindendi. 782'de Mehdi-Billah zamanında kadılık görevine getirildi. Harunü'r-Reşit zamanında kadılıkudatlık kurumu oluşturulmuş ve Ebu Yusuf İslâm yargı tarihinin ilk kadılıkudatı unvanını almıştır. *Kitabü'l-Harac*, *Kitabü'l-Aşâr*, *İhtilâfü Ebî Hanife* ve *İbni Ebî Leylâ* eserleri arasında yer alır. 798'de ölmüştür.

Ḳ. 66b/6-7-10

Ḳ. uñ 66b/8

Ḳahhār Yenilmeyen, yegâne galip anlamlarına gelen Allah'ın isimlerinden biridir. Kur'an-ı Kerim'de nadiren kullanılan bu kelime Arapça'da "galip gelmek, hükmetmek" gibi anlamlara gelen "kahr" kökünden gelir. Bu kökten türemiş olan "kahhar" kelimesi bazı ayetlerde Allah'ı nitelemektedir. Allah'ın mutlak hakimiyeti ve kudreti yanında insanın da dahil olduğu evrenin onun tarafından iradesine uygun bir biçimde nasıl düzenlenip yönetildiğini bildirir. Esmâ-ı hüsnadandır.

Ḳ. 45a/5

Ḳāsım Ebu Hatim'in satın aldığı cariye'nin adıdır.

Ḳ. 28a/2-4-11

Kisā'î Nahivci ve kari' olup, Küfe'de doğmuş ve Ranbuya'da ölmüştür. Doğduğu şehirde tahsil gördükten sonra, Basra'ya gidip, el-Halil b. Ahmed'den ders aldı. Kur'an kıraatini talim etti. Harunü'r-Reşit'in oğullarının tahsili ve terbiyesinde yardımcı oldu. Eserleri

arasında *Risale ff Lahn el-'Amma* vardır. Avam dilinin hataları hakkında yazılmış bir risaledir. 805'te öldüğü bildirilmektedir.

K. 19a/7

K. dür 19a/11

K. nün 19a/12

K. ye 19a/7

Mahmūd Beg Devlet adamı olan Mahmut Paşa'nın nereli olduğu hakkında fazla bilgi yoktur. Çocukluğunda annesiyle Semendire yolu üzerinde, Mehmet Ağa adındaki bir emir tarafından esir edilerek Edirne'ye getirildi. Mehmet Ağa'nın yardımıyla öğrenim gördü. Murat II'ye takdim edildi. Edirne sarayında öğrenim ve eğitim gördü. Fatih'in ilgisini çekti. İstanbul kuşatmasında bulundu. Fatih'le birçok sefere katıldı. Karaman ilinde çıkan karışıklıkları önlemek isteyen Fatih ile, 1468'de Konya ve Gevele'ye kadar giderek Karaman Beyi Pir Ahmed'i yakalamaya çalışmış ama başarılı olamamıştır. Daha sonra Eğriboz'un alınmasında başarı gösterince sadrazamlığa getirdi. Fakat Mahmut Paşa'yı çekemeyenler, onu Fatih'in gözünden düşürdü. Fatih aynı sene ölen Şehzade Mustafa'nın ölümüne sevindiği kuşkusuna kapılarak Mahmut Paşa'yı 1474'te idam ettirdi.

M. dür 2a/5

Mahmūd-ı Murtaẓā Murtaza, beğenilmiş, uygun bulunmuş anlamındadır. Hz. Muhammed'in isimlerinden biridir.

M. 1b/6

Manşūr halife İkinci Abbasî halifesidir. Mansur halifeliğinin ilk günlerinde, selefi gibi, Küfe yakınlarında el-Haşimîye'de oturmakta idi, fakat bir müddet sonra, yeni bir hükûmet merkezi kurmaya karar verdi ve 762' de Bagdat şehrinin ilk temel taşı atıldı. Mansur, bir hükümdar olarak, bütün kuvveti ile kendini vazifesine vermiş, fakat kullandığı vasıtalar pek bakmamış ve ulaşmak istediği gayeye varmak için hileli yollara başvurmadan çekinmemiştir.

M. 64a/13

Ma'rūf-ı Kerhî Ma'ruf-ı Kerhî meşhur İslâm velilerindedir. Ma'ruf'un meşhur suffilerden Davud al-Ta'î'yi idrak ettiğine bakılırsa, II. asrın ilk yarısında doğduğu tahmin edilebilir. Hemen bütün kaynaklarda, Ma'ruf'un başlangıçta Hristiyan olan ailesi tarafından bir Hristiyan mektebine verildiği, burada hocasının ısrarına rağmen, teslise inanmayarak, mektebini ve ailesini terkedip, müslüman olduğu kaydedilmektedir. İlminden ziyade, ibadet ve vecdi ile tanınan Ma'ruf el-Kerhî yazılı bir eser bırakmamıştır.

M. 69a/1-2

Melekü'l-Mevt Allah'ın emrine göre can almakla görevli, dört büyük melekten biri olan Azrail'den Kur'an-ı Kerim'de melekü'l-mevt "ölüm meleği" diye bahsedilir. Sahih hadislerde de melekü'l-mevt tabiri geçmektedir.

M. 43b/10, 44b/9

M. den 43b/7

Melik-i mennān Çok ihsan veren, bütün âlemlerin sahibi anlamındadır. Allah'ın adlarındandır.

M. 36a/7, 50a/15

Melik-i Kerīm Keremi bol olan Allah anlamındadır. Allah'ın adlarındandır.

M. 44a/4

Melikşāh Büyük Selçuklu hükümdarıdır. 1055 ile 1092 tarihleri arasında yaşamıştır. Babası Alparslan tarafından özel olarak yetiştirildi. Daha on yaşında yönetim işlerinde görev aldı. 1073'te hükümdar oldu. Hükümdarlığı sırasında çok genişleyen Büyük Selçuklu İmparatorluğunu zamanın en büyük siyasî kuruluşlarından biri durumuna getirdi. Celâlî adıyla bilinen takvimi düzenletti. Mülkiyet ve kadın haklarına dair özel kanunlar çıkarttı. Ülkesinde bulunan azınlıkların din ve inançlarına saygı gösterdi. Yediği av etinden zehirlenerek öldü.

M. 17a/-9, 17b/14, 18b/14

Me'mūn Yedinci Abbasî halifesidir. 786'da doğmuş, 833'te ölmüştür. Harunü'r-Reşit'in oğludur. 798'de Horasan ve Hemedan'a kadar olan yerlere vali olarak atandı. Önceleri kardeşi Emin'in hükümdarlığını kabul etti. Onun, oğlu Musa'yı kendi yerine veliaht seçmesi üzerine Emin ile araları açıldı. Me'mun, Şîleri kardeşine karşı kışkırtarak isyan çıkardı ve bu isyanda kardeşi öldü. Böylece Abbasî Devletine bağlı İslâm toprakları Me'mun yönetiminde birleşti.

M. 19a/8, 49b/14, 62b/12

M.1 19a/6

Menü Cevher Gazneliler zamanında yetişmiş İran şairlerinden olup, doğum tarihi bilinmemektedir. Ancak 1040 yılında ölmüş olduğu kaynaklardaki bazı malûmata istinaden söylenebilir. Belh'te doğduktan bahsolunursa da *Divan*'ında kendisi Damgan'dan neş'et ettiğini belirtmektedir. Kaynaklarda kaydedildiğine göre de, Gazneli Mahmud'un damadı ve Gürcan emiri olan Ziyarîlerden Felekü'l-Mealî Minuçihri b. Kabus'un hizmetine girdikten sonra Minuçihri mahlâsını almıştır. Günümüze kadar gelmiş tek eseri *Divan*'ıdır.

M. 15b/14, 30a/7, 34a/7, 74b/6

M.i 29b/13

Mevlānā 1207 ile 1273 tarihleri arasında yaşamıştır. Tasavvuf düşüncesinin Anadolu'daki öncülerinden olan Mevlāna'nın asıl adı Muhammed Celâleddin'dir. Mevlāna o zamanlar Harzemşahların yönetiminde bulunan Belh'te doğdu. Babası Bahaddin Veled, "sultanü'l-ulema" olarak anılan ünlü bir bilgin ve mutasavvıftı. Bahaddin Veled 1231'de ölünce müderrislik Mevlāna'ya verildi. 1244'te Konya'ya gelen İranlı mutasavvıf Şems-i Tebrizî ile tanışması Mevlāna'yı bütünüyle tasavvufa yöneltti. Şems-i Tebrizî'nin 1247'de ortadan kaybolmasından sonra müderrisliği bırakan, içine kapanan Mevlāna şiir yazmaya koyuldu. İlk büyük yapıtı olan altı ciltlik *Divan-ı Kebir*'i yazdı. Mevlāna, öğretisini ünlü yapıtı *Mesnevî*'de açıkladı.

M. 7a/9-10, 11b/6, 17b/12, 74a/6, 78a/10

Mu'āviye İlk Emevî halifesidir. 610'da doğmuş, 680'de ölmüştür. Mekke'nin teslim olduğu yıl Müslümanlığı kabul etti. Hz. Muhammed'in kâtibi oldu. Muaviye yirmi yıllık yönetiminde Suriye'yi örnek bir eyalet durumuna getirdi. Muaviye halifeliği, din unvanı olmaktan çıkararak bir devlet yönetim kurumu durumuna getirdi. Bazı tarihçilere göre müslüman Arap devletinin kurucusu sayılır.

M. 58a/5

Muhammed 570'te doğup 632'de ölmüştür. İslâm dininin kurucusudur. Kureyş kabilesindedir. Kırk yaşında peygamber oldu. Allah tarafından Cebrail vasıtasıyla Kur'an-ı Kerim kendisine gönderildi. İnsanlara doğru yolu göstermek, onları İslâmiyete çağırma için çalıştı. Müslümanlığın yayılmasında dönüm noktası olan Mekke'den Medine'ye hicreti 622 yılında gerçekleştirdi. Müslümanlığı yaymak için Uhud, Bedir, Hendek savaşlarına katıldı. Muhammed çok akıllı ve dürüst idi. Dürüstlüğünden dolayı kendisine güvenilir anlamına gelen "Muhammedü'l-Emin" denilmiştir.

1b/6, 2b/1-2, 12b/10, 13a/4, 28b/14, 50b/4, 56b/12

Muhammed bin Hamîr

11a/1

Muhammed bin Yūsuf İsfahānî Tâbiîn'in âlim ve ravilerindedir. Doğum tarihi bilinmemektedir. İsfahan'ın meşhur suffilerindedir. Arusu'z-zühhâd diye anılmıştır. İlim tahsili için uzun zaman Mekke'de bulundu. Basra ve değişik yerlerde ikamet etti. 800 yılında ölmüştür.

M. 37b/6

Muhammed-i Emîn Ebu Abdullah Muhammed el-Emin. 786'da doğdu. Halife Harunü'r-Reşit'in oğludur. Emin, üç yıl kadar devam eden kısa halifeliği esnasında, bütün gücünü kardeşi ile mücadelelerle harcadığı ve kendisi de bu savaşlar sırasında öldüğü için dışarı karşı askerî bir harekate girişemediği gibi içte de idarî, fikrî ve imarî sahalarda bir şey yapamamıştır. Zevk ve sefaya düşkün olduğundan iyi bir devlet adamı ve halife olamamıştır.

M. 19a/6-8

Muhammed-i Muştafâ Seçilmiş Muhammed anlamındadır. Hz. Muhammed için kullanılmıştır.

M. 1b/6, 13a/4, 50b/4, 56b/12

M. da 12b/10

Muhammed İbnu Bekir Bahru'n-Nasayih'in müstensihidir. Eseri 1688 yılında istinsah ettiğini bildirdirmektedir, bu da onun 17. yüzyılda yaşamış olduğunu göstermektedir.

M. 79b/2

Mūsā Musevî dininin kurucusu, İsrail peygamberi ve kanun koyucusudur. M.Ö. XIII. yüzyılın ortalarında yaşamıştır. Hayatı hakkında kesin bilgi yoktur. Bazı kaynaklar Mısır'da doğduğunu, Firavun Tutankhamon zamanında M.Ö. 1352 ile 1320 tarihleri arasında

yaşadığını, Mısır tarihinde birçok siyasî olayda yer aldığını, sonra kavmiyle Mısır'dan çıktığını yazar. Tevrat ve Kur'an'da Musa ile ilgili olaylar anlatılır.

M. 41a/4, 66a/9,10,12

M. dan 12a/1

Mu'tasım 795 yılında Bağdat'ta doğmuştur. Beşinci Abbasî Halifesi Harunü'r-Reşit'in oğludur. Kaynaklarda tahsili hakkında pek bilgi yoktur. İlk resmî vazifesi 816 yılında yaptığı hac emirliğidir. 828 yılında Mısır valiliğe atanana kadar siyasî olaylara pek karışmamıştır. Valilik yaptığı dönemde bir çok savaşa katılmış ve başarılar göstermiştir. 833 yılında kardeşi Halife Me'mun ölünce halife olmuştur. 847 yılında ölmüştür.

M. 16a/11, 27b/11

M.uñ 16b/2

Mübârek İbn-i Fuzâla 7. yüzyılda Basra'da yaşamıştır. Basralı meşhur tâbiî, âlim ve zahit Hasan-ı Basrî'nin öğrencisidir. Rum kazasında memurluk, Şam'da kadılık yapmıştır.

M. 58b/7

Nebî Bk. Hazret-i Nebî

N. 3b/14, 5b/2, 6a/7, 11b/8, 12b/9, 17a/5, 43b/4, 50a/12, 58a/9, 62b/4, 68a/4, 71b/14

Nemrüd Hz. İbrahim'in peygamber olarak gönderildiği dönemde Babil Devletini yöneten zalim bir hükümdardır. İslâm kaynakları, özellikle de tarihçiler Nemrud adının "Allah'a karşı" direnmek, karşı gelmek anlamlarına gelen "temerrede" fiilinden türediğini söyler. Kur'an-ı Kerim ad vermeden Nemrud'un Hz. İbrahim'e karşı çıkışını, Hz. İbrahim'le baş edemeyince onu ateşe atarak yaktırmak istediğini açıklar.

N. 12a/1, 45a/10,11

Nessâc-ı Bühârî Kaynaklarda Şeyh Hayr Nessac olarak geçmektedir. Doğum ve ölüm tarihi bilinmemektedir. Fakat Cüneyd Bağdadî'nin onun yarenlerinden olduğu bilindiğinden, 10. yüzyılda yaşadığı söylenebilir. Çulhacılık yapardı. Bağdat şairlerinin çoğunun üstadıdır. Meclis-i Şerif'nde ünlü sufi Şeyh Şibli'nin tövbe ettiği bilinmektedir.

N. 78b/10-11

N. nün 78b/11

Nüşrevân İran'daki Sasani Devleti hükümdarlarından. Asıl ismi Hüsrev'dir. Pehlevî dilinde "ebedî ruh" anlamına gelen "Anoşekrevan" lâkabıyla meşhur olmuştur. Nüşirevan, Romalılarla, Hunlularla, Hindlilerle ve başka komşularıyla birçok savaşta galip gelmiştir. Babası Kubad zamanında ahlâksızlıkları ve bozuk fikirleriyle insanları etkisine alan Mejdek ve seksen bin adamını kılıçtan geçirerek tehlikeyi ortadan kaldırmıştır. Kırk sekiz sene adaletle hüküm sürmüştür. 579 senesinde vefat etmiştir.

N. 30a/10, 54a/15, 54b/2, 56b/2-6-9, 57a/13-14, 61a/7-9, 61b/10, 67a/3-5

N. a 56b/10, 57b/15

N.ı 56b/15

'Osmân 574'te Mekke'de doğdu. Dört halifenin üçüncüsüdür. Müslümanlığı ilk kabul edenlerdendir. Bedir dışındaki tüm savaşlara katılmıştır. Hz. Muhammed'in vahiy kâtibi idi. Hz. Muhammed'in vefatından sonra Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'e kâtiplik ve

müşavirlik yapmıştır. Hz. Ömer'in vefatından sonra 644 yılında halife seçilmiştir. 653 yılında Kur'an-ı Kerim'i belli başlı kurallara göre okutarak, çoğalttı. Halifeliğinin on ikinci yılında, 656'da Kinane b. Bişr tarafından bıçakla boğazı kesilerek öldürülmüştür.
'O. dan13a/15

Ömer İkinci halifedir. 591'de Mekke'de doğmuş, 644'de Medine'de ölmüştür. Kureyş kabilesindedir. Müslümanlığı kabul etmeden önceki hayatı hakkındaki bilgiler azdır. 618'de müslümanlığı kabul etti. Halifeliği döneminde vergilerin toplatılması, maliye ile ilgili işlerin yürütülmesi için defterler tutturdu. Hicretin, tarih başlangıcı olması Halife Ömer zamanında kabul edildi. Yaptığı işlerdeki doğruluğu ve adaletiyle tanındı. Bu yüzden kendisine doğruyu eğriden ayıran anlamına gelen "Faruk" lakabı verildi.
'Ö. 26b/4

Rabb-ı āferīnīş Bütün yaratılanların Rabb'ı anlamındadır. Allah için kullanılmıştır.
R. 9a/7

Rabb-ı Kādir Her şeye gücü yeten, tam kudret sahibi anlamına gelen Allah'ın adlarından biridir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ı nitelemek üzere, Arapça'da geniş bir kullanım alanı ve anlam zenginliğine sahip olan "kadr" kökünden türemiş "kâdir", "muktedir" ve "kadîr" olmak üzere üç ayrı vasıf kullanılmıştır. Esmâ-i hüsnadandır.
R. 65a/6

Rabbi'l-ālemīn Kâinatın efendisi anlamındadır. Allah'ın adlarındandır.
R. 23b/8, 52a/3

Rabbü'l-halāyık Yaratılanların Rabbi anlamındadır. Allah'ın adlarındadır.
R. 45a/7

Rabbu Rahīm Merhemetli, esirgeyen, koruyan Rabb (Allah) anlamındadır. Allah'ın adlarındandır.
R. 44a/4-5

Refīk-i Ekber İran şairlerindedir. Hindistan'a giderek Ekber Abad'ta ikamet etmiş ve Ekber Şah'a intisap etmiştir.
R. 65a/15

Resūl Elçi, peygamber anlamındadır. Belirtilen yerlerde Hz. Muhammed için kullanılmıştır.
R. 3a/3, 9b/11, 12b/10, 23b/8, 39a/13, 46a/3, 49a/2, 62a/12

Rabb-ı ma'būd Kendisine ibadet edilen Rabb (Allah) anlamındadır. Allah'ın adlarındandır.
R. 9a/5

Rabb-ı Rahīm Rahīm olan Rabb (Allah) anlamındadır. Rahīm sıfatı, esirgeyen, bağışlayan, engin merhamet sahibi, dünyada kendisine inanıp emirlerine uygun bir şekilde yaşayanları ahirette ebedî nimetlerle mükafatlandırarak olan anlamlarına gelen Allah'ın adlarından biridir. Esmâ-i hüsnadandır.

R. 12b/10

Rabb-ı Rahmān Rahman olan Rabb (Allah) anlamındadır. Rahman sıfatı, esirgeyen, bağışlayan, ilâhî rahmet, lütuf ve koruyuculuğu bütün mahlûkatı kapsayan anlamlarına gelen Allah'ın adlarından biridir. Kur'an-ı Kerim'de, kâinatı yaratan ve idare eden en yüce varlığın özel adı olan Allah lâfzından sonra en çok kullanılan isim "er-Rahman"dır. Esmâ-i hüsnadandır.

R. 49a/2

Rabb-ı Ra'ûf Şefkatli, çok merhametli, pek müşfik Rabb anlamına gelen Allah'ın adlarından biridir. Arapça'da "rahmet" kavramının en ileri ve en üstünlük derecesini ifade etmek üzere kullanılan "re'fet" masdarından "fa'ûl" vezninde mübalâğa bildiren bir sıfat olan "raûf" kelimesi Kur'an'da çeşitli ayetlerde Allah'ın vasfı olarak geçmektedir. Esmâ-i hüsnadandır.

R. uñ 28b/14

Rabb-ı Zü'l-celâl Celâl, ululuk sahibi olan Rabb (Allah) anlamına gelir. Zü'l-celâl, azamet sahibi, büyük, yüce ve münezzeh olmak, uzun ömürlü olmak anlamlarına gelen "celâl" ile Arapça'da sahip anlamındaki "zû" kelimesinin bitleştirilmesiyle oluşturulan Allah'ın isimlerinden biridir. Esmâ-i hüsnadandır.

R. 13a/15

Safiyu'llâh Tasavvuf dilinde Adem'in adıdır. Katıksız ve temiz anlamında Arapça safî ya da safiy de denir. Tanrı Adem'i balçıktan yapıp kendi ruhunu üfleyerek canlandırdığı için safiyullah olmuştur. Daha açık bir şekilde tasavvuf inançlarına göre Tanrı, Adem'de cisimleşmiştir, insan biçimine girmiştir.

S. a 3b/13

Sāmîrî Yahudileri Hz. Musa'nın idaresinde Mısır'dan çıktıktan sonra altından yapılmış olan buzağıya tapmaya teşvik eden kişinin adıdır. Eski İbranî dinî edebiyatında bulunmayan bu ad Kur'an'da, 20. surede (Tâhâ) 85., 87. ve 95. ayetlerde geçmektedir.

S. 66a/9-12

S. yi 66a/11

Sālim-i Eftās Abbasî halifesi Mansur döneminde yaşamıştır. 768 yılında İbâzîler tarafından öldürülmüştür.

S. 49b/14, 50a/1-2

Settār Ayıpları örten anlamındadır. Allah'ın adlarından olan el-Gaffar, Kur'an-ı Kerim'de yer aldığı beş ayette "settar" yani günah ve kusurları örten anlamında Allah'ı niteler. Bazı rivayetlerde "ya settare'l-'uyub!" (ey ayıpları örten!) şeklindeki niyazların da yaygın olduğu bilinmektedir.

S. 45a/5

Sindibād Bin bir gece masallarından birinin kahramanıdır. Yaptığı yedi yolculuk olağanüstü serüvenlerle doludur. Bunlardan biri şöyledir: Bir hükümdarın çocuğu eğitilmesine

rağmen bir şey öğrenemez. Sonra bin bilgin arasından seçilen Sinbad her duvarına bir bilimin resmi yapılmış bir odada çocuğa bilimlerini öğretir. Çocuğun talihinde uğursuzluk gören Sinbad imtihandan önce ona bir hafta konuşmamasını söyler. Bir cariye çocuğu konuşturmaya çalışır fakat başarılı olamaz. Bunun üzerine ona iftira atar. Hükümdar çocuğun idamını ister. Fakat vezirlerden biri hükümdarı bu fikirden vazgeçirir. Yedi gün sonra çocuk babasına gerçekleri anlatır. Cariye cezalandırılır. Hükümdar tahtını oğluna bırakır.

S. 27a/10, 32a/12, 42b/8, 60b/13, 66a/1, 70a/9

Sokrat Sokrat ya da Sokrates İ.Ö. yaklaşık 470 ile 399 tarihleri arasında yaşamıştır. Eski Yunanlı bir düşünürdür. Sokrat Atina'da doğmuştur. Öğretisini hiçbir zaman yazıya dökmemekle birlikte, Sokrat'ın gençler arasında birçok öğrencisi vardı. Sonradan yazar olan bu gençlerden bazıları Sokrat'ın düşüncelerini kağıda geçirmiştir. En ünlü öğrencisi olan Platon, Sokrat'ın gençlerle karşılıklı konuşmalarını yazıya dönüştürmüştür. "*Sokratik Dialoglar*" olarak bilinen bu yazıda Sokrat gençlerle birtakım sorunları tartışır.

S. 26b/2, 46b/1, 61a/3, 75b/2-6-10-12

S. a 75b/5-8

S. uñ 75b/4

Sultān Mahmūd Gazne devletinin kurucusu Sebük Tegin'in oğludur. 970 ile 1030 tarihleri arasında yaşamıştır. Türk-İslām dünyasının yetiştirdiği en ünlü hükümdarlardan birisidir. Hint ülkelerinde Türk-İslām kültürünün temellerini atmıştır. Hayatının kırk beş yılını seferlerle geçirmiştir. On yedi kez yaptığı Hint seferlerinin sonuncusundan dönüşünde ölmüştür.

S. ıdı 78b/12

Süleymān Kur'an'da adı geçen peygamberlerden biri ve İncil'de sözü edilen İsrail kralıdır. Kur'an'ın birçok ayetinde genellikle Süleyman peygambere verilen kuvvet, kudret, ilâhî nimetler, mülk ve saltanattan söz edilir. Kur'an'a göre Süleyman, Davud peygamberin oğludur. Süleyman peygamberin ne kadar yaşadığı ve kaç yaşında öldüğü Kur'an'da belirtilmemektedir. Süleyman peygamberin hüdhüd aracılığıyla Seba melikesi Belkıs'ı Allah'a iman etmeğe çağırması, Belkıs'ın tahtıyla birlikte göz açıp kapayıncaya kadar Süleyman peygamberin yanına gelmesi, Belkıs'ın Allah'a imanını kabul etmesi Süleyman peygamberle ilgili olarak Kur'an'da anlatılan arasında yer alır.

S. 16a/4-5, 55a/1

S.uñ 55a/2

Seyh Şatıbî 1144 doğduğu ve 1194'te öldüğü bildirilmektedir. Umumiyetle Ebu'l-Kasım El-Şatıbî diye anılmıştır. Kıraat ilminde ve tefsirdeki geniş bilgisiyle meşhurdur. *el-Şatıbî* ve *el-Tamhîd* eserleri arasındadır.

Ş. 8a/7

Ş. den 7b/12

Ş. nün 8a/3

Sîr-i yezdān Hz. Ali için kullanılan bir addır. Allah'ın arslanı anlamındadır.

Ş. 4b/15

Taîrî Bk. Allâh

45a/3-4, 66a/13

T. nuñ 50b/14

Tāvūs-ı şehber Cebrail'in adıdır.

T. 4a/13

Vehb bin Münebbî İranlı din âlimidir. Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Halife Velid devrinde Yemen'de kadılık yaptı. Daha sonraki devirlerde yazılmış bibliyografik eserlerde Vehb'e ait bazı eserlerin adı geçer. Eserleri daha çok eski Arap tarihini içine alır. Ele geçen tek eseri Peygamber'in gazalarına ait olan küçük bir risaledir. 728'de ölmüştür.

V. den 48a/2

Yūsuf-ı Haccāc Abdülmelik b. Mervan'ın Irak'a karşı giriştiği harekâta, komutasında iki bin kişilik Suriyeli birliği Mekke üzerine gönderen komutandır. Haccac, yirmi yıl valilik yaptıktan sonra elli dört yaşındayken 714'de Irak'ta ölmüştür. Yirmi yıl devam eden Irak umumî valiliği esnasında devamlı karışıklıkların çıktığı Irak'ı sükûnete kavuşturmuştur.

Y. 31a/4

5.4. AYETLER DİZİNİ:

Aḥsin kemā aḥsena'llāhu ileyke 28. sure (Kasas) 77. ayetin bir kısmı. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi sen de ihsan et.
65a/10

'Asā en tekrahu şey'en vehüve ḥayrun lekum ve 'asā en tühıbbu şey'en vehuva şerrun lekum 2. sure (Bakara) 216. ayetin bir kısmı. Sizin kötü gördüğünüz şeyde hayır, hayır gördüğünüz şeyde, sizin için şer olabilir.
29a/14

Atı'ü'llāhe ve atı'ü'r-rasüle ve uli'l-emri minküm 4. sure (Nisâ) 59. ayetin bir kısmı. Allah'a itaat edin, Rersulüne itaat edin ve sizden devlet başkanı olanlara itaat edin.
50b/7, 59a/1,79a/2-3

Efemen yemşî mukibben 'alā vechihi ehdā emmen yemşî seviyyen 'alā şırātın müstākîmin 67. sure (Mülk) 22. ayet. Yüzü koyun yerde sürünen mi yoksa doğru yolda düz giden mi daha doğru yoldadır?
12a/11

Emruhum şūrā beynehum 42. sure (Şūrâ) 38. ayetin bir kısmı. İşlerinizi aranızda istişare edin.
12a/14

Fāşbir kemā şabara ulu'l-'azmi mine'r-rusuli 46. sure (Ahkaf) 35. ayetin bir kısmı. Azim sahibi peygamberlerin sabrettiği gibi sen de sabret.
62b/10-11

Fefarartu minküm lemmā ḥıftukum 26. sure (Şuarâ) 21. ayetin bir kısmı. Sizden korkunca aranızdan kaçtım.
41a/5

Huden ve raḥmeten lillezîne hum lirabbihim yerhabün 7. sure (A'râf) 154. ayetin bir kısmı. Rablerinden korkanlar için hidayet ve rahmet vardır.
9a/3-4

İnne fi ḥalkı's-semavāti ve'l-ardı veḥtilāfi'l-leyli ve'n-nehāri le āyātin li-üli'l-elbāb 3. sure (Âl-i İmrân) 190. ayet. Muhakkak ki yerin ve göklerin yaratılmasında gece ve gündüzün ard arda peşi sıra gelmesinde akıl sahipleri için ibretler ardır.
3a/4-5

İnne'llāhe ye'muru bi'l-'adli ve'l-iḥşani 16. sure (Nahl) 90. ayetin ir kısmı. Allah adaleti ve iyiliği emreder.
51a/4

İnnemā yehşā'llāhe min 'ibādihi'l-'ulemāu 35. sure (Fâtır) 28. ayetin bir kısmı. Allah'tan ancak âlim kulları korkar.
8b/6

İyyake na'budu 1. sure (Fâtiha) 5. ayetin bir kısmı. Yalnız sana kulluk ederiz.
61a/12

Ḳū enfusekum ve ehlikum nāran 66. sure (Tahrim) 6. ayetin bir kısmı. Kendinizi ve ailenizi ateşten koruyunuz.
43a/11

Kullu nefsin z̄aikatu'l-mevti 3. sure (Âl-i İmrân) 185. ayetin bir kısmı. Her nefis ölümü tadıcıdır.
76a/12-13

Lā yeye'su min ravḫi'llāhi ila'l-ḳavmu'l-kāfirūn 12. sure (Yûsuf) 87. ayetin bir kısmı. Allah'ın rahmetinden ancak kafir bir kavim ümit keser.
30a/5-6

Lem tekūnū bāligīhi illā bişikḳi'l-enfusi 16. sure (Nahl) 7. ayetin bir kısmı. Pek çok meşakkatle (hatırı sayılır) erişkin oldu.
46a/8-9

Leyse 'ale'l-a'mā ḫaracun velā 'ale'l-a'raci ḫaracun 24. sure (Nur) 61. ayetin bir kısmı. Amaya zorluk yoktur ve topal olana da zorluk yoktur.
11b/14

Men kāne fī hazihi a'mā fehuva fi'l-āḫireti a'mā 17. sure (İsrâ) 72. ayetin bir kısmı. Kim bu dünyada kör ise öbür dünyada daha da ködür.
21b/1-2

Mennā'in lilḫayr 50. sure (Kaf) 25. ayetin bir kısmı. Hayrı engelleyen.
65b/2

Radiya'llāhu 'anhum ve razū 'anhu zalike limen ḫaşiye rabbehu 98. sure (Beyyine) 8. ayetin bir kısmı. Allah onlardan razı, onlar da Allah'tan razıdır. İşte bu Rabbinden korkanlar içindir.
9a/5-6

Seyeca'llāhu ba'de 'usrin yûsran 65. sure (Talâk) 7. ayetin bir kısmı. Allah zorluğun ardından bir kolaylık sağlar.
30a/6-7

Ve emmā men ḫāfe meḳāme rabbihi ve nehā'n-nefse 'anil hevā feinne'l-cennetü hıye'l-me'vā 79. sure (Nâziât) 40 ve 41. ayetler. Kim Rabbinin huzurunda durmaktan korkar, nefsinin heva ve hevesten men ederse şüphesiz varacağı yer cennettir.
8b/15, 9a/1

Velā tetebi'u'l-hevā 5. sure (Mâide) 77. ayetin bir kısmı. Hevaya uyma (tabi olma).
9b/10

Velā tuti‘ men aġfelnā albehu ‘an zikrinā vettebe‘a havāhu 18. sure (Kehf) 28. ayetin bir kısmı. Kalbini bizim zikrimizden perdeleyen ve hevasına tabi olana uyma.
34b/12-13

Velev kunte fezzan ġalıza‘l-albi lā nüfezzū min havlike 3. sure (Al-i İmrn) 159. ayetin bir kısmı. Őayet sert ve katı kalpli olsaydın etrafından daġılırlardı.
5b/14

Ve‘l-lezine ūtu‘l-‘ilme deractin 58. sure (Mücadele) 11. ayetin bir kısmı. (Allah) kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin.
15a/12

Vemen asenu avlen mimmen de‘a ila‘llhi 41. sure (Fussilet) 33. ayetin bir kısmı. En güzel sözlü kimse Allah‘a aġıran kimsedir.
10b/11

Ve men yu‘te‘l-ikmete fead ūtiye hayran kesiren 2. sure (Bakara) 269. ayetin bir kısmı. 2. sūre (Bakara) 269. ayetin bir kısmı. Hikmet verilen kimse hayrın oġunu almıŐtır. 15a/15, 15a/15-15b/1

5.5. ARAPÇA ŞİİRLER DİZİNİ:

Cerāḥātü's-sināni lehā iltiyāmu / Velā yeltāmu mā ceraha lillisāni
Mızrak yarası vücutta iz bırakır ama dil yarası için mızrağa lüzum yoktur.
26b/5

Huve'r-Rabbu ve'l-kādiru'l-mācidun / Fekullu'l-berāyā lehu şahidun
Fefi külli şey'in lehu āyetün / Tedullü 'alā ennehu vāhidün
O, rabdır, kadirdir, maciddir. Bütün mahlûkat ona şahittir ve her şeyde onun tek olduğunu
gösteren (ispat eden) bir delil (işaret) vardır.
1b/4-5

Te'allem yā fetā fe'l-cehlu 'ārun / Felā yerzā bihā illā hımārun
Ey Genç! Öğren, çünkü cehalet utanılacak şeydir. Cahilliğe eşekten başkası razı olmaz.
49a/9

Tunşifnī yā Ebā Ḥātım ev lenaşbiranne ilā ḥākim
Sittün elfen fī şirā Kāsım min māli haze'l-meliki'n-nāim
Bana insaf eder misin yokasa hakime gideyim mi ya Eba Hatim! Uyuyan bu padişahın
malından altmış bin akçeyi Kasım için verdin.
28a/1-2

5.6. HADİSLER DİZİNİ:

Āfātü'd-dīne'l-hevā Dinin afeti hevaya uymaktır.

9b/11-12

Aħsin kable en yefūteke'l-ihsān Senden iyilik yapma imkânı geçmeden iyilik yap.

65a/12

A'lemukum bi'llāhi eşeddekum haşyeten Allahı en iyi bilen ondan en çok çekinendir

8b/9

Aşhābī ke'n-nücūmi bieyyihim iktedeytum ihtedeytum Ashabım (gökteki) yıldızlar gibidir hangisine tutunursanız doğru yolu bulursunuz.

1b/9-10

Cemālu'r-raculi feşāhatu lisānihi Kişinin güzelliği dilinin fesahati ileidir.

25a/3

Da'vetu'l-eḥı lieḥıhi fi'l-ğaybi lāyuraddu Bir kardeşin kardeşi hakkında onun olmadığı bir yerde ettiği dua reddedilmez.

37b/4

Efzalu'l-lisāni lisānu şıdkın Dilin en faziletlisi doğru söyleyen dildir.

10a/8-9

Eḥsenuhum ahlākān Ahlâkı güzel olanlar.

68a/4

Ekrimū'l-cāra velev kâne kāfirān Komşunuza kâfir de olsa ikramda bulunun.

42a/11

el-'Adlu cennetun vākıyyetun ve cunnetun bākıyyetun Adalet insanı koruyan bir kalkan ve ebedî bir cennettir.

58a/9

el-Bereketu ma'a eḳābirukum Bereket yaşlılarınızla birlikteedir.

30b/13

el-Ḥasedu ye'kulu'l-ḥasenāti kemā ye'kulu'l-ḥaḫabu'n-nāra Haset, ateşin kuru odunu (yaktığı) yediği gibi iyi amelleri yiyip bitirir.

39a/14

el-Ḥazmu sū'z-zānni Kötü zanna düşmemek için tedbirli olmak gerekir.

22a/11

el-Ḥubbu yetevāraṣu Sevgi miras kalır.

38b/3

el-‘İlmu kenzun lāyufnā İlim bitip tükenmez bir hazinedir.

15b/2

el-Ḳanā‘atu kenzun lā yufnā Kanaat bitip tükenmez bir hazinedir.

76a/1

el-Ḳanā‘atu mālun lā yenfedu Kanaat tükenmez bir maldır.

76a/1-2

eş-Şabru miftāḥü’l-farac Sabır gam ve sıkıntıdan kurtulmanın anahtaradır.

62a/12-13

el-Vaḥdetü ḥayrun min celisi’s-süi Yalnızlık, kötülerin meclisinde olmaktan daha iyidir.

22b/10

er-Rağbetu fi’d-dünyā tükşiru’l-hemme ve’l-ḥuzne Dünyaya fazla meyil, elem ve hüznü çoğaltır.

28b/15

er-Razā‘u yuğayyiru’ṭ-ṭibā‘ Süt (süt akrabalığı) insanın mizacını değiştirir.

43b/4-5

Este ‘izu bi’llāhi min cāri’s- sū illezi inraā ḥayran seterahu ve inraā şerran ezharahu Kötü komşudan Allah’a sığın ki o sizde bir hayır görürse saklar, bir şer görürse ifşa eder.

71b/14-15

Evvelu mā ḥalaḳa’llāhu’l-‘aḳle Allahın ilk yarattığı şey akıldır.

3a/1

Evvelu mā yuza‘u fi’l-mizāni el-ḥuluḳu’l-ḥaseni Mizana (teraziye) ilk konulacak şey güzel ahlaktır.

68a/4-5

Eyne’l-muteḥābbüne fi Nerede birbirini sevenler?

34a/2

Hel yakibbu’n-nāsu ‘alā vucūhihim ev ‘alā menāḥirihim lā ḥaşale lisünnetihim Kişi dili üzerine veya burnu üzerine düşmez ancak dilinin zararı üzerine düşer.

23b/8-9

İnne aḥabbe’n-nāşi ila’llāhi yevme’l-ḳiyameti ve eḳrabahum minhu meclisen imāmun ‘ādilun ve inne abğaza’n-nāşi ila’llāhi yevme’l-ḳiyameti ve eşeddehum ‘azāben ve ab‘adehum

meclisen imāmun cāyirun Kıyamet günü insanların Allah'a en sevimsizi ve Allah'a en yakın olanı, adil devlet başkanıdır. Yine insanların Allah'a en sevimsizi, azabı en şiddetlisi ve (Allah'a) en uzak olanı, kötü devlet başkanıdır

50a/12-13-14-15

İnne'llāhe leyağzibe men hālefe's-sultān Allah sultana muhalefet edene gazap eder.

59a/13

İnnemā yetecālesū'l-mutecālisune bi'l-amāneti lāyehıllu lehumā (12) liaḥadihimā en yufşıye 'alā şāhibihi māyekrahu Bir meciste oturacaklardan biri emanetle (sırla) oturacak olursa emanetin (sırrın) sahibini açıklaması ona helāl olmaz.

71b/11-12

İnne'n-naşra ma'a's-şabri Muhakkak ki zafer sabırla beraberdir.

62b/4

İtteku'n-nāra velev bişakki temratin fe inlem yekūn febi kelimetin tayyibetin Bir hurmanın yarısı ile bile olsa kendinizi cehennemden koruyunuz. Bunu da bulamayan kendini güzel sözle korusun.

5b/3-4

İzā aḥabbe aḥadekum aḥāhu fe'lyuḥbirhu Sizden biriniz kardeşini sevdiği zaman sevdiğini ona söylesin.

36b/5-6

İzā aḥdeşe'r-raculu ḥadişen şümme eltefete fehiye emānetün Bir kimse bir söz söylese sonra etrafına baksa o söz onun katında emanet olur.

71b/10

Kelimetun tayyibetun şadaqatun Güzel söz sadakadır.

5b/1

Kemā kāle nebiyyunā muḥbirān 'ani'llāhi te'ālā yā dünyāye iḥdimi limen ḥademeni ve et'abī limen ḥademeki Peygamberin Allahu tealadan rivayetle haber verdiği gibi "Ey dünya hizmetkarı bana hizmet edene hizmet et, sana hizmet edeni de yor."

78b/3-4

Küllü nākısın mel'unun Aklı eksik olan herkes mel'undur.

11b/3

Kūn 'ālimen ev müte'allimen ev mustami'an fela tekun rābi'an fetuhleke Ya öğrenen ol, ya öğreten veya bunları dinleyen ol. Dördüncü olma helāk olursun.

17a/6

Lā 'akle ke't-tedbiri Tedbir gibi akıl yoktur.

10b/14

Lā faḳra eṣeddu mine'l-cehli vela māla a'vaḳa mine'l-'aḳli Cahillikten daha kötü fakirlik yoktur. Akıldan daha faydalı mal yoktur.

21a/6-7

Lā ḥakīme illā zū tecribetin velā muzaharate evṣeku mine'l-müşāverati Hakim ancak tecrübe sahibi olanlardır. İstişare eden kimseden daha sağlam destekçi yoktur.

12a/15-12b/1

Lā ye'ti'llāhu subḥanehu eḥaden bizenbin 'aḳume min cehāleti ehlihi Allah katına, ailesini cahil bırakanın günahından daha büyük bir günahla gelinmez.

46a/3-4

Lirāfetihim 'ale'l-'ibādi ve 'imāratihim 'ale'l-bilādi Kullar üzerine şefkatleri ve beldeler üzerine imaretleri vardı.

56a/6-7

Mā a'tā Allāhu 'ibādehu aḥsene mine'l-'aḳli 'atāen Allah insana akıl vermekten başka daha güzel bir şey vermemiştir.

3a/7

Mā kereme şābbun şeyḥan likibarihi illā ḳayyeza'llāhu 'aleyhi 'inde kiberi sinnihi men yükrimahu Gençliğinde yaşlılara hürmet gösteren kimseyi Allah (cc) yaşlılığında başkalarının yanında hürmet ve ikram edilenlerden eder.

14a/12-13

Mehāfetu'llāhi re'su kulli ḥikmetin Allah korkusu bütün hikmetlerin başıdır.

8b/10

Men a'ta ḥazzahu mine'r-rifḳı feḳad u'tiye lehu ḥayru'd-dünyā Kime şevkatten bir şey veridilyse ona hayır verilmiştir.

13b/13

Men ḥavfe'llāha te'alā havvafu'llāhu kulle şey'in minhu, vemen lem yaḥafi'llāhe ḥavvafu'llāhu min kulli şeyin Kim Allah'tan korksa Allah her şeyi ondan korkutur. Kim de Allah'tan korkmazsa Allah onu herşeyden korkutur.

9b/4-5

Menıḳtarabe min abvābi's-salāṭini iftenene Kim saltanat kapısına yaklaşırsa fitneye düşer.

59a/9-10

Men keteme sırrahu meleke emrehu Kim sırrımı saklarsa işlerine hakim olur.

69b/11

Men lānet kelimetuhu vecebet maḥabbetuhu Kimin sözü yumuşak olursa insanlar tarafından sevilmesi vaciptir.

13a/5

Men te'ennā eşabe ev kāde ve men teaccele aḥṭaa ev kāde Kim temkinli olursa isabet eder veya isabet etmeye yaklaşır. Kim acele ederse hata eder, veya hataya yakın olur.
62b/1

Men tevāza'a li'llāhi rafa'ahu'llāhu Kim Allah yolunda tevazu gösterirse Allah onu yükseltir.
14a/5

Men yezra'u ḥayran yeḥşudu raġbeten ve men yezra'a şerran yeḥşudu nedāmeten Kim hayır ekerse ümit biçer, kim şer (kötülük) ekerse pişmanlık (elde eder) biçer.
67a/10-11

Raḥıme'llāhu imrien şaluḥa lisānuhu Dilini düzeltene Allah rahmet etsin.
23b/5-6

Re'su'l-'aqli ba'de'l-īmāni el-müdārātü İmandan sonra aklın başı iyi idaredir.
13b/8

Re'su'l-'aqli ba'de'l-īmāni et-teveddudu ile'n-nās Aklın başı imandan sonra insanlara sevgi ile yaklaşmaktır.
32a/7-8

Ṭübā limen messeke'l-fazla min lisānihi ve anfaḫa'l-fazlu min mālihi Akıllı kişi dilini sözün fazlasından koruyan ve malının fazlasını infak eden kimsedir.
24b/4-5

Uṭlubū'l-'ilme mine'l-mehdi ile'l-laḫdi Beşikten mezara kadar ilim talep edin.
49a/3

Vulidtü fi zemeni'l-meliki'l-'ādili Adaletli hükümdâr zamanında doğdum.
56b/13

Yümkinükum mine'l-cenneti ṭayyibu'l-kelami ve ṭa'āmu'ṭ-ṭa'ām İkramda bulunarak ve güzel söz söyleyerek cennete girebilirsiniz.
5b/9

5.7. ARAPÇA İBARELER DİZİNİ:

‘Ale’l-ıtlak ‘alā sebīli’l-ittifāk Mutlak olarak ittifak yolunda.

78a/1

‘Aleyhi efdalu’ş-şalavāt Duaların en üstünü onun üzerine olsun.

13b/7

‘Aleyhime’s-selām Selām her ikisinin üzerine olsun

12a/1

‘Aleyhi’s-selām Selām onun üzerine olsun.

6a/5, 6a/7-8, 8a/9, 8b/9, 10a/8, 10a/9-14, 10b/14, 14a/4-5-12, 15b/2, 16a/5, 22a/11, 24b/4, 28b/1, 39a/14, 41a/4, 43a/12-13, 46a/3, 48a/2, 58a/9, 58b/9, 59a/9, 62a/12-15, 63a/15, 67a/10, 68a/2, 69b/11

‘Aleyhi’ş-şalavātu’r-raḥmān Rahman’ın salatu onun üzerine olsun.

3a/5-6, 9b/11, 12a/12

‘Azze ismuhu İsmi yüce olsun.

3a/2, 9b/10, 48a/3

‘Azze şānuhu Onun şanı yüce olsun.

5b/13, 12a/13, 18a/13, 23a/10, 32a/11, 35b/6, 72a/12

Bi-ḥamdi’llāhi ve’l-minneh Allah’ın hamdi ve lutfu (ihsanı) ile.

36a/6

Bi’l-küllüye tamamen

29a/4, 74a/3

Celle celāluhu Onun büyüklüğü yücelsin.

1b/1

Cellet ḳudretuhu Onun kudreti artsın. (yüce olsun)

65a/7

Celle zikruhu Onun zikri yücelsin.

8b/5-6, 12a/10, 34b/12, 50a/15

el-‘Aceletü mine’ş-şeytān et-te’ennī mine’r-raḥmān Acele şeytandandır, teenni (sabırlı davranış) Rahman’dandır (Allah’tandır).

62a/9

el-‘Adlu sā‘aten ḥayrun min ‘ibādeti sittine senetin Bir saatlik adalet altmış yıllık ibadetten daha hayırlıdır.

51a/8-9

el-‘Avām ke’l-en‘ām Avam hayvan gibidir.

17a/4

el-Cāhīlu ‘aduvvūn linefsihi fekeyfe yekūnu şadīkan liğayrihi Kendi nefesine düşman olan cahil başkasına nasıl dost olabilir?

48b/4-5

el-Firāru lāyütāku min sūneni’l-mürselīn Güç yettiremeyince (gücün kalmayınca) (savaştan) kaçmak, peygamberin sünnetindedir.

41a/5-6

el-Hurru ‘abdu’l-birri İyilik hür kişiyi köle yapar.

67a/2

el-İnsānu ‘abīdu’l- ihsāni İnsan iyiliğin kuludur.

67a/1-2

el-İhsānu yeḳta‘u’l-lisāne İyilik insanın dilini tutar (keser).

67a/8

el-‘İyāzu bi’llāhi Allah korusun, Allah etmesin.

20b/5

el-Lisānu şağīru’l-cirmi kebīrü’l-curum Dil küçük bir uzuvdur ama günahı büyüktür.

27a/12-13

el-Meru ‘aduvvun bimā cehele Kişi bilmediği şeye düşmandır.

21b/3

el-Meyyitu raḥīmeḥu’llāhu ve’l-mālu verrāḣeḥu ve’l-vāriḣu raşḣaḣe’llāhu ve’s-sā’ī le‘aneḥu’llāhu Ölüye Allah rahmet eylesin, malı varislerine (kalmıştır), Allah’ın yardımı varise, Allah’ın lâneti iftiracıyadır (fitneciye dir).

58b/4-5

el-Vefāu bāde’l-vefāt (Asıl) vefa öldükten sonradır.

38a/14

en-Nezaru ilā vechi’l-aḣmaḣi ḣaḣīetun Ahmağın yüzüne bakmak hatadır.

22b/15, 23a/1

er-Rağbetu fi’d-dünyā tuḣşiru el-hemme ve’l-ḣuzne Dünyaya rağbet hüznü, kederi arttırır.

Eşerru’l-‘adāi aḣfāḣum mekīdeten Düşmanların en kötüsü tuzağı gizli olandır.

40a/9

et-Tedbīru nışfu’l-ma‘işeti Tedbirli olmak yaşamanın yarısıdır.

10b/13

Eyyu'l-mü'minu efdāluhum Hangi mü'minler en iyileridir?
68a/3

Ezallu etgā Haddi aşanların en sapığı.

Ḥak sübhānehu O herşeyden uzak olan Allah .
14a/10

Ḥamlu'l-mu'mini 'alā's-şalāhi Mü'minin yükü (görevi) doğruluk üzeredir.
72a/5

Ḥarfun mine'l- Ḳur'āni ḥayrun mine'd-dünyā vemā fihā. Kur'an'ın bir harfi dünyadan ve içindeki herşeyden daha hayırlıdır.
24b/13

Ḥayyu kayyūmdur Diri, canlı ve baki, kaim olandır.
8b/4

Hubbu'd-dünyā re'si kulle ḥatıetin Dünya sevgisi bütün kötülüklerin başıdır.
48a/12-13

Hullidet hılāfeteḥu Halifeliği ebedileştirilmiş.
50a/7

I'tabun -zahırun ḥayrun min ḥıkdın maknūnin Açıkta olan sitem gizli tutulan kinden daha iyidir.
72b/5-6

İ'ādetu i'tızır tezkırın li'z-zenb Özür dilemek günahı hatırlamaktır.
66b/4

İllā ḥimārun Ancak eşek. (eşekten başka)
49a/10

İnlem yekun vābilun feḫallun Yağmur sağanak olmasa da çiseler.
49b/1

İnne'llāhe yuḥıbbu's-şābirin Muhakkak ki Allah sabredenleri sever.
77a/8-9

İnnī leubādiru ilā każāi ḥaceti 'aduvvī meḫāfeten en yeste'ine biğayrī felyestağni minnī Ben düşmanımın hacetini, benden başkası giderir de (o da) ben en müstagni olur (bana ihtiyacı olmaz) diye korkarak (acele olarak) çabucak gideririm.
41a/13-14

İnşā' allāhu'r-rahmān Rahman olan Allah isterse.
73b/13

Ḳaddesa'llāhu Allah onu mübarek etsin (yüceltsin).
7a/10, 47a/5

Ḳaddesa'llāhu sırrahu Allah onun sırrını yüce etsin.
78a/10

Ḳāle inne'r-racule leyukellimuni bi'l-keḷāmi licevābihi eşhā ileyye mine'l-māi'l-bāridi ile'z-zam'āni fetruk cevābehu hūfeten en yekūne fuzūlan Öyle kişiler vardır ki onların sözlerine cevap vermek susamış kişiye soğuk su vermek gibidir. Onun için fuzuli konuşmaktan cevabı terk ederim.
24a/13-14

Ḳalīlu'l-vefāi ba'de'l-vefāti hayrun min keşiri'l-vefāi fī ḫālī'l-ḫayāti Ölümünden sonra az da olsa vefa, hayatta çok vefadan daha hayırlıdır (değerlidir).
38b/1-2

Ke'l-'adem Yok gibi.
7a/9

Keremu'llāhu vechehu Allah onu şerefli kılsın.
21b/3, 13a/3

Lā dā'e 'ayān mine'l-cehli Cahillikten daha kötü dert yoktur.
21a/8

Lā ḫasenete a'lā mine'ş-şabri Sabırdan daha üstün iyilik yoktur.
62b/7-8

Lā kenze enfe'u mine'l-'ilmi İlimden daha faydalı hazine yoktur.
46a/10-11

Lā nedīme ezyene mine'l-'akli Akıldan daha güzel (süslü) yardımcı yoktur.
5a/6

Levkunte ma'ahum lekāne ḳalīlen Şayet onlarla beraber olsaydın az olurdu.
19a/13

Lienni urabbī ervāḫahumā ve ente türabbī ebdānehumā Çünkü ben onların ruhlarını terbiye ediyorum, sen bedenlerini terbiye ediyorsun.
19a/14-15

Mā en‘ama’llāhu ‘alā ‘abdihi ni‘amen keşura bimā ḥasibehu’llāhu li’llāhi fi el-lisāni feşāḥaten ve fi’l-kelāmi ḥelāveten Allah’ın kuluna verdiği en büyük nimet Allah’ı fasih ve tatlı sözle anmasıdır.

25a/4-5-6

Men ‘azūbe lisānuhu keşura ihvanuhu Dili tatlı olanın kardeşleri (dostları) çok olur.

13a/3

Men şabera ‘alā te‘abi’l-‘ilmi mette‘a’llāhu birāḥati’l-edebi Kim ilmin zahmetine sabrederse Allah onu edeble metalandırır (edeb nasib eder).

46b/13-14

Men şeribe ke’si’l-mulūki iḥterakat şefetāhu Kim hükümdarlık, (saltanat) kadehinden içerse dudakları yanar.

59a/6

Men talebe’r-riyāsete velem yectehid fi’d-dirāseti fehuve şevrun fi’d-disāseti Kim baş olma talebinde bulunursa eğitim için çalışmazsa, o ancak hilekâr bir sığır olur.

47a/13-14

Mine’l-murueti keffu’l-ezā ‘ani’l-cirān Komşuların eziyetinden beri olmak mutluluk olarak yeter.

42a/13-14

Min Emiri’l-mü’minine Hişām ilā Meliki’ṭ-ṭāḡi Meliki’r-Rūm Mü’minlerin emiri Hişām’dan zalim Rum hükümdarına.

27b/2-3

Min Meliki’r-Rūm ilā Hişāmi’l-mezmūm Rum Meliki’nden (ayıplanmış) yerilmiş Hişām’a.

27b/7-8

Mukāṭa‘atu’l-aḥmaḡu ḡurbetun ila’llāhi Ahmakla ilişkiyi kesmek Allah’a yakınlaşmaktır.

22b/14-15

Mur biselāmin Selāmetle geç.

6a/6

Nāşihu’l-cāhili neḡve ‘abde’s-sekrān Cahille nasihat, sarhoşa nasihat gibidir.

23a/6-7

Neslen ba‘de neslin Nesilden nesile

19a/3

Ne‘uzu bi’llāhi Allah’a sığınırız.

55b/8

Rabbi'l-'ālemīn Âlemlerin Rabbi
23b/8, 52a/3

Rağiya'llāhu 'anhu Allah ondan (o erkekten) razı olsun.
9a/5, 41b/1, 46b/13, 50a/5, 62b/15, 65b/15, 66a/4, 66b/3-4, 67a/8, 68a/10, 68a/15, 78b/10

Rağiya'llāhu 'anhum Allah o erkeklerden razı olsun.
9a/5

Rağiya'llāhu 'anhumā Allah o ikisinden razı olsun.
65b/5-6

Rağmetu'llāhi 'aleyhi Allahın rahmeti onun üstüne olsun.
17a/9, 64b/7, 69a/2-3

Rubbe kelimetin tekulu da'nī, Kelime der ki: "Beni bırak."
27a/3

Şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem Allah ona dua ve selām etsin.
29a/4, 74a/3

Şudūru'l-ibrāri şundūku'l-esrāri Suçsuz insanların göğüsleri, sır sandıkları gibidir.
73b/8

Te'ālā şānuhu Şanı yüksek olsun.
7a/13

Tūbā limen kāne 'aqluhu emīran ve nefsuhi esīran ve veylun limen ina'kese Müjdeler olsun o kimseye ki aklını üstün tutmuş, nefsini esir etmiştir. Ve bunun aksini yapana yazıklar olsun.
4b/11

Yā men ezhara'l-cemīle ve setera'l-ķabīha Ey güzelliği izhar eden (açıklayan) ve ķirkinliđi örten kimse.
72a/13-14

Yehrumu ibni ādeme ve yaşıbbu minhum işnān İnsanoğlu yaşlanır ve iki şeyi genç kalır.
76a/3

5.8. FARŞA İBARELER DİZİNİ :

Ādemī dīdest bākī pūstest Ademođlu gözđür. Geriye kalan posttur (kabuktur).
7a/10

Bāb-1 çehārdehom der nuhufte dāšten-i rāzhāst On dördüncü bölüm sırların gizlenmesi hakkındadır.
69b/9

Bāb-1 çehārom der sohen goften Dördüncü bölüm söz edebi hakkındadır.
23a/10

Bāb-1 dehom der hizmet-i pādişāhān Onuncu bölüm padişahlara hizmet hakkındadır.
58b/14-15

Bāb-1 devazdehom der nīkī-yi nīkī u bedī-i bedī On ikinci bölüm iyiliğın yararları ve kötülüğün zararları hakkındadır.
65a/4

Bāb-1 heftom der beyān-ı ‘adāvet ve esbāb Yedinci bölüm düşmanlık ve sebepleri hakkındadır.
39a/1

Bāb-1 heftom der hūkūk-ı dūstān ber-yek-diger Yedinci bölüm dostların birbirine karşı olan hukuku hakkındadır. Bū bölüm altıncı baba aittir.
34b/13-14

Bāb-1 heştom der mev‘ıza-i ferzend ve der hūsn-i terbiyyet ve naşihat-i vey Sekizinci bölüm kişinin evlādına öğüt vermesi, güzel terbiye etmesi ve nasihatte bulunması hakkındadır.
42b/14

Bāb-1 nohom der pādişāhī ve beyān-ı ādāb-ı ust Dokuzuncu bölüm padişahlık ve padişahlığın usûlleri hakkındadır.
50a/9-10

Bāb-1 panzdehom der dünyā ve hırş On beşinci bölüm dünya ve hırs hakkındadır.
73b/13-14

Bāb-1 pençom der hikmet ü emşāl-i naşihat Beşinci bölüm hikmet, emsal ve nasihat hakkındadır.
28b/5

Bāb-1 sevvom der nā-dānī Üçüncü bölüm nadanlık hakkındadır.
21a/3

Bāb-1 sizdehom der hūy-ı nīk ü bed On üçüncü bölüm iyi ve kötü huy hakkındadır.
68a/2

Bāb-1 şeşom der dūstī ve huķūķ-i ān Altıncı bölüm dostluk ve dostluğun hukuku hakkındadır.
32a/4-5

Bāb-1 yāzdehom ender şabr u şitāb On birinci bölüm sabır ve acele etmek hakkındadır.
62a/6

Feristādan-i Hūdā ĩmān u ‘aķl u hayā rā be ādem-i şafī ve goften ki ihtirā eyyetuhunne şī’te
yā Ādem Cenāb-ı Hakk’ın iman, akıl ve hayayı Adem-i safi’ye gönderip “Dilediğini seç ,ey
Adem demesi”
3b/7-8

Hāste-i endek-i bā-tedbīr bih ez hāste-i bisyār-i bī-tedbīr Tedbirle edinilen az menfaat (mal,
mülk), tedbirsiz elde edilen çok menfaatten daha iyidir.
29b/6

5.9. FARŞÇA ŞİİRLER DİZİNİ:

Afa'llāhu duşmeni kü aşikār / Dili pür-kîne vü elfāzı şîrîn
 Ki an duşmen besi bihter ezîn düst / Bihaqq-ı süre-i Tâha vü Yâsin
 Aşikār olan duşmanı Allah affetsin. Kalbi kin dolu ve dili tatlı dost. Oysa aşikār duşman böyle
 olan pek çok dosttan iyidir. Taha ve Yasin sureleri hakkı için.
 41a/11-12

Āhîret kaţţār-ı uşturdân 'amū / Der teb'e dünyâş hemçun sek nemū
 Peşm begozîni şutur nebved torā / Ver buved uştur çe kıymet peşm rā
 İnsanoğlu bil ki deve kervanının gidişi ahiretedir. Onun dünyasına tâbi olan köpek gibi
 görünür. Yününü seçersen deve senin olmaz. Deve senin olursa yünün ne kıymeti var?
 78a/11-12

Bed ender dil erçi ki pinhân buved / Zi pişāni-i merd tâbân buved
 Kötülük kalpte gizli olsa bile, izi kişinin yüzünden bellidir.
 31b/5

Benām-ı niku ger bemîrem revāst / Merā nām bāyed ki ten mergrast
 Çonîn goft Husrev ki morden benām / Bih ez zinde duşmen bedu şād-kām
 Eğer iyi bir ad uğruna ölürsem revadır. Çünkü bana şöret gerekir. Vücut ölümlüdür. Hüsrev
 "Duşmanı mutlu ederek yaşamaktansa mertçe şan, şöret içinde ölmek daha iyidir" dedi.
 42a/5-6-7

Benermî çü gerden nehed rûzigār / Duruşti vü sahtî neyāyed bekār
 Yumuşaklıkla dünya işlerini yürüttüğün sürece kabalık ve sertlik işe yaramaz.
 41b/6

Beter rûzigārân şomerām heme / Ki ber-kām-ı duşmen guzerām heme
 Duşmanın arzusuna uygun geçirdiğim devri çok kötü bir devir sayarım.
 42a/1

Binuţķ âdemî ber terest ez devāb / Devāb ez tū bih ger ne gūyî şavāb
 İnsanoğlu, söz söyleme kabiliyetine sahip olduğu için hayvandan üstündür. Eğer doğru
 söylemezsen hayvan senden daha üstün olur.
 23b/12

Çu rûbāh rā koşt hāhî nikūr / Nehānî benāmeş meger şîr-i ner
 Tilkiyi avlamak istersen (öldüreceğin zaman) sakın ona erkek arslandan başka birşey deme.
 42b/11

Çu zehrî ki āred beten der kurāz / Hîred rā bedān gūne b'ogdāzed āz
 Zehrin testiyi erittiği gibi hırs da aynı şekilde aklı eritir.
 76a/2-3

Çū der dil negoncîd rāz-ı kesān / Kocā gonced ender dil-i dîgerān

Sohen gū zi siy-u du dendān neḥust / Besi der du gūş-ı dil ender nişest
 Neyāyed diger bār ey merdomān / Sohen ger zebān cest ü tîr ez kemān
 İnsanların sırrı bir gönülde saklanmazsa başkalarının gönlünde nasıl saklanır? Sözü baştan
 iyice düşünerek söyle çünkü senin söylediğin söz pek çok kişinin gönlünde yer eder. Söz
 ağızdan, ok yaydan çıktıktan sonra geri dönmez.

70a/11-12-13-14

“Çünkü mel‘ün hānd nākıs rā rasūl / Būved der te‘vîl noḳsānî ‘uḳul
 Behr-i noḳşān-ı beden āmed ferec / Der Nebî ki lā ‘ale’l-a‘mā ḥarac
 İbtilā rencîst kân zaḥm āvered / Ahmaḳî rencîst kân zaḥm āvered
 Küfr-i Fir‘avnî vü her kibr-i ba‘îd / Cümle ez noḳsān-ı ‘aḳl āmed bedîd
 Noksanlık alık noksanlığı olarak yorumlandığı için Hz. Resul nākıs kimseye mel‘un
 demiştir. Beden noksanlığı için kurtuluş vardır. Kur’an’da amaya sorumluluk olmadığı
 yazılıdır. İbtıla (bağımlılık) ıstırap verir çünkü sıkıntı yaratır. Ahmaklık ıstırap verir çünkü
 sıkıntı yaratır. Firavun’un küfrü ve her büyük kibir , hepsi akıl noksanlığından meydana
 gelmiştir.

11b/7-8-9-10

Du çiz enduh ez ḳalb birūn bered / Ruḥ-i dūst u āvāz-ı merd-i ḥired
 İki şey kalpten üzüntüyü giderir: Dostun yüzü ve akıllı kişinin sözü (sesi).

32b/8

Egerçi ki ḥūbest ber-kef guher / Çu ura be rişte koni ḥūb-ter
 İnci elde güzel durur ama onun ipe dizilmesi çok daha güzeldir.

46a/15

Eger yek dem beyā sāyem revān-ı men neyā sāyed / Men ān laḥza beyā sāyem ki yek-i laḥza
 neyā sāyem

Eğer bir an dinlenecek olursam ruhum huzursuz olur. Ben bir an bile dinlenmediğim zaman
 huzur bulurum.

47a/6-7

Emn tersende rā resed zi ḥudā / İy ki bî-ters mîrevî be ḥodā

Ey korkusuzca Allah’a yürüyen kişi! Unutma ki Allah’tan korkana emniyet ulaşır.

9a/11-12

Ez dūst beher zaḥmi efgār nebāyed şod / Vez yār beher cevri bîzār nebāyed şod

Dosttan gelen her incitici davranışa gönül koymamalıdır. Yardan gelen her sitemden de
 incinmemelidir.

32b/11-12

Ez ḳanā‘at ḥiç kes bî-cān neşud / Vez ḥarîsî ḥiç kes sulṫān neşud

Kanaat etmekten hiç kimse can vermedi ve hırstan dolayı da hiç kimse sultan olmadı.

74a/7

Fazl-ı merdān berzen iy ‘ālî-perest / Zān buved ki merd pāyān-bî

Terest

Ey doğruluğu iyiliği arayan kişi! Erkeklerin kadınlara üstünlüğü erkeklerin daha ileri görüşlü olmalarından kaynaklanır.

11a/6

Ferīdūn-ı ferruh ferīşte nebūd / Zi muşk u zi ‘anber sirişte nebūd

Be dād u dehiş yaft ān nikūī / Tu dād u dehiş kon Ferīdūn toī

Kutlu Feridun melek değildir. Misk ve amberden yoğurulmamıştır. O, adalet ve cömertlikle güzel şöhret buldu. Sen de Feridun gibi olmak istiyorsan adil davran, cömert ol.

57a/6-7-8

Ger beriz-i bahra der kūzeī / Çend gonced kısmet-i yek ruzeī

Bir testiye denizi dökse bile ancak bir gün yetecek kadarı ona sığar.

74a/9-10

Ger hüdāvend-i āsumān dādest / Māl-i Kārūn tora vü mülk-i aziz

Ger nedārī hüner nedārī cān / Ver nedārī hıred nedārī çiz

Kainatın sahibi eğer sana Karun’un zenginliğini ve değerli mülk vermişse şayet bir sanatın yoksa değerinin yoktur. Üstelik anlayış ve idrakinde de yoksa hiç bir şeyin yoktur.

5a/11-12

Ger nişined firīşte-i bā dīv / Vahşet āmūzed ü hıyānet rīv

Eğer bir melek şeytanla arkadaşlık ederse hıyanet, hile ve vahşeti öğrenir.

22b/13-14

Ger torā māl hest dāniş nīst / Nezd-i dānā kem ez hasī bāşī

Hıç ni‘met verā-yı dāniş nīst / Dāniş-āmūz ki nā-kesī bāşī

Eğer malın var, bilgin yoksa, bilen kimsenin yanında bir çöpten daha aşağısın. Hiçbir nimet, varlık bilimin önüne geçemez. Eğer bir şahsiyet olmak istiyorsan bilim öğren.

48a/5-6-7

Ger zi kuh bistānī vü nenhi be-cāy / Ender āyed ‘ākıbet zān kuh be- pāy

Eğer dağdan birşey alıp onu yerine koymazsan sonunda dağ yok olur gider.

15b/4-5

Hejdeh hezār ‘ālem eger milk-i tū şevved / Bī-rūy-ı dūst çizī-i muhākķar giriftei

On sekiz bin âlem senin mülkün de olsa, sevgiliyi görmeden elde ettiğin şey değersiz bir şeydir.

7a/5

Heme çiz piri pezired bedān / Meger dūstī kān bemāned cevān

Şunu bil ki her şey yaşlanır, eskir. Genç kalan sadece ve sadece dostluktur.

32b/5

Her çend firāk buşt-i ümmid şikest / Her çend cefā do dest-i amāl bebest

Nevmīd nemī şevved dil-i āşık-ı mest / Merdum beresed beher çi himmet der best

Her ne kadar ayrılık ümidin belini bükse de her ne kadar cefa emellerin ellerini bağlasa da gerçek âşık ümidini yitirmez. İnsanoğlu çalışarak herşeye ulaşır.
49b/9-10

Her ki ez renc bāz dāred ten / Bed ser-encām gerded ü bed rūz
Vānçi ez renc ten be perhized / Ber heme kār-i dil şevēd pīrūz
Her kim bedenini zahmete sokmazsa sonu kötü olur. Başkalarını incitmekten sakınan her kimse istediği her işte başarılı olur. Her kim bedenini zahmete sokmazsa sonu kötü olur. Başkalarını incitmekten sakınan her kimse istediği her işte başarılı olur.
47a/1-2

Hest tenhāyī bih ez yārān-ı bed / Nīk bā bed-ḥū nişined bed şevēd
Yalnızlık kötü arkadaşlardan iyidir. İyi huylu bir kişi kötü huyluyla arkadaşlık ederse kötü olur (ona benzer).
22b/11

Hired-bād hemvāre sālār-i tu / Mebād ez cihān cuz hired yār-i tu
Akıl her zaman senin öncün, yol göstericin olsun. Dünyada akıldan başka yoldaşın olmasın.
15a/7

Hired-mend gūyed hired pādīşāst / Ki ber ḥāşş u ber ‘āmm fermān verāst
Hired rā teni ādemī leşkerest / Heme şehvet ü arzū çākerest
Akıllı kimse “akıl padişahdır” der, çünkü akıl hem halk hem de havas üzerinde sözü geçendir. Akıl insanın vücudunu koruyandır. Bütün şehvet ve arzular ise onun kölesidir.
6b/5-6

Kibr zīşt u ez gedāyān zīştter / Rūz-ı serd u berf ankī cāmeter
Kibir çirkindir, dilencilerde ise çok daha çirkindir. Soğuk ve karlı günde ıslak elbise gibidir.
61b/9

Ki rā k'azmūdī yū yār-ı to geşt / Menāl ez gonāhī ki ber vey gozeşt
Sınadığın ve dostun olan kişi eğer bir yanlış yaparsa ondan incinme.
34a/9-10

Küşād şevēd kār çün saht-geşt / Kudāmin bulendest nā-būde pest
Zi endūh şādī dehed āsumān / Ferāhī zi tengi dehed bī-gümān
Bir iş zorlaştıkça çözüme kavuşur. Alçaklık ve yüksekliğin olmadığı bir yer var mıdır? Kederden sevinç bahşeder asuman, şüphesiz ferahlık verir darlıktan.
30a/8-9-10

Meşveret idrāk-i huşyārī dehed / ‘Aqlhā her aql rā yārī dehed
Aql bā aql-ı diger du-tā şevēd / Nūr efzūn geşt reh peydā şevēd
Meşveret uyanıklık idraki verir. Çünkü akıllar birbirlerine yardım eder. Bir akıl bir başka akıl ile iki akıl olur. Işık fazlalaşınca yol ortaya çıkar.
12b/5-6

Negoftest dānā-yı īn ber fusūs / Ki destī ki netuvān burīden bebūs
 Bilge kişi bunu boşu boşuna söylememiştir. Der ki: “Bükemediğin eli öp.”
 40b/1

Netersīd bāyed zi renc-i buzurg / Ki der zīr-i ānest genc-i buzurg
 Be sostī neyābed kesī kām-ı dil / Ki renc-i ten efzāyed ārām-ı dil
 Meşakkatin büyüğünden korkulmamalıdır. Çünkü büyük meşakkatin altında büyük hazine vardır. Hiç kimse tembellikle isteğine ulaşamaz. Çünkü zahmet gönlün huzurunu arttırır.
 47a/9-10

Şabr bāşed müştēhā-i kūdekān / Hest ḥalvā ārizū-yi kūdekān
 Çocukların iştahını sabırla karşılamak gerekir. Çocukların arzusu helvadır.
 62a/10

Şekibāyī vü teng mānden be dām / Bih ez nā-şekībī resīden bekām
 Sabırla tuzakta sıkışıp kalmak, sabırsızca murada erişmekten iyidir.
 29b/10

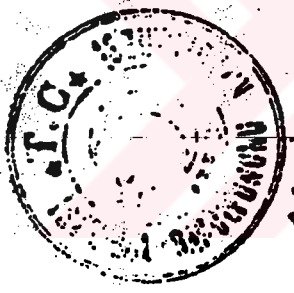
Şeref-i nefis be cūdest kerāmet be sūcūd / Her ki īn her do nedāred ‘ademeş bih zi vucūd
 Nefsin şerefi bağışlamada, keramet ise secdedir. Her kimde bu ikisi yoksa o kimsenin yok olması, var olmasından daha iyidir.
 48a/15, 48b/1

Şinīdem ki āteş buved pādişāh / Benezdik-i āteş ki cūyed penāh
 Padişahın ateş olduğunu duydum. Ateşe kim sığınır?
 59a/8

Tevāzu‘ zi gerden-firāzān nikūst / Gedā ger tevāzu‘ koned ḥūyi ust
 Varlıklı ve güçlü kimselerin tevazu göstermesi iyidir. Fakir eğer tevazuda bulunursa bu zaten onun huyudur.
 14a/9

Zemāne goft merā çeşm-i ḥiş dār nigāh / Ki rā zebān ki ne bestest pāy der bendest
 Felek bana “gözüne sahip ol” dedi. Her kim dilini tutmazsa cezasını çeker (mahkumdur, ayağı zincirlidir).
 32a/2-3

کتاب جو انصاف و حق
من سب الفقیر حسین
تفلیس

کتاب
جو انصاف

حمدی حد و شای به عد حضرت اوهیت جلا له حضرت نون
 در که فیض خود ندن بوجه موجوداتی وجوده کوردی و هر شی
 کذبونک و حد آیتت شاهید عدل و ناطق فضل هادی بلیت
 هوالب و الفان را لما حد کمال الازا له شاهد فی کل شیء له آیه
 دل علی انه واحد و صد هزاران صلاه صلوات نکات اولتیدنا
 و غیر خاله موجودات محکم صنفی محمود فیض حضرت نون روضه
 مقدسه سینه و اصل اوسون هادی صراط مستقیم وادی دار
 الخلد و انصدد و درود نا صلواتی و اصحابی اوزر که اوسون که
 هر بر بی طریقی حقیق ثابت اولوب اصحابی کالجور یا تیمه قدسیم
 اهتدای شهر ذقرفیه لایق اولمشردی
 مستوی
 سکر یوزدن اشوب تاریخ هجرت جوینش نیکجه بولدی شهرت
 بونالی سعید ساعیات ایچره ناکه ظهوره کلدی بی خوش حکمت الله

دیدی شرف غریک یاد شاهی • بله المونک حالین کماهی
 بیله بر آری و سوزی مقبول • اولاً بودید کونو معنیبه مشغول
 قلا تقییس ملک مستشاهی • ایده مختر بر هر شیوول و باجی
 یلوردی بیگان شانه جهانداز • امانت خفیفه اولدوسل و آزار
 امان معتمد مشغول بیکداز • صور رسک اذنی محمود تکدر
 ادنجن بر هیجه اهتکامرا اول • اولور خیر بیه نظم اوزره نما اول
 عیاقی بی کسب ایردی • مبارک دمده بواقلمه کوردی
 کلور بود کور شرف و کلا خاصه عامه • کوردی شاهک قینس نظامه
 دینور خونی خلفه اتمک اکرار • اکیون عادت قیسمان افنام
 برشمس جانی صلاح نیتیه • بلیش کوشکی احقایتیه
 اولون اخوالی خوش بلدی تالی • که صدیقلمه سوز علی مقام
 و ریدی باری بر هیجه محبوب • علی انجیل تلهی ترجمه خوب
 قلوبی انی اوزن کینه محصور • کوزل بر شهرتک ایدی معصور
 قودی هر هیجه که خوش اذ • ایتدی اولیکه اولدی کوردی شاد
 قبول ابدوب بونای خیر ایتقانی • سوزدی کول خیر اولدی عیاقی

اهل حجاب هم طریق
 که که پیشوا اولی محمد
 علم کایش باینده در
 سوزانین بیان اکر
 و مثال وضایح ذکر زده در
 دو و ششاد سرورین بیان
 کلان آموزین بلد ز نام
 کیو کوک متافین و بر نیک
 او ملک طالبان بیان در
 زار کز نیک قانون کونست
 قطع ذکر اید نام
 اول عقل و خصایل عقل
 ای کی قیامت عقل مآخذ
 خصایل حمده سی تحسین
 که شرف نقاسنی فرییدن
 او پیش و زده سبق و جوری

در عاقلی عمل دپهور شد
 اهل عقاده در نیک
 دیو خطاب دیو بیور
 شریف اندو کین
 لایات روی
 الرحمن عقل صحتی
 عقل عطا شدن کوزل
 بیان و طلال
 دیدی حضرت که ای عقل
 پیوری کینه حق کای
 دیدی ورودی او بود
 چو عقلی بونه کورد
 دیدی یار ت اول قطع
 که او که سوکند و زانی

قولا اليه اوجدن پيرن انك
 تخرج قدي اول ووج نوعي ديم
 بولوب دورز كمال عتد الي
 برسنيوك برندن قدر بيزر
 برسندن بري مطبوع محبوب
 كورندي حسن عقل اكا دلاوز
 قول ندي صفا بيه همتا ندم
 خايه داخي اخلاصه طالع
 ركسندن كوكلدن ارزور
 قول بدوب في بدخك ياز
 دنوك اندي جتاب كبر يايه
 سيز ابي فلا لرخصه قيل
 پيميز بوزوره دات دهبر
 بيم فرجما لر عصفاله بدم
 كوز بزي عقل اولر نه اذلك

نظر قل قيسي سوسه جانك
 جوا اول صراف تا قدي عجا دمر
 بفرم بيزر يك حسن جتالي
 برسنيوك برندن حسن بهتر
 برسندن برسوند صورت خوب
 نظر قبولوق اول دريا ييسر
 جوعصفه غاليه اولدي بيل دمر
 ولي يمانه داخي شوق غايب
 ستا سين جايدز اول خوب ووز
 هله خون عصفاه اولنجي خريدار
 ددي جيري بل يمان و جتايه
 نصبي بيم ادي دمن عقل
 ددي يمان ابا ط اووس قهبر
 ميم قد حلا لوز عصفاله دد
 صبر بوزر باه سن اي شاه اولدك

بخالك پوقه بذر اشك كارا
 مدد تجش بخاه اقر اي كيش
 سخي اول قولون قيلم ز قوفي
 تكا شتوكله اولوز كر معرفت
 دو عالمده انوكه زر عرفت جا
 كه عقل اوله اكا هادي و رهبر
 دوستاندن خدا يمان عقل خيال با دز عني و كشتن ندي اخيرا
 نيشين شينك يا ادم

ايت و ادمه زدن رحمت
 اوچين داخي بنيه آله اصاد
 بوا و جدن برسني جتاي ايت
 بزين اوب ايكسرين ايل تشلم
 صيفي الله امير عي برس عتبه
 بخا الله جبريله اولدي غمان
 شك اوخ كشته رسال اولد قاهر

كورين بدن بو حنين ولازا
 دودي خوي عيزا مر بيش
 انوك كر فضلو اولر هم طرب
 تحفيك ياسن اي عتدي مودت
 اني كوردن ندي ساكه همتا
 زهي نيت سعادت ايتي سوز
 فرستادن خدا يمان عقل خيال با دز عني و كشتن ندي اخيرا
 نيشين شينك يا ادم

ددي جبريله خوي بيل حضرت
 خيا و عقل رسما في بيله ال
 دي كا فكر قا خوش اختيار ايت
 بنيه شينه روشن ايله هليم
 جوقر مان اري حصل جبر بيله
 بليخه خيا و عقل ايت
 سلاز ايدز قوقا قوقه قا دير

کیوکه عقل اوله پیشوایی • ایان عمرشه ذکر نیشه لوسی
 میرزا اوله عقلیه چون انسان • ملاذ کندن مفضل نیشه ایات
 کیه مرشد اوله عقل فایب • قلوز رویشن آکا را و صواب
 صلاح هیند نیند عقله پیشه • یوفی نینه اولوز عقلوک همشه
 کیه که کورده سین یوق نینله نینه • ان عقل اوله عقل کسک کسک
 کتاب قورنده مکتوبد لا یمین • بین عقل یعنی هیند یضاحب
 یوقد عقلدن مویرک برده میر آید نیا که جسم جانله قائم جانان
 دخی قایم یعنی عقلیه در • هر کون که دماغی آثار عقلدن عالی و عاقل
 انوار عقلدن نمی اولانگر عالم و اموال جهان آینه قولیه •
 جو که بی نیند عقل عالم آرا کی قصه شروع آیده از مدینه النبه
 ضایع تلف قلوز نیند خداوند انسان داده است • مال قارون ترا و لایع
 کز نه داری هنر نداری جان • وز نداری خسر دنداری چنر
 افلاطون بدد کو هر روز اولوسی • و نهایت کزان بهایی عقلد و یاقوت
 قیمتی کفنا جو که کویک سوزد • و عمل قدری بن کهنله زبان
 قدا نشاندن کلن نرزشوین سوز کز د که لطیف شایرین سوز کز بعضی

حتی اید بر بی عقل ر فقی • که اولدز با که دلدار حقیقی
 آسره که بیخی ای جبریل به دو • اولانما در من آذن بود مرا بز
 می بار عز ز مندان آسیرمه • بیخ در صحبتندت ای سیرمه
 دینوبن بی خیایه دیدی جبریل • سخی کل التیم در کلاه یعمل
 خیالند منم خود جزو ایمان • ز شمن جزوه کلدن این حیران
 نه پرده که آیده ایمان نمکن • قلوز من اول راه تو طری
 نه مجلیده که آیده ایمان و تکلم • بلوز ارا و کاهم اولدز الله
 خیالمانه ایمان عقله تابع • ای کس بیخی عقل اولدی جامع
 بشکر که نور عقل اوله آکا یاز • حیا آکا سخن ایمان هوا دار
 براد بلن سعادتمن از کده • عیان عقلی و کز اولک آله
 صوفی کون عقله آیده و قایلین تفکر
 درش نفس وزره عقلو کی مبارک • مدین اول عقله نفسو کی مبارک
 برادی جو که سخن نفسی نونست • کز آکا با صله اولوز محنت
 دی اول ریش و برور هر نفس نفس • که این عورت الیذه صلف
 آکادی مریضان شیر زدن • که محکوم اوله آکا نفس شیطان

مخالدّه يا فؤاد فليس واهل يمين يند و عيون حضرت رسول بخاز
 و بي سپرين گفتار کلمه ضمه ديو بسوزنشدن بر صلح بخي
 بسوزده مظاهره که بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد
 بخازنسته ساغونک تا بختنمدن اگر بر خرم با باره سبيله دهخي اولورسه
 اگر بر خرم با باره سبيله انکوز اوتسه بظنلوسوزله بزمونوسوزک کولکي شاد
 و خاطر قبا با اداوند يعني لايحه صدمه دفع انگي کلمه ضمه که
 کولکي بسوزد اولد خي فوع ايدر ديمک اولور بسوزد کلمه طيبه
 انقار انک امله مال زرا اخصان انکوز کي اولور حضرت رسول
 دولتم بوندن داي و اصح روشن بسوزد که کلام بسوزد بسوزد
 و بسوزد بسوزد اخصان انقار انک کي بسوزد بسوزد بسوزد
 بسوزد بسوزد شدين زبايله طنلوا کلام دهخي شيله قور بوسب
 کلانکه شخصه عقل عزيز انقار کي بسوزد بسوزد بسوزد
 مکره بخاز فوله و عيون باري انقار عترت نه انقار بسوزد و بسوزد
 کولکو اولقندن منع اديوب و کولکي فو انقار انقار بسوزد
 ديو بسوزد بسوزد اولور کند و علف بسوزد بسوزد بسوزد

اولور کند و لطف بسوزد بسوزد اديوب کلام دل بچنده بديب
 بسوزد بسوزد بکل چقميره اديوب بسوزد که عاشق بجه فرهاد
 حضرت رب اطفالن ما هر بسوزد و لطف اولور و ادر که شکر
 باور کوز بسوزد دلور و قاي بسوزد لايق کوز بسوزد هر وقت مقصود
 لر بي لطفله ادا در و بسوزد بسوزد عليه السلام ترا ادر بسوزد
 اوکيه بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد
 ساغله کج خضر لر ديد که باخي الله خذيره ده بويله دوزي عيسى عليه
 السلام ديد که ديو قاي بسوزد لايق کوز بسوزد بسوزد بسوزد
 بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد
 عقالدر زيرا که عقل بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد
 بسوزد بسوزد لايقدر که عقل کي بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد
 کوز بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد
 و اين کاتکاري خي ادره استقامت طومق عقل ادره بسوزد
 بلکه محالدر چون وجود استاده با در شاه عقل اولور بسوزد
 ايله او بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد بسوزد

واعوانی و لور بونک بی لشکر جبر ایسی مظفر ملکہ سہوت
 طمع یا غسی یا جحد حسد دشمنی مقابل اولتغہ مجال بونیوب تا جاہ
 و تمان بر غلامی اولورنو کیم کہ بونک بی ہانارہ و شمدی ایغی اتیہ
 الہ سلطنت دنیا و آخرت اکامست مہتا اولور شیعر
 خریدند کو بند خرید یاد شاست کہ بزخای بر عا فر قرمان و راست
 خرید زاتی آدمی لشکرست ، فہ شہوت و از زو چا کر گریست
 حکما ایدر کمک کہ قلیق و قیندہ مظاہری و دشوار بق و عقیدہ معاویہ
 عقل اولسہ اول و رطلہ دن نیویہ بتر خلاص بولوب کو کلک مراد نہ
 بتیمک عادتدر و کونک کہ مشورتی عقالہ و عا قالد لہ اولہ ہرگز
 نیشمان اولمشدز بہر سنفہانی ایدر کیشو ک ہتر نا فنی اولوب
 بخت دولندندز بخت دولونک ہندی کما عقیدہ نذر عقا اولونہندی
 امن سایش اچرہ سلامت بولقد نندز ، سلامت بولقد اولونہندی
 دنیا ک جمع مرادنی و زر تہ اللہ رضایستی اختار ایمکد نذر تہ
 کیشیدن کہ اولار اخی ایلی ، اولور اولر ای کونک بایشا ہر
 شوکر خالی رضایستن ایہ ترک ، پیشہ نفسونہ مقصود بیدر

فتا دارندہ و در بقادہ • الی بر منانک ہرگز مرادہ
 اوین عقالہ ہمیشہ کما ان در • قہمی باقی عیش جا و ات بند
 کیشی عقالہ ایسج حیرہ یلتر • الین الوب رضای حقیقہ الہ
 دی میدی حق رضایستی بولانک • بتیہ ہلاکی قلدستر و اخی انک
 ہر ذہ ہر عا عالم کرانک و شوی • بدوی و ست چیز جگر کوشہ
 ما دار کہ روح جیسہ آرای جانالہ یا را اولوب نفس نفیسہ ہمہ مقصد
 الیہ جیم جہان بیلہ مخنا جندز کہ نور بصیرتی معا و نیلہ عالم
 محسوسا فی مشاہدہ ایدوب عمر بیدندان لذت اور • اگر عالم
 نمای اولیہ اذکر کاندہ اولور نیکہ مالک الحقیقین مولانا جلال
 الحق و الدین قدس اللہ روحہما اعز الہی آدمی بدہ ست باقی بولست
 دیوبیو میشدز کہ ادم در کبری کوز کوزد • باقی اعضا می شد
 بولندز • بولکان بخت و علوقدر لہ کہ کوزد • بوعضوشش بقا
 اوردہ عقل بفضیل رنج ایگہ لایقند کہ حضرت بخت عقل شاقہ
 عقلی آدمہ اولوب کون و بر میشدز بر نشہ کہ بوباش کوزلہ کوزمیہ
 عقل کوزلہ کوزہ در کہ کوزی و رسول نظر تہ مقابل اولر کوز بولور

البحر و نظيره طوش اولاني غي نور نظيره نور عقل معا و ولجوت
 تمام از ايدان ايد ميوه هتمان كور مسمي اولور عقل كوز
 كه و ارغوشونا في مشاهده سياه كوركي مغيبي واسطه ايله
 كور يعني ايدان ايدن عم نيكده ساكني عرب ديارده كخي
 نيمز و راست ديد سياه كور و كورون كركه كورون بريسي
 قالن بزه لر و عرض جابليله ستر ايتار خيمه و درين حصا في
 اكا خواه اينه اول كشف جابليله اوزن كوري عرض جابليله
 اوزان اوزك يوظا كور ز قاطبه سيند غي جاصا في ايجده كورن
 زكي تحقيق و زينه تخصص نمكه حائل اوله ميوه كقيت زكي
 اوزان ايدو كي اول بو كور و شوسيند غي نظوريني كاه اولوزك
 اوزان ايدو مزل كور ز ايدده غي و عقله قوت قياتن ايله
 اوزان ايدو نيا كه شيخ شنا پيدان روايتا و لوز كور موز
 عما عرض اولد و غنيد نمكه زمان با ديشا هبه باوشا اخرون
 مكنوب بيشمش كه مضمون مكنوب بيجل اوزنه بلنك و ايج
 مكنوب او فومسته مندوب اولدو و موضعي تحقيق اوزنه اوقون

خلاده مدر بار و علما و عصره عرض اولندي هنج بري معلوم ايدو
 ميوه موضع مذكور شيله بهمه قلدي و ياديشاه و طر بجزدن اول
 ضرورتدن ديد كه حيف شيخ شنا طيبونوك كورنه كه بو هيمه بده ياد
 اوله كاه ايا بوجله سياه اولد ديد و عقلا غي نور اوستادن ايلم
 منقطع و كل مكنوي عرض اولد شايده ساك غاطري بو مشكل و حل
 نكار كه موجه اوزان ايدن كرامت ايله حمان خوفان خلاص
 بولوز ددي شيخ شاطبي بوقصيه اشدوب كذدي تمامه بولداك
 و بيوردي كه بزارة بوزله مكنوي حكامه كوردي بر بوزن كايته ديد
 بوزي او كه ايك غل نظارت اول اتمز ايدن جابليله قاعد
 اوزنه ايدو اوميشنه عينه بنور اوقده بوزله رسم ايت بن
 كاييا و ان سكل عربك صورت نه رسمه موزر سيميه سوزك اوقه
 سنان بوزله يازد غي كي حقيق مقصود نيجه معلوم اولوب ملامت
 اولد ايدن قيس اولد كه شريف عقل سايند ادي اخضا طر كور
 اوزده دكر اولندي و كوي و س عقل اهلونك خصا ايل حمد سي ساينه
 ادي كاشوع اولندي عقلا كه كركه به اهل عقلا و عقلا

محمود و محمد و صه موجود اولو کورک تا عاقل در رسیده است
 عدا و نماز عه لا یبق اوله اگر بر خصصت اکسوک اولور ستمه تا عاقل
 دین بر بل ندی عاقل اولانده و حضرت الله دن قوروق دور
 زبر اعتقاد مقتضای الله بلکه کدر ، کسی الهی بلد کجه که حق میوند
 و عاقل قادر در قوروقی زیاده اولور ایچوندر که باری تا عاقل
 ذکره و نماز عاقلی الله من عباد و اعلمها دیو بیور مستدر سم
 آنکه علم قایوسی ایچوقدر ، جمیع دن آنک قوروقی تولد
 کیشون علم اولدو غیبه ارتوق • اولور حق خوفی آده کایمور
 تا که حضرت رسول علیه السلام بیوردر علم بالذات است که حقیقت
 بود حق حدیث بیوردر که بیور مستدر غافله الله زاس کل حقیقت
 الله دن قوروق جمله حکمت اولدو تا شکر الله قوروقی ستمه قوضو
 اولانک عاقل عالم دیور عوقی تدو کینی تا مرا عیما اولمور کلا در
 بن عاقل کایم اولمور عولک علامت واضحه سی الله دن قوروق دور
 والله دن قوروق عوقی و حاصلی حقیقت جان بیور اولانک آمان
 کاهی اولموردر که و آمان غاف مقام زید و برحق کفص عن الهوت

فان الجنة هي ثمانون كية كيه اوله حق مرخوسی عادت
 اولور اولو کي عالمده سعادت • هدی و رحمت رضوان جنت
 اولوردر که و در حق علم حقیقت
 بیور مستدر تا حریرت معبود
 دایک من حقیقت زبده سعید
 تیه قدر دست اولدو کاکه کدیچی
 شکا فضیله عقل فهم دانش • یو طلع دعوت ایت راه تو ایه
 دلیل اولدو کاکه سیمال بدو توبه • ستمی که اهل کین دار الحانوه
 اولو کله ایمان سین آف اولده • دنیا ده امن خیزده آمان قوروق
 بیلگه کدر سینه
 امن تر ستمده رارسید خندا

محمود

ای که بی ترسی دیوی بخدا • والله دن قوروق جمله طایف
 زدن بر بی اولدو که باری تعالی کمال بدلیله کزدون قوروقدر
 بر هیئت قوروق علامه بیور بعضی آدن قوروق و بعضی اولور اول
 که خالقدن خوف امن ای خالذ یکن کورینه خور کوسدر • اگر حکم

ومان ایسی بخا ولورسه کیمه آندن قورمز اولورمزه اگر چه کیمه
 ظلمه مشغول اولورسه مدتی بوند مهانی اوزونا اولور خدای اولور
 حتی تیزک آکار اول مسلط فلور حکیمده اثر قلمزه آدن کیمه کیمه
 انی قورچی آدر و حدیث نبوی بومیغنی ناطقده که بیورده من و
 نمان خدای کل شیخ میه من و حقیق الله حومه الله من علی
 کیمه خندان قورقه حتی تقابل جموع نشنه لری آندن قورقلا کیمه
 الله دن قورقه هر نشندن الله انی قورقندر انی خصلت عقل
 عزیز نفس آرزو لرنک اوزرته غالب و عقده دور و عقل مرشد کمال
 اینستفلا و برسد که هیچ وجهه هوا و نفس تابع اولما به حضرت
 عزت عز اینمه لک و لا تسبیه عبودیت بیورده و غنی مرتب امتثال
 ابدوب رسول مهربان علیه صلوات الرحمن حضرت بنو لاف اقد بیدر
 لمبوی یعنی بنواد انی کیمی از روی تشنه متابعت اکلکد بیورده
 حطردن ساقیه باد تقا و رور عجم شانهک اینجوسیدن سواد
 اندی که بریر فاضل کوردن کیمه کندی ملکوک اولور دیکه هر
 حتی کوردن هوا و نفسه غالب اوله اول فضلدر هرگاه که عقل

هوا اوزر اولورده غالب اوله اکثر اشکله واقع اولور فرمان
 الهیه و شریعت مضطربیه موافق و شوش بوشنه نیات سعادت
 و دوا و دولت علامت کریدر و هرگاه که هوا عقل اوزرته غالب
 اوله کیمی نفسی مرادته متاعتاد و باینی مسلما ندرک مالیه و
 حرکتیه اوزرده لاجر نوزده غالب اساس ملک حرکتیا اولور
 بنیاد عجز بوزر نغمه بوزر و تر شمشیر آکا که حتی وریدر عقل کامل
 هوا نفس بوند فائیده باطل و حتی خصلت سوز راست و فیکله
 سوز لکد که حضرت رسول علیه السلام فرمود که افضال النبیار
 لسان صبیح یعنی لرونک فاضل عجمی کرجان سوز لکد نیکه
 اصل فطر زده عقل عزیز اولسه کزد کزد کرجان سوز لک کیمی که
 سبب عزتدر آخر زده موجب رحمت در بوند بیا عجلو در عاقلانه
 لایق کلد کزد مخلور که بیا لکن نتیجه سی نیاده خزلت و آخرت
 حجاب اندر بیت کیمی بلینی بیدر ملک بلانده لیک آندن که کوره لایق بلانده
 حضرت رسول علیه السلام ایدر کیشونک ایما فی مستقیم اولور
 کوی مستقیم اولما نیجه کوی مستقیم اولور بی مستقیم اولما نیجه

حضرت رسول کریم که مقدان لطف و مسیح مرود و هر عاصی نیک
 کیده مصیبتی مطلع اولوب غایت کر مند بوزنه خلق اچند
 آنر عیب تحقیر امان عاید مریضیه سندن دکلا بدی تا برسینو
 یلان سونلا کینه مطلع اولدوغند نضکره آذن شفقت نظرین کسونو
 قینه کلدو کی بی نوز شمایینه حضرت آنر ظاهرا لور دی اخصا
 معلوم اولور دکه اول کیشدن یلان کلیندن بو کینک بیغاری
 راست لوق و دیاری کر چکلان اولانه ایش که دمه دیعی و دنیاوی
 الله تالی مرادجا و وزیره راست قمار ایدی ویزو بو کور چکلان که
 وار خصای ایل عقایدن بر معتبر خصای دکر شخصی کی عالمده دخل
 عجز تحقیر فلور بر عقل عزیزن خاصه مریضیه سندن دکره صاف
 حقه قیدر و الله دعوت ایدر و حسن قول ایدر عاری ندر

کینی الله دعوت ایدن کونک سوز لو کینه اولور ندر دخی حصل
 هر ایش ند بیر که ایشله کدر که الله بیدریضف معاشه و حضرت
 رسول مکه السلام بیورد کر لا عقل کاند بدهی اول عقایدن
 یک عقل اولر که ایشی ند بیر که ایشله خصوصاً ایمی مایب و تدبیر

روشن کیشتر سورتیه اوله همه حیرت ایدر ایشلده ند بی ایلک انون
 اوده برهفته کزیکه غلدن غلندن تمام صافی و پاک ایلر فکر ندید
 ایتدن بی سورت قیصا ایشل من خون کیشک فاد سندر که کولاری
 دلدو که آرای بر چکن عاقبتیه نظر ایدن فرصت غنیمت دردیوب نقد
 فوت ایترا لاجر تا قیصای عقایدن دریمکله شهرت بولشکدر
 فصل بر آن برزن ائی عالی پرست زان بود که سز پیا بن ترست
 عین عالی قلوب خالق ازل قدرین لیاق ایدکی عورتلرن
 بو نیله بو تو اولار رضی که عین کور شسته باس عورت
 بلایا اول عزیز ایلر که سبب فوت عقایدن ای صاحب دت
 هزیه ایشه که اوده آغاز از چشم پیا بن بیله ایدر نظر
 حسین تدبیر ایشه صبری بار خایره بولور که نه مقصودی وار

بیزدیکه

شوکر که تا قیصای عقل بندر کوجه بیز چشمه دور پیدر
 عین برادر و قارده کوزین آنر و اوله وار اودیشه اوزین
 شوکر صبری تدبیر ایدن ایش ادر کد و زنی اول عونه ایش

از اولن چونکه بوله دست رس اول ، زانته وصله بنوايه هوس اول
 شوگر تدبير عقل اوله قنادي • ايجون طغري بولور مرادي
 حضرت رسول راست گفتاؤن : *ص...* ديوکه بپور ميشيد
 اکثر اؤن اوله قانس دؤکه السنوزا يقشوز کوز سن ميتاد لر ملعون
 اولاد که بولور اوله اعضا سنده نقصان واريد غي ظاهرا سلطان
 الخضعين مولانا جمال الحق والدين سنوبک بومعني دگر ايدوبت ريشد
 چونکه ملعون خواند ناقص رسول • بودر تا اول نقصان في عقول
 بهر نقصان بدن امد فسخ • درجي که لا على الاغنى حج
 ايتلا نجست کان رحم آورد • اغنى نجست کان رحم آورد
 کفر غنوني و هر کي برعبد • جمله از نقصان في عمل امد بديد
 حضرت رسالتن هر ناقص ملعون دؤد کي ما اولد • مراد بوعملدن
 عقل ناقص اولد دؤد • زير العاق و اغنى لوعنته سب اولما بوب
 بلك زخمة لا يفي اولما غي باري تعالی کلاير قد بيند • دگر ايدوب
 ليس على الاغنى حج ولا على الاغنى حج ديو بپور ميشيد بؤکه
 ميتاد و بوجاره کوز ايتري کوز دؤد اما ملعون اوله ناقص عمل حملد دؤد

و عيون ترو دؤد کي که بر هم موسندن علمهما السلام بوجه بيتا ياهره
 و عجزات ظاهره صادرا ولد و عند نصرة اوله کي بي نوبت عياله
 اذ عين کوز و بولوب ايمان کوز کلان تدبيرند عقل لري ناقص اولد
 بکدر لري قاصر اولد و عيون دنيا ده حصار تکراره هلاک بولوب اجرته
 ايمان سوز کيد بکريش که عقاله پرواز و پاي تدبير له راست ايمه
 کوز و لکه يانه بکزد که کافر اذ هر سن کون بوزي اولد اکر لکه لکوز
 اوله کي خصالتن عاري و خروندد طغرسه بفرش بوسوب تا کار اکر لک
 اختار ايدوب بپور و دؤد تدبير هلاکت نجسته عقل همماي امار
 مقبلا ايدوب سالي صراط مستقيم اولد خرضي اوله بلان کي سرت کوز
 سيزا دؤد و نبي و نقش بپور دؤد که حق تعالی جل جلاله بپور
 قش مني مکاني حجه هدی من مني سوي اعاصير مستقيم
 ايشي ايشله ايشلوب و زانيني بجه اهل کيشلر ايله اتمکد و حضرت
 باري عزتانه بجه اهل کيشلر له سوزت ايمان کند نلک وصا سته
 لکوف اولد و عيون سوزت اولد اوله عقسبنده اهر هم سوز کي بلهم
 ديو بپور ميشد و حضرت لغاير و کالوق کلام دله بپور لک اولد و بخر بيه

ولا مضارة . اوتوم من شفا ورت ديوپوردی دالشف که تجر به اهل
کیشکله اوله اولقدد کاید که نوذ کوشتر که خودی خودی پستند
اولوب کند و عقلمه ملاین مغرور اولوب انک کفایه لری ووشنده کوز

مشور

مشورت اذراک هشتمیاری دهد . عقلمها عقلم یاری دهد
عقلم اعقل کرد ورتا شود . نوز افزون کش ره پیدا شود
یلو ک عقلم نورنه بر عقلم یاری اولجی نوز ارتوق اولوب مقصود
بولی وشن مصورا اولوز . قتمت عقلم ممکن اولوب تقسیم اولینه بیک
تقسیم اولوز . اول بیک قسمه ک طغوز بوز طغسان طغوزی بجی کربین
ورسول رب رحمة عمل مصطفی ده ویا کوز بر قیوم جمع بجی دنک در
دیش در بو عقل کامل سی بی بوخه کلا لاله مصاحبی جبریل منزل وحی
خلیلکین دورت یاری مشور ورتا دوت هریشی نوز کوف مشور تبه
اشکری لاجرم هریشی صواب و هر فعلی مستقیم راست واقع اولوز
بسن هریشی تجربه اهل عالم کیشکله ایشان سست بویله سکار اید
هر نشنه عقلمه مخاجد عقلم تجر تبه مخاجد هر کیشی بر خه کوز تجر تبه

ایمنه اعتماد ادر ویا تکلمه مشورت اتمو کلد شیخ حصلت شبرین
ذبان و خوب کفتارا ولفقد که طلو دلو کیشکله دوست روی
و ذلنا خوا اولوز علی کر و الله وجهه اندر سحاب سانه کوز
کونک دی طلو اولان کوز شدری جوق اولوست ایدیا عمل مصطفی
پوردی سینه کوز کوز کوز کوز کوز کوز کوز کوز کوز کوز کوز
انک محتی خلفه واجبا اولوز حاضر و عار قنده قبول بولوب بیکانه
واشنا اکا محی اولوز تو سینه کیشی کطلو اوله سوزی آلف
الورجوب خلفه اوزی انک . شوکم شبرین زباند خوب کفتار
ادسور لطفله بیکانه یار . ای سوزا شیدن کیشی کسرت
بله دوغمش قنده اشندن اگر . قی سوز کلسه افریز کیشدن
چیزه جان ایچی در اشندن . اکا که رشیدی عصف اوله رهبر
اکاشکله کچی دل غمش کوز کدی حصلت حیا کوز ایما انندن بید
جرو د هر کوز که سپاه نوزا فیسده حیا کوز کوز مشا هده اولیه
البت سینه کوز مویجیا خیر اولوز که ایمان نوز نندن کوز رب
دولان عقلم انندن اوتاموز دی صایحیا اولد و خچون اسطفا البین

آمد و دستایند و کرد و کرد و بکنی دست ایونک که آنک جاسی
 بوله وله بی جاکر که که دوستای نعلته اول دوستای بیرونی باطل اول
 زرا اول اول و حقلری و جوق جوق عهد لری جاسر کسکسک او نما بود

بویجا ولورکر

شکر یار تدی حق بی جاکر • اولور اول جنس لیتة وقار
 جاسوزنی که که اوله ذاتی • طیمه عهدته صد زنیات
 سکر بی حنک زینله مدارا در حضرت رسول علیه افضل الصلوات
 پیور کر زنی عقل بعد ایمان لمدار • یعنی عقلمون باسی الله
 ایمان کور مکر نکند خلاقه حسن مدارا در • بونک فایده سی
 اولدر هر که زنی لطف زمیکله حسن مدارای عادت و صبر و قار له
 صبر معیت فلما غی و سبکله اینه دنادن کمال مایطه قاصب
 الوب اخرده قواب بی پایان بولغه کند و زنی لایق زنی در که سید
 کانیات و سر و مخلوقات پیور زنی عی حنیه من لرفق فقد غنی بند
 کیمه که یار شه لطف مدارا • عطا سید حقوق اول شکارا
 بولطف اول کدشیه اول و سیر • که اوله دبی و کلپ به ترا سیر

دی کوکینه اولابن موافق • اکی بوز لور اولور ادمی موافق
 اکا در کر مدارا و موجه • که یو خوسندن ایل اوله مرقه
 طه زنی حنک قواضع در الله چون کیم که الله چون قواضع آلیه
 الله تعالی انک قدرنی و مرتبه سنی رفیع ادر که حضرت رسول علیه
 السلام پیور زنی و سینه بی درضا الله قواضع دیوالله ایچون
 البصاق اول کیشکر دن موجد سنجند که کمال رفیعله عالم
 منارت بولشکر در کور و کواضعه اعتبار اولین اول
 تعیندن که در ویشکره قواضع عادتد • بلیت
 قواضع زکر دن فلان نکوست • کذا کر قواضع کند خوی و س
 حق سنجانه و قضا اکرامه لایق قلدی ایجا التوفیر عالمه و شیخ
 پاره قواضع انک دنیا و آخرت قانده زنی و برز • حضرت رسول
 علیه السلام زنی و برز پیور شد ما کبرت سنجاک کبر
 لایق الله عابد عند کبر سینه من زنی • یعنی پاره که پاره لکر
 شرفیون اگر ارا حیرت اوله پاره اولد قلمی و قین حق تعالی
 اندری خلاقیق کور زنی عزیز کور سوزن اگر ارا بی کیشکر حق اوله

بوحديث نبويده ابي ذر لو بشارت وار بر او نكه بمواضع بخاري
 حوقالي بيزكه ميشد در بر دخي اولك بر اولد قاري ميگوي خمر
 اولور ز شير قلدر خالق مكر اول خواني كه دوته محارم اولد اولان
 او خي خندان بزانكه اشكمان اني نيسن مرزه واجبي اوليه وعرفده
 اكاف اذ انكمان خلق نظر نده مستخني اولايه عالي ومالي اولور عرضونك
 حاصل اولماسي اني اشلكه موقوف اولايه عاقله اني تره ايلك كمان
 عقباله وحسين اشلامه موصوف اولقد ز حكايات زمان اولده بر
 پادشاه زاده به عجم ملكك مان ملك ايكي مستن اولد ايستد كه بلده
 پادسي قرح اولوب نمايكه نظر ابد به منسه موجه اوليجي اولستان اولد
 نيسني نيك اندي اولد كه نكار بخصني پت كه جهاند آمن حضوره
 كجوب رها هيت اينجه كمال استاييكه سلفت سورم و خاتم وعالم
 ستاد نكه قمار اولوب عتمان اولور خرنده دستك اولان استاد ديدك
 مراد ات دينوي قمار نيسن اولوب طرب شاد نكه حين عيش اينجه
 كاسر اناق اولور بخرن زنها اول سا عات سيمده خاطر كيا خست
 بگردن خالي قلعه تحت بار اولوب دوتلك عالي اولد شكري زياده

ايلاه فوت اولن لسنه بخون حسرت نكه حر كته ايدار انكه بهادر
 اوله كند و صلا خوي كيشه نك قسا و نده استمه و اوركي معمور
 انكي كيشه خرابا نكده آرمه طمع جرمي روهيتي عالي وقد بدي
 نيك دوت نفسك رصا سي ورزيه الله رضا سي اخيرايت تا دينا
 بوخصا نلر اولد و سيكسيكه تمام خظكي اسان اعليه بولوب و
 و اخر نده حضرت الوهيت درگاهنه بوضويك وار سن سعير
 خرد باد همواره سالار تو مباد از جهان جز خرد يار تو
 انجي نيسنه كه اولكي بايه مخصوص دي بوزوكه دنا نشون خصا بيان
 بيان ادر مجموع خافه معلوم اولمشد كه جمع آفريننده
 دانيشدن شريف و اهل نانشدن عزيز نشنه بوقدر كه بويك اي
 چنينك علم منزه نيكه رفعت دعوتاي بعضي ليكه ثابت اولمشد كه
 بورد و اندي ونو جلم و نجابت و هر نيكه حضرت وقاب علم
 حكمت روز قاري كلام قد يميد اكاجون خرد اولمشد ديو
 ذكر اولد بوعظيه نك كه مارجي الله اول اول و اول ووهيت چيلد
 اذ بچر يواد و ترن الله اوله انذ ان اعز اجله اوله كه و ترن

هیچ وجهیله نوزیسیاسینه نفضان غاض اولر حنکمانا بجهت
 بیخ و خیمه دیونک و دنیا نلک زایشی علدز . هر شسته که بقایب کرد
 دیشلر که دیونک و دنیا نلک زایشی علدز . هر شسته که بقایب کرد
 تنها اولسه او اطله چوقا و یقین آلتی ترخی صورتی لجاه او جور
 اولور اولر علم که چوق اولدغی عجه عجز نلک اولور حکایت سلیمان
 علیه السلام زایله نوزدی تخنی هوایه اعدوب بر شهر اندور
 که قوسید بر سطر وادی یادین بوید که بر زنجیر بکیشته
 بطاوتماز قولی آلتی آخری بر زهر کو مشدر . بر او کیشلک
 بر او کیشته بر ساعت مقداری بلوکی دگسه اول ساعت عیدان
 پیشن آیلو که لا یقدر که عوض بوزد هم کومش بر له اما دینی
 اگر دنیاوی وقت فرصتد علم و انیشه بزدام فایده پیشدور
 لایقها و عوض معلور کلدز حکایت مفصیم که خلیفه بغداد
 اهل مصر به خشم ایدی بغداد دن لشکر چکوب و زر زینه وارد بیه
 تا بغاوت و تراج قلوب اهل مصر حرکاتین عطا و متناج بعض اوج
 بوز بیک دنیا جمع ادوب خلیفه به استیقال ایدلر تا اهل عرب
 عفواده را ضعی و نلک اید بصره . عبد الرزاق صفی بر لر سیر

علی حسین الذکیون حضرت رسول علیه السلام العارنه لایق
 دیوبور زبانی و کز کز دیمکدر . بر اهر شسته نه دکلر چوق
 اولور سه خر جلیسه آلتی د و کوز . کز که نسبتانی و تنی عیاد
 اندر اید عاقبت زان که بیای . اولر علم که تقدیر خر جلیسه آلتی
 بلکه زیاد اولور حکایتان دیشلر مجموع اشیا نلک افسوس
 و اشرفی علم ایدر . کوز که نفس نفسی علیه علیه منیدر .
 اولور فزون کر مات و ضرور کالات ایه نقل اولدوغی مسلم . اما
 قسبی که بر ایه عیدان اچی حالی و ارایش آیشدن طاشی عاری له
 دایره انسا نیندن طشر و در آنک صورتی نه منضیب جین و روز
 و نه مال بحکمال فیشر سیر بر زو که مال باشه کله د ز بلو کله
 اکاد کلر که جمعی اوله مشلک ترکی جامهک مال جامهک کوز و کله
 جل تر اشدکه ایه طرق زکیب . نور کماله بزوب و غیر له بوزی
 بی است جامه فضل کوز کله ترکی . سو جو هنر ایدر علم بز جمیع شب
 آفرود بکوز که اگر آندن بیلک روشن چراغ مجلس تاب و نیند و روز

مشهور غلام گیتی واردی که هارون الرشید قنده اعتبار پوشیدی
 معصومک حضوره پیشوب شقیمانه دکلر اذی خلفه قبول نمود
 دید که وارسن بجاعتی کل بشکرومه قوس ناسلامت بولاسن
 مجموع اهل بصیرت سیر سیاستومه شیخی از لشکر درو خشمندان خلاص
 بولق در رسن ایچکر ندق چی شیخ دید که یا امیر المومنین بکر بلادره
 بوشیزده سناکیم وقتا ناسا ایسده بوندر که بلیدم وقی فخر خنده نمده
 بوزد وند وین دیوب کرد وندی شیخ ک جمله مریدندن طارن
 نام بر مریدی شیخه بلیدی که بقایت فصیح اهل آنا جوادید ک
 دید که یا امیر المومنین شیخ ک شفاعتی قبول بولق بولق
 کلاهنی عفوایت اگر بوندره بخون عذاب سیاست اقدم دیوبتیمان
 اولور سنک اول معین قرمان کیکه الکن اما سورت غصیده بولق
 خالیفیه خشمکه قهری حواله ایچکن اخر شیمان اولور سنک
 اول وقت تدارک ال وزیرن ذیرا سولیمش سوز کجش عمر انیش
 اوق کیکه دو من بو خبر خلیفه نک کو کله اثر اوق بولق عاقل خورش
 کدی اول بیکه کمال اذیته واجره خبر خفقن جبارونه محسن

قلدی کا خلیف قیمت بو بروب اهل عصره عفوایدوب زاد ظلام
 ایسده اهل این کشنوب بر قسده سسیندن خلیفه و نصیر خلیفه
 بونجه فایده کروز ستر دی اهل هند و میشد که بر کشنوب شکار ک
 و درای فضل انش و نمایه عوامر بپسینده در غربت کانه
 دیدند چی عوامر و وقت بقول کیدیز حضرت بی که هر ایچون بوز
 که نر عامانوسعدی سسینده فکین معاصم ایلیجی اول
 یا او کجی اول یا دلچی اول سقین دوزخی ولما که هلاک اولور سن
 سوزلین و سوزی دکلیوب اکلابن و اکرن بولیکه در حکایت سلطان
 تان شاه زخمه الله علیه نشا بوز و پیشدی که رمضان ک بکر طهوری
 کچیدی سلطانک فصیح حدی که رویت هلال شهاب نینک شرا طیند
 قالدی ای کوریش دیو کجی استیما علیه خبری حواس معینه پوشید
 ک خواص دخی پادشاهه جبر بر پادشاه بیورد شهر سنا بکجه بید
 یارین بواندز خوجه امام ابوالعالیته صبر ایدر که مقتدا ک
 خلیفیه حال منادی کوروی بصر شهر د جاغروب و یک کجه
 امام ابوالمنالی بیکه یارین اویج دور کجه کجه من قوا امکه عمل اید

که در که یار نبی کوفی ز مصافحه بلوغ اوج دوت صحاب عرض لرزد
 بجه کیش بوضیحه سلطان سمعته کورد پیر امانی وجه طریقه اوزره
 که اشد عین بنایت زنجیده اولاد پیر که ابوالعالم سلطان مغوره
 مخالف نامتکاز صفای و اردی بی شان ظاهر اولاد که کندوزک مغوره
 وحکی یادشاه حکم اوزره بخار مر محمدا کین خلقه پلاد ز کجور بادشاهه
 مشورتا تمدین سادسی اوزره سادی کندوزب تاموس سلطنته نما
 کسرویدی بو سفیدن عرضی شک کندویه عظیم و پرویی بادشاه
 ختابنک رعایتندن فارغ اولقد رسلطانه بوسوزل اوزدی بو
 شیوه هبت سلطنته خفت و برد کین بلوغا کرجه زنجیده اولدی و اما
 باین اعتقاد ملک ادی و علما ناک اخترا سینه تقصیرا تخمیندن ادی
 بوجه سلسله سفید خاطر سنکسیر فلکین خوا سفیدن بریح سفیدره
 بوزدی و ازان لطفه ادبه مولا نا خذ مین دعوتنا وک دد بزرگه
 ای شاه اول سوزک فرما تو که ایشونلک کبی حرم ملان ایشونلک
 اکابو مقیدارا اجلا ایشونلک بیچوندر ملان شاه و دیه که اناک
 کندوزین ایشونلک اوز که کیشلر سوزلر که اکرام عالی و اول

تالیدن کوزورین چون ابوالعالمی غیره پلر با سفید تخفیفه ای کوزر
 بجه نشنا علیه سزای سلطانه بدیدی هوز ملک حضوره بشمیدین بوزر
 بلکه کوسرو ب دوز که ابوالعالمی کافاعین تمدیکه فرمانکی دوزدردی
 بی حرم سلانکه تقصیرا عتد و کند نصکره زیاده ملک حضوره بوطور له
 کلان ملانقا تریا دد رصکه هیچ و حمله تا اول کوزورس بو سفیده
 دخی تقصیرا عتدی سلطان بو کتره سفیدر اولوب حوا صدان بی حجه
 امیر حاجی عتبا عتکه کوزدردی تا دد بزرگه سلطان دور کار
 بیروزه و زور قدر تخفیف ندن که حضوره دیند سز و ا کسز کلر سز
 ابوالعالمی پلند اوز که بلکه ایشند در ملک قصدینه دوز که بوسوزل حوا
 ایله کوزد که بادشاه هم عرضندن ایشده امیر حاجی شایقند نما
 عرض اده میه بادشاهه دن دستور اولوب حضوره و اروب ابوالعالمی
 دوزدی که ای بادشاه اسلاخ بوزلر سله که دولت ایشیکه کلام نمازی
 دخی بوزلر سله فلور بوزلر سله که ملان الملوک عرضتا نه سفید بینه کجه
 ملک حضوره اوز که کلان با بوزر انا اسراه زمان و بادشاه و روزگار
 بو عادی قوش لوز که بوضیفه ملک و سلطان حضوره و ارمونیه

کسی که بکند در بوابین مکان معلومدر ایستد بوقایونی ریاست
 ایدم اما اول وقت که سلطانمذکر فرمان بپشدی بویاسیله بدم قورم
 اومه واروب عامه صاروب ادون کینه اگم ادم بوقدد ناصبر له اول
 طایفه دقتره یا زله که سلطان تکره عاصی اولشدنر بیهدی که باشم
 بوجیف عامتیه و تنور لیا سیله اولدورد اگر باش اچون ویا ان یوق
 انجن بر میر له اوتورمشکن یا دشا ایکندن عیجل یود عیون اولشم
 همان بوضو تله کلورم اذدن قور قورب که یا دشا حکم ان اطاعتده
 بزفتن خیر انان له فرشته مکر قاتیده نهفته لایق اولوب اولتظا
 سلطان قادان مرواجی لامیتالی عایدیده مقصدا نکر دن اولدی
 دنگل اولوردم ملککا هه بوسور خوش کلدی و ددی که سلاطینه
 چون بوضو رعایت واجی بکن بنمنا دمونا وره برینه منادی
 قیوب بنجون ضافت ایدل ایدل شای بیکه مکره کد غمنا مستغلا ایدر
 بیه واجب ذرکه سلطان مطیع اولدور فرزه که فتوایه متعلقدر
 سلطان کرکذ که بزدن صون سلطان ملککا بوضو بریایدن
 خاطر فرخ طودی بوالعالی نواخت ایدوب عیون قایل اولدورد

پادشاهلر و بقای بختیه و دایره دولتیته لایق اولوسب علما خوش
 دوتوب شریف خاطر بری دایره رعایتیکه نواخت ایدد دورمقدرد
 حتمی باقی و پایدیه اولوب دسل نغد سنا میراث قلی سعادت
 سردی اولدی که پادشاهلر خاندانندن سولکوا عوللوی علما صایح
 خدمتیه ملازم قرا کور و علما و عاقل خدمتیه ملازم تانگی فریون
 دنیا بلور کاس هادون الرشید نامونی و محلا پنی که او غلار بدر
 کتابیه علم و کرم که و برشیدی بکون منظر دن نظر ادرکن کورد بیکه کما
 برندن یلفیه فی الحال نامون و محلا امین الرو بوریب انشا ذکر ایدن
 بنما عی اولکنه قودر خلیفه نجیب دونه دیکه کیمدر اولکه زمانه
 خاندونک اولوروی کاخ خدمت ادرکر حاضر کور بیکه یا امیرالمؤمنین
 کما میدر که سلطان زاده لروک انشا میدر خاک زاده کور علی شرفیه
 و اوستا اذ حرمشیه اول عزت الوجود حضرت ادرکر دور کور بوجیه کما ایدر
 تمنیه بپشدی خلیفه بدیکه یا امیرالمؤمنین کونن معنه لکان قیلا
 یعنی کرشده اولرکه بیکه میشتان ایدی لایق اریق ارواحهما و انت
 ربنا بدنا این اکر و کجا فکری تربیت ادرین سن شانین نیکولیک

دلمان ولور اهل معرفت و آرایش اشلری دیشلاردر کیمکه معرفتکله موصوف
 اولوق درسته کز گذر که اون خصلت کندویه شغارد یا ادا و نه خصلت
 اولدر که عارفور دینه کز کیم قصورین بله و عیبین کور کور
 کذ و عیبینی کور میوب نفسنی بی عیب بله همیشه اول معیوبیدر
 خصلت اهل دانش صحبتی اذ که طایفه صحبتند نافع بلویا نلرولک
 مضاجنه رغبتله ملازمت یابن او خصلت خصلت کندولک فوت
 تدبیر و حسن رانیه اعتماد اتمیه بلکه اهل دانشدن استمانلکه مد
 طلب اولوق مشورت آداب معرفت و اهل حکمت اله اوله در خصلت
 سوز سوزیلدی وقت سوزیلجکی سوزدن شفقت ظاهر اولاجناب
 بله دین سوزلکله و منفعت ظاهر اولجکی سوزدیغ اتمیه سوزلکله
 شیخی خصلت کیمکه کز الله جبره اتمیه اعتماد لایق کوزمیه
 شیخی خصلت کمال اولور دوستلورغه انانویا ندرن معاشرت اولغایه
 شایدا جاهل وسیله سیله دوستلوق دیوز ایش ده کیمصرت منفعت
 زیاده اولاید شیخی خصلت بلکه تا اولدله بیملوب اراق اولوق
 الله فیقلیدر سکر شیخی خصلت کیمسته از سبیلکه چوق خشم اتمیه

و بونلک مثال بر سر او فخذن کور صغور شیخی خصلت دوستلرولک
 اولوکیه عوض اولور ادرسه بر سر اولور کیم معرفتیه دخی عوض اولور
 ایدرینه بیغامبره کیمسته ایش اولور شیخی خصلت دایر کندو
 حالی تقیدش ده فتی قیلیدن نتیجه و عوض یلور کولک کلیمدن اول
 فعلی زیاده اده بر سر قیلیدن حسا ذکن کلک احتیاطلندن ترک اده
 اهل دانش دیشلاردره مالدن علم کلدر کز چه مال و دینلک متاع مشو
 سبی و رضای و آرایش کولکله محبوب دوشمشدرد که مال بذال کیمکه
 دینا ده آرایش رقاهتیه عیش عشرت و سرور راحت یوز کوسر سوزو
 وهم مال بذال کیمکه آخرت آبادوب یارنی کویجون خیرله زخیر
 ایدنگه کالدر لوجه سبکه علولک مال و دینیه برجه فصلتی وارد
 دیشی کز ایدوب با قیبی تر ایدان لور شیخی اولدر کز سلاطین
 روزگار و هر کادشاه کاشکار اهل دانشی معتبره دونوب علما و محترم
 و مکرر و ممتد مباله بله رعایت اتمی قانون ملکانه لینه مؤافق
 کوز کلیمکردن اما اولدرا طایفه نلک حالی بونلک عکس کلیمدن مالی
 چوقر مالاری سقیم چوقن پادشاهلر نلک کلدر اولک خذ متکار لریته

خدمت اده کلشردرد علمایم وسیله سبکه اگر خطر زدن
 مصون محفوظ و بلا زدن قانع اینم کردد مالو کیشلر و ک
 حالی یونک عکسجه در با شاری و جاناری مالی و چندن خطر
 معبر زدن و اذیت معرض زدن حالی کلدر مضحک بی حضور
 فی اسایش کز مسافر وین ایمان بالله و جی مالک استراوت
 وزمه افراطله خرج اولسنه کوه قاف اولورسه ندرنا یولور
 نوکور علم قدر در یاده خرج نسنه اول قدر اولورسه بی اکثر
 وقایع روزگار دن بر حاد نه مال بول بولورسه ماله قنار روب
 صاحب مال صفتی در ویش اولور اول شفق که مال حقدن
 چکشند ضایع اولور غلوه حالی یونک عکسید که علم عالم دن
 هر ز اولور اگر جمع عالم جمع اولس که بر سنه عالم دن
 خاطر زدن محو اده کوه کوه کلدر بی علم دار غایب کوه
 قوز نجات اولور اخر زده مال اکثر سب کتاب و عقوبت اولور
 و قالور هیچ مالی اولسنه علم وسیله سبکه مال حاصل اده یولور
 اما مالی ولور بی کتای و لایونک مال علم حاصل نسی

مغدر در دست علم دنیا نه اولور سبکه در علم عقیده کوه بر ایه در
 علم در ایکی جهانه آب روی ، غافل سگ جده اول علم جو
 آب سوز زدن او جی کاب نادانلق بیاننده در بویاب
 اوج نوح اوزر نه مخصر در نادانلقی ترا ننگه در
 نادانلقون علامتی بیاننده در نادانلق چقد در
 نوح اول حضرت رسول بیور لاف لاف لاف لاف لاف لاف لاف
 و عقیدن قائده لومال بوقدر عرب لاف لاف لاف لاف لاف لاف لاف
 هیچ جهل دن درد ناک درد بوقدر هاشم صفتی ایدر اوج
 بلک طایفه وارد که دائر خاطر ای بریناندر بر جانل که
 عافله یولی این چکسور بر صفت کوشی که قوتلور و شعله مقنا
 بله و مقنا و سب قصدین ایدر بر در ویش کوشی که غنی فوشله
 معارض اولور بعض خنجا دیشلر در که کوز سوز لکدن جهل
 مشکور کردد و زیا نلور قدر در که کوشور یلدی بولک کشته قلو
 دوشوب جیم هلاک بولور قوز فنی وارسه جاهله دنیا ای لیزت

ایله و پروبی آبدی هلاک قورقسی وارکه من ...
 تا آن همتسه اهل انشه دشمن اولی کلشد
 حضرت علی کرم الله وجهه بپوزمشد که ای ...
 یعنی کسی ز نشسته دشمن ذکر این بمن نمکن دکلا در جلدان بر خویش
 آن ظاهر اوله اگر نمکن نشسته ابتداء عالمدان تا نو غایبه دکلا کلز
 قضی کردن بر بی قوتی فصاحتیله تجال بولوب جهلی روح حصلت
 خوبه آکاردی نمکن اولاد یعنی جهندن مدتی جهلده نصیر
 ایتمش کرد بصلیبون میشد که اگر آکا تا سغارت مساعدا
 ادوب بیخ کون اقبال موافقت ادر نشسته تا در اول موقعه آکا
 کوکل بکلوا دکلا در عالم خایمه سینه و قامت حریفی وارد ...
 میشد راجع نشسته علامت جهلده ندر و ... کندوی لب
 عمیب ملک زین انصافدان مژده اولوب صفای کاله موصوف
 اولوق الکت و در عصمت نبیا نکلا در با قاره میر عبیدان خالی
 دکلا در ایچی کندویب موجه اولمش متعقی بصیرت و قیاس قایده
 مضر در دیو الندن چهره اوچی کندون قوت و انشیه معروف

اولوب بلوسینه دایته و امین اوله مه بد آیدر کیمکه کندن قوت
 دایشته اعتماد ایده کریش روزگار اولد مکرندن و دایشنوک
 تا میدندن هیچ خبر یوقدر ...
 قدامتی وارد ... یله موجب بی سبب کشته قیوق یومعی
 بغایت قیجدر که اظهار رعیه و برتری فاش نمکه سبب اولوب
 ایچی سوز سوز ملک بر وقیده که اول سوزدن قاید ظاهر اولیه
 یعنی دکلیجیان سوز سوز لیکله کندوی خفیف بی قدر سوز
 اوچی تر این فاش نمک بر کبی قایته که ایضا میمش اوله دور
 اولاطه بی انصاف اولوق یعنی ابوالک اذن کشته بر مرقع عیوض
 اعلان نشی هر کشتی معتقد حرا دیوب ملک ظاهر سینه معز
 اولوق حضرت رسول علیه السلام حرم سوز ... یعنی کاله
 ایختیاط اولد که هر کشتی حسین طری لایق کور میه مکر که کاله
 صیاش اوله جهل اولد علامت واضحه بی جاهلله مضاجبت
 صفای بولمدر زین جاهل مضاجب اولد مکر لایکه جاهلله جاهل اعل
 دایشته مضاجب و بیخ افعال قیجه سندن و اعمال ایدیه سندن

اینجور هر وقتی باشا سینه سینه عارف متعاضدا ولولیا اول حکمتی رد و اول
 فعلی زکایت دلبسته جاها عبادت ستمرا اولوب یا ضروری معارف متعاضدا
 ادر نادان طائفه کسب عبادت نکرند بزرگه اشرفی دیگه و دنیا
 قساده و روبری صلاحه کوردند فاسد خیال و باطل و ناس بدوب اول
 ظنه شاده اولوق شول زکی کی که مه دور آراسینه بر مکنک منع ایستد
 کذروی اولردن برین صانوب کریمه لغایسی نکر و کظنه لایق کوردن که
 قناعت ایزر بکه اول منظر مکر و هله آلهه تا ادر رسنا
 ایدر هر حال تا ادرن اجتناب نکر لاند که طبعی طبعی طبعی طبعی
 اعور لر نفس انسانی حق کتلا قابل بر شیدر که همیشه در طبعی طبعی
 اده ایچو ندر که حضرت نبی پور و حدیث میرین سلاسل
 هست تنهایی به آزار آن بند • بیک با بد خو له نفسی بد شود
 و مر بولد آشدن یا کوزلق نکر کدر که او کیشکر بر عزله مضاجب
 اولوق برتر اولوق خوبی وارد بیت کر نشینه فرشته با برین
 و حقیقت مورد و حیات ربو • اهل بدین دینشدر که معاصمه
 لایحق فریبه الی الله الحمد ان حفظ الله یقینا لید النظر الی وجه

در حق حقیقت احمدی بود نه بقی خطا در دیکان معاوم اولدی که
 عاقول بود بقی اول شریف قومی و ستاد نیک طاعتد
 طایفه خجسته که بقی ضلالتده و غی معصیده مستغرق اولوب
 کذبان طغیان طریقیده سرکران بود کیدن صبری اولمه اول
 حاده ایزر برن حقه دعوت دینشده هادینو اصحیحین قبول ایکن
 کیشندن اصل اطلق کیم اول که انک حقیقه دینشدر و ناسخ جامه
 کیشنه سنن جاهله صحیح این سنن خو شه اکوت و بر من کسید
 کیش که سنت اولاد را کی نکر • انک پندنده بر و مته زبانه
 یکلمر جاهل اصلا حدیسیله • نصیحی که داند زبانیسه
 یکلمر جاهل اصلا حدیسیله • یکلمر که حق کتلا عزتانه دلی
 جمله عجاب قدر شنیدن یا نشند • دل که بر چه صورتی بیا ره حقیقت
 انجور کور • اما حقیقتده نه دکلو عظیم کبیر شننه و ارسه دل
 اسانایه عبادتده کوردن بکه دل عقان ناید و هر نشنه نولدی که
 عقل علیته عطفدر دلولد صترفی البته کروز اگر شفقت اگر حضرت
 که عادت صا در اولوز • اکثر نکر منشانی و میدای داد امله اولدی

تقدیر به عاقله کرد که در بی ضرر متولد اولاد حق سوزند و ساقی
 و کوی بندوی کلا در لیونک اضلاع حنه مشغول و له تا که دین
 دایره بول و مشغول نتیجه رضادر اولوب دنیا ده سوزری سبب
 امن راحت و آخرت موجب عفو رحمت اول حضرت رسول کریم
 دالرن صلح حنه سخی دن فونک حقیق دعا اولوب بیور که
 بله خیر صیانت یعنی حق تعالی رحمت استون اول مؤمنه که دینی
 اصلاح ادرگشی دین صفیله نصیر ایدیلن شیوه هدیه لایق
 اولور که رسول رب العالمین بیور شد غل کین ناس علی و جعفر
 اولی و علی و حسن یعنی کبی یوزیا و زریه یا خود برنی اورده
 دوشمن لایق اولور که بی ضیق ضیق شریفه اکثر افرایش اورده
 ستر عزمی کی ایشو بندگی نهدن قافل و لولو کلدر که دیشکدر
 نطق آدمی برترست آذواب و دوانا رتوبه کره کوی صواب
 یعنی اذمن دوزت اقلو جا نورل اورده فضیلتی سوزری که دوزت
 اقلور کلا اذن که سوزی صواب راست سوزیلر و معصیت حرام
 سیر سیاحت ایگه بیجه قادر سه طاعت دیا سندن دخی سیاحت ایگه

بود

قویز نیه که عبادت فیر کاند صلاح اذن دخی حیا اید ادر
 اگر موجود اگر تعدادم اگر منظور اگر موهوم اگر نخل اگر معلوم
 مجموعین اولور دخی و آرسا از اعضا دن بری چشم حیان بیسته
 تیز الزامه و تشخیص اشخاصه مخصوص اذرا که فلاغینه ادرک
 نجات و احسان صوابه منسودد اگر شایسته فری و رایحه محسود
 و باقی حواس دخی همیان اما اولور بود که اولان مجموعین عموم آشوب
 و تاولی جز میدی معلوم اولمشد امله اولسه اطلاق زمان لسان که
 ارضا عائد ایشا فی بروطیه برغور که اذن خلاص معتد اولور
 پس بونک کبی بجز جیش برع حرکت عضود دیکینی اذن فومله لو کلدر
 فومه اذن عیانی لسان اختیار آله و حصا کبیر من منک باقی سیاحت
 ای مومر صاحب اوصاف مهذباً خلاقی کایه اوصاف بعضی اصحابه
 صافی عقین اولور کلام و لا کمدی لطفه بق که بیور شد
 فانی الزجر لیکلمنی بالکلام جویر شهنی بی من لک اولیا
 ولی اضفان فایرک جوابه خیفه ان یکون قضاء منمولا
 دین اولور که کیشک و آروجه الکلام دوزنظا که سوزری نه جواب

ویرمکن کجا از لور قدر خورجیک لور نشسته لر لال یاریده مشتاف
 اولدوغندن جومباری نرکه اده رن فضله کلانم خورجیدن حاجت
 مقدراندن زیاده سوباندن سوزکه که فضله دیرک مالایقی کیر
 مذمورا اولدوغیچون دز که حضرت رسول علیه السلام بیورسه

بن کسان نفسا... من... دینک اولورکه
 سعادت انک که دیندن فضله سوزری ایساک ایدر و مالیندن فضله
 سی الله یوزده ایفاق ایسان ایدر • اما خدیجی فکاول قومی اولاند
 عکسی اختیار ایدرک مال لورک فضله سنی ایساک ادوب دیرلرند
 فضله سوزری فیر وان روان ادرک لری اولنا ایسی صومسوزه کویق
 بلور ایسی تا ابد اولوش اوردن فرخ • ساقین اولنا قی جان افکری اولور
 مشع شادینک ائمه معدن خردن ترخ • حق تعالی نخر بن قدری قیاس
 فایره و جومبار حلیل القدر درن طولین سوزکه وارکنه حضرت نین عزیز
 اولدوغیچون عزت لوی بیغایا نکر نه سوز ویردیکه خرفین انقر نین
 من دنیا و مافیها کیشی نکلوصاحب جمال اولسه سوزین حسین لکافات
 اولدوغیچون صورت انک عزت سبب اولوب عجز ایدر اما حسین

صورتده قصوریا ولوب دی فصیح کندی سخن آرای اولسه
 هریره البته عزت محمد نرته که بی جمال لال و رسول لیدی
 مقال بیورسی • رضا ایضا... دینک اولورکه اولدوکلر
 ایسوک فصاحتی در جده صادق رضی الله عنه ایدر ما بعدله

عبارت...
 یعنی دینک اولورکه سخن قویله اولنه آندن ارفوق اولور
 لغت ویرمیشدر دینه فصاحت و سوزیه خلافت ایغیله عزت
 خانیکن که ویرد فصاحت ایسایته • ایدر عا کلامین ایسکندن وانته
 نطق فصیح ایسته لایق که اولاندم • جومبار کلانم شکرده کلامینه
 شخص بیغ کرم سخن آرای اوله انک • شایسته عزت اولور البته شایسته
 ایدر سوز قیله مشیبه افترت • لطف سخن کول که ویرد و قویله
 اولسون همه طوطی قندی کیمی عزیز • شکر دینک انکه کیمکه تانینه
 کفار دکنشله ویرن عصمت شرف • کرنا زایدسه یا سوز اهل ماکینه
 تخمین هرقتند هزاران بالینک • نقیض بیانینه دخی حسین بیانینه
 برصفت مذمومه که خلاصه موجبات اولکه کید نقیض بر صیقلیور

ایشیا قون کونکوب آکا منظر کیه الجود برنال اثر کونکون ظهور
 بلورسه که فی الجمله معاصیه خیال آل ویره تقصیر ایوب الجوب
 نمازت این هله سوره شروع اولوب مناسبتله نوبت الجوبه
 دکنجیل شیط مقدمانه حسن تریف و لطف ترا فاد و زرنه کلا و نه
 بروضع زیبا و پرد که آداب محاوره ده حفیظ ادب مسیاق طبعین
 رعایت دانه مدخل تسبیلن تمام سدا ووب مجال خیر اخراج فونک
 مرث الفاظ و مستقیم معنایله سوزدن مقصود بن تمام ایشیا و زرنه
 آا انا کتضکره هئی کلام در در نظای اول مجلس طوعا و کرها
 هر آینه ارضیا بولد و غید تضکره کشیش بن غرق حیرت کن و نظ
 غیر بنیدن ضعفنا مستبانه عادلانه مرثله شروع ایوب در پیکه
 ای رسول ملان اسلام سوزک بیضا مبرکوزک خانقانی قضیه سی
 نجه ادا الجور در که بر بر بیضا مبرکوزک خونین قضیه سی همان سر
 بیضا مبرکوزک انقی قضیه سی کیدر الا بر بیضا مبرکوزک خانقانی قضیه
 اولوب غلام کونمدی سوزک بیضا مبرکوزک آاسی جامله اولدی
 و اولوب طوع زری بو خبری ایشی ووب ملک روم و باقی اعیان ملک

دیوبور اولدن مقبولی نه صیفا اوله
 دیشکر دیکه عضد الدوله اولو شهنشاه این نوزکی رومه الجور که
 کوندر میش ایدی که مذکور این فورک اول زمانک فصحا سیند ندی
 روم و ملک اولو فصاحتی کوردی و حسین کلان قلده صیه نظر ایوب
 شدرین زبانیلین بکندی و کند ننگ دخی نمکت ندیه بکشیش وارد
 زبرد سخن و ریح کشیدی و صین محاوره حسین خطابه رد جو آقا در
 ای دی فی عورت ایوب بیوردیکه یارین الجوبه سخن حضور من
 مصاحب قوسر کمال همتله ننگ آقا قلعه که الجوبه سوزنی محمان
 روشن دلیل که تر بیضا ووب خجل و سن سین در کاهر علا زمر کون
 سوزده عالی اولوب هیچ برین مجال مکالمه قلدی قوم عرفان
 بر بیضا مبرکوزک اول بوردن کردن آفران لایله کتلوا اولورسه خاطر
 البته کتر عارض اولوردی بو کشیش تمام کرم قلدی کشیدر
 دخی مایط رفتن بو قدر الیماس ایشی ووب فطیر شاه و ملک خاطر
 کشفاده و زهرنی روشن ولدی پس این امیراته مجلس را امسته
 اولوب ملک اعیان ملکه الجوبه حاضر و کشیش تمام اقدامه کلام

276

آده خاضري مجموع خيال شمسار وسر نگون سر فکده اولدره
 عرس حکيم آيدر آيني طابونوب دوشن کيشي کينه قانقه بلور
 اما دلي ماکينوب سوزنک دوشن کيشي کينه قلغمز
 خشنا صيف يعني اولور روح فادانک هر کي که دلي خراسان عا و عو
 جرحان شنان همان قيام و دلي نام ما جرحان شنان
 سكي تخي اولور دل زحني اولکر و کلوم بال لطف و قيس سوز
 قبول بولور اکري وقت سوزلينه دريکانه يسه قانقه دکر سوز
 سوزي سوزي سوزي کيشون مرتبه سينه متاسيم کيرن که کينه
 اکر خندان عالي اولور سه بکانه کيشون سيب تهمت دخي اولور
 حکايت خلقه خدا شاه خراسانه ليو کوزدري ليو خيره و سايي
 آا ادرن بر خا و دريکه دايرشاه خدمتبه ملا و زيد با اول وقت دخي
 حاضري لچوشا و خراسانه کاه خوف مبر سوزيه وهم بر زري
 کاه کاه تلفظ برله اميد و ادردي خا ديمه و ميني اجز کوزونوب
 دريکه برکشي ستنک دعوت کاه کلينه قور عا کورن چتر طب سوزي که
 سنان نهيد يذکله متغير اولن کيشيه بوجيه چور و تلفظ نلان ادرين

شاه و خراسان حاجيه بيوردي که خادي طشره چقر و بوزاي و دکه
 بيا د بلان ادردي سوزي کد و مرتبه سيندن عالي سوزلدي و بيل درم
 کوش و ريکه سوزي حقدري حر ي ادردي کله بقون دغي يعني
 سوز اولور که سوزي که قصدا ادر و کان وقت سکا دريکه بي قوسونيه
 سکا قائم دکر عا فادر سيند کيشي سوزي بي ناز سوزي ک
 مرتبه دن دوشن عطا سي خا ميلنه کوره و ريشان بلنا دري اورور نوب
 ديمشدا اولور مجلس کرده اکار حضور دن سوز سوزيان داي کيشينک
 دلي کري که الماسدن بيزنک و قلان کيشون اوله ار سطا الماس
 ديمشدر سوزي که ديشه سوزلنه خزينان نامق حاصل اولور
 و دکلينه بقع قائم و بر سيند لار حکيم ادر دلوکي بقلو طوبت
 تا سکا هر طرف دن اغزل اچلوب دانا و ز قيقا که کيشي بقشيد
 قاسيد سوزلنيه بريله دکلو ضلاد که کوير خربت ايدر الکسان
 صبر چر کير اچر يعني کچه کد و زري بچو ادر عصبودر اما بيور
 کاه و زري بوزي که افزون اولور خسارت متولذ اولو بقراط ايدند
 سوزنک شتيجه سي البته مشکله عايدا ولسه کد کيشي سوزي مک

كركه که تمسیدن قائده عايد اوله حكايت هشا و خلفه ملك رو
 نامه كوند روپ بيورد كه عنوانه يازدرك من امير المومنين
 هشام ابى ملك اعلى ملك از روز ملك رو و حواشده يازدركه
 بجز بجز دلا و زد روپ شوكان روا كلكد . بركه كند دلايد قايده
 اولوب ياد شاعرا ديمه الله تعالىك بوخه خلايقه ياد شاه
 اولمعه قن لايق اوله يازد و نك كاند و حواش استكدر
 سنى امين قايده كه اگر حواش تا مكد به دعى يازدم من ملك
 الرقرالى هشام المذموم كانه ايه بلسن كركه هشام نامه كركه
 اوتندي و نك عزت دودك بلسن حكيم ايد او سوزكه
 علقه سويله الله مؤيد و سوب حصول كركه سبب اولوب
 حكايت متعريف خلقه نك ابو حاتم ناير بر خنداري و اربا اول
 و قن خلقه بر شاعره عطا بو بوردي عطا تا خدا اولوب شاعر
 بيشدي لاجر بجايت زنجين دوشمشدي اول مذلخ خرنه دار
 ابو حاتم بجزا ربه جمه كور و ب استيندن ليكجه التمشين خلقه
 صانوك الميدي شاعر ابن اشد و ب اشواكي بدي و حاكيمه

اولاشد زوى بنت شغفي باا خاير و نصير ابى حاكيم
 ستون الفان شري قاسم من مال هذا الملك التام
 ديك اولوب كه بكا انصاف بدر بدين يا ابا حاتم خلكه و ان
 بيكي كه التمشين ايجيه بو ايو بركه كاندن تر قاسم اولو جاربه
 ستون الورس بكا بود غنى بچون و بر سر سين بس اول حاجب
 خلكه خدمته قانر كن بوا بكي بكي تا كه شهان ترز او قدي
 خلكه نك سمعه بيشوب ديكه يا حاجب سونلر سان حاجب
 ديكه خير خلكه بورد ديكه من استدم نه دكسه كه سويله
 ددي حاجب ديكه امير المومنين شاعره عطا بيورد ديكه ابو
 خاير و بر شاول شاعراكي بدي ديش بوپ بيشدي او قودي
 خلقه ديكه قاسم كمد حاجب ديكه اول جاربه نك اد بدي
 كه ابو حاتم التمشين ايجيه ستون ادي ملك تا كركه حاجب
 ديكه بلرن خلقه فكره بلكه ملك تا كركه زرد ديكه كركه
 ايو تر شمس ابو حاتم اربا بكي بلك بجزا ربه كه التمشين ايجيه صير
 همام اول سوزله ابو حاتم عزلا تدي عباس بن محمد الطيب

حضرت رسوله علیه السلام صورت که ایوب نذر رسول
 پیور و صیغه ذل ایوا و لغت نذر
 دلگوشی محترم ادب و برز سرف دلدرین و قاری و بعضی این تلف
 پیور سخن که راست و له و در نشانه راست ، کز اوله تمت و به استین ادر هفت
 بجم و سخن و امثال سخن اهل را می بینی که آرایه و آعین
 اخصانه اولوا الاضیاء معلوم همتا هدهد که خلابی عالم هر طرف
 اما که ده صورتا اگر چه مقیم متکین کورین ، اما خصصتک جمالتا مسافر
 نرود ، دنیا کذکر هدر قراره ، آما که دکا در آیات و ساقای
 مراح و متا زلد علی الحقیقه هر نه که کیتی تا کلاه مضمون فله صروف
 تجا زیدز امثال ملاذله دنیا محوی مشتغادور ، کیتی عاقل کیتی به لان
 اولدی تمام همتی و کالی عینی بر حسن یا بدار و جمال نا استوار
 دل به سیر الزوال و دلا را بر قریب لا ینفاله حضور فلما به عاری
 و عاری تشنه لرود سوسنی بز صکن نامتکه و تقدیر به طویل
 حسنه منقلب اولاجین کرا بان که رب و فون حبیب عمل مصلحه
 پیور مشدر الرغبه فی الدینا کثیر اکتسم و الحزن یعنی موال دنیا اولاد

متر فانیته اکن رغبت اتمک و غم و غصه ادرود چون بواسطه نبات که
 قانون سیر دنیا بی بو طور ادر زیه که ذکر اندک کین لا زید هر نشنه
 که فوت اولمشدر ایچون حسن تلمیه و هر نشنه که الان تقدیر شد
 آده حاصلد بالکلیه اکا کل غلبه و اول که دخی کلمشدر ایچون
 مختلفا اندیشه لری کدو ، مستولی قلمایه تا غیر بز که سرماییه دنیا
 و نرود ری حفظ بر قایت قلوب غمضایع اولایه غیر بز کیتی
 شادمانه کز تمکه عمل صالحه جرمینان معنویون حسن چون اهل ادرود
 کوزا شکرین و کورود ، غصه به کوزدن خود محض حمانا قنار یا خود
 عین سقا هتدر ، اهل معرفت در میشد که کوشی که قلب ظاهرین
 و طایر شریفی الله تسلیم و تقویض ابدی هر نفس الله ابله اولایه
 شادمانه کوز کوزوره و نه غصه و فتنه اللان لطیفان نومید اولایه
 در اچون شادمانی اولوز اولوز ادر سبب اولوز ، چون عینک این
 اولوز که شادمانه سبب اولوزینه که قران مجید به بو معنی مذکور
 عسی ان کز هو انشا و هو خیرکم و عسی ان کتجو اشیا و هو سیرکم
 حکایت میکند دروا القریان استناد ندر بر لدو غی وقت نصی کلایه و

استادید که اگر استرنگ که خوارق نگاه بود چه بول بولیه یا فرزند
 اولادین اللان قزمانیه مخالفت ایمه و در استکان مالک اللان خنطنده
 نونه هیچ وجهله زمانه آلی کار کند از کورسیه مستخفان در بیع ایدونه
 در نیمه و در استکان دافراشیر و در صواب راست واقع اوله ایکی نشسته
 سقین بری بود که هر شی کندی زانکه اشله ناله که مشورتیه اشله
 عجم ایداز خواسته اندک با تدبیر به از خواسته بسپاردی تدبیر اهل
 تدبیر کیده کی از استاج فی تدبیر کیده کی چون متاعدن کدر ظاهر
 بکلوی بیکد خود را بیلله کندی زانیه معروز اولوی یا کلهقد
 بری خدی هر اید صبر و تأمل ایدوب عاقبتین و کرا نیله شعیر
 سیکانی و در تک ماندن تمام به از تانگی سندن بکار
 یعنی صبر له دور قن قلمون کدر صبر زانکه مراد از مکدن زبوا
 صبر له مراده از تک دور قن قلمون کدر و پایداز اولوی کدر
 اولوی که آفریبان ملک متوجری حصرا نمیشدی طبع مستان
 حاضر اولی بسپار هی و عین جمع ایدوب کندی کندی او در آن عین
 دوروی و خطبه اویوب متوجه سنن دید که اوله که خطبه الته

اولسه که چاره بودد بر قضای انما سندن حد را استوز فایده بودد
 اما بر انا مالین اول لا یقدر که برایش کورسه عاقله مشورت ایدوب
 الله ان عنایت طلب اید و نه که رشیدت بر آنکه اولسه صبر ایدوب
 بوعلمو میدز که جهان حالی فر فر قرار و در نه دوروب بر قاعین ایدوب
 ثابت قامت اللان اطفندن امید کنان خطا دکه لا یاس من فرج
 ایدوب الله و در هر شکل اشان صوبکی جلوز اولور که سنجان الله
 جدا عسر لیس متوجهر از ندنده آفریبیا بکه صلح ایدوب اول
 مشقندن خلاص بودی شعیر کنا دسوز کانبجون سخت بست کست
 کدایین بلندست نابوده بست زانده شادی دهد انما
 فرخی ز تنگی هدای کمان و سر و آن غایبه دور که کیشنگ
 حیانه حاین صقلته لایق نی اوله دور که بیخبر دور که قنیشنگ
 فوئولو اوله دور که عدل در شینر که منقدیم ملان کرون مشهور کدر ندند
 ایدر کشته که سعادت مشاعر اید و سخن اقبال یا اول اولی و در شی
 زیاده اولور اذندن صا در اولان از هدیز عالمیرون کوریه چون کوریه
 چون سعادت اذندن اعراض اید و روی کار اوله مخالفتیه متوجه اولور

دافراصي اوده دوردغي تحلاردن آکا زبان حاصل اولور خسرو ايدر
 کيکه کندوي سوز و خاينه دوستلوق ائنگ در کز که کا هادن هيز
 ادوب الله عاصي اولمقدن سافنه هر که کند و او غلني سوز کرک که
 سنک افرونک عناية شفقت کوزيله نظر ايد مفضلر ديشد مجموع
 هتزلونک باشي ترک صعد ۶۰ و ايوکلرونک اولوسي معصيدان ايتنا
 و نمت موضعيندن اصرارد و کرکرونک معتبري و لله کلونک نين
 فليقدن برهيزا ادوب کوجي يذکيه دليوانلغدر کيم که باطله ميل
 اذالله آکا دشمن اولور و کند که حق تعالي بصيدت جمع مخلوقيني
 کذدن خشنوا ايد و ازا خلديو کندويه قول ادر و دغي ميشدرد
 که اولو افکره لايو و عزت مصلحت اصلاحه موافق پيرلر زير
 زير ايتزان و سينان آکتر کتله اولور خصوصاً که ايشلده
 اولونک نيکله عادتد بواج صيقت نيزده آبولند غيچون حضرت
 رسول البرکة مع اکابر ديوسورد غندن صل بهر کوز بهر کولون
 شريفندند که آکتر ايتنا به پيغمبران قرب باشلر قدن شکر کلشدرد
 و حيه بکلردن بزرگ مناسب فلايق اولنجي پس هر مفضلر بهر کوز

فلا طون ايدکيم که کند کوزه بويک کوزيه خلايق کوزيه خرد کوز
 و خصه کتندن قريکون کلدونکي بيشرمدان دوستلوق کلر
 کلان طب رايحه اوس عاقله مناسب ديدن زخم او مفضلر
 نروروي خردن ابوايش کلر حکايت يوسف حجاج برکته
 نايجه عرفه بک فليدي ني هليت اولد و غي سيبدن چون ظلم
 ادوب غلني مفضلر چون منادي قوبوب جاغزير ظلم کوز نر جمع اولور
 مظلوميريه اوتور و قلند نصيکه کوز کوز بر سوز بولر کوز اراستد
 اوتور و بر ايعن البته ايشن رايقين خلفه قشوا و زوب ايتا و تور
 حاج ايني کور و ب دد که سکا دجي کوز ظلم ادي کوز مظلوم اراستد
 سين شخ دد که آدک کوز بري بولمده ني ايا سيمکه کلد و عا
 دد که هر و نده هر ني اولور مفضلر بي صلاح و ت که عالدين ک
 سلسين شخ دد که بي صلاح و ت مفضلر سين سيز که عراق کي مکلکوز
 صيطنه بر اهل احمق لايق کور و ب نيکي حراب ايد و کوز کوز نصيکه
 فسادي غاير اولد و قد نصيکه دغي آدن آل چکر سوز ايتنا سب
 غرض کوز همان کيه آکا رحمت ز و عرمت دد بدي بدي کوز سوز

حجاجه عرض اندر اول طایفی تفتیش غزال ایدی پس هر اولو ایشی که
 نا اهل اصغر لیکه مستخر از آنک حاله کولوا ولور بطله موس ایدر بر کیدی که
 پنهان بر مرقع ایش اوله این اولکو دکلدر هر چند کیدی آن کو کلند
 پنهان دور انما اثری سپاسین طا هر انور زینه که دستار دین
 بد اندر دل زجه که پنهان بود ، زینتا فی مرقع تا بات بود
 هر بود ایش که بهر تر اچیده کزنور بچرک بکنه زن اول شور ایشک
 ایزی ز انور حکم هدا ایدر کیکه برایشه شروع اید اول ایشه مسعود
 ایکن زایش نذیشه سین دخی اختیار اید اول ایشگر هرگز تمام اولند
 معنی کبی که نکلو کامل اوستادسه الندن بولگر که الکه بر تفسیر
 چاکرک بردلور دخی نفس ز پله اده به بر حکم صور دکر که قنی حق
 خرد که خلفه اغر کور نور حکم دود که کیدی کیدی تفسیر منج ایلک
 دوز کوه ایشخفا قنی وارسه و صور دکر کیدی قنی عدلدر که ظلم
 صورتین کور نور حکم دید که خسو زینه بر کینه به جواک و بر مک
 و وحک کرحک دخی اولورسه نفس بخورد بز جهر ایدر کیکه
 شورا دین کولک کین کینه آنک عیلمری پنهان اولور کیکه دلیع ضلیم

دور حقیقت کدی سیرین صقلند در بر مرزل سبب ایتیک باشنه
 بلا کله که بخت رما نه کف کرا چشم خویش را رنگا ،
 کرا نایکه نه بسته است پای زبندست ، کولکه خلق قنیده
 بخا و لیه عاقبت خلق آنک انرا یا عین اهدر بان ششم در
 روستی حنوقان بکلکه بخلص بخیر و صادق دوستدار و قوت
 پدایه حیات و سرمایة سعادت آبدرد بود و لته را عین اولر الا
 صاحب قرامت عاقلانینه که رسول اله پور در اس العقل بعد
 لامان التور دای الناس یعنی عشان با سنی اذ صکره که آله ان
 و کلا نیتنه و کلاب ماه نیکه و بیغما مبرکله ایمان کتوره و قیامته
 ایا نه مومنین له دوست و لفظد حضرت رسول صلی الله علیه وسلم
 بهور که حضرت باری عز شانه کولکه که حقیقت خدیو در کتاب
 حاصل دوست روزی قلور سید باد حکیم ایدر کیدی نکلو که
 خلیه دانیشک محلی و ارا ایش بر قله سون اولسه اولک مشفق
 دوست کری چوق و لوق ارمدر مشفق و ستلوه که عاقل اهل بیت
 عزیز له اوله انک اولک مصاحبتی خاطر شویله روستلوق بنیو کرا

و در وقت قصه آن یازدهمین که متفقند اولوی و فایده آن
 خیر لوسی عالی را که دوستی بخلند و زیاده آن را که میزدنی
 تا آن را که مصاحب اولوب آنرا که دوستی بخلند اعتقاد آنکار
 دیشکر در دوستی کشیک کوزش باقیه بکنند
 همه چیز پیری بدتره بدان مگر دوستی کان جانداران
 از نضا پس بدراکی نشسته کولان غصه دفع ابد برب
 دوستکار دیداری بری عاز قرض کلامی
 دوزخ آنده از قلم بیرون برنج دُخ دوست و اویز برنج
 دوست صاف و کان دیز که دوستند تراکی نوبت جفا کوز مکه
 یوز و ندمه دیشکر در ایشوبیت دخی قریه و نون قضیه
 یاز او لوان آینه ندر بیت آدوست بر دخی افکار بنایدند
 و زیاده بر جوری برار تا کاند شد حکمان خدیشهرورد که دیشکر
 بر کشته نیک دوست آذر بر دخی جوملد و دوستی کرد کرد که
 الله چون اوله که ای جفان سغلا نیکه سنی اولور هم آیدک
 و غل آ اولور دنیا چو ن اولان دوستی بی با آدد که غصب

حاصل اولی بحق دنیا صدق بوزلوب و دوستی و شملکه کیند
 الله ایچون اولان دوستی هر نیاده و هم عقیده فایده و بر
 زمان ماضیه بر فاضل بیت دوستی اختیار ایدوب
 جاه عزت دن آل چکدی کنند و مناسب برنج توفیق رفیق
 اولیش بخلا که مصاحب اولوب عیادته ملازم و طاعة الله
 مشرف اکن درویش خفایندون مصاحبندن نصیته افرا
 و به ناله بر همت ندر که زمانی بکنه توقف آنرا که فایده حکم
 اندی آری غلو بویلدی دخی بود توان صحنه چو کله بزرگ
 بویلدن و زکر سنیاق قلیان قیلوب و زلزله بود کیند
 اول درویش تانی که آنرا که متقدسی ایدیا اول ساعده حاضر
 اولدی کوردی که شفاعتکمه جمال یوق و شهادت طریقی سند و وقت
 نازک آدن آتوق چاره بولدی که با شینک غی عیادته سچ چورد
 و ایدی اول شهید اولما فیه مهنا اولین جفا عتوک قیله در لوب
 اولور دخی دینکوب اولکرته اولور دخی کادشاه اکی کورب جاده
 بود بکه اول سوبلور نون اوکته واروب اولور دن درویش مقصد

نذر بکن ددی آذون انکروک قتلنا ال اوزت دیجه درویش رود بخ
 بردن بلند اواره دیکه ای پادشاه عادل بودنشا قلمرو کشا سیز
 یعنی بجای معلوم کن کوردر بی کسها هدیه پوششها دکن قایل می و معنی
 کجاست کی نشسته اختیار ایدوب و کز نه او نور در که بزوبند و کله
 الله تو دوست کوز . اخباری ایمی بزبان حقیقت نه عالی بیع اید
 نه خان چون خاندان در میان اید جنگ و قتل کجس تا ری جان در میان
 انگله بدش دستمال اختیار ایدوز . دوست کز ملنا اولوین کوزیم
 اول کجی بوزکر . جانیه قیقه بهما در اوق کوز کوزیم . الوم بوزکر و کوز
 کوزوب جاناری اوز کیمه بلکه با که مؤاقتنا جان شیر نری جان
 اوقیه تنگ ایدوب صفایه شهید اولاکر . پادشاه بوضه ترکی
 ایدوب اول شیرین مقام یکدور کجسین طغینه و لغت کلامینه
 تخمین اید کوز صکره دوست کز حقیقت صافه جانیه قید ک
 جهندن آنگ عزیز نه جمله سن آرا ایدوب چون عطا ل اید ک
 کوز دردی ایدیده الله ایچون عاقل صالح کجس کله دوستل بعلین ک
 دهاد . قایل سی بومیدار اویچ ایزند . بوزند زیاد . وله جانین

کمالنا ولسون که حضرت رسول بوبر قیامت کونین عرصه عرش
 خلابن جمع کن حق تعالی خطاب قلوب دس که این انجا بوز
 قی اول بیچون بر پله دوست اول مومنین بوز کون که کون محمد
 کونیدر افرط خرازدن بیخی کاشده قیوب ایدوب ایدوب کوز
 کزه عرقا اوسردر اول بیچون بر پله دوست قرآش اول کرب
 عرش الله الاله جنته و اریجه بوز کز سیکر اوز رنده عرش
 کوز کسند . انوره اولاد و ز سوز بوز بوز موز هر ایدوب
 قانون بوز که دوست کز بر خصوص اذرا ولسه یال کوز کله قیوب طری
 متغیر قیبه بیست کز اکا نمودی و یار بوز کشت
 متا اذ کله هی کوه بوز کشت . یعنی کیمه دکدک و یار ایدوب
 اظه و ایچنه اکا بوز کشت اوزور و اوی کیمی اکا دیر که اله بوز
 سوب اولدوغی و قین انانسانینه اعتماد ایدوب جانین عرش
 انگله کی ضمیمه و دمیته که کوز کله قیوب درورین شاید کما
 اعتماد ایتمه بوز اوی کیشلا عفو ایکی سوز کز خصوص اوست کما قو
 عفو اوله اولوز درمش کز که کاشیده اوج خصلیت محمود کوه

موجود اوليه افه و سئله قبول ائتمك كرك اول خلق حسن كرك زيرا
 بر خويو كيشدن دوستلوق وقع ائتمك خطا دكه خلق و خوي بر
 كيشكر نه قدر رعایت و لنتاز هنج كا بو عيكي بزفايد تشنه نه
 اديوب منتبه اولورز چونكه منتبه اولور اولور مذكوره قايبت اولور
 حقری بوزورب صداقت سايقه ائتم و مودت و سيكه ائتم فلانله ووز
 جلايت صاحب وقار اولمكوت كه زوق حليم نهد لطيفه ممكن اولور
 زير اين كشي ياطر كوكلاوا اولور و ياقسا و اخر له مضمهر اولور ايت
 بو اوج صفتلو كيشدن و قاتوق ائتمو كلكلاوا و خويو كيشدن كه
 ايواشكره ملا زرا اولور اكا عادت اوله و خويو مضمهره راغي اوله
 اكرجه اذن مصيبت دخي كلورسه كا هيه معتريف اولور ايفصاف
 اده و الهذذ قورقه دوستاق اوموب ائتمه انيس اولور الله
 دن قورق ستمدن كلور كه خويو اكله و كرك بوزور ولا نظمه
 من اعفانا قلله عن ذكرنا واتبع هوبه باب هفتم در خصوص وقت و نسا
 بركاز كره ميشكورد كه دوستلور و كره دوستلور و زرينه اولور ايلمي خويو
 اولي حاجت و قيقين دوستلور ما اين بولم دوستلور حقي و يوكلاوا

كيدنك وارا بكن دوستي غيري كيشه محتاج ائتمك دوستلوق مدهنده
 زوايد كلور حكايت كره دوست قاردي بري مشق كيشيدي بريسته
 اولور او نوردي بريده دوست بيك ائجه حاجتي اولد كه البته اول
 مباحي بولور خويو و زرينه و اجيا اولدي قايبت ضرورتنده طوردي
 اول مشق كيشيش دوستلور اويه واروب خاتونيه مضمهره في عرض
 ائدي خاتون صند و غي ميفناحن اول عيزتك البته و زدي صند و غي
 كند و البته اجوب دورت بيك ائجه ادي و مضمهره سوزدي
 سفر كي قرداشي سفر دن گلدي دخي خاتونيه بوشمدين ماريه
 غم طريقيه ائديسته و ديه فلان قرداشك ائجه ايتو كلادي
 عد زنهانه ايموب خويو اكا صند ق ميفناحن و بزري اول كشي
 كند و البته بركسته ائجه ادي بوزور و ديه كنه كور و مدي دوي
 مسافر و اجير و كروب قيصته خاتونيندن سوزدي خاتون و ديه كرك اكلد
 مسافر و خويو ديه اول دورت بيك ائجه قرداشيم و ديم ائمه ادي
 بوزور ماله با سيوب كند و البته قبط و تصرف ائدي كچون اول دورت
 بيك ائجه اكا با غشله مروستلور خويو ايتي بونك و كل ديوم ميفناحن

انك انك صميموب وردكوك ايجون اشده سكا دخی کی بیل چیه
 نقد بخشش و اول جاریه که بویکی خبری که قزداشم صند و شی
 کدو ایله اجوب و خلاصه اکا کوزله رضا کوشندری کی مشهوره
 انک کی مشاعره و شکرانی اولدی آزا اولسون دوی دوست
 دوست حقیق مال نیار ایمان اولور ههزا اولدی حقیق حقیق
 عزیز عن شانه اولور و شانه ۸

دیوبورد ۹ دوست دوست معاوت ایمان
 حاجت و قنده و مهملری تمامادی ویرمکد کد و استغانت
 ادوب بوز مصاحبه کوی ویرمزن اوکین اوکول و کول بوز
 لکی نذر اش و ارادی بر سینا و زنده بر خوف های اولور کوشندری
 بیورطه عظیمه ده قلع کورندیا اول بر قزدا ش ان حقیقده مایه
 و امکن دریغ ایمدن اخلاصه سعی ادوب دوستی اول شند
 قورتردی اول سلا متله خلاص اولان عزیز اولد بر قفس قوی قماش
 و ارادی کوروب اول کد و حقیقده مباحه ایله علی خرج اولان
 دوستان اولته اولدوب دوی که بخون ادون کون خرج بقصیر

اشبو متاعی قبولت حکم کون مشفقون و بول امکلر کن عیوضی الله
 تعالیدن اولور دیناره و اخرندن کریمه لایق عطا اراده اول
 کر و استی صادق دوست دوی که اول و فینن که سکا بوشکل رحمت بوز
 کوشندری اول وقت بن الله اله معاهد ادومره سنن خلاصه
 سعین مجموع خان غامی خرج ایدر کر و فایتمسه بویج ایدم
 بخدا لله و الله که از امکله و بیخی خرجه مقصود حاصل اولدی
 بو اولو احسان که ملاک منان بن قولیه آرا نی قادی شکر استیچون
 مال ندر جان بذل ایلور د بون کون که سنی حضور امن ایچین مشهور
 خاطر کوردر حشر کن اولد و لته من شاد کام و خر خاطر که شادی
 و بویج سبب کینه سنن طبع بخون و ذات های بونکده قولن خاصه
 شرفین منی و مبارک لیکد که سنن حقو کده ایدر کر و حیده اللاف
 عیاشی همراه اولوب بوز قایعین قزدا ایله اولسه بومبار نصبت
 حقیق سنندان د کور بوز که متاع کوی کینه و لغانیه کوندور
 سنن بوز قبول تذب کینه سنون اوکله لایق کوردر دوی
 اولد که دوست ک حقیقده ابوسونیکه و مطیع اولدی انجوق عیاشی

مهر

او نلود و تا دوستی را بپه لرین و قره شایق سبیلین محکم دوت
 محبت آنگرین دوستان یوزنه و شویجه رعایت ادرسه اوجیه
 اول شرایطی خن کوچک رعایت ایده دورین دوست دوستی
 دلجا که سود کند نضکره دلیکه دخی شفقتی و اخلاص ایلدی
 اظهار اده که حضرت رسول بورد مشدرا احب حدیثه اخانه
 فینین یعنی من اولور که خن سرن برون مومین قرند اشخی
 سوسه کرگذر که اول دوستی خبر ارا اده بشی دوست دوستد
 دینوی اشکره مهنای بیوری بیروب حاجاتی قضایا ایلدی
 ویزدی بی کرگذر که دین باینده اخروی اشکره دخی مصالحتی
 رعایت ادوب مهنای کفایت نمکه سعی اده دوست دوستی
 دنیا مستفیدن صفتی ارام اسایشین رکن کردن اخیره
 عذابیدن خلاص بولوب دارالعمده انواع تنعالمه زانخلده
 مستقیم اولدغین استمکنه خن بیکر ایله اولسه بیدوکن لادری
 بلد و کیه عمل نمکه فیدریق دوست غولدر شایق بیدن در انجی
 اگر دوستدن براسکیان صناد اولور نه عفو نمکدر اگر عمر مالدار

و اگر مخصوصا ندن بر حرامه مباح اولوب اولمیرن واجبا ندن
 برشته تر اینه مستحسن و مستحی اولدر که اول دوستی
 مکروه کوروب آذن اغراض نیه بلکه اول وقت دوستلیغه
 لایق کا اطفاله بضحی ادوب متاهل کولکن ایلدی چون
 ایوسوز لاله دلا ویرا کولور ویرمی کندویه لایز به حکایت بر
 اولو کیشیه در کز که دوستدن منکر خطا کولوب مفضلله منکر
 اولمش بزر اناخذ منکر آذن هنوز منقطع دیرل سیرولک اولمش
 ایله انک آراشین نه مناسبت قاید که دخی آذن شفقت دریغ
 اتمرسن اول فاضل کخی جواب ایله ویزدی که اول شفقتا نکل
 شمدی مهادر که ایغی طایبوب دوستیشدز دوستی مفضلله
 شمدی انک این کوب فالدر مقدر اولکی و قند دخی یادده
 اولوبنا هشته اهسته معاصیدن آلدین منقطع قلیاعه
 سعی نمکدر امید وار مر که خن تعالی اطفاله و فضیله بزمین
 محبتدن قوبن بختلوی کا ادر شیرین کوسدروب مؤثر اولوب
 تانویق رفیق اولوب قوبه و استغفار ایله که شایسته رحمت سز اولد

مغفرت اوله بدخني ووستوك يوزنه ورسو لطيف مگرگله شيرين
 نينا را تذكوي كجى قاييكن دخي خرد عايسه مشغول اولكو
 غايوك غايب حقيده دعاسي نزا حاجت بولور حضرت رسول بورد
 دغوۋه الاخ لاخيه في الغيب لا يرد ابوالدرداء ايدر هرغا تصيد
 سخن ادر وبتجدام چينك دوستلر مذلن تيمشني اذيله ذكر ايدون
 دعا ايدنه زين محمد بن يوسف صفتها في ايدرسال دوست قنده
 آله كه بود و آكا كمالك وله بولور كه حيا كلكه مشغول بيلد خواهلد
 وفا كلكه خبرد عا كه ملا زمك اوله سن خربت سهرن اختيار
 ايد كوكده اهلان عيالنا ك مبرائيه مشغول دوست سناك
 وراقن خردنه مشغول اوله اهلوك عيالنا ك عيالنا كوك
 علوي و سغلي سر ايلوره سروره ساكن اولا كرسن بر تطبقه اينك
 التنده دوستن فكر كلكه اخلاصه سناك مغفرتك عا
 سينه مشغول اوله صالح دوست كانه ملايكه اقدال ايلد
 كيدور نينه كه خبرده كلشيد چن بر مومنين جو را رحمت خست
 اولسه خلا بونصودر كركه عيانه دكلو مال مياك قودك اوله

ملايكه صوردر كركه عيانه اعمال خلدن نه الندی وله
 خد شده كلشدر . كان كه سمعه مومنين و نذايشناك موني خبري
 دكسه اسير كويون انك مغفرت چون دعا ايشه جنازه سينه حاضر
 بولور نمازين بيه فليخه نيجه تو ايلر انك دوانته يار لور سكر
 حوقا نمكي دوستلر شرطلر ندين بلكدر و فاندك مغفرتي غير باقي
 اولد غيجه دوست محبتنده نايب اولوب كندودن اولد دوسته
 وفات بيشترسه دوستن اولادنه و آخايينه وقادار اولقدرد
 اكره دوستن وفاتيند صكره اولادنه محبت رايبه كرسن كسكو
 كم اختيار ادرسه اولكي سعيدي صبايع و كچين ختاري باطل اولور
 دوست دوستي الله ايجون دوست ايدور اول دوست قنا سرتيه
 سيار ايديه يا دشا و اولجال و جهل انسا رلا يزال كه اول
 دوستي كه اين دوستلغته دوست اديمنيدك اول سلطان ازل
 و ادي خود ايكال اباد يابنده و با في دغنده شهنك بولور
 انك محبتنه اوقا بعد اوقا ديوب دوستوكلن مشغول تيه
 وفا نيك دوستوكلن طريق كندويه عيانه ايمكدن دخي لطيف

وجه در بعضی کرمشید و کرم قابل اوقاف بعد اوقات خیرین
 کثیرا اوقاف فی حال احتیاج حضرت رسول کریم پیوسته است که
 الحی بن یسار است دوستی او از آنکه او غلامی نه میراث یافته طفولت
 دوست کرمشید که مجال امکان آن بود و کرمی که کرمی شد و کرم
 و طاقی از کرمی قدر کرمی دوستند و دینغ دوست و غنی و نیک
 دوستند و دخی اول کرمی عیوض او مویب فی تکلفه دوست او ایتمه
 کرمی پیوسته است میخاک اینچنان از او زور بود و کرمی در جهاد کرم
 دوست دوستند اینجه او بی دوست دوسته نقد و جویب و ایتمه
 نهادند و دوست حقیق از رویه اول قدره کرمی قصر
 بلوب زیاده ایده و دوست خان طبری رها بینه اید و کرم
 سخی نتیجه و بیخاک که دوست خان طبری خوش اولقدر کرمی
 اکاشاد اولاد دوست طرفیده کرمی در عیانت تو قیوم ایتمه
 کرمه کرمی و اومق عادت کرمی مدان و کرمی شعیب
 اولیه آنکه اولو جهمان سرور که کرمی دوستی خان طبری سرور
 اولاد اولو کرمی جهمان آباد که اولو کرمی سرور کرمی شاد

باب هفتم در بیان عداوت و اسباب دوستی که در اختیار
 و کار مشکله در خاصا امر آراستند و هر ضمیمه صریح و ریدر
 خصوصا یاد شما مکره مضمر در و عداوت آن که از میندند که وسیع
 طافت و قدر تریا استطاعت قدر سخنی اولوب عدوی و طافات
 هاله و آفات عظیمه به دوستی عدوی فوئی بقید رنجه عداوت
 طریقارین و عداوتی قصیده مقامت سبیل رین فتح اید و ب
 عداوت پیچون همنا اولو زور بودی طرفدن عداوتن نتیجه سخی
 خلافت بر برینک مالنه اف و نفیسته صریح خطر میشد و نیکینه پیر
 ایکی جانینون دخی جانوری خطر مریضه و جاه لری اقل صدمه
 مزمن اولقدر و پس عداوت لوی از میندند و وسیع طایفه
 دوستی کرمی ساقیوب صریح عدو و قدرن فای اولو کرمی کرمی
 عداوتن دینا به صریح کرمی کی خیرته دخی زیاده صریح کرمی
 زریا دوستی دوستی همیشه عداوتی اولو زور نه که رسول
 علیه السلام پیوسته است تا کرمی کرمی تا کرمی کرمی تا کرمی
 یعنی عداوتن کرمی شیشه بر که اولو دینی بدی کی بود قاعه

بودی اولان طریق اورنه مقرر اولدوکه عاقلکاران کیشیه حقیق
 دزکه عداوته سبب اولورنسته آردن اخیطاط ایدوب اول طریق
 کندوب هبله ممکن اولدوغی قدر سعی ایدوب افریده بکه عداوت قصد
 ایتمه چونکه ناکاه فی اخیطار کسبیه دوشمنک واقع اولورسه باری
 اولدوشمنکه زندقا فی نه وجهه اتمک کردک اتمک تدبیر اوله
 نسا هد خکا دیند زکه عداوته پیش سبب وارد زکه اتمک دوشمنک
 متولد اولور اول بکیشیک این کی نشنه به یا خود فینه بی اخیطاط
 طمع اتمکدز ایچی مالیه یا تمسینه آل اولمقد ریشا رسته مخالف
 و چی قرآینه اولونوب یا جور قدری نیستن اتمکد زور دوی
 بوعده شیمبله اتمد و اراهه و بکمره تومیند اتمکد زور
 صوق و عیب سوز سولمکد زور اگر سوزی عدل نداد اوزیه دهی
 اولورسه کلدک اتمک بانه که دوشمنکه بجه دینک کردک بل ناکاه
 اوله که هر وقت و هر ساعت قابل کلدک دوشمنه طرف اولونوب اتمک
 عداوت اولر و کله و هر زمانه عداوته مباشر اولماید و دوشمنک
 همزایدوب مخالفی صیقل آل ویر بر اتمک تدبیریکه فکریه آل ویر

حکم ورنه چونکه بر شخصه عداوت منصور اولان اتمک حد اتمک
 اولمک کردک دوشمنک طنلو سوزیه و ایچی حرکتیه مغرور اولمق
 افسور عقدا ندر شول جهندن بر دوشمنک که دوشمنک کولکینه
 برمدت تمک اوله اگر چه بعضی اوقات ای اظهاری اتم معلومدر
 که غالی و قدری از لغت ندر مانع نمی و ارمک اتمک اتمک اتمک
 تا فرصت بولمیه حمله به و مکر مشغولدر چون فرصت بولدی فوت
 اتمک اتمک دیشد زکه هر دوشمن که مکر و جمله و عز و خدایت
 ایچی اولان اتمک ریانلور قدر که اشکاره فوت کوشینکه اولانیه که
 دیشد زور اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 اول وقت قوز قلدو زکه کولکوه کان کله دوشمن اولدی دینو
 دوشمن که فعل و عیبی باطنین بر زور دوشمن اوله و سوزی ظاهر
 اولمک سوزیه قره دوشمن بکزد که اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک
 دوشمن صوب اولان صیقل وقت مغبون اوله بین اتمک اتمک اتمک
 اگر عداوت معلوم و تحقیق اولورسه که دوشمنک این کوشینک یا جور
 بیکر سبب اولان اولمک کلدک که اتمک اتمک اتمک اتمک اتمک

گفتند تا نای بر فسوس ، که دستی که نوان بران بوس
 حله وال و رفیق مدارا بله دوخته یک بول بولبور ، آنگاه که خست
 صدای بله اوله قتی که هیت صحتی که اسرا عجلر و له قلوب
 اکوب و بیغین دو که بلور آنجی نادر واقع اولور که باغ بیقه ولیکن
 اولطفنا هسته ایله و تر لر ایله که صودر یوشیغله آنجول آلتیه
 کروردیندن قویروب بره پرغور خشک آبدرد شیمیکه مکیال اولور
 خاصه ادرکی زنه ارضیه کند کار بول و بره که عصب کیشو اوعلی
 بولن بگذر و اگر شکا دشمنان نل و آرا زینتیه میدا یا بنقانه
 فیض مشاکه انتک قوی و صحت حقا در ، اگر غصیب انظیله
 منتقدسته اویا بنقانه اقد از اینک دخی خطا در نایک کی و قند
 روزگار و ایما ایدوب رمانه منظر اولق مناسیده که آیتا روزگار
 اینقایی که روزگاری بره زمان روزگار حقا در و که کارگاه
 او بانش چر اعلی دکندری بودر کا او بومش بخاری و تیدرب
 دور ، کینی دشمنان اخیاط و اخیار شیکه آنگ کر که ما افسان
 اکادکی که روزگار عدا و اقبال شقیل و لا چونه اولک بار بخت

کند زاده

مؤلفی اولدی ول وقت بنقانه اعدایه مناسیده چن روزگار مساعده
 یار مؤلفی اولمکه اول دمه عدو بله مغالب اولوب معاونه شوچه
 اولق کندک حقا در استکدر ، آنگ کی خطر لو و قناره غایب اولور
 عیب دکلد که قران مجید معلومد که موسی علیه السلام فرعونه
 فریفت میدانا حقیقتیه و میدرد و دخی صریح و بشکر در که بر
 لایفاه من سن فرعون کمن دینک اولور اول وقتده که معاومه
 طاقت اولیه چن بنقانه برورک سستند کشتی که بی وقت دشمنیکه
 مخصوصه اده سیلاحین دشمنک آینه و برمش کیدر ، یا خود دشمنان وقتیه
 کذوبی نشان و کیش کیدر ، عداوت چن خوندن سیر نیسه
 تا اوله کابلدر آشکاره ادرجه آینه جتک لا زما اولور شیمیر
 عقی الله دشمنی کو آشکار ، و بیهر کینه و الفاظ ضعیف
 که ان دو دشمن سنی بهتر ازین دوست ، چن سوره طه و سیر
 جعفر صادق و ابدن اینی لایدر لایه قضا و حاجه ندوبی مخافه ان
 استغین بغیری فلسفین چن بدین دشمنک کاجین قضا ایگده
 او برن آنگ قور قوی که بدین عجز بدین استعانت ایدوب بیکه مستغنی

اوله دپو بن شماس رعی الله عنه ایدر چون دشمن سئوگله دیشوینه
 صوتای نوک کونستر توانایی اول اول خود سنک نصیحت کن صیدیت
 انکار مقهور اولور حکمه هیدا ایدر تراش که زمیکله و مدارا پاکه
 حاصل اوله اولنا اولتر چوق واقع اولور ککیمکی ایشلرده اولسه
 آندان اولو خطا کر و مشکلا بلار کوز کوسه رور بلیت
 یغری جو کردن هدر رور ککار • دوشتی و سختی نیاید بککار
 حکایت بر دریا کازانه بر عفتاب بر شغال وطن دوشملردی عفتاب
 هر کون هر زخوف اختاپله کندوزین دیکره ورور بالوصیدا ایلدیر
 کتاره چیره یوب میکه ایتدا ارنجه چقل بدشه ایجه بسطون ناکاه
 چجهوب بالی عفتاب کندن قبری و میشیه چتری عفتاب باج و خرفا
 قلو ردی عفتاب بوللی اوزرندن دفع ایچکون آذیشه قلبی کوردیکه
 بوختان صبرله مدارا دن غیری شغاله ممانه متعبد کین کندوزنه
 دیدکه بودوزیا نیک کازندن کون پیر دخی نغال تیک عتار با بوسج
 و وطن تالوخی شغاله تران تیک دوشملردی عکبر ایدوب دوشملردی
 سوندیر جلدی که بو فیله بن شغاله ایچین کایسان اولسه کرله شیعر

بتر و روز کاران شمار هر هسه • که بزکار دشمن کزار هر هسه
 مریختیا عزیزت اختیار اولدور که اگر چوق تشار گزار ما دمر که
 حیانه در نه حال خا نما نیونک اوزرین اوله وطنی دوشتمه قیوب
 کندوزاره اولوق اولومه حسن نملودر ککر کوز ایلدیه اولملک بکدر
 دشمن ایلده عاریله نور مکدن شعر نیا بر کوز کوز بکوزر و راست
 مزار ایلدیکه بن مکر است • چنین کفت خشمی و کوز مریختیا
 به از زنده دشمن بدوشاد کازر • شغال که دایر جله بیه بسودن
 چیر صیدی قایوب بدشه کور و بدخی آنک ند بیزین اولارین که
 جله بیه اکا غالب کلم پس بر مری غیرت شغاله کوندردی و دود که
 دی که فوشلر و فوشی فوشی ایچتمک خطا در واجب اولان
 اگر آمد که اگر مولجار اولو کان کافر بیهمرا ایلدور فوشنک فوشی
 اوزرین کی خفتان تشر به جیرل شوپله بسط و برزعا و مندر که
 فوشی فوشنیدن میرل غرت ایدرین لرو کف لانی عزت
 الجیران ایله اولسه من شیشه روا کوردور که کونده اکی بالوق و لوسم
 برین فوشومه و بر میرسته من قاععا ایلدیم بیلان اوزرین خط منقر اولد

عقاب یکی بالقی و تردی برین شقا و بیوردین کند و عیال او بود
 شغال دخی قزاق باله دکر که نازدک سزا بدو بی حمله سزا بی
 حضور له عقاب فرستوسیند پرا وادی بر کون کلای کوردی
 شغال بخوبی مشغول مسفر فرست غنمدردوب اکل کلای
 شغال سکسوندند و ندی هماندم حمله بد آوج هوایه اعدای
 یکسک بردن دکره برغوب دید که اشده بالخی اشوب اردن دورترین
 سندخی بل یوب دشمنی هلاک و بریدی دشمنه صمله مدارا دوی
 کوکل مرادته ابودی سیند با د حکمه ایذا استرسک که دشمنه مراد
 اوزرته اینقا اراوه سین آردیده یوزله که آکه و یوزنده وقت
 سینه بکه تقظله خطاب ابدوب برجواب بریک فرصت یولاسند
 شیخ جوردی راه راکت خواهی کور و خواهی تاشن مکر شیدر
 خود کوئی نمک در زین شکار و دمه ذکوار سلا دین کل زینهار
 اکاذ که فرصت مهیا اول ، بشیخیزه و ک در بسین چیتار
 باب هشتم در موعظه فرزند و در حسن تربیت و نصیحت و در
 بلکه اوغل قرانان آنانک الیده امانت و دهنت کیدر مسلفنه

مخاجدرا و غلغله و ک خاطر بالی جو هر بد قنای صافی و نفس
 جمع نفلردن خالی مانا هر نوع بقشه قابل و تر لطیف مورکی
 هر مهری قبول دجی رفته کور رسه اکامیل ایدجیزه لیر
 دو نلوانه اولدر که او غلغلیک اول طفولیتند ، آنک تربیتند
 غافل و بسوب د آفریندوره و حقه بلیته تاخی و زنده اولوب
 خیر له غلده اوله چون خیر نهادن کرد و نه دنیاده و آخر دن
 سعادت استی اولوب تا سی آنو کله توانی رتوق اولو که اول توای
 آنانک حسن تربیتک نتیجه سیدر اگر حسین تربیتد ، قضا و وی
 قولایته فورسه بهای کوی سیدر ایدر کن شایده شنه مهال دیوب شقا
 اختیار اید اول وقت کناه آنک تربیتک بونیه اولو که
 فوالفسکم و اهلکم ناکر معنی بکه عمل نیش اولو اولو اولو اولو
 طلبند کن اول وقت کرد ، جماعتان صافیه که حضرت رسول طلبه
 السلام وصیت اید و کیده نصیله ذکر ایشد در حضور صاحب
 وقت لیک اولی و وسطی و آخریدر ، اول وقت کرده انه رحمت
 دوشن اولغاده و سواکس شیطانی غالب اولو بر حق اولغاد وجود

کله کرد که اولاً آنجا بچون برد آیه بول که خوش بود اوله
 و حلال قهوا و صالحه اوله زیرا باو اوج معنی معانی معنی بودند
 باو اوج صیقله موصوفه اولان دایمه اوغلان امر توکل کرد
 که دایه بر نری اوغلا نه سیرت ادر نیا که بی که بر پور رضاع
 این بر انشاء سوخته و آرا بوشیدن و دوغش اوغلا ناطبعیت
 دایه طبعیته دوندرد پس صلینا تربیتا و لا صلاح تا بدرد
 حکایت حضرت پروردگار قاعل خلتا ترکون ملان الموت
 لیا ال نذکه یا فلان بوجه مذذ که قضی رواج ملا زین
 بلیغ روح ادر کن هیچ کسه ایتر کسین جمله عادت اولدوغی
 جهنم این کسکدن فارغ مسین ملان الموت دو که یا لاجی
 سکا معلومد که بعضی ارواح بعضی بدکن قسط شفقتدن بگانه
 حال عارض اولور اما زمان ناصیده که ابتدای مذت تاریخ
 حضرت که معلومد ذکر یوزند بر کی اینجده بر جماعتکون رو جن
 قبض است دیون ضعیفه بود اول کی هلال اولوت خلوت
 دکره دو کلامی تا بر خنده اوزدین بر خاتون کیمی رسد آخر انجمله

غرقا ولادی بجا بود اول اوغلانک النی رو جن قبض ایدوم
 ملان امر اوغلان ذکر یوزنده بر خنده اوزدین بتم یا کوز قلدی
 بتم او بیله اوزدنه وجهله کو بیوب جا فرستمه اجدی حضرت که
 معلومد ای آنک عالی خنده ذر یوقو که خدیو بر ملک کسین و رب
 رحیم بود بکه تسبیح ضیایه امر ایدوز اول خنده لطف در انبلیه
 سوروب دریا کنار نه کتوردی اول ساعتده بکه بود در رفوتلو
 موج قوروب خنده نال نیندن کردی خنده اوزدنده قوروب بویله
 کنار آدی سو کلجان اوغلان قورده قلدی خنده صوبله بکه دکره
 کیدی بر آب هوای لطیف جزیره بدی هر نوع تمیش مرصیده بولرد
 خصوصاً اول غلان دشدکی موضع جرجک نارنده بر موروب
 مرغاردی که چمنلر جزیره ن تمشق اوزدنده براو عالی سایدار
 انج تمیشدی اولد کو کسندنه راجله یا ندی تسبیح راجن خنده
 بود که اهسته اسن و خشدید چکاتاب بود که اول اوغلا نه
 طبعیه اشراق ادوبی تروکی تر دوقنددر تا حضور اسن اینجین
 راقه سینه اسوده اولوب اولاهه و بر انوبی اولیش سدن اولان وارید

که شدی علیه سندن گذوی و رخت عارض و لبیدی بی سایش
 سیر اندکی ناکاه کوزی اول اوغلا نه طوش وادی هتادیم اوغلا ناک
 کوزلری فذرتومله قیلا نلی انکی کوزینه مشایه قیلا اول شوقه رشتیه
 واروب اوغلا فی مزیدی زمدنده اوغلان شوقتا یوروب اولدی
 ایغلا وززیه کلوب سیر ادرکن بزموضیه وادی که اول مکان بریکه
 منزل کا هیدی بریکه کوردیکه بریمه سیکر زیا صورتلو اوغلن قبول
 ادوب تربیتنه مشغول اولدیلر بری دین او کوروب انکر وکله مقصد
 و متانش اولدی انا کلو که برون که بل برکی اولجه بریمه برادی
 کی اهلیمزیه سیر ایدکن اوغلا فی بوغلا بیل ادر کوزلر ملکان الموت
 که حضرت الوهیت صورتی یار تیا اول اوغلا ن سیدی نه ایته
 مشغولدر حضرت عیبت بیوردی که شیدی مصر سلطانا بید سیر
 عطا فایم انا انواع نعمت فرغ امر صحن سخن دولت
 شود کلو ایدم انا لطف احسان که حدین بیکه عاجز احسان
 الیه فی انقل اله قره خاک در عارض اولورد یادیر پاک
 جهان خلق کور و حکیمه منقاد اولنجی ساهلت سخن دینار

چو خلعت ایدرانی مستقل شاه • قیومدن بوز جور دی اولدی کراز
 فردب بوزین اول کان مساجی • اولدیر سیدی درکا هومه عاصی
 چو یقیدارنده دین سر اضا ف • ودر کرکی مسیر دیبوصوق لاف
 عوض اولدو کوز جور یوکا اول • تم کرکی دکولر دیر سکا قول
 تم منصف کره ستار عفا ر • ولی طایله حبتا ز قهار
 چو یوق انصاف اولدیر سیدی طاهر • مسرملیکده اولدی باکه باغی
 یلورکی که مسرت الخاد یوق • بویون قهر و سه نفسی آیدر یوق
 مسر خدیوق بقامه حدغای • آنک عمری بویون بولدی نهایت
 دکدی مدتی وراجانی آلب • ای تانی جهلم قعیره صال
 صورت سکن کمد اول تلغون بوز • علیه اللعنه بیل دینی مسرود
 اکایم دایه مسر خدی راسناد • آلا لایق بویکر مسرود اوله اذ
 امر بر مقارندن شیر قدرت • غلیل وادی بشتیه تاج خلک
 کرک صلاح اولا استاد دایه • که اوغلا ن آذن آله پالیتاب
 اولنجی اوغلا ن سوزا کلز اولنجی استاد صالحه و برکن کرک هم علم
 قلمزاده هم ادب و حکار بر سر خیدن شیخ ایده و کندی قیاقاب

او غلامان را که از آن کشته و بدو می و یکبار سوختند و کشته
 شدند و بوضعی آن کشته مدت تحقیق که آن غلامان
 خاطر بود آن غلامان را که و عرف و سخن اولی صفت آن که
 کرجان سوختند و در وقت در پیر و حرمت ادب کید آن اولی
 اگر آن کشته متکدر و بمعانی آن انواعی آشیانه او غلامان حضور
 مدینه آن که آن خاصا نایمده میل ادوب در آن روز و آن اجتناب
 اختیار آن زمان ذاتی اولی طبعیت و مستحکرا اولی در روزی که در آن
 بر روز اول آمدن آن محکم سینه که پیش طایفه آن صاحبان
 اوضو کشته و صفت او که سوختی و شرفی است آن خطبه
 او غلامان که البته قساده و از اول شوخ بی سر را که آن
 کجوه معاند در زنجی بی آن که قنایه کشته شروع ادبی
 اولی اینجی فایر صاحبی هر قاندر بولش طایفه آن غلامان
 آمدند که با کشته شدن کد و زنی ساقی که آنی آن اولی است
 کشته در که هر وقت شهوت تقاضا ادوب نفس هوا شهوت
 متابعت بدینک تا آن بدینها بر تمام صنایع قلبی که او غلامان

طری تا به اول شمشیر و سنان شهنشاه آن شهوتیه و شهنشاه
 خان اولی که معاصمه اید آن او غلامان خندان شمشیر و خضر
 رسول علیه السلام شهوت در آنی که سخنانه حدیث غصه
 جنها که علیه خنقالی در کاهنه اند آن اولی کاهنه و در مس کینه
 اولی که آن بی بی جان فویه خن باطل نذر او کشته یا خود بر او کشته
 تسلیم آینه کشتی عالی محاسن محمد و حله مرتب و خن شمس قانیه
 سخی آن کشته مستعد آن اولی شمس خن را آنجی که کشته و در آن
 سزار و او اولی لایق و لمر خن خنالی شهوت شد که نکو نوا این
 لایسین آن خن خن خن خن خن خن خن خن خن خن خن خن خن خن
 خلقه بدی آن و صفت ادوب در که توریست کابنده یا زنده را که
 انعم من العیال یعنی هیچ کس خزینه بود که غلامان اصلا اولی
 ایدی علم حاصل آنکه جدا بود که هم علم هم مال کامل آن کار
 سبب اولی آن اما اولی خطری چون خطره سوز علم خرنیه سید
 حسب نسبت دخی کینه سبب عزتند فضل علیه دخی زیاده اولی بدی
 اگر چه که خوبست بگفت کهنه جو او برشته کنی خوبست

سفر آید و او غلای قال و لیتی و کمال سیاده سعادت قی ناکانک کوکیز
 خوش بکله بولوز . آناه آندان اولوسعادت اولمیه که آنک غایز
 مرضیه بله مزین و خصایل جمیه بله آراسته بر او غلای اولای هیچ کسبه
 درصبات دوانده و مراتب سعادتده کذودن عالی اوله عن ایستمر
 ای انا و غلای کذودن عالی اوله عن ایستمر هم بله کره کسبه جانیند
 عزیزد او غلای کیه تا او غلای و کیده الکن ایستمر که شوکلو جانیند
 انک خیانته حقه نسله اده اولغ و کیده سلا مت سعادتله انک
 روحی چیزله اکا بود و لک اول صاحب سعادت کسبی بصیری دوز که
 او غلای عا اذنی کسبه خرض رعینب ادر اولغ که تو سواد علیه
 نوسن دیده اوله شی شماس اولوز . پس تا آنا حقین کیدیک اولوز
 نایب تحقیق بلوب رو حکرتان دعاسی مواظبتیه ملاز روز اولوز عاقل
 انال همیشه سوزکی اولغاد بخضره اوستاد جفاسین چکنکه خیر
 ضعیف ایکی فخر ایدوزور ، امیرالمؤمنین علی رضی الله عنه ایدرس
 صبر علی حب انیم متع الله براحه کادب کیم که علم اولیده رحمتهم
 ادرحق کا بخور اولوز و رب اذنی را حخته ازرکور بلیت

هر که ادرخ باز داد تن
 و ارج ادرخ تن بره ایدر
 کیم که تن را حخته در شعول
 اختیار ایدر کیم که رحمت تن
 سلطان الحقیقین مولانا جلال الدین قدس الله روحه العزیز بود
 اگر بگویم با سائبر روان من نیاسناید من ان خطله پیاسا بر که بلیت
 خطله نیاسا هم یعنی که بر نفس دکلان اختیار ایدر روح منی سائبر
 اولوب دکلن تکا تا هیتله دکلان اول وقف میس اولوز که بر د کلیم
 نه نرسید کایدرخ بزرگ • که ددر بر انست کیم بردت
 بیستی نیاید کیم دل • که دخی تن افسر ایدر ارا بر دل
 یعنی اولوز حشدن قوز قلو کگذر که آنا لنده اولو همت بلیت
 کسه کا همل کله کوکل در بی بوترا آامردل مراد جان رستین رحمت
 اختیار ایتک کرد یا حقوق را حخت بوله که من طلب اراسته و بر بیدر بی
 الذاسته و هوروفی الذاسته کجه که اولوب ریاست طلبان • علم
 تحسیندن درس حقین چکیم اول خرمن سوزد بر سیر شتابه سینه در

اولو آنکه ارادت طویب میدان نمایند پیشتر و سایر اولیاد و مشایخ
 بیکه سابقه خدمت آید صیاد زبانی و غلظت خدمت که استادی
 استند آن بکنند بلیا پس بکنه آید کیشته علم کمال جمال پیشتر
 و سایر اولیاد و مشایخ را برز شخص ب دانش خواری مقدار اولوز و عالسور
 کیشته بقدرا تشده ذلت و تامله تحت کشاکش هر مرد بید
 خور و هر از در بسته بی دست نس اولوز اگر کوکدان با ذن اولوز
 میکن اوزرته استرا کردن جفا حاد و اولسه درویش اوزرته
 هجوز اندر اگر درویش اکتسه کتسه دکتر . اگر عاقبت کتسه کور بی باش
 نلوز معظم بخل کرده و معتبر بخل کرده . مالدار لونه سوز که اولسه
 راست اگر زکات تخمین آفرین در زک . درویش اگر بفرزند زک هر
 بخدوره کتسه اولوز قوتیم اگر بفرزند قد بنات اولزه کتسه طوره
 بلکه استر درویش خلق آید دیوسکد زکرتین عالی همت و عاقل آثار
 لایق بود که طیب طر فرزند و خاندان چندان جمع اولوزین طایف
 عیال چون ذخیره قویه و بوضوح نیستی دنیا در عین رفاه و عقید
 مخصوص سعادت سبب عینا داده اگر خجالت مال متمسکه آتیه عیالین

المناد خاذه تسلیم آنکه بقتضای تمیه که علم کیشته هم مال هوام
 بقر و هم بین منته دن روایش در دید که او دنیا مبر عتبه السلام
 خلوه عزت اختیار آید حضرت عزت عتبه وحی ابدوب دور که
 یاد او پی خفته اولاش و انوره علم او کتسه که علم دنیا دن و دنیا دن
 بچند بکدر سعب . کزنا مال هست دانش نیست
 نورد و نا کز از حسی باشی . هیچ بعیت و رای دانش نیست
 دانش موز که تا کتبی باشی . دمنک اولوز که سنک مالک اولوز
 دانش اولوز بوق به اولسه اهل معرفت حضور آید برچوبدن کتسین
 بزرا چوب نمکد زک بر آید به یازده دانش زکرتی اما مالدار کتسه که
 آنک دانشی عالی اولسه اکثری خستس اولوز غلبی اولزه بی جهندت
 عالی مقصود آید صنور صید مقصوده واسطه و تیل وصول براده
 و تسلط دیو و عینا را بچوب بچوبی در یک که معبود حسب اندنیا
 زکرتی کتسه نهسته شهر اولوز که دنیا بی بچوبی در یک هر کلها
 باشد ز جهاله خست شونیندن اشو نشینم دینک اولوز بی روح
 فرساید لایق اولوز که دینک در بیت سرفش بچوبدست کتسه بچوبد

هر که این هر دو را در عدالتش به وجود ، یعنی نفسش شرف
 جویده در که جوهر نکند و سجود که در که عبادت کند که
 بوی شریف صفت موجود اولیای آنک وجودند عدلی نکند
 که عدالت صریح بود و جاهل کند تقیه و غیر عدل و جاهل
 عدل و تقیه و کف کون صد بقا غیر هر موجود که در جهان نبوده
 یعنی کلان زمان و وجود کلمه کون عدم آن کلمه در عالم دیده شود
 و منصف اولیایه اما وجود کلان جاهل و لحنی اندن غیر و منصف نشود
 اولیای عدل و از وجود قابلیت • بشردن سلب و جهل از مرتبه
 آنکه دیده عقیده اشعه انوار معرفتند بر ذره اوله جمال
 فلان شعاع جهان را بری مشاهدت اندوکی که جهل و کمال
 خجالتیه تمام قیامت معاینه اده بلور • آله اوله بوصف
 دنیم و خصلی قیامت که صفت جهلند کشتی جهلند کندی بوی
 لایق کوروی اختیار اندسه شفقت مروت دین سینه خالت
 صیوب عیالیه باری رو آور منیه بلکه الله که رعیتند از امید
 کسب و جهل افتادن خلاص محتاجت بوله سنی و علم غیرت و دانش

معروف دوائیه ارشیده که سنی اندله علم بیشتر اولت نمک
 اولدی چونند که حضرت بنی مهران و رسول رب رحمان
 طلبه العالم من المهدی الخدیضی علم طلب اولد بيشکند
 چچوب تا قبر قوسیه و ارجه ارشضا البی اذرا نیه رسالت
 که شرف حکمت الهیه روحا نکر دن بری کبی اولوب ملان مکملوله
 هم نفس اولانعه لایق اولاسن بهر حال یعنی اگر نوجوان سن اگر
 پدر علم طلبان نمکه غار کیموب که علم طلبنده عارتمق جنتد و غیره
 آثار معرفتند عوطلدن عاری اولر و کدر که دینشدد بیت
 حکم تا فی قاجهال عار • فلا یضیی بها الاجزاء • دین اولد
 که جهل عار کملو ایشد که اول ایشه زاضی اولر الاجزاء بنی بار
 پدری کینه دیر که حکمت استکا و حتی بدوب دینیه که بر کونک
 عمارت کلامی اولر کونک عمری نه عمه صرفا بدر کدر که طله
 صرف ایدرم زلی صولیا سنی کیشکرتکند که نقد و قدری
 علمه صرفا دکر اگر اوله ندر علم اولر نه که علمی آثار و فضل کالی
 اولر سنی قافه برشته باری غیر تله اوله ندر سنی بکن که اده جاهلند

جریده سینده و تا دانلدیورینده کارلایه ان امکن و ایاقنا اگا
 بردین دیشار دیکیم که ای صیفی مرتضیه بیه منصفیا اولسه هر اولو
 دولت و عالی منزلت که ملک ابدن الله تعالی بپسرا بدویرد اولو اچک
 صیفان اولی صدیق تمام ابله بختده عاجز محکم اولمقدد و شروع
 اذوکی مضموده جیدیا اولد و نویب و مکی ازنق قومتدور کینج
 اول روز ایدکی مراد مقدمه تلاحتی در الجملة ظلم روز اولسه
 اولمقدد شکر بخین نمک کرک که اوشکر کینه حتی تعالی مرادین
 چته اینترسه کمال و ذریه مستزاده تمام کامل وله رابعی
 هر چند و اراق بشت امید شکت هر چند حقا و درستی عال بشت
 نویب می شود دل عاشق مست مرز موزید هر چه هست در بشت
 دینک اولور که هر چند و اراق بن امید بینی صیدی و قرانی ای جفا بیه
 شول حدده اولور دی که اروز و آندیشه سیند اکی الی بغندی
 بوجه سبکه من عاشق عاشق نویب اولور که کینتی هیج بغلمه
 ایشورا اولور حکایت سالی افسس مامون خلیفه حضوریه یتیدی
 خلیفه اکه اکر اچون حرکت اذی و کذ و ابله یا بیه یا ستوق

قودی سالم اکی کوروب بجه ایدی خلیفه دیکه ای شیخ بچون
 بیجان ادرین سالم دیکه من برقصایک قولید و روانک نظر بده
 اغبور ازی بی قصتا بقی خذمتنه قایل کورمتجا ارا د ایدوب
 دستور یزدی چون باشمه نویب اولدر امام اعظم ابوحنفه
 رضی الله عنه حضرت نیک خذمتنه اخلاص تامله ملازمت ایدور
 انک خذمتی برکتیده شرف فضیلت علم بی مرتبه رفیعیه پیشدور
 دیکه امیر المؤمنین خلافت خلافت حضرت زری بیتم عزیمچون بیدن
 قالعوب مبارک ایلله یا نومه بیست و عی کندوری قوری بولمیت
 جلیلود شکر استمدار که بجه شکر ایدم باب نهج دنیا دشاوی
 و بیجان اذی و شکر عالمه معلومد که یاد سا اولو مر عظیمدور
 غایت عظمتده که امرانک عادلی اللک مجوبی و مقربیدر ظالمی
 اللک دشمنی و درکا هینک ارقار ندندنته که بی کرم بیور ان
 اچنا ناس لاله یور العیبره و افریهم منه بیخاک امار عادی اللی
 و ان انقض ناس لی لاله یور العیبره و استادم عدل با و اعظم
 بیخاک امار عادی حضرت یحیی الیمتانی جل ذکره لطیفه افریسی و

امر آياته لا يوق كوروب سير سلطنت اورده سعاده ملكه فرمان
 ده اولوق دروا في قلد عند نضك كذى فرمانته مناسب وضر
 يتويتيموا في عدل اذن شاه عا دى خلقه ديوكي ابد رطاب و
 حضرت ملكوت وسمار بروج جبروت سيد انبيا صراط
 اني ظل الله ديوكي عند نضك حقاكي كذيك ورسوليك
 اذنه اذني مقرون قلوب خلد فيك فرمانته مطمع اولوك ديوك
 امر لدا طبعوا الله واطبعوا الرسول واولى الامر منكم شش يقينه
 مخصوص قلوب فرماني خلقن بايشه ومانه تا قد قور بوسعاده
 اقاله منسوب اولان صاحب دولت شهنا همه هله لايذد
 كه اللك عبادته ملاذ زرا اولوب عدل ايضا فاطمعه وافته
 احسان فاضلته و سعي بديا خلد و اعلا درين و اعلا در مقام
 يقينه كوشيش باي و امور عدل دائر مظاهر اولوك كه احكام ختم
 رسول كه منوط در ثابت معرفت و تا و على التحقيق واليقين بيه مر
 حتى كه كذرون به كذويه مستحق كيه كردن بخيرت كذونك بوالدي
 اورده و كذونك و قيا منته اول جوروك عباي كذونك و چكار اول

ظلي فلا قولور اذني ديومز جون ولايك جمائنه و رعنا رطاب
 مشول اولوب ضبط امور دين و حفظ مصالح مسلمنده تار اسفقات
 كونه دايشاميل و عدل كامل بيه رعنا باي رفاينه و بر دستاري
 راخته و تا انك كي ملكوك زمانه كي الله يا سر بالعدل و لا حسان
 تعينه غلام ديوك اهل ملكه عدل حساطه اسود ابد طاعت
 اهل جوقا و لور عباي جوقا در لر اول جوق عبادت طاعت اذني
 مجموعي قدر كادشاميلك ديوانه با زمانه لا يقدر كه سيب بخير
 اول بادشاه عادلوك وجودش بقيد العبد ساعة خيرين عبادت
 سيب سبه يعني رساعت عدل خير لودرا التمس با عبادت اتمكدر
 و اول بدي طيقه كه قيامت كونيك حقا لايك كوكيسنده و راه
 حضورده اولسه كركه اولي بادشاه عادلدر و بادشاه عادل
 عدل نواي هر كون التمس يدق مجهدك عبادتي تواجبه كوكدر في
 اولبور بادشاه كامكار بوا و اولونه و بوهمبايون سعادته اول
 وقت لا بغا لوروك اون قاعده قانون ابدته و اول بين ملكا به
 كذور و ركار بونك شغارين و در تار بين ابدته و ل رعنا بوزر لكد

همین آنکه اوزرنه اده که رعیت رحمت شفقت بوندن کند نفسی
 مرتبه سنده اوله تخلصه نه صا اوزرنه رعیته دخی فی صانه انک کی
 که دبه بوجه خلاقی سیم مطعم اذن خالق قویله رعیته بجا رعیت
 وبرد کی حلقه خوش و تاین اوله شکر ایله که انک اوله کی تاپ توان
 ایسی که طایفه دور فوئدق و قد قائنده کی بنجر کی و کورد خیزاده
 و هم بند خی انک اوله کی سلطان جهان افرین و کایدی و عام سازنک
 قویلم حواجه تا شکر و بی خوش و تاین دبه ایسی و کاهنده حاجت
 عرض ایتمک کل از تاپ جانای بی نظار له حقیر قلیما به که رعایا انک
 جانجاری قضایا سنده تا خیرا و لغتی قیامنده با و عطا هندن صورتاره
 کران ایسکندن اوسطا ایسک صا بچندند که دیر پدی سکا فریاد
 ایتمک کلن اوله معنا و نیتده تا خیرایه که عکلمه و حضرت ملا اللولک
 اولدم عیایش ازان قیور که کند و دن مدد او عطا کلن اوله مقصود
 لرین تا خیرایه رعیتیه او جیحی اولد که کایدی شاه وقت شریفی ایسترد
 شهنوات منتسب فی مراتب حیوانی قلیما به بلکه سنی انک اوزرنه اده که
 انک اوله قاتی ند بپر ملک و رفقه رعیتیه صرف اولیه وورد خی کلن کر

کر کند که هرگز آن انسان و هرایشان بنیاد بکاسین رونق لطف
 زنده مدارا اوزرنه قویله قدرت سطوت غروریکه عنقه مثل ایتمه
 حضرت رسول زبنا عالمین دعا ایدوب بپور میشد هر یک که
 رعیت رعایا بنیده رفق لطفله و قارا اوله یارب سبب کار رفیق لطف
 قل هر خاکم که رعیته عنف ایدیه سبب این عنفله دوت حکایت هیتام
 بن عبد الملک خلقه کروک اولو لندندوف ابو خازر که علما لروا
 اولو لندندوف آندن صورتیکه بکانه بد خلاص کلن و بخت بینه در
 قلیما بیت که جبار ذوالجلال قهر نیدن آمان بولوب لطفله دوش
 اولو کردی ابو خازر بدی هر حال که اوردین بر محمدن الکه شرح
 اینی خازر کوره و بر بره صرفایت که مضر فی شرح اوله ظلم عنفله
 الوب باطل بره خرج ایتمه هیتا مردی بومعانی قمار رعایت ایتمک
 کلن ما قنی اوله ابو خازر مردی اول کیشند ما قنی اولو که طامو
 عنایه طاق کوزمه نشیخی طاق قنی اوله قایدوب قدرتی پیشدیکه
 جهد این تا انک رعیتیه کای خوشنود این علما دن برسی نمایی بیکه
 نصیحتا ایدوب دهری در کسک که حق تعالی استندن خوشنود اوله

خلا بی وجه برده از آله بر قولیدن الله تعالی اول وقت خوشنود اولور
 بی التندی خوشنود این اول وقت که که الله خوشنود امین اولور
 زیرا آله که از یلغین مقصود ایدین کی با رزد و غی خلتی را بخین کند
 حق مقصود اولسه کرد یعنی آن اولان کینه کرد که بیخ فزین
 آن ضلغین طلب اینه که اول معنی آله که نه عاقبت آنک برله
 حاصل اولور بو خطر اول اول از روی نفسانی مواجیع شیخ اولور نه مقدم
 دو عقیدن کلور بر کینی خاطرین رعایت ادوب بی خاطر لری تا خیر
 خراب آنک بی اما اول اول از شروع عرفا اولور بر میخورد بیطی عدا به
 و عقوبت چکنسه آنک اینجند کندن یا دشاهه منع دنیا و آخرت
 حاصل اولور اینجین مستعدی که بدی بی کلور کنگر که اوج عادت
 کینما تیکه معناد اول اول حکم و عقین عدل و مرتبت شفقت دینده
 عنو و عنان ایدینک و قاسم کنی موکبظ علما به داعیه اولوب صنایع
 صلک و عقلا به حسب اولوق و اینجنا بی حد از اینک بر بر یضیفک
 محبت نندن که بکلور کون کلاری دیکه تا حق ایشکده هواقت ادوب
 هر سوز لری به تحسین و هر ایشکده تا با شریک بر ثناء و عشو به آکا غرور

ادوب خاطر فخر و کونکلی کینا ایشده کینان اولوق نازکده
 عرض لری با دشاهه کندن کلور حاصل ادوب با دشاهه بی کینجهاند
 دخی اولور اید که صفور یعنی بکلور کنگر آن کی ایشته دن برهنا اید که
 بری کنگر بری دخی تا ز بر که نخوت کینه غیر یعنی عادت ایدین
 یک بعضی فخره خدمت و خستمان قواصعی از غنور و کندی نلک
 تعظیمده مقصیره حال ادوب رعایا و خستمی خیمه و غضبه لایق
 کلور بی موجب بی محال غضب قلی خود بر اقدار که آنک کینی بیوز
 خوری کینیک کندنه دشمن بر او بی بکلور آکا قاعبت اینه که
 درگاه دولت تا هله کندنه مکرسیع عدل و قوانین امور انصاف
 قانون قدما اولور نه مرغی و نظمو مستقیم اوله بلکه حق آکا حضر
 اید که تخینه اراق اولان کمال کوشلنده کی غامیل کن و کار کرد
 واقع اولان چاکر کن و تائب کن یا دشاهه کینما سستی هولیدین
 شولند از اینجنا ط چکلور که اگر بر تره ظلم اینجنا ز اینه کین الله
 خلاص اولوب بلکه با ش و خوشنوده کاندلی اولوب ایدنا خور
 اولور اولور و اصحاب قدیم و ارباب فکر لری و اولور اولور و الا اصف

غزنی کند و به مقرب فلا که اگر اسلاف دیمشاور که اعمال بر
 دولت و اشغال ملک ملت بکند رای مهندب اخلاق جزیر و پایه
 سلسله منظم اولوز و او امر تواری که بادشاهلیق عینک فلا ده
 سدد فرزانه مدتر و تسلسله سلسله تمامه بدشور هرگاه که بقاعده
 مرغی اولابنی استان سلطنت و بارگاه و مملکت که آنک ملازمدار
 عاقلا فی اصکار اولاز اول قاونک آثار و بی هرگون واضح اولوب
 انوار سعادتی مره رساطع لایح اولمقدمه در عالم عالمک اول اشراف
 اینجنگا می اینگونه در وصفه جلایله و حدیقه آقائه اخلاصیله یوز
 دو توت اطراف شهر شاهانه و صنایع هم کما لانه سندن خط
 وافی و نصیب کایمکافی اولمغه بونلوزک لاجر در دست دشمن کابل
 یکن جهت اولوب اول دولت مستقیم ایسکی سخن کاه اذیمکاسوف
 قما که کسب شانسسته مشغول اولوز که حکایت زنی هنرمند ابوی
 اولوز کوشی واردی اول وقیده کونک بادشاهی حسندی روزگار
 اول وقیده عراق لشکر فی صیدی سببا هاندن زنی لشکر نه معاونه
 کلش سببا هاندن چون کسب اسپر اولیدی اول سبب اولوز کون قونک

مجموعه اولوز

مستبر زدن بر خه اکاری قانیه کوزد طوز قوزدی بو نصیر بدوز
 ایدر بی کوزجک تر جمائنه بوزدی سندن صورت که قدن سبت
 دوز که زدن ملک روز مرد که هنره که بادشاه بیوروز باشم
 اولوز نه غلطان اولوب اول مرئافی برینه قوتیر ملک روز مردی
 ملک که ایت که اول وقت که مسطظینه دن جندم یلت خاطر
 ایدر و میشد مره سسک بکلکوی خراب ایدم اما سسک قابو کلک
 کینتیا خوالین کند خوصکدر و از که نکو مدن قنیش ایدر و محقق
 معلوم اولدی که اقیاب دکنوک هوز روز که کاله سسار دوز
 بر کینک که سعادت قی اقیاب بوز پرده افوله و طلعت برقع عربیه
 چکوب ذوال حصینه مخذرا اولا اذک دکاه ملازمدی و حصرت
 مقربری بن عبید و ابو جعفر خازن و ابو الفضل هید و ابو علی
 بیای کی کار دان کان اولوز کیشک اولوز بونلوز کی جزیر الوجود
 کایما یقنه جمعیت اختیار اذکوی دکا دوام اقیانه و نبات جاه
 جلایله دبلد و بن بو سسیدن ولا یسکه ممرض صدیق ترت
 ایدر و حکایت ملک روز و شروان عاده نامه یازدی ددی که

ملکی نبله حفظ ایوب رعیتی به بله رعایت اندون ملکون معمور
 و رعیتان مزه نما کوزده کینه مخالفان بوق نوسوان جوانیده
 دودیکه بدی نسیله صبط آذومرون بریا اولو کولدی سغلام کیمسه
 سونمکدان کینی امر نهیده سوز سوز لیکرن سوز ارا کینه هرک
 خلط اتمدور و جینی هر وعده که اندر اکر عطا و عفو اکر جبر
 سیاست خلط اتمدور و در جینی هر لشی بونکیشیه بوفیض اندور
 مراد کوز لیبوت سوز کوز کچی اولو ایش و بر ملا بونجی اولدر کیم هر کیمه
 عدای و عفو بون بورد مراد بچون و آد چون بورد و نفس
 عرض بچون بورد جینی عدایه و داده راست اولدو عله رعیت
 کوز کل اولو کیم هر حکونه طوع علیه مفاد و خوش اول و ایلر بد جینی
 هر هر سوز که حقد و حقه اعیان ایدوب سونلیم بی منارا و هر لغانا
 خلق سوز میدن حق فرخوسین اولوب هر فرما نمونه مطیع اولوب
 کوز کلانده مجتومه مکان دوز قد لیکر عفا و دستکوز که اسایر
 سلطنت نوز که وارکان دولت مستیدا اولماعه و زینکا فی کیم سبب
 کابل بقدر که بومعنی آیته موجی ترا دید دولت و بنای سعاد خاندان

ملک

سلیمان پیمبر نوز کمال نبوتکه جن سعادتی و زینه نیست ایدوب
 سعادت سلیمانک که اصف کی و لیر و ادر د نلک خبری عالمه شایع
 و منشیه و وزیر کاردان کابل معرفت یاد شاهنه اهل خوش
 خوشاوند بر بر بله ایشا افاق اذکی بی هر اطرافده واقع اولان
 بیگانه تکلمی دخی یاد شاهنه صادیق و محب ایتمکه قادر اولور که
 خلد و شوب و مناسبت ظاهر اولدجه ملکونک کاوا و اوصاف جمید
 سین و مکار و اخلاق بیان ایدر کن جین هر زید قوت زاین
 و حسین تدبیرن بله دخی آده کاه این شاهانه و عادی جی خاندان
 سن عرض ادر کن اشاء بخنده هول هیبت و تابین سیلا سست
 سلطانیه سین بله خلط ایدو تا سلا طین اطرافه و محوره کند
 یاد صافی کیم و لطف دوست نوز و قاهر قوی شمی کدان لیدر
 لاجن ازل کی وزیر همایون دیمک وجود مبارکله امور سلطنت
 نظامده و اهل مملکت کال ایجا مده اولوب عمال معمور و اهل
 ملک مسوز اولور لری یاد شاه وقت مملکتده بر نهیدین ماهر
 بکر که خبر مملکت تدبیر بی بر نفسد فکر ایدوب وزیر ماهره

بهورد که مملکت برهنده از ایشان بر که کشویخت کی راسته و آبا
 و خلق جنتی که اسوده و دینا و اولاد کرد و اولاد و اولاد و اولاد و اولاد
 معجزات کذبه اولاد برهنده اولاد و تمام آن امینان و بندگان
 شب و روز مراقب مستغرق اولاد کرد که غارت ملک بی عیب و خلل
 آباد بر مای اولاد و معنی اول وقت مستقیم اولاد که ملک مهندس
 عالی و نوابی در بر سحر اولاد نمایند و اولاد و غرضه و حکم و عجز
 آنجا که نظرها و ذی بیست هفتاد خرد بزرگ افعالی و نتایج
 افعالی علی احاطه او هوذا الله عماد ان ربك عباد غافلک
 کند از بندن ارکان غارتده و بیکل احداث ایدرسه مهندسین محبت
 قلوب معارض نکاز اولاد و اولاد و اولاد و اولاد و اولاد و اولاد و
 صعوبت محبت اولاد پس در بر صایب تهر برده که کرمه طریقه
 العین دیده روشن نظرین اهل سنا ال احوانک و مهندسین
 دروغ دونه بلکه عموما نظرینا مل بیدر ملک کذوبه لا بیدر غنه
 واجب دوا عیاد اید تا بحال ملکان راسته و ملک کا مکاران اولاد
 انکاده کال فخته رخب میدان اولاد و بیکر در بر و شاه وقت

کلمه

گامیان اول وقت اولاد که وزیر کارگزاران و جوان اولاد
 و بیکر در بر شاه که اوج بسته و اجدر و یکی ملک و خزینه
 سی عمود بیکان کنی رعیت شفقته عدل بیک و جینی اولاد
 لشکری اوشق بی خرد کینه و بر من خضر تر سو لادن سؤال انذار
 که دورت بیت بل مقداری یاد شاهان اسامان ال الذنده استمرار
 اورده قرده و دند غنده حکم میدی بهور بیکه را فخر علی اعبا
 و غارتیم علی ایاد یعنی رعیت شفق ایوب و لای می عمود بیکه
 ایدی و بیکر در ال اسامانک بفضندن سوال انذار که یاد شاهان
 سز و ک سنلکوز ایدد دورت بیک بل مقداری معز اولاد بیکان اند
 کی تا مدار اولاد خاندان کن کینه دهنسته سبب نه قیاس در بر
 دوز که اولاد لشکر و معز و بیکر و عالی منصب که ارباب تدبیر
 و کار برد و العتوه لا بقیدی بی خرد بی نام کسکه آینه دوشد ک
 تا عالی قدر و روشن رای و خیره اهل اولاد و اصابع اولاد و اولاد
 بیکر ایدد قادی اول و بوجان نوسال بیکر که عقلا در روز بیک
 اسیر بیدر تمام که مستولی و متصرف اولاد و بیکر می هوا بسته

کلمه

مشغول و دلیرا خیرا کمزور مکت الین چغوب خاوان سلطنت
 خرابه و آردی حکایت برون نوشروان عاده در دگر که فادان
 فولکان مالی خیز خصره ن سجا و اولوب عدد معکله رنه حدیکان
 اتمک محال اولدی روا بود که آنک مقداره مناسیب و اقرانیه مؤافه
 بلکه دخی بکاده اینه قولوب باقی قلازین خربیه عایریه اولنده
 نوشروان ددی که آنک غنیایی برون کینه مز که رعیتک مالدار این
 پادشاهک خربینه سیدر پیره دوشن راستغله عدل اول داد
 ماله احتیاجوز اولورسته ایستدن احسن وجهله ایسته سوز
 و بزرگ عدل کرکته نظر بیت که نوشروان ایستدم پادشاهی
 دکلمن عادل اولدی و غیجه نمدن مومین پادشاهاری نوشروانه
 تشبه ایستد حاصل خوش اولور و ایستد عومیز که نه درین
 که بخیر مؤجرات محاصطی آنک زماننده طوع و عدو عینون خیز
 ایوبیه ولایت فرین امان اعا دیو بودد اگر عدل شرف
 شرفی هرگز ناندی اکلادی که بجه آنک کی بک کلدی و کجادی
 که آیدن آری بی بود اما نوشروان بکنیمه از اولور کجا و اناسی

اقطاراً قاطی طایر درر قنوی پادشاهک که دینی باکان اوله
 دنیا انک انده معمور باکان اولور و لایستی عدله معمور ایدن
 پادشاهک جنده سخنقاسی متازانی و مقایبی معمور من اعمده
 در پادشاه عادل دنیا ده نیک نام و عقیده شاکام دنیا ده هنر
 دلاری کندویه زار و عقیده هر زوسی بر مقتضای مرام علی
 القوار و الدوامدر شعیر فریدون فرخ فرشته بکوز
 زمشک وزغید سرشته بنود بباد هیش یافتان نیکویی
 نوداد هیش کن فریدون قوی فریدون فرخ فرشته دکل
 تی مشک غیر سرشته دکل کر برله بولدی یوا دی اول
 عطا کر و قلم فریدون سن اول پادشاهلک لوازمند ندر
 مناصبه و اعماله کشید رضب اتمک که عاقل نیر دل و عظیم ساکن سنور
 اوله فاخر خطیر اشرفی عاقل عجز کسپاره تفویض اتمک عین خطیر
 حکایت نوشروان عاده عرض اندر که خراستان بکلک اوسته
 او غر و کوی چوق قاسن و اسبابن المش نوشروان اول بکی عزله
 ایدوب ددی که اول که کند او فی سقیمین البی بی سقیمو ابله دوی

مجلس

بی خوف رخصت است ایکنده اوکوت و پروت دبردی که ایستند
 دایمانا کال کال انلیله دایر عر تده اولاسین هیچ سکا تدا ت بول
 بولیه زنه ارحفه منفا اول در سنک تالک محفوظ اولان حالده
 دبرغ دوقه در سنک که اشک جمیع صواب راست اولان کد فیک
 بکوب دایر ندیز که دایمیه و هر ایدیه اوجی اوله معایه بکوز
 اخف بن قینه ددی که زمانه یخه در خالی اخف ددی که زمانه سنیز
 چو صناع اولدک زمانه صلاحه کلدی فاسد اولدک زمانه رساده
 واردي عدل ادايت عدل بر قلطانده که کیشی هر فندان سقلزته
 که بی کیره غلبه التلا مریوزر اعدا یخه واقیه و حینه باقیه
 یعنی داد ایکن بر قلطانده که خطر کردن سقل و بر خندانده که ایدی قلو
 شاه عادل که طریق عدلده راست سید ایکن ولیه اکا تر یطیع ایکن
 اولوستر تابه ددی که اوی نیک ناریله عالمده با قلو و حکایت
 کلکرون برینسه عایلردن بری مکتوب بر رساله بدوب ددی که
 فلان ناچروقات ایدی آملان ایشیه بی پایان بی نهایه و نقد
 ماله عدل و بوق عقار نیک ضیاعنک عالمه سی انله وار ندری تمام شعله

برز جسمه ایدر پادشاه که مثانی و اهسته کار اولان کتله بکده
 خام بیلدی رش تکلیف کن لطفله تربیت قلوب تمام بیوزر خلوا
 تازه کبی اندطعم شیرین چاشنی ویرز و هر پادشاه که اوکل اوله
 اوله بکوز که نه بولسه بیوف بوق ایدر ایدر ایدر ایدر ایدر
 بکلرون عیب دکلاز اول تدبیر بیکون بیلو کشلردن مشورت
 طریقیله هدیاست ایز چون عنایت طلب ایکن ایکن دشمن خروج
 ایدکده دوستدن بر دوطلب ایکن اوخچی وقت طایفه تالک
 ایستمن رعیتدن فنا خسته و صورت کور سکا دنیا و مرضی عملدن
 قنچی عملد خوش کلور که کوکل آندن اسایش اولور و در حکن راحت
 دور ددی که بک تاهکار که عمر دن امید منقطع قلوب حاجت
 شیرین معارفنه کوز دیکس اوله آنک کله هر معوا بدوب آزاد
 ایدکور خوش کلور هید ملکیه صورت لری که دنیا و نه نشنه سوزن
 ددی که بیکه اوی بولر کینه بندن صباح اویجه و خوش بیکه و کوزند
 اضلاع اهور مکتله اوله رهیج بر ظلم ظله اقلام ایدیه بول
 ایکی قینه نوسر و آه عرض ایدر ددی من ای سوزور که بی کلاه اولم

مستقیم و لشکر پرور و ترخه پهلوی قلندار شدند اول قدر قاید
 ایدم از عیش و صایغ ایدم که بعضی کدو زه و زهره آگرفی خرنه
 به او لشکر و زور پادشاه چنان شدند چون بجهل تاسیب در یو پیلادند
 ملان دخی بجهل او زرنه یازوب پور دی آیت رحمة الله و منافع
 و انوار رحمة الله و انعامی گفته الله و بیک او زرنه میده الله
 رحمت آلمسون مانی و از نکره نیندر و از نکره الله بلسون غماز
 الله لعنت آلمسون مبارک ابن فضاله ایدم او جعفر خطیفه حضور
 آدور و کنگار کور و کنگه پور دی که دیکلار دیلم که یا امیر المومنین
 حضرت رسول علیه السلام پور شد که قیامت کو نیند و حق تبار
 خلافتی جمع اندوکی وقت منادی قویب چایغ نیر که بکون که کون
 کندی اللعنه کون لایق کور و قاسون هیچ فریده برندن و لایق
 حق تعالی پوره قان اول کیش که کنگار کور و انبیا میده قاید
 زهر ایدم و بکفوا ایدم کندی نکره کون عفو ایدم و زرنه
 پور دی ایدم و اوله پور دی ایدم کندی باب در هم زرنه
 پادشاهان مخفی و کنگار کور و قیدید اوله مطیع اولوند

دیوبور میشد که اصغر الله وضعوا الرسول و اولیاه من بعدهم
 اولوا الامر کما ایدم و کنگه عکای سون میشد و بکله مطیع
 اولوب و زمان زرنه منقاد اولوب دین و انوار کنگه کنگه کنگه در اما
 اختیار لر که اندر و نکره متلین اختیار ایدم خصوصاً کنگه کنگه بیل
 بخلق امر حطل کنگه کنگه دین و هم پادشاه خشی و کنگه کنگه کنگه
 من شریک کس لله و احد وقت شفقنا یعنی کنگه کنگه کنگه کنگه
 شریک است ای و دقلوی بیکه کور نیور سعید
 شینیم که انش بود پادشاه بزرگ انش که جو پید بنا
 و حضرت رسول علیه السلام بیور من قدرت من ابواب السلام
 افتابیم که پادشاه کور قیوسته یقین اولسه و فتنه خو فید
 آمین اولم و انجمله کنگه کنگه کنگه کنگه کنگه کنگه کنگه
 و بقی بولوب زرنه مخصوص اولور سه بهر حال طرند پادشاه
 مخالفان آدیشه من کور میده ان الله لیغضب من مخالف السلطان
 حدیب تذکره سلطنته مخالف ایدم الله غضب و زرنه پادشاه
 و فتنه مفرق بولوب غیر کنگه کنگه که سلطنت کنگه کنگه کنگه کنگه

اورزته قابر اولا و پادشاهك غيظ عصبى افندين امين اولوب
 بامس سياستى هوليدن قارع اوله كرنه اوزن قايده سفكيني
 واحب بلور عاقدن ابدته اول پادشاهدن برامر ناصواب يا حكمت
 ناشايسته صادر اولسه همادم منكر اوليمه بلكه تائيله برسوزه
 ابتدا اروب تدريجه له منغ ابدته ناسوز اولور واره هم پادشاهه
 خوش كله ايچى سغى آنك اورزته ابدته كه شيرين سوز كرود ليد
 فعاليته خوش دل حرمله و هر سوز كه سويك و هرل شيك ادر
 قول صورتده حضور عليه اده و ايچى آنك زلكيه مخالف سوزد
 اوزون بخت ايمه دور بخت هم و خياله پادشاهك نواخته معروف
 اولوب لطيفه ادميمه بشيچيك حضور زنده دايي صفليد و دونه
 خصوصاً بيجاويه كه قافى واجب اوله بلك حضوريك قايوم
 كركر كه تريك اديه تحمل اولمايه زير امكان حضور زنده اظهار عصب
 زواك اولدور انبجى اولدركه كوزني و قوليني پادشاهك سوزين
 دكللكه مستغز اوله پادشاهك سوزين دكلركن اوزيله بطور
 دنج نظر ايكلدن سابقه كه اولو خطرد زوايقارتي صورتني يرينه

كوتاه

كوزون منمننده اكي صغما اما عاقرته نظر ادرنك كه خنر خلاقده
 واقع اكلو اوسيه روجع ممكن اولاندي اي پادشاهه سويك سوز
 حنن دونه و سوزين انا تدريعون حاجت دكلكن بمان ديج
 اولنه شكن ايچ پادشاه حضور زنده قبول كور ويا اول عوريله سنه
 ديچي اوليمه الا اخيانا كه زير اديجان كيشون خرمين كدر و
 نفس نفيسي بي قدرتي قيمت قلتمده كان بو قدر اكر اتفاق دوسب
 كيچي پادشاهندن طلب ايدكي سنه پادشاهي ائدن بيرغ دونه
 متغيا اولوب خدمتنده كاهل اولمايه كه اول معني قيات كرات
 كره خورنك صاجبي هلاكه ايرطون بختي پادشاهه معرفته كركر
 كه ايفر خندان صورت كفا ذروى ولا عيوس شكلاه ترش و
 كوستر ملك اوني كيشل حضور زنده نيته موجه كوزيه و ايچى صغما
 خصنه كركر ديا پادشاهنك قولر بلكه معامله هر نه و خياله كشتا
 خلق اير لسه عفو ابدته مدا و تا اجتا ايمه اكر ضروري عداوت
 دوشسه اظهار حضورت يا شكايت ايمه بلكه انا خدمتده بيجي
 بختي طريق اورزته اوب صورتده ديچك سوزي يا بيزير مصلي

مستخین اولا یا برضرد فغنه سبب اولق اکنه غرض حقیه سوله
 شایده عرض نفس حساس اولوب موجبا نیغالی با دشا ه وله شعر
 ای شهنا هیه اذن خدمت که قبولیند بولیر حرم
 دل جانندن اذن یواشی طلب کرد انا کار حسین آدب
 آد بیکه او کنده انج ایکی کوز کوردن اینیش اینه ادر خریف
 دلجان سوزیسه قوت قوت باشی نالی اصغری شه سکوت
 آدی هر زده اگر چه که مطلوب مقبولد با دشا هله ایشکنده دخی
 زغوبد زخوف واجیطاط هر زده مطبوع و محمودد با دشا هله
 حضورین دخی محمودد و عمد و حرق قدر انا طوب اید با دشا هله
 فاخته او کزین کیشی اغری برین ایشد و بکل انجی دخی وقتین
 کز کز که اری و اغری خواب وره که عاقلا کیشی ایلر اولد نو اخته معرزه
 اولوب یقینلته اذنگلر دیر ایا دشا هله اولد فرید حخی
 خطر اولر اولر اولر حوق اولور سیند با حکیم ایدر با دشا هله
 ملاطفته سینه سوزده و اذک ایلک و قاقیش ارسکده نه یقین
 اولوق مارا افسیکه اولیق اولر ایشکده لایق دکلر و قاقیش اولر حخی

سوزده

ایدر با دشا هله اولد رضاسین بولوب مراد اولر موافق خدمت تمام
 ایلک مقدور عقل تیری کلدر مکر عقله دولت محبت معروف اولر
 سطر ایدر با دشا هله برکشیکان کاهن که عفو ایدر کدر که ابر و انا
 یکی کماهی کولکندن چریمه کینه ایدر جان اولر کسناه دخی یله یکلنور
 ضلیمین ایدر حوق سوز اولور بکلره عرض ایدر اگر بلان دخی
 اولور زده کولر اینه اثر ایدر دتوره یا ایشد در قاری کلر که چه قور
 بیخی که دوسر اما اثری قور حکایت ایزانکر نوشروان عادی که دیر
 که شهابیه ایز بوز که سفلیو یلوز یعنی بیخ و زمان اوله انا
 شمع اولر اوله نوشروان دیر که ایشکسی بیخی و اسان و منفعی اولور
 کلر ایشکله زده دنیاده و ایز زده بوز سوی و دده نور ایدر سوزده
 بیخی فیله دخی انا کیشی کچکان اولور کز که اولور کولر انا
 قایجه اولور کز انا کیشی دکلر کیشی دله سکال عبادت ادرین
 اولور اول و قیدده که محاطی الله دکلر کولی الله لیسنه خوب اکر
 طیر بزه اینه یلان اوج نسته مطلقا بدخلق عکله متکرندند
 اول کیشی کندوی کور سوب عیبور بوز قدر دیمان کیشی حسودا غیر بکر

چنانچه بیدار میگردید عین آرمش و بخوابید سوزیدن کینه عزیز
 کردوب حرمش آگهی تازگی بود زیاده کشید هجرت نمود
 بددخی اولورسته بلکه بکله دخی اولوعیبیدرینه که دیشید
 اوج زشت گناه وارد هرکمدن کورسته زشت در اما اوج بیع
 کشیدن کله دخی زشت اولور و کسیر زشت در کار زشت کله
 دخی زشت در اینج زنا زشت در پید زدن کله دخی زشت در
 اوخی لان زشت در بکل زدن کله دخی زشت در برادرانه بکل
 احتیاجی بود و زنا به پروک و کدانک بکل نه مناسبتی را که دیشید
 بت کد زشت و از کدایان زشت روز سر برف آگه جمله تر
 نوشوان عادل بد ز کبی پادشا هله حضور زده کد دکلونی بر نه
 فوتی مکلاند چونکه هر کس کند ز کجه آکلن معتدیر تادی
 دوستکله قانده و منفعت کوروب دشمنه اینقام پیشد و
 بومعی پیشد اولور ایلا پادشا هله خد مشیده که که یاد پیشد و
 اولکستکه اولک پیشد و کین استیوب عاجلر بیوروب و کله
 دینه فوجی اولسه الله قتل آنک کند و با جلدی بدیله عرض آگه

محتاج قلبوب لطف عنایتله کمال مراد موافق تمام حاصل دی
 وزیر شعیب کی که ابد لطف فضل الله امین استان همدم شاه
 اگر کوزنده اولسه شا هینک نور کر که اوله اول قباله مغرور
 شویم بی باک سوبلر شاه سوزین قشع کیدر دیکله کوزین
 اولن شاه منتهای اوکده محبوب کول او ز می امین اوله شورشوخ
 باب زده هله دشر و شتاب صبر که وار جمله خصا اناضه
 تک برسید و حضرت رب کریم سوادکی صفتا زنده او ملک
 بولک ضد زنده که صبر صفت حمیده در اولک صفت دینه که
 العجاة من الشيطان الثاني من الرحمن در بکینه
 صبر بافتا مشتها کور کان هست کلوا ز روی کور کان
 صبره کیش قانده وارد شرعا مطلوب و عرفا مستحسن در و
 صبره او مید فوج و اندر که رسول علیه السلام الصبر محتاج
 الفرح دیوبور میشد که صبر شادانک مینا جلدن بولکده
 غصبه او غریق فور خوی وارد صبره صوت ابیکه وار
 او مکده خطا فور فوسق وار که حضرت رسول علیه السلام بورد

بود که یکی این حواله اولوب بیخ خاطر پیشمه اول اولند کجی
 عجب و جنبی بی وقیف غضب داره بی کسند متغی طکند
 کاهلای اولور دیشکد ز که اشکوارد زنده اولمکن لا زنده
 کز کسستان و کاهلای اولمنه مقصود قوت اولور کل تاره
 شکفته تاره بی که اگر باغبان کی کون ناخبر اولوب دیر مسه اول
 کلون بوقاری دوکلور به حسنی بوزلوب رنگی متغیر اولور
 و اینک وارد ز که آنده اولمکن اولمکن اول روز کار له حاصل
 اولور که خرمای کی که اگر بی وقت خامی کی آنجندن بویر لسته
 بی حلاوت بی چاشنی اولور افلا طون ایدر هر کجیکه روز کار د
 بعضی تارسته اجلیله صبر لسته عوض معیشت طنل اولوب
 بولسا سکندر ایدر دولت نه دکلو که بوجه اول اصاحب دولت
 شفقت کریر شور و محبت دکلو که صعب دشوار اول محکم
 صبر ناسیند صبر ایچیک شایده بی اولور وظیه دوشه قوت
 فدا و وسیع اولورسته مدارا دخی اوسع کرک حضرت رسول
 علیه السلام بهور نعل هر وقت مذموم مذموم کن اوج وقته

من تانی انهارا و کاد و من تحل خطا و کاد یعنی که ایشند
 صبرله دیر کشته ایشی صواب واقع اولور به صواب یقین واقع اولور
 کجیکه ایشنده اوکن اولسه یا خطا به یقین اشکرا و بی صبره نصرت
 امید ی وارد که بی کیر بپورر انظر مع الصبر هر بی معتقد
 صبر ایدن کافر منصوصه مظفر اوله کلید ز اوکن کیشیک هر بی
 خطر کردن و بی مراد حق حسرت کردن حال کل کرد و دور بی
 صبره حخته امید وارد زور شده یا زلشد ز که لاحسته
 اعلی من الصبر یعنی صبردن اعلی اولور بوقدر همین و کاد مدت
 شفقت اولندی اولور صبره اولنج اولمکنه خیر اولیه کجی
 صبر لکن رسوله ایدن انمکدر اکا بوبرولشیدر فاضل کاصبر اولور
 لغزیر من ازین اولجمله صبر هر وقته مستحق و مستحقند اولور
 هر اینه مکروه تا موعبه در مامونی خلیفه ایدر ظاهره لکن تارنه
 نیاز و حقیقته ضروری صبر ایچیک کرک اول باو شایه حکما ایچ
 بیار بی حخته زارا و جنبی بچوب خوبی رخشا ایدر اولور
 علی رضی الله عنه ایدر هر که دورت کشته دن اراغ اولسه اکامین

وَفِي قَوْلِهِ طَعَامِي عَجَلٍ وَرَهْ كَرِيمٍ عَجَلٌ كَقَوْلِهِ كَرِيمٌ أَيْ لَمْ
 يَبَالِغْ أَوْ لَمْ يَسْجَلْ أَوْ لَمْ يَرْتَفِعْ بِأَنْ يَسْجَلْ وَرَهْ كَرِيمٌ أَيْ لَمْ يَبَالِغْ
 وَهَذَا شِدَّةُ تَأْنِي مُوجِبَةٌ وَمِنَ الرَّكَازِ دُرٌّ كَيْفَ كَرِيمٌ فِي تَأْنِيهِ أَيْ لَمْ يَسْتَبِهْ
 وَسَوْزَنِي فِكْرٌ سَوْزَنِي كَيْفَهُ أَيْ لَمْ يَصْبِرْ فِي تَأْنِيهِ حَتَّى يَخْشَى وَتِ
 بِرَيْكَ تَأْنِيَةً جَارِيَةً سَيِّ قَارِدِي كَأَنَّ حَسْبَهُ أَرَادَتْهُ خُسْرٌ وَكَانَ نَظَرُهُ مَبْهُوً
 وَخَاطِرُهُ مَجْجُوبَةً بِدِي خَلُوتِ سَبَلَيْتِهِ صُحْبٌ بَيْتَهُ دَعْوَتِ أَيْ تَك
 كَرِيمٌ أَوْلَادٌ جَارِيَةٌ أَوْلَى مَكْلَمٌ مَطْطُورٌ بِدِي وَتَأْنِيَةً بِدِي وَتِلْكَ
 أَمَا أَوْلَى مَلَاقَاتِ وَتِلْكَ أَيْ صُحْبٌ جَارِيَةٌ جَنَابَتُهُ خُسْرٌ أَلْ صُحْبُ
 تَأْنِيَةً سَوْزَنِي جَارِيَةً بِطَبْعِ أَوْلَى تَكْرِي شَاهِدٌ أَيْ تَسَامِي صَادِقٌ
 صَبْرٌ قَبُولٌ حَيْدٌ صَوْزَنِي كَوْنٌ سَوْزَنِي نَزَاعٌ شَوْزَنِي كَرِيمٌ جَارِيَةٌ أَلْ
 شَاهِدٌ بَوْرِيَةٌ دُوْقَدِي وَبَوْرِيَةٌ فَتَادِي غَضَبٌ أَوْ بِنَاءٌ مَوْبِيٌّ
 خَابِرٌ كَوْنٌ بَوْرِيٌّ دِيدٌ كَيْفَ تَمَلُّوكَ مَا لَيْكَةَ أَلْ وَرَدٌ بَوْرِيٌّ بَوْرِيٌّ قَنَانَتُهُ
 حَكْمٌ نَدْرٌ مَوْبِيٌّ حَاضِرٌ كَلِيمٌ أَوْ غَلِيٌّ جَوَابٌ بِرِيٌّ كَيْفَ أَيْ كَيْفَ كَسَمْتُكَ
 كَرِيمٌ بَوْرِيٌّ مَلِكٌ يَشِدُّ بَوْرِيٌّ فِي أَمَالِ جَارِيَةٍ نَكْ أَيْ كَسَمْتُكَ دِيدٌ
 سَوْزَنِي عَقَبَتُهُ فِي أَمَلَةٍ سَاكِنٌ أَوْ لَيْحٌ مَلِكٌ جَارِيَةٌ أَيْ سَوْزَنِي بِيْتَمَانِ

الاول

اَوْلَى وَبَوْرِيٌّ دِيدٌ صَوْزَنِي كَرِيمٌ خَدَا وَتَدْنِي كَسَمْتُكَ خَلْفَهُ أَلْ وَرَدٌ بَوْرِيٌّ
 كَيْفَ أَوْلَى سَمْتُهُ أَيْ تَهُ أَيْ كَسَمْتُكَ كَرِيمٌ دِيدٌ مَوْبِيٌّ دِيدٌ كَيْفَ بَوْرِيٌّ
 جَسَدٌ غَيْرُ نَكِ أَيْ كَسَمْتُكَ كَرِيمٌ مَلِكٌ دِيدٌ كَيْفَ أَوْلَى دَوْرٌ جَسَدٌ
 كَيْفَ دِيدٌ مَوْبِيٌّ دِيدٌ كَيْفَ وَتَقْتِ صُحْبُهُ قَبْرٌ قَرَاوِشٌ وَدَوْلُوْ مَسْتٌ طُغْلٌ
 نَارِسِيْدٌ بَوْرِيٌّ مَغْفُورٌ دِيدٌ خُسْرٌ دِيدٌ كَيْفَ سَسَنٌ بِهْ بِخَيْرٍ جَارِيَةٌ نَكْ
 أَيْ كَسَمْتُكَ كَرِيمٌ وَبَرِيٌّ مَوْبِيٌّ دِيدٌ كَيْفَ حَانَا خُسْرٌ خَدَمْتُكَ رَانِيٌّ مَوْبِيٌّ
 مَقَابِلٌ قُلُوبٌ شَاهِدَةٌ صَوْزَنِي خَدَمْتُكَ رَانِيٌّ دِيدٌ كَيْفَ مَوْبِيٌّ حَاضِرٌ كَوْنٌ
 بِنَا أَوْلَى حَكْمٌ بِرِيٌّ مَوْبِيٌّ وَتِلْكَ أَوْلَى أَوْلَى خُسْرٌ خَسْبٌ
 مَوْبِيٌّ وَتِلْكَ أَوْلَى كَسَمْتُكَ أَوْلَى أَوْلَى حَتَّى هَلَاكَ يَتَشَدَّى أَوْلَى
 خُسْرٌ بِهْ صَبْرٌ لِقَ أَوْلَى جَارِيَةٌ مَطْلُومَةٌ سَقَطَ قَلْبِي صُوكَةٌ مَوْبِيٌّ
 أَوْلَى حَكْمٌ وَتَقَدُّهُ أَوْلَى فِكْرٌ سَوْزَنِي جَوَابٌ بِرِيٌّ كَيْفَ أَيْ كَيْفَ اِشْبُوْ نَكْ كَيْفَ
 أَوْلَى خُسْرَةٌ أَوْلَى كَيْفَ سَوْزَنِي مَلِكٌ وَتَقَدُّهُ بِهْ تَدْبِيْهُ مَوْبِيٌّ
 جَوَابٌ أَيْ شِدَّةٌ بِبِيْتَمَانِ أَوْلَى مَقَالٌ قَانَقٌ سَيِّ بَوْرِيٌّ
 طَبِيْعَةٌ حَتَّى دَوْلَكَ دِيدٌ حَتَّى دَوْلَكَ تَقَدُّهُ بِهْ سَبْرٌ
 قَرَاوِشَتُهُ أَيْ غَضَبٌ لَطِيْفَةٌ صَوْزَنِي سَوَالٌ بِدَوْبٌ دِيدٌ

بزرگوارند که سزوا که کمی در حب اندی نظارت و بکا
 کوستریدی عرب دید که سلطان فریبنا ز لری یوزه کوزونک
 اکلمتر آنا سوزا قارین دوشونلر تا بلوب سلطان حجاب و پزوهی
 یونلری بن دایر قورکون کورسسه یوزلر نه بقوب لبرین و ملنا اولوز
 کین تصویر حلقه بوختری شیدوب سوزی پشیمان اولوب حجاب اولد
 سوزی تانی سونلینک ضعیبی هرکاه حجات اولی کلیدرد جن
 حسن بصری رحمة الله علیه اولدی و اوج یوزگوشله اصحاب
 رسولان صحبایمیشدی برون صبره شده برخلین ادری وعظ و
 نصایح سونلرکن تا کاه دوی ادری که اصحاب رسولان اوج یوز
 غزیه مشوا ولیکن شمدی سناک صحبیکه دوشدم یونی ایدوب
 بزوخوان دید که یامیخ لامیادم عجب سن اصحاب رسول صحبندن
 بزصحبتیه دوشد کوزده میز یغ زیاد اولایغیه اصحاب رسول
 رسول صحبندن سنل صحبتیه که دشکلر نده میز یغ تانفید یاده
 اوله حسن بصری بوخبری ایدوب اوتدی قرینده مشطوره دره
 حریصله هر کینه حرمه و اوقن کیش کر انا پیمانده صکار دیشلرد

برانده اندیشه ایتمک تخم پیدار علم دانش اول حتم بدو کی سوز اول
 مخزن بنان حجابی کیدن سوزی عماله کورنک پیش کیدن سعیر
 در سنک سوزور لره دوشه دایر صواب تانله سوله سن و فنی خطاب
 باب نور و نور حسنه و حقیقی و باطنی و نایب که قایم بلبلرک
 اتفاقیه ابولک بودر و جمع ادیانده و شر ایغه ابولک ایلمک قبول
 مرضی رجله از باب عقول منفقد بو معنیده که کشته رت قادر
 جلت قدرته ابولک ایلمکه مجال قدرت و رنجک ابولک ایتمک اقدام
 ایتمک ای جهانده سببا احترام و موجب عزت اخستاندر یکمکه
 کدوده قدرت احسان مثاهده اده زینهار کار هلیق ایتمک راکوروسو
 که ناخبرده آفات فوت مؤقربی واردر احسن احسن ایتمک
 اثری بو ججه علی ایدوب حضرت رسول رب العالمینک کلان کومر
 نظامی حکمه نظارت که بوز مشیدر حسین بن علی بن ابی طالب
 یعنی ایتمک اولور که ابولک ایله آدن اولدین که ابولک ایلمک مجال
 سندان فوت اولوب ابولک ایتمک کجک بتمن اوله اوله از اوله اوله
 رفیق اکبر که صکار و یوبانک مشا هیر نده ندر ایدریم که بوز کندون

ابوان زماندن وقت حاجه ابوانك دربع الله اول اهل حاجت اكما
 دشمن اولا كيمكه بر مستخدمان نصيحت دربع الله مناغ نجند
 اولوني كاهكار اولور فنا د خسر د صوردن كه ايكو كلون قفق
 ابولي چوق سورسن ديكه كاهكار كناه ايدوب ب عفو امسي
 سوزو كه من عفو ب عفو الله عباد حيايت حسين بن علي رضي الله
 عنهما برون اورج دوشد بري غلام الله ب طبق حكما تيات
 استي طعما هي حسين اكنه قويجه اتقي شاشوي طعما حسينك اوزر
 د كادي حسين غضبه كلوي غلامك يوزه خشمه نظر ديلجان غلام
 پچاره ديكه و انكا نظير العطف حسين ديكه خيمي بوقدم غلام ديكه
 و اما بنه غير لنا بر حسين ديكه عفو ادم غلام ديكه والله خير
 الحسين حسين ديكه سخي آزاد جي ادم ابوانك با دي مليش مخي
 دوست ايدر بر تروغ بلسي ياد ايدر دوستي دشمن افلا صون ايدز
 هروغ نعمت كه الله اولا حسود كاهستد ايرجي اولور اهل ايك نمه
 دكل بر عقيبه انعام ايدن گرته بر دي اهل واقعه ب واقعه انعام
 شافعي رضي الله عنه ايدون كلون كسي قيا خيكة ايله اولوت

قال ان عظم جباري كسر سيند ايدر شوق هوا صعه ذكره كر بقو يده
 و اولوب اولان ايمكه ذرعلا ايد بر لر ليدن ارق اولكه بر مرفوت
 كز لاورده بكر بيشان اوز از مدت ده البته ظاهرا ولسه كرك
 امير المومنين رضي الله عنه بيوزر در وقت ايا خن فاشينها با با
 كاهكار هياي اولور و انكا نظير العطف حسين ديكه خيمي بوقدم غلام ديكه
 و اما بنه غير لنا بر حسين ديكه عفو ادم غلام ديكه والله خير
 الحسين حسين ديكه سخي آزاد جي ادم ابوانك با دي مليش مخي
 دوست ايدر بر تروغ بلسي ياد ايدر دوستي دشمن افلا صون ايدز
 هروغ نعمت كه الله اولا حسود كاهستد ايرجي اولور اهل ايك نمه
 دكل بر عقيبه انعام ايدن گرته بر دي اهل واقعه ب واقعه انعام
 شافعي رضي الله عنه ايدون كلون كسي قيا خيكة ايله اولوت

کو کلی حرا حینه ابودله و خوش خوب سوزی له شفا و بر صلتان او کلمه
 ول انما احسان الله که فلیش خاطره ضلله و الله نشانی و برین دینک
 عذر اند که کاهان او ندیش کن فرودند که کد زر که علی حقی الله
 عنه ایدر عادت غنیه و نیک اندک خلاقان باشی و جانین
 بیخده جبری قومه چکره انکو کلاره محبت احسان انعامه بشیر
 او روزگاری اما راعش سید قوسیده او روزی قاضی ابو
 یوسف کجری اما راعش فی کوروب دید که سخن تالی ایله شهرت
 ایشو ظاهران قورسون بوسوزی قاضی ابویوسف سینه دکوردر
 اولی که اعتمه پیش بوزد و کوروش و بر ظلمت و بریدی بیلدند بی کور
 اعتمه سینه قوسیده او روز کن قاضی ابویوسف کجری اعتمه
 و دی که سخن تالی بوشلو مقصد ای بی ایلام شهرت زنده جوق ایلمون
 که راست گفتار سخن ترا کیشید و بو خبری ایدوب اعتمه شاکر کرد
 برینه بقید لر اعتمه بدی بارند مقدر و زیورند و ونکی سوزمه
 بکون که سوزر خاطر اولدغینه سینه بود که بویکه قاضی پیش بوز
 در کوش و بر صفت کوندیش قبول اندک بی بوسوزی که ایلام احسان

فولد ز اول سبیدن سوزی که ز لوسولدم دی لایسان عیند
 احسان و دخی دیشکدر حرمید لایقنی ابوال انادی قولدر
 نه شروان عادل ایدر کیمکه ایشو صقیله موصوف اولایله حق
 قنده مقبول و خلق فتنده حیونیا ولور بی قایر قلینده بی ابوال
 اولای حضرت بولنجی تقصیر نامه دوشتر کجری و نغمه عمت عالی
 قلا او جی حلقه شفقتا بدوب سوزی عادت اینه روزی
 انکلاوی اولای کنگنه عینی عفا ویده سخن اهل اولای قصد له انتقام
 ادا کن اولی علی رضی الله عنه ایدر احسان بنطه النساء احسان
 ایسانک دین کس یعنی اندک حقیقه برتر سوز سوزکن حضرت
 رسول علیه السلام بوزد من برع خیرا حصدا رعبه و من برع
 بشرا حصدا نامة عاقله و میدد که کند ایلمکن غیر کیشکد و
 برتر اندی استه اولی ابویکه لایق کلاز بومیم که ابوال کدو
 غیر به اولدوغین استجه اولای فریاده و در بطنوس ایدر حور
 کیشته ابوال بدین کوب تدر میت او مه یا غیر بره کوب
 فلا کمر ایدوب دورورین دیو خالنه اما سکا اولی ابویکه کدو

ایت و سیاست کوند و عووضن ایتکه اقدم ایت تا هر کس بی شکا
 ککر مرا ایتکه اقدار اید
 زهی ایفام احسان الهی
 زهی خقدن آوا فنامه لایق
 که نقیض ایدمن کسبی اوزین
 کلوز چون صد عواد کند بشوکه
 اولودیس چون عوض احسان
 چود بلود طنلو اوله خاطر ایلان
 شوکر ایلور سوئی ایلور ازل
 بوکونیم خیره بلتر کندوزی
 یوز لهدن اوره کیمکه بکونم
 ایلور دن خدا و خلق خشنود
 یوز ایلور دن اونا و نجه ایلر پاک
 یلور ایوان ایوان لوز هر ادم
 کیوک دروشن اوله عقلا بیجا

بود عقل عزیزه مقضاسی که خقدن هر ایشده مقصداسی
 باب شیردهم در خون نیک بد حضرت رسول علیه السلامند
 صورتی ائی موسی افضله مونسار و افضل تقیید در ویکه
 احسنم خاد فایعنی خانو کو کجکدر دخی بی بود مشیدر اقبال ما
 بوضع فی بیدان خلو حسن اول اشته که قیامت کوننده آرزویه
 قویتر کو کجک خقدن و اناک تالیج شریفه سید برز جمیع ایدل
 سبب عبرت دنیا و عقبا ده هیچ کو کجک خوی بی بو قدر هر
 ایشه فکر اندیشه ایلن کی عقل بو قدر زاحی آسایشه عسورده
 کز انا زوی کی بو قدر یعنی کسه خاطر نه دهقی کبی بو قدر حکما
 امام اعظم رضی الله عنه حضرت نیک جمله خوش خویله دین برسیب
 اشبو حکایت صمیمنده ذکر اولدیندور مکرانک بر بهود میده الهی
 وارد بایستجمل جهور اوج کون مهلت ملک ایدی اول اوج
 کون ایلده یهودی پیغمبر سخن کیدی تمام برسل اکلند بی
 چونکه کلدی تا ملک و کلی دیکه یهودی کلین اجه استیکومر
 امام اعظم رضی الله عنه د پدیکه صبرل سقر نه کلیدر طلب

شعر

زهی ایفام احسان الهی
 زهی خقدن آوا فنامه لایق
 ایونینده بولا ککندوزی
 ایوان ایت اویسن قر شوکه
 یوزق پیخون ایدار اولن انبار
 روا قدر و که رشکان بیکر اقلاد
 اکی عالمده ایلور که ازل اول
 همین خنده لایق شداوزی
 برین ما و اسیدر آتک جهم
 یوز ازل اکی عالمده مرده بود
 ایوانک لادستی ایلر ازل اول
 کلادیم شوکر عقل اول اولکم
 یوز اولویا اولور و حقته باغ

اديجك شاك پدايجه برهفته صبر اذ و كذا صبر ايتك جهوده كنه
 اوج كو نه هت ملك اذ دي اول اوج كو ايجنده كنه سفره كنده
 بر بل فندري كنه سفره اكلدي حاصل كلام تيش بل عام بود
 امامك و كلي بو طرف او زره صودي امامدن شفقت كوردك
 جهندن و كل اجرات ادمدي زير امام راضي دكلدز كه يهودي
 و كل ايجدي ايجي بودي اضااف ا دو با نجه اما كه كورد
 و دي برين كه انا ايجنده ستنك كي سروردين آراي كه خواوله
 اولدين خقد خنده كان كورنك هيج غلبي و قلا ديونا امامك
 او كنده اما كه كلدي ككل خلق حسن و سوزي لطيف اولار و ركا
 اهنيك بخوي و قومينا و لوسيا اولور. كجوخنا و لوكي هيدنه
 طارقه در قضا ككل كشاده لعين كونه سز
 خويو كيشيك سوزي معيوب و اوزي بغوض و مره و اولور
 برتر و كصري سزا كه كنده و كل نكه افاق اهله يله يتيور
 بره فرزه يقين اولوكي شي بد نام بد سترخا مرادز هر يك نام كه
 بد نام مصاحبتن اختلا ابدرا البته كلدي نهته مستحق و كنه

لابق فلور هر كنه ابوليكه معروف اولار كنجي كنجي رجه الله
 دينك كندوي آرزوي وسر اوارا در حكاييت معروف كنجي رجه
 الله عليه اب روان كننا زنده ايدست القى نيت ايدوي
 مصحفي صوفيه كنه برخالي بره فودي تا طهارت اديك چون ايدست
 فارغ اولدي مصحفي طاب ايدوي برنده بولدي برخا تون كنجي كنه
 مصحفي او غرض ايدوي شيخ اريدن يشوب قاني اذ علم مصحفي ديوب
 خا تون كيشدن صورتوي اول چكارن شيخدن قورقوب كنجي مستغبر
 اولدي شيخ ديوبه فوزه اما خضر صورتين جواب و پراشيو مصحفي
 كه اذ ايشده قوتبو كده پنهان قلند چمر او قاي ايشدين اكر قراز
 او قوتبو بوردن شكلا حاد اديك بن خا تون كنجي ديوبه پلوي شيخ
 ديوبه كنجي چون اذ خا تون ديوبه كوكلو و قورقوب و صبا بن كوكلو
 اديك ديوبدي شيخ انا ايدوب ارقه سيندن كوكلو چمر و نه اولور
 اول فقهديه و برورب مصحفين لطفله اذي هر نشنه نك بنيادك
 وارو او خويو بد بنيادي شراد بده و يا سنها نيكه داري باليو
 معروف و برتر خويو بنيادي ترا ساسي كندون بكموب مصحفي اونه

و سنامه خواب و برآمد ز بر خیمه اید و بر خویلو چو فلد آما
 خوی کشیده آن روز در بری دایره خلا بقلد عین آرمون
 که بر طرف بخت لطفه بها عیبی کند و به عرض بدنه میت
 بی بر طرف بخت لطفه بها عیبی کند و به عرض بدنه میت
 بینه نعت ایمان و جنب جمله بر خویلو برون بلف شرب بدکار
 اخذ کند ضحکه عبرت و مینویس اول فعلی قبحی تر از آنست که در
 یکی خوی وارد که صورتها ایو معینه بر من اونی و لکه مایه بلب
 بر کیشیه و بر وضو اکلوت و بلکه محتاج اولوز کچی اولکه راز
 صورتی بر کیشیه دیو و بر ز دخی که یوز که در عاز کیشیه دیده
 بان جها ز هم در نهفته ناشی از هاست کچی کند سیر
 شغل اولوز اولکه که کند خفته آرا یوز کوز که حضرت رسو
 علیه السلام پیور **ب** کعربین منک من یعنی کچی که راز
 پنهان دور کند اشک و کند و ملان دیوز و هر مراد به ظن یوز
 فنی کچی که سینی سفلی من مراد از بر من سفلی اولوز بلکه محال
 ز بر کیشیه مقصود می برت و مراد از راز حسو و کیف و یوز
 البته فنی و منکر مشغول اولوز چون و قوف میگی اولای حسو

فاکین مراد میسر اولوز بر خیمه اید رازی هیچ کیشیه دیلو
 دکلاد خصوصاً اوج کیشیه اول الهقه آند چون سون کیشیه
 و در مشکر و کچی رازین سفلی و ای فایده و آرا اول اول نیت که
 خاطر بر مراد ایچون فلک اکصوات دش مقصوده بر سوب
 شاد کام اوله سین اگر خطا اولوز سه خلق بوب سنی ملامت می
 حکایت بکون خاقانله هند ملکی هم نشیندی خاقان و در که خاطر
 اراق و نسون اول آندیشه فکر که کوزی قساده و بر ملن هند
 دخی بد اراق و نسون اول آندیشه خاطر که اگر اشکان اولوز
 لینا اولوز سه کچی اولوا بده سلسله باد حکیم آدر رازی کیشیه
 کر نکل شاهه جائز کلاز اول بر خاقان اراق ایچو بد و سب و عودان
 کر ناله صمیم اوله شیب **ج** دور اول مجید رازین کتاب
 لجا کجند آدر دل بکران **ح** سخن کوزی و دور نکلان نخست
 بی دور کوزی آدر نیش **ط** تیا بد کوزی بارای مره مانع
 سخن بکران جنت و بکران **ز** رازی مراد بده دن مشغول کوز
 خصوصاً عود نکلدن **ح** هیچ وجهه خاقان کیشیه عزمیه یعنی هر راز

اولنه لایق دکلاد دحکایت حاج بن یوسفک ری حاجی واردی
 امین محرر اسرار بریکه سوزا اولسنده ناکاه حاج ددکه خاتون
 کشیکره بیج و هکله سر سورین سوبیلو دکلاد التده خطر مضید
 نذ فاش ایدز حاج ددکه جمیع خاتونلر بر اولمن حاج ددکه
 جمعی یذر یونلردن سیش سفق و زار تکلم کلر حاج ددکیم بر
 خاتونلر وارد سر سفقده کاملد حاج خدیج کارنه یوردی
 بیلن لئون کوردی مهر و روی حاجه اضرا دی و ددکه یونلر
 خاتونکه الت و آیت که اشبونی ملوک خرنیه سندان اولغلام
 سکا کوردن و خرنجن حاج لئون مهر یوب کسبیه اوله نوز
 خاتونیه وردی و ددکه سنوکلر خرنجن ددی یونلر اورده مد
 یانور کدی بریکه حاج بر صاحب جمال جاربه یقشیلوب حاجید
 اولنه کوندردی چون حاج اوله کلای خاتون ددکه اشبویاربه
 نه متصله کلای حاج ددکه بلن وردی خاتون ددکه اکر سیم
 خاطر صیوب کولم یغون استر سنک یوجاربه تاز که صفت اوله
 ستم کولخی بران و حاجی زنجده ولور سیم حاج ددکه فیلن تکا

صمیمیون ورمیه اومه مقیم اولما یخون باغشکله اولمکن
 آبی صمن کاتر خاتون ایسم اولوب اولور دی چون کجه
 اولدی برندن دورب بک سزایه یشدی دستور اولوب چور
 کوردی ویرا اویوب کسه مهر لکه اوکته قوردی ددکه نجده یلرد
 آرومی سلطانمک نعمتله مستقیم فیلشد و جمله عیال سلطانم
 نعمتله پرورده اولشدن اگر آرزو یذ یخلق و کفران نعمت لک دورب
 سلطانم نعمتک خرمین رعایت ایمتوب امین لکه بقضی انبیه
 من الندن قورقور و سلطانمک آملکلر ندن اولتور و تکا ولوب
 لوز که ختای ارمیوب دفر که اشبو مهر لو کسه آرو و سلطانمک
 خرنیه سندان اعرابوب تکا ورمشیدی که خرنجنم زوا کور سیم
 که بن فقیر که بر فلوری تصرف ادم و صحت استر دور که سلطانمک
 مایه حضور خرنیه به کلای ساعت یشدی یشدی ددک
 حاج بونی ایدوب خاتون عیبتلر افرینلر ایدی ددی زهی
 امینه و نعمتله خاتون که سیمیش سندان بار یاله کر کلر که
 ایدر دی حاج حاجی جعفر و ب کسه اوکته قوردی و ددکه

بولكه اول كيهه دزه سنوكه مواصقه ادوب الوكه ويرشيدم
 شمد كه خاله بوف اول امينكه اتوب خرمكه اعياد اندكون
 ناز دارا تونك كوزوب ديه بوملعي اروسنه خرميكه
 اغريب بجا خرمق كوزيسد ردي افلا خون ايدر هرسنه
 يك نسلي ستلجسي كلج حوق اولمخ اولوز لارا زك بجنيز
 ياكوز اولار يار شور سغلي زياده اولديغه اشكاره اولاسي زياده
 اولوز كشي كند سرين فاش امان عيب اولديغي غز كستك سرتنه
 مطلع اوليني فاش امان دخي عيبد سراسينك سيري سوزين بلار ك
 كشتك قنده امانندر بجن فاش ايشه خيانت ايش اولوز نيكه
 حضرت رسول بورد ايدان خذرت الرخا خذرت افلافت قيمي امانه
 وده مور سيدرا امانا ناسل الحما لسون بالامانه لا خولطسنا
 لا خدعنا ان ينشني على خاصه نايكه مؤمنك سوزيه باير عيتمه
 مطلع اوليني فاش امان كلاله كلار نيكه بيزم صوفلار كه اول صقلار
 كشدن الله صيفيق وانجد زينه كه بيجوز استعبد بالله مزار
 بسوء الدين راى خيرا شته وان راى شررا اظهره بيجي سفاك

الله بر فونشدن كه بجن خبر كورسه اورته بجن شر كورسه اچا نمون
 كامل اولد كه مؤمن قوشيك بر شيه سي اكا ناخوش كوزوب عيب
 كوزكته اول كوزون عينا مكان اولديقه سوي وجد حسنه حال امان
 برك اول انا شايسته كوزون فعال حقيقي منكشف اولوب تمام يقين
 اورده كوزكته عجاوزمكن اولوب حسن المؤمن على اصلاح عجا
 مريع اولسه ايوكش كرون شالركنه لا تو اولد كوزون مؤمن ميعونيش
 ديوشغيل اولماقه ميل ايمه نيكه اولد وشنك اگسكلوكنى سهي
 حال بدوب قصده ادي ديوا عيضا ايمه سوه ظنه ويرم اغنفا
 وجود كرجك ضروري روقه ضرر ذكر بسر سقل وعيبلوقر شكروب
 عيكرين اوزنك متدكن مؤمنك وصا خيم موت قر شلر عاد تيدر
 اكا اولون كه قج كشته لرهار وروب جمل كشته لرهار امانك
 اول مرتب عاليه ندر كوزون خضرت عزت عزتانه در كا هينه
 متا كلاله دعا ادرن بوضفيله در لركه بامن اظهار الجمل وسر
 القبح مؤمن امانى تمام اولمق سينه به سوره سكه مؤمنه الج
 سويجه بونده خود كان بوقدر كه مؤمن مؤمنك سوي فاش اولوب

عینی جادو عن اسمی من یومر صفتان بمان صفتی و در سر قات
 ادوی عیبر ایخمدن صفتی کشتنک دروننده بریزو در دزد که
 ان منقانی حقد حقد در خصوص لروک و کینه کفار و لک درو بلدی
 خینه طلودر کن مناسبت بولیوب کز دو دور لچنی وضت ال
 وین اردن کورب اول خبث د فین طهارا لروک عینا صاب احراج
 فین خصد حکمت اشکارا فوسولیک یکدر پنهان کین دور مقدرت
 ایخده حقدی پنهان دون کین دار لروک لطیف رفی زاده الکر
 الا وحشتا نوز که قلینده خصد و کین قرا بده ایخدی طسغی
 کریمه اولور حجاب عبد الله بن جبر و روایت قاورا آگسندن جبر
 ایدر زمان جاهلیتده یمتده اولور د بر بر یودی قورن شور و اوردی
 دیو بکا تورا عکایکوزدن خبر و زردی اوله هودی سفی کوشیدی
 مدته مدید سوره اکلور ایخ کلاری کادیم که حق تعالی بیغانه
 و زیدی بری سیه مه دعوت ایزدی سلیمان اولدی قرقران اولور
 بزکتاب اول بیغامبره نازل اولدی که تورا قی صدیق اولور تودیب
 دید که کز خبثت آمان اول بیغامبره اولد بر نه هوسه که عجب

قاور اولد بکینک نازان قستی وصفا نی بولوب باش و امتنوک
 دخی اوصافی اقبوب بلوب دوروز که بر کبی اوی قوسیندن
 چخا غینده مومن و دشمنک کیسیسه بره قدر تصمق اولد دیدند
 زوا اولسه کرد بر مسلمان بر مسلمان قر دشمنک قینده آمانت
 قودعی سری قاش اولد غنی اسمن کسک و عینی کد و عینی
 کبی کز اولد عن اسمک کرد بادی مومینک مومین خاطر بی غایت
 و تو کلاری دن کوزنک اول بیغامبره و ک آئینه واجبا اولسه کر که
 صدور لابر ارضد و ق لاسنک ایوکش لروک کوز کلاری سیر لروک
 صند و قی اولور احمق و ل و صحتندن ایختاب انک انوکوز ندر که
 کوز کلاری دالزده در نه سیه که مطلع اولاکر سفلیکر التنده
 قاش در لرو لاجور اولور و مضا حجاب ندر معارف بلکه بوزلور
 کوزمکنک نجات بولوق تمام دولت کامل سعاد ندر الظالی وجه
 الا حق خطبه بیت انک که حق قودی دینی احمق
 عطا در مطلقا یوزنه بفق بر مومین موجد که سستی کند و یه
 همصفت بلوب حریتت ایجا بیه سیری سنک کوز کلان حزنه مینده

امانت قوتی با غزاک قیوسه مهور و رشید ز نهارد لولک مینا حله
 اول مهر لو قوی اچوب اولیر متاعنی که ایسی فی اشنا لرون کز لشد
 سقین سن تا حتر لوزینه و اجیدک اغزه برقه که خایندر فرسند
 مهد و اولیه سین امانت سقینک اونی وقوه همت آثار خب
 اشوبایک بیت معینندن اقیاس بیت که دوشیندور بیت
 دستودری ستر بتوات کجه قاورعنه صدردی فحسانه وین
 وکالتس فی صدردی گناوی بعبر لای تا تصور بیسیر التضر
 بوایتانک قالی این معتز لک سوزی معینی اولدو که سیری بکمال
 قیا چون کو کسی قیر قلوب اولسیریا ورتوب اسقلری ولی بنم
 سینده کی سیری قردنی مته تشبه انما و کله ز اهر قیر قیامت
 منظر و ریخنده کی مته مذ فون اول وقت اشکارا اولدیرن کیوب
 ابدی نهان دوترن تاسیر فاش تکلی خیا ت تمکله متهم اولیوب
 اهل امانتدن اولم انقا و الله الرحمن یات یا زرد هم درد نیاف
 حرض دنیا به و حجتنه زیون اولوب و حرضه نیاده تنک کج
 شنا عطر و اردو کور عیان فی نیاده قی حریض اولفدن کلور که

افرطله حرض کچی کوز سوز و سنا غرا بدیر عمیر عزری دایر حمله
 دنیا مایلین جمع انکه محصور فلق عاقل شایسته لایق دکلدز
 بالکله کالیه دینا به و دنیا ناک مزخر قانیه مصروف قلق
 بیجه عضدن غری نشنه و بریز که حضرت رسول پورز
 لرعه فی دنیا کجه و خردن هم بو بایده سلطان
 المحققین قطب التالکین مولانا حلال الدین بیورزدر مشوق
 آقاعلی هیچ کس بجان نشد و زخر بی هیچ کس سلطان نشد
 نه قاعا هانک کسه انج اولدغین کوز دکی وارونه حرض هیلند
 سلطان اولدغین کوز دکی وار بیت کر بریز خردا دکوز
 چند کجه قیامت یک روزه بر د پالند جمع صوبی بریزده
 دکنک صدی مقدار کجه نصیبی که بر کون صومنا مشه و قادیان
 قد صوز اچینه کرورد ز یانک باقی صوبی بایانه دو کلور حرض
 اهلنود کچی کوز بری داعی هسان اول مشابه ده دور که دنیا کوز
 کوز بر غنه صیر من ممکنه سمالک تاج دنیوی بملکا اچینه
 قوز بری اما نصیبندن زیاده قطر اخذ ایده مزین افرطله حرض

غلبه جهاد کور هرگز که اندک مشتاقی جهل ولا الهه مدمور
 وهرایه مشور او لور آله اولسه قانعنا خیار اینک اهیل
 سعادتی کایه ولیندند که دین عقلمه و نظرحیت له روسه هیکله
 اده یوز که کیشی جهانه آج سست و غریبان کادی اگر جهان تمام انده
 اوله کیه بوش الله بی کشفی قیاس بی کس که حکایت
 ملاک سوجو هر اول وقت که طبرستان اده اولور بی افرسیا بیه
 صلح اندک لور دن شکوه لشکر جمع ادوب اولور لورده دفعه صوبله
 خطبه اولور و آتاش و خطبه سنده دیر که آبا و اجداد مؤمنانند
 مثال اولور بی هر قورده آتازدی چار اولور که آردینسه
 کیمت یوز بیکان آتال مؤثره شول ستمه در که اعاجه کور کدر
 بیز آتال مؤثره شول صفتده یوز که کولو اعجاز اولور بدقلیدر
 چون کور یوزدن قور بار بیه معلومدر که بود غلقتد قیاداری
 اوله اشته دنیایک مدت مهلبی بو و جهله در که ذکر اولیدر
 یوز مدت ایچنده دخی را حتی بی بیخ و عیش فوخی بی رخ نیش
 دکلدز کلی بیچار و کلاری به تار دکلدز بیلوس هم آیدر کیشینک

اولور نه حرص غالب اولدغندن دشمن غالب اولدی بکدر بیز غایب
 دشمندن یوز معاکه خادص ممکن اگر اولور که اولر نه ماله دفع
 اولور اخیری خوب کار خاتمه ابریلور اما حرص غالب اولور
 آندن چمنی محال اولور و غنجه خسارتی زیاده اولور و مال اولور کور
 دخی زیاده اولور اخیر خسارتله هله که سستی اولور و تطیبوس حکم
 آیدر بود نیازی مال بهتور بکنکه هیچ کسینه ایز کور و هیچ اقیده بیه
 دوست یوزی و ناکردن ایدر بین مشتاقین اگر بزر بیده بین هیچ
 پان بیوت و قهر کسکله بی بقردن اولور و فکره ویزه کیشی عالم
 غیبدن عالم شهادت که کلورنی جنم و بی خبر کلور عالم دیور حیض علیه
 محو بیا دیدی بکنکه برینجه کیشلردن قایلدر اخیر کیدی و قاتن بر
 چکر که کوش اولور بیه کیده من کیه برینجه کیشلره قویوب
 کدوبو سید عمر و کید سردر چون حقیقتا مره نیوال اولور نیشه
 که تمیز اولدی اولر بطله دنیا بیه حرص اولیق مبالغه ایه اهل کلد
 در و پیش قانع که غنایه غلبه موصوف اولدغندر غنی اولور غنی
 طامع که حرص اولور در و بشکوردن در و پیش اولور اولدغندر ایدر دنیا

بر درباری و با سعه بگذرد اندک چندان خطر چوق و اچند در سده
 خوف دخی زیاد و سلاست افلاک تا زین در حکایت سقر ط حکم
 خاندان عزی که اذوب بر معادله خلوت که دور می دیا و اول وقت
 زمان ممکن خسته اولی اولی و در سقر ط سقر ط لک زید زید
 سقر ط اولی که در کور می کند تا کور می کند معاجزه بسته مشغول اولی
 سقر ط قول آمدی و زید که زوری و آردی که زوری بر معادله اچند
 آردی و خسته به قیامت با سقر او کزده طعانی شده شوره می کند اولی
 خیر فی سقر ط که عرض آردی سقر ط سقر ط که خواب بودی و زید زید
 سقر ط که من بخنایم که کلیمه سنی ملک که معاجزه سقر ط دعوت
 آنکه کلیمه سقر ط است حاجت قل سقر ط دردی که من سقر ط اولی که
 خدمت سقر ط بلزین و زید زید که اگر سقر ط زید ملک من خدمت است
 صورتین بلور مستسک است اولی که سقر ط سقر ط سقر ط اولی که سقر ط اولی که
 اگر سقر ط و سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 مغبور سقر ط و سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط

رسول الله ان الله لا یغفر الذنوب الا لی من یشاء و الذین یؤذون عبادنا ما
 لا یغفر الذنوب الا لی من یشاء و الذین یؤذون عبادنا ما لا یغفر الذنوب الا لی من یشاء
 خرد لیکان کونه بکار آرد که بهر سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 یعنی دمی بهر اولی و یکی سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 حریض اولی دنیایه حریض اولی و سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 بکرت که دوشنده آب در اولی که سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 کورنه سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 دارقاند دارقاند سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 خدمت سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 و قیامت سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 دید که سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 موت که سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 دانقند الموت سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 التذکره سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط
 سیاده و آرد که سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط سقر ط

دولت

وَقَالِيَس قَبِيں وَعَرَابِيَس فَيَسْتَلِي كِي حَنِينِي دِي نَهَان اِي اِي شِكَارِي
 كَوَرِي لَرَا بُو تَرَا تَا مَه عَرَضَا اُولَا غَا دِي بُو حَمَلِي ذِكْرَا لَو كُو مِي دِي كُو مَر
 طَرِيقَا اُو دَرِي اَنَا كُو رُو دِي كِي دَنَصْرَكُو اُولَا صَعِيقِي دِي لَرَا اَكُو اُولَا مَن
 خَلَاصِي بُو لَو لِي لَشِكْرِي كِي مَن شِسِي اَشَدِي كَشِكْرِي دِي مَن وَتَوَكَّلِي
 كُو كِي شِكُو كِي عَدِي دِي اَللّهُ بَلُو اَتَجْعَلُ اَكْرَامَا لَلّهِ جَارِي بُولِي مَن شِسِي
 اَشَدِي مَا اَلْمَنَاجِ سَتُوغُ تَقَالِيَس جَوَا كَرَا كَرَا وَتَسْبِيحُ تَهْلِيلِي اَلْوَمْرِ
 دِي فَيَسِي سَبِيْلَا وَاَجَلْدَن تَحَات تَحَالِي اَز اَن شِسِي اَشَدِي عَلَا وَتَسْبِيحُ
 اَكْرُو زِي كِي بُو دِي كُو دِي اَسْتِظْهَارُ وَاَسْتِغَاثَا دِي لَرِي تَا خِيْرَا جَلِي يَا دُوغ
 مَوْنِي سَتِي طَلَا اُولِي بُو مَر مَقْصُو دِي كِي قَا فَا لِي مَسْرُ اُولَا دُوغ
 مَعْلُو اُو اُولِي شُدُرُو دِي اَسْكَنْدَرُو بُو رُو كِي بَرَا لِي بَا بُو تَقْدِي كَشِي
 قُو كِي وَا لَو حِي اَجِي بَرِي اَرِي بَلُو قُو تَرُو دِي كُو اِي سْكَنْدَرُو دِي اَلْفَرَسِي
 بَرُو تَجْرِي دِي وَا دِي سُرُو عَرَبِي اَر اَسْتَدِي سَا كِي اُولَا ن سَلَا طَبِي
 قَا اِرَا تَه حَكِي اَلْتِي حَكُو بِي رُو دِي مَنِي خَلَا عِيْلِي قُضِي اَبُو دِي
 فَرَا نِي تَه مَسْحَرُ فَا دِي بُو سَطُو وَا شِكُو لَرِي اَجَل اِي رُو كِي مَجْمُوْعُ مَسْحَرَا
 قُضِي مَسْرُ فَا دِي چِي فُو بِي رُو دِي مَن يَا دِي شَا اِي غِيْلِي حَا ضَا قُضِي

سِنْدِي بَرِي اَرِي بَرُو دِي عَنِي كُنْدِي لَه سَنِي اَلْمَدِي رُو دِي جِي حِي اَر
 اَجَدِي كِي مَمَا كِي دِي بَرَا وَا سَتِي دِي بَرُو نُو مَرِي قَلَا دِي اِي اَر شِي
 بَرُو مَحْضُو رُ قَلَا دِي اُولَا دِي خِي بَرُكُ اَلْتِي كِي سَلِي سَفَقْنَا لَو مَه رِي اَر
 اَنَا اُولَا وَا لَو كِي وَا صِي تِي دُو ت مَسْرُ عَرَا لَه زَارِي قُو بِي اَخْلَا مَعِي
 مَسْعُو ل اُولِي اَكْرُو كُو رُو كِي اَخْلَا مَقْدَن وَا رِي دِي مَن اِي دِي مَسْرُ
 بَارِي بَرُو كِي سِي كِي يَا رَا لَو بِي تَصْرِيحُ اَرِي اَنُو كَلِي فَا لَكِي اَنَّا بَا وَا اَجَل اِي
 يَا اُولَا اَنَّا شَا بِنْدِي طَرِي قَدِي كِي سِي اُولَا نِي حِي وَا مَعِي مَحَا لَدُرُ
 كِي سِي خَرُو شُدُرُو كِي اَللّهُ تَعَالَا صَا بَرُو رُو كِي سُو رُو كِي اِن اَللّهُ حَسْبِي
 اَلصَّارِي تِي اَجْمَعُ فَرِيغُ بَرِي لَه تَوْصِي وَتَا لَه عَا لَمِي مَكْتَبِي اَن وَمُو تَجِي
 عَصِيَا نَدُرُ اَسْكَنْدَرُو كِي بُو وَا صِي لَرِي اَشِدُو بِي اَنَا مِي صِي مَسْرُ
 اُولَا دِي قَهْرَا دِي وَا لَمَا اَن صُرُو رُو حِكْمِي مَسْقَا د قُضَا سِي تَه لَرِي
 اُولَا دِي اَسْكَنْدَرُو اُو رُو تَه مَرِي بِي دَرُو بِي قِيْرَا وَا رُو دِي اَلتُو بِي
 تَلِي بُو تَقُو دِي لَرِي حِي اَبُو اَرِي بَرِي سِي لَه اَسْكَنْدَرُو بِي اَن قَلَا دِي
 جِي مَو رُو حِي كَا دِي كِي بَعْضِي كِي عَقَا دِي وَا عَصُرُ وَا قُضَا وَا دِي مَر دِي اَقَا دِي
 اَبُو دِي دِي دِي كِي اَسْكَنْدَرُو كُو رُو دِي لَرِي مَسْكُو بِي تَامُ مَسْرُ اَبُو دِي

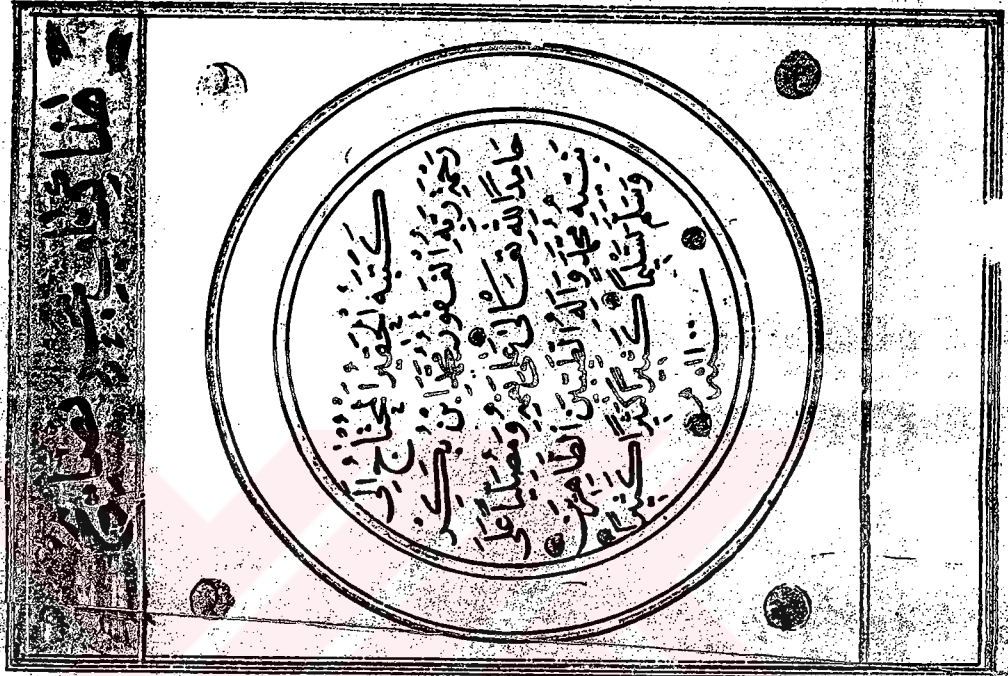
جهان فی وشمیدی شورتر که سنلادم آندہ متعل قلبی و بصیرت
 د کوادی قوت سلطنتانه و نما فی آئینه چکش ایدی حال حیات و عبادت
 غیر و غریب آنکه آذن کلیدی نوع بکشدن و اصل در صلات
 کلین و کلدر حالمانی می بخشن ایدہ لو کور و لو اوز که او که مو
 یکی حبیبی اثر می بخشنه تفاوتی واری می پور به سته کر و نب
 اسکندر از اعضا مستخرجی و می خفته مضریدا اولوی م خصود
 مدرفی اولد لرنه دکلو کوزد کوب و فو لوق آذن کجا دو مد لرنه سته
 نه کوزله کنته کوزد لرنه فلا خله کنته اشتد لرنه لرنه کوزله تفاوت
 مراتب حیاطه اولور ضعیف نما اده شاکه اکسنان اولور میوش
 قبری و زرنده التون تابوت اشکارا کیدک مد فون و بی نهایت
 حکایت برسی دید که با اسکندر سکنه وجود ک بولوت کون کونکو
 یکی نمیش د غلغی و قدین نه بولندن اثر باقی و نه کوز کوز کوز
 نشان موجود دنیا و عدار ک و زور کار کسکار ک اسکندر لرنه
 متا مله سی پوزجه اولنجی د خیر و ک امید ی بولندن و فایده
 نما بر بسوزن لرنه دنیا بلک کینسیه و فاسی بوقلدر کسکار لرنه کوز

بی و قالنجی ثابت در بو عجزه رزاق و حقیه علی الاطلاق علی سبیل
 الاتفاق دوستا د نمکه لایق ک کل کله هر از طلاق و ورور کوز کلدر
 بهرین طمشه صلکوزد زهری خود سندن اوز که دکلا که عجزه اوز
 دیولا ف اور نری کوزری بقارکن و مجتهده جانی اولد اولد اولد
 طلاق و بر یعنی آندن جقار از قویوب قشوسیه بر کینه اولد
 نجه کیشکره وارور بو پیره زن ابله و نیک حقیقه انقار اولد اولد
 قلبی بونک مجتهده عالی دیوب جانک من کل جانی عقیقه ایزد
 و تحقیق بله سین که دنیا آلتد عقیقه تا اعد چون اجرت
 اختیار ایدک دنیا کلبل معلم بی ارنجه بکس نینه که سلطان
 الحقیقین نولا تا جللا الیدین قدس الله سیر بیورور بیست
 اجرت قطار اشتر دان همو و ربع دنیا س هم چون سکن نمو
 بستم بکری بشر بود شررا و بود اشترجه قیمت بستم را
 اجرت بر قطار دوی بکزد دنیا کا نایم تنگ دوه ناک بویک دویه
 تا اعد هر قا فل صاحب دولت که دوتان کند زین حاصل اذکب
 بوی خود دویه طمشیل هم دویه هم بویک مالک اولدی بویک مقصود

ادين دوسن قلوب بود که دخی ابرار ملک و همی وارد و آنکه که عقیقه
 می صافی و همت عالی و لا ایشو عدی ای ای و اثر قدسیله عمل ایز
 دنیا و دونه مفتون اوگز کما قال نبینا نجی بک عن الله تعالی
 یاد نیای اخذی این خدمتی و انعی این خدمتک یعنی ای دنیا خد
 اول کسنگ که بک خدمت ایز یعنی الله خدمت ایز رحمت
 مشقت و بر کما که شک خدمت ایز بو معنی محسوس مشاهدات
 دنیا تختی لکن عیون عیایینه صغیر ترک ادویب اخلاص
 کما له تخت الله ایله مشرق الان مؤمن صادق محمد و محمد و
 انجوب مکره اوله کلینار و خاق قنده اشرف نام و سخن قیده لایو
 اگر امر و اهل احترام انکر در حکایت اشراج بخاری رسی الله عنه
 که مشایخ نجارانک معتبر کز قدردانک زماننده یاد شاه روزگار
 سلطان محمود بی برون سلطان مذکور از ارکان د و لندن بصلیه
 شیخ زین رزیننه وارد کر تا بر خطه مشرف اولانگ حرم
 قیوسیه بنشد کز زنده او مکرر کسبه شیخ جیوه و بولنگ ایشو
 اده شیخ بلور مدی ایشو خاوت خاوتی قیوسیه بنشد کز کوز کوز که

شیخ فارغ وزیر بومعینه تحمل ایده مینوب دید که یا شیخ قرانده
 اولایت کریمه او قید و کخی کسبه باری تعالی بهور اطعوا الله و
 طعوا الرسول و اولی الی الامین یعنی مطیع اولک الله و دخی
 رسولنه دخی امر همان اسی بیکر کوز و خصوصاً بونک کبی و بی
 سیرت پادشاه که سنک انک منک و اخر از لدا چون قیو که کلور
 سنک انک انیموب بوسطان عادلک سلطنتی ناموسی صیو انیموب
 پس بوسطان جهان مطاعه مطیع اولق معینی سنک فوت
 اولدی بی دخی شیخ خلوت اچیدن خطا با دویب و دیکه ای قوز بر
 عاقل بن الله مطیع اولک دینک و مانده شوبله مستغفر اولسیم
 رسولنه مطیع اولک دینک بویروغی عاجز مقصیر بیری قومقدار
 سنک اولو الامر که بویب انکر دن حکم کچک معتد و بهور سزور
 بوسوری سلطان محمود ایشو بکندی و شیخی زیارت ایز
 بریعدا از اولان بجزله مشرف اولو بجهیزه طابین
 ادی و سزور خاطر که بنزل شاهان سنک
 بکلمه اولو بان اولدی

986

7. ÖZ GEÇMİŞ

1976 yılında Balıkesir'in Gönen ilçesinde doğdum. 1987'de Gönen Şehit Rahmi İlkokulu'ndan mezun oldum. Ortaokulu, Gönen Ömer Seyfettin Lisesi'nin ortaokul kısmında okuyarak 1990'da mezun oldum. Ortaokuldan sonra Trabzon Beşikdüzü Anadolu Öğretmen Lisesi'nde öğrenim hayatıma yatılı olarak devam ettim ve 1994 yılında mezun olarak Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümüne girdim. 1998'de mezun oldum ve Türkiyat Aratırmaları Enstitüsü Türk Dili Ana Bilim Dalında yüksek lisans eğitimime başladım. Aynı yıl Gözde Ufuklar dershanesinde Türkçe öğretmenliği yaptım. 1999'da şu an çalışmakta olduğum Yakacık İhsan Zakiroğlu İlköğretim Okulunda Türkçe öğretmenliği yapmaya başladım.